

Incipit prologus in tractatū
de eruditione filioꝝ regalium
venerabilis patris Vincentij
beluacen.

Erenissi

me ac reuerentissi
me dñe suę fran
corum dei gr̃a re
gine Margarete
frater Vincentius
beluacen. de ordi

dine predicatoꝝ qualiscūq; lector in mo
nasterio suo de regali mōte ppetuā in do
mino salutē ⁊ paratā in omnib; ad eius
obsequia voluntatē. **Q**uod si bene recolitis
vestra sublimitas meā paruitatē ro
gare dignata est. vt de scripturis diuinis
hosculos cōpetentes excerpere. ex quibus
cōpendiosum aliqd ad liberoꝝ vestroꝝ
eruditionē salutarē cōficere. quo videli
cet eorū tenera infantia salubriter imbui
posset. ⁊ quasi vas nouū recēter infusum
odorē sapiētis suauissimū eorū memoria
ppetuo retineret. **N**ā qđ noua testa ca
pit inueterata sapit. **C**ū igit in illo articu
lo ipis ob amorē ⁊ honorem illustrissimi
dñi nostri regis opus quoddā vniuersa
le de statu pncipis. ac totiꝝ regalis curie
siue familie. necnō ⁊ de reipublicę ammi
nistratiōe. ac totiꝝ regni gubernatiōe.
nō solum ex diuinis scripturis. vꝫ etiā ex
doctoꝝ catholicoꝝ sententijs. insuꝫ ⁊
philosophicis ⁊ poeticis cōficere iā cepis
sem. vt vestre petitiōi. que apud nos me
rito pcepti vigore obtinet citius satisfac
cerem ordine p̃termissio. ptem illā p̃fati
operis. q̃ ad pueroꝝ regalium instructionē
p̃tinet pponere festinavi. eāq; dignatio
ni vestre p manū Simonis clerici. vide
licet eruditoris Philippi boni indol filij
vestri q̃ etiā in hoc ipso valde sollicit⁹ fu
it apud me vt opusculū istud explere ci
tius festinavi. **I**n quo scz opusculo dili
genter ex sanctorū ac prudentiū viroꝝ
sententijs cōpilato. **L**icet idem pueri pro

pter noua infantie rudimēta nōdū apti
sint ad legendū ⁊ intelligēdū. interim tñ
ipsoꝝ didascalii siue magistri poterunt ex
diuersis eiꝝ capitulis. put eoꝝ discretiōi
uisum fuerit eisdem accipere et dare ma
teriam litterarū ac versuū. ⁊ ipsi qz pueri
cuz aliquātulū in doctrina p̃fecerint. per
semetip̃s inde poterūt ad discēdi ac bñ
viuendi materię accipere documentū. **E**st
autem hoc opusculū p capitula subiecta
distinctum

- i. De pueroꝝ nobiliū eruditione
- ij. De magistri electione.
- iiij. De modo docēdi
- iiij. De impedimētis addiscēdi.
- v. De trib; necessarijs addiscēdi.
- vj. De qñq; adminicul' addiscēdi.
- vij. De subiectiōe discipuli erga ma
gistrum.
- vij. De attentione ipsiꝝ ad audiēdū
- ix. De docilitate ipsiꝝ ad itelligēdū
- x. De benivolentia eiusdem ad re
tinendum
- xj. De ordie scholasticę disciplinę.
- xij. De studiosa discētis affectione
- xiiij. De ipsius fine illuminatione.
- xiiij. De proficientiū lectione
- xv. De omne discentiū studiū debet
ad theologiā. id est. ad diuinā
tendere scientiam.
- xvj. Qualiter christiano puenit om
nia libroꝝ genera legere.
- xvij. De studio vel meditatione
- xvij. De scribēdi exercitio circa aliena
- xix. De exercitio circa ppria scripta.
- xx. De exercitio in disputatiōe vel
inquisitione.
- xxj. De contentione vitanda in dis
putatione
- xxij. De opponēdi et respondēdi cau
tela ⁊ moderatione.
- xxiiij. De morali pueroꝝ instructione
- xxiiij. Qualiter omnia cōsonant huic
etati erudiendę.
- xxv. De pueroꝝ coertione.

De eruditione

- xxvj. De coertionis moderatione.
xxvij. De causis disciplinę libeter suscipiendę.
xxviij. De instruendi sunt pueri de obedientia filiali.
xxix. Quibus obediētia exhiberi debeat.
xxx. De septem gradib⁹ in modo obediendi.
xxxi. De morali cōpositione.
xxxij. De vita sociali et eligenda societate.
xxxij. De concordia sociozum et stabilitate.
xxxiiij. Qualiter pueri ad omnes homines debeāt se habere.
xxxv. De regimine vel disciplina adolescentie.
xxxvj. De bonis moribus formandis in adolescente.
xxxvij. De institutione cōiugalis vite.
xxxviij. De illo q̄ voluerit cōtinere.
xxxix. De puerilib⁹ euacuandis in virili etate.
xl. De vir p̄tenta debet recolere et p̄sentia attendere.
xli. Qualiter etiā futura debet p̄uidere.
xliij. De puellaruz custodia et abscessione.
xliij. De litterali et morali eaz instructione et primo de castitate.
xliij. De vitāda ornat⁹ supfluitate.
xlv. De pudicitie societate et famulatus electione.
xlvj. De humilitate puellari et taciturnitate atq; maturitate.
xlvij. De puella nuptui tradēda.
xlvij. Qualiter de coniugali statu sit instruenda.
xlix. Qualiter admonēda sit de vita irreprehensibili.
l. De statu viduali.
lj. De excellentia virginali

Incipit Tractatus de eruditione filioꝝ regaliū editus a venerabili patre Vincētio beluacē. ob rogatū reginę francię.

De puerorum nobilium eruditione Capitulum I.

Illū tibi sunt

erudi illos et curā illos a puericia eorum. Filie tibi sunt. serua corpus earum. et

non ostendas bilare faciem tuā ad illas. Ita legit Eccl. vij. Et dicit hoc ad quēlibet fidelem. p̄cipueq; ad p̄ncipē cuius liberi q̄nto ad maioris honoris culmē in populo debent erigi. tanto maiori diligentia opus ē illos a puericia erudiri. Est autem erudire extra ruditatē ponere. Anima siquidē infantis carni recenter infusa ex eius corruptione cōtrahit et caliginē ignorantie q̄ntum ad intellectū. et putredinem cōcupiscentie q̄ntum ad affectū. Ideoq; rudis efficit. et ad intelligendū et ad bene agendū. Unde Aug⁹. in li. de trinitate. xiiij. Anima inquit etiā infanq; parvuli se quidē nosse credenda est. si intenta nimis in eas res quas p̄ corpis sensus tāto maiore quāto nouiore cepit delectatione sentire. nequaquā se cogitare potest. Sic enim ī omnes corpis sensus. q̄ntum illa sinit etas se quasi coartat. ut quidquid p̄ carnem allicit vel offendit. hoc solum vehemēter appetat vel abhorreat. Sua ergo interiora nō cogitat. nec admoneri potest ut hoc faciat. qz nondū admonentis nouit signa. vbi p̄cipuus locum tenent verba. hec Aug⁹. Itaq; p̄pter hanc duplicē ruditatē oportet hui⁹ animā suscipere duplicem eruditionē. videlicet doctrine ad illuminandū intellectum. et disciplinę ad regendū affectum

Filiorum regaliū

Est enim doctrina scientia doctoris . vel
monitoris discipulo imptita. **D**isci-
plina vero ē vt dicit beatus Lyprianus.
ornata morum correptio. Itaque pueri
non solum erudiendi sunt verbis . s̄ etiā
si opus est flagellis. Unde dominus ad
animā rudem sic loquit̄ sub figura hieru-
salem **P**iere. vij. Erudire inquit hierusa-
lem ne forte recedat a te anima mea . et po-
nam te desertam terrā inhabitabilē . vbi
etiam iuxta septuaginta interpretes dicit̄
aptus: Per omnē dolorem et flagellū
erudieris hierusalē. **D**inc etiā de p̄-
dicta duplici ruditate ac duplici eru-
ditiōe dicit Augustinus in libro de ciuita-
te dei. xxij. Quis ignorat cum quāta veri-
tatis ignorantia que iam ī infantib⁹ est
manifesta . et cum quāta vane cupiditatis
abundantia que incipit apparere in pue-
ris . homo in hanc vitā veniat . ita vt si vi-
uere dimittat . vt velit et facere quidquid
velit . in omnia vel ī multa facinorū et fla-
giorum genera pueniat. Nam luxuria
invidia . rapina . īvana gaudia . homicidia
p̄nuria . et hui⁹ modi omnia ab illa radice
erroris ac pueri amoris oriunt̄ . cum qua
omnis filius Adam nascitur. Si diuina
gubernatione non omnimōdo dānatos
deserente . nec in ira sua misericordias su-
as cōtinente . in ipsis humani generis sen-
sibus prohibitio et eruditio cōtra istas
cum quib⁹ nascunt̄ tenebras vigilant . et
contra hos opponunt impetus . plene tū
et ipse laboribus et doloribus. Quid enim
sibi volunt multimodę formidines . que
cōhibendis puulorum adhibent̄ vanita-
tibus: Quid p̄dagogū . quid magistrū .
quid ferulę . quid virgę: Quid enī hui⁹ modi
p̄nis agitur . nisi vt imperitia debelletur
et praua cupiditas infirmetur . cū quibus
malis ī hoc seculo viuunt. Quid ē enim
quod cum labore discimus . sine labore nesci-
mus . cum labore strenui . sine labore iner-
tes sumus: Nonne hinc apparet inquit
hūana natura velut pondere suo p̄clinis
existat . et quāta ope vt inde liberet̄ indi-
geat: Delidia . segnicies . pigricia . negli-

gentia . quibus labor fugitur . sunt vtiq̄
vitia cum labor ipse quod utilis est sit p̄gna .
hec Aug⁹. Quoniam ergo puerilis etas
rudis et cōtumax est ad discendū . et pi-
gra ad bene agendū . prona vero ad ma-
lum . ideo recte postquā dictū ē . Erudi il-
los statim subiūgit̄ . Et curua illos a pu-
ericia eorū . Curua inq̄ illos . i . subiūce iu-
go domini per obedientiā . et etiam magi-
stro p̄ disciplinā . De primo dicit̄ **L**ibre-
norū . iij. Bonum est viro cū portauerit
ingum domini ab adolescentia sua . De
secundo dicit̄ **E**ccl. vj. Subiūce humerū
tuum et porta illam . scz sapiētę doctrinā
et ne accidieris vinculis eius . id est . ne fa-
stidias vel graniter feras eius instructio-
nem atq̄ coercionē . Hec sunt enim vin-
cula eius . de quib⁹ ibidē postea dicitur:
Vincula ei⁹ alligatura salutarj . Curua
inquit eos a puericia . quoniam etas illa
tenella flexibilis est . sicut cęra mollis . vel
arbutula nouella . **S**cđm hoc ḡtā eru-
ditio quę curuatio refertur ad vtrāq̄ . scz
doctrinam verborū . et disciplinam morū
Vel specialiter eruditio refert̄ ad doctri-
nam . curuatio ad disciplinam. **V**n̄ et di-
citur **E**ccl. xxx. Curua ceruicē eius in in-
uentute . quia scz arbor vel planta dū ad-
huc est tenera . meli⁹ ad libitū curuatur .
cum autē duruerit facilius frangitur quę
curuetur. **V**n̄ statim subiūgit̄ . Et tunc
de latera eius dum infans est . ne forte in-
duret et non credat . id est . cōsentiat tibi .
cum eū iam adultū et induratū volueris
corrigere . et erit ext̄ tibi dolor aīę . quā . si
iam non valebis eū corrigere. **D**inc et
Quintilian⁹ in libro p̄ de oratoria insti-
tutione . Etas inquit hominis tunc maxi-
me formāda est cum simulandi nescia est
ac p̄cipiētib⁹ facillime cedit. Frangis enī
citi⁹ quę corrigas . quā in prauum duruerūt .
hec ille. **Q**uę nō solum in morib⁹ . s̄ etiā
ī sciētia sint erudiēdi a puericia . dicit̄ **E**ccl.
vj. **F**ili a iuuetute tua excipe doctrinā . et
ad canos iuenies sapias. **C**ōtra vero
dicit **S**eneca Lucilio. Turpis et ridicu-
losa res ē elemētari⁹ senex. **I**uueni siquē

De eruditione

est parandū. seni vtēdū. hoc etiā iprope
 rat aplūs q̄busdā iudēis dicens **Heb. v.**
Cū dēberetis magistri esse s̄m tps. rursū
 indigetis vt doceamī q̄ sunt elemēta ex
 ordij sermonū dei. **De** vtracq̄ aut erudi
 tione a puericia filijs impendēda exēpla
 reperiunt i sacra scriptura. Verbi gratia
De instructiōe moꝝ in **Lobia.** **De** hoc
 enī legit i libro suo. q̄ filiū suū cui nomē
 suū iposuit ab infātia docuit timere deū
 7 abstinere ab oī peccato. **Porro** de in
 structione x̄toꝝ **Proverb. iij.** **A**oquē
 te **Salomone** de seipso: **Ego** inq̄t fui fi
 lius patris mei tenell⁹. 7 vnigenit⁹ coraz
 m̄re mea. 7 docebat me atq̄ dicebat: su
 scīpiat x̄ba mea cor tuū zc. **Utracq̄** aut
 eruditio. s̄. docting 7 discipling. siue do
 cumētōꝝ 7 moꝝ op⁹ habet 7 plerūq̄ fla
 gellis. **De** q̄b⁹ iā alias dictū est. s̄. in capi
 tulo de tactu correptionis

De magistri electione Cap. II

Pueris ergo nobilib⁹ eli
 gend⁹ est magister in amboꝝ in
 sciētia scz ac morib⁹. **Rec** facile
 possunt acq̄rere siue multiplicare scientiā
 nisi p litteraz doctrinā. **I**deoq̄ necessa
 rium est maxime talib⁹ q̄b⁹ op⁹ est multa
 sciētia. vt litteris imbuant a puericia be
 ne sicut iā alias dixim⁹ in litteris q̄s q̄n
 dam rex romanoꝝ misisse legit ad regem
 frācoꝝ. hortās eū vt liberos suos institui
 faceret liberalib⁹ disciplinis. int̄ cetera q̄z
 adiecit: **Rex** illitterat⁹ est q̄si asinus coro
 nat⁹. **Et** qd maxime talib⁹ necessaria sit
 multiplex sciētia. dicit **Vegeti⁹** renatus
 in libro de re militari. j. **Reminez** inquit
 magis decet q̄s pncipē meliora vel plura
 nosse. cui⁹ doctrina p̄t oībus subiectis
 pdesse. **P**reterea qz magnates nō solent
 vt ceteri hoīes corpaliter laborare. ideo
 vtilis ē eis honesta s̄faz occupatio. quā
 tpe vacationis intendāt p̄cipiēde sapiē
 tiē. **I**nxta illud **Ecd. xxxvij.** **S**apientiā
 scribe in tpe natiuitatis. qz q̄ minoratur

actu p̄cipiet illā. **C**eterz ut dī i eodē. **xxxij**
Multā maliciā docuit ociositas. **H**inc
 7 **Seneca** ad **Luciliū.** **Q**uā inquit sine
 litteris mors est. **D**eniqz sicut dicit **Bu**
go in libro dialcalicon. j. **P**rimū i vita
 solaciū ē sapiētie studiū. **De** hac quoq̄
 materia iā alias dictū est sup̄ vbi actū ē
 de excellētia pncipis in sapia. **I**n do
ctore autē qnqz sunt req̄renda. s̄. mens
 ingeniosa. vita honesta. humilis scientia
 simplex eloq̄ntia. docēdi pitia. **M**ēs
 inq̄s ingeniosa vt ex multis q̄ doceri pos
 sunt meliora eligere sciat. nec totū ex ali
 orum dictis accipiat. s̄ ex p̄p̄is aliquid
 inueniat. **I**nxta illud **Varronis** p̄bi. **N**
 lū inq̄t eruditorē elige quē magi admire
 ris in suis q̄s in alienis. **N**il magnificum
 docebit qui a se nil didicit. falsosq̄ magi
 stri nūcupant⁹ auditoroz narratores. ac sic
 audiēdi sunt. vt q̄ recēseret rumores. hęc
Varro. **S**ecundū qd req̄rit in eo ē
 honesta vita. siue cōuersatio. qz turpe est
 doctoz cū culpa redarguit ipsuz. **U**nde
Hiero ad **Reproianū.** **N**ō cōfundant
 inq̄t opa sermonē tuū. **H**inc 7 **Seneca**
 ad **Luciliū.** **H**oc inq̄t turpissimū ē qd
 nobis obijci solet x̄ba nos philosophig
 nō opa tractare. **I**tē **Ambro** sup̄ **Lu**
cā. **F**olia inq̄t sine fructu. suspecta sunt
 mihi. **T**ales enī vestes habēt exules pa
 radisi. **H**oc est de q̄ cōquerit **Aug**⁹. **i**li.
 cōfessionū. j. statum puericie sue cōfites.
 7 de magistris suis parit loquēs. **I**n scho
 lam inq̄t dat⁹ sū vt l̄ras discere. in q̄bus
 qd vtilitatis esset miser ignorabā. s̄ lude
 re delectabat. 7 i nos vindicabat ab eis
 q̄ talia vtiqz agebant. s̄ maiorz nuge ne
 gocia vocant. pueroz aut cū sint. a ma
 iorib⁹ puniūt. **V**em faciebā ego bñ. s̄ mī
 hi deus me⁹ bñ fiebat absqz te. **R**ec illi
 q̄ me vrgebāt bñ faciebāt. qz nō ad te fi
 nem id referebāt. hęc **Aug**⁹. **I**deo dicit
Boetius in li. de scholastica disciplina.
Quisq̄s officiū magistri p̄seq̄ desiderat
 vniūsa moꝝ honestate op̄itet vt polleat
Sit cōstans in vultu. p̄ in affectu. vir
 tutib⁹ insignis. bonitate laudabilis. **Et**

reuera vite honestas et maturitas in do-
ctore auctoritate acq̄rit. et multū in audi-
toribz p̄ficat. **Vñ** Seneca ad Lucilium
ep̄la. vj. **Q**l̄ inquit vna vox et cōuict^o
tibi q̄ oratio p̄derit. **Vñ** vt in rē p̄sentē
venias cōgnit. **P**rimū qz hōies ampli-
us oculis q̄ auribz credūt. deinde qz lō-
gum est iter p̄ p̄cepta. breue et efficax p̄ ex-
empla. **I**dē in ep̄la. xlv. **I**llum inq̄t elige
adiutorē. quē magis admireris cū viderē
q̄ cum audieris. **U**t enī dicit **Aug^o**. i. li.
de doctrina christiana. **V**alēt vt obediē-
ter audiat q̄ntacūqz gr̄aditate dictionis
maius pond^o vita ducētis. **E**cōtra vero
dicit beatus **Bern^o**. ad **Eugenii** libro. ij.
Dōstruosa res est sedes p̄ma et vita ima
lingua magniloqua. et man^o ociosa. ser-
mo mult^o et null^o fructus. **H**inc et **Salte-
rus** in **Alexandreide** li. viij. **M**in^o est p̄-
ciosus et absqz p̄dere hmo ḡuis quē nō
ḡuis edidit auctor. **R**umorēqz fac̄ leni-
tas auctoris inanes. **T**alis recte dicere
p̄t illud **Quidij** libro tristiū. ij. **A**redē mi-
hi mores distāt a carmine nr̄i. et reuera si-
cut exēpla bona doctorū meli^o discipulos
instruūt. sic et mala corrūpūt. **Vñ** **Hie-
ronym^o** i ep̄la ad **Aletham**. **P**rocluius
est inq̄t maloz emulatio. **Vñ** gr̄eca hi-
storia narrat **Alexandri** orbis dñatorē
Leonidis pedagogi sui non potuisse vi-
tīs carere in incessu et moribz q̄bz adhuc
p̄uulus fuerat infect^o. **T**ertū quod
in eo requirit^o est humilis sciētia. **S**ciē-
tia quidē q̄m vt dicit **Quidij** in li. tristiū
Quō mīme nouit nemo docere p̄t. **I**deo
dic̄ **Hiero^o** ad **Rusticiū**. **M**ulto tpe di-
sce qd̄ doceat. **H**inc etiā dicit sup̄ **Eccle-
siasten**. **P**ythagoricoz disciplina fuit
tacere p̄ quinquenniū. et postea eruditos lo-
qui. s̄ illud qd̄ ibidē scriptū est. **E**ccl̄esi-
astes. ij. **T**emp^o tacēdi et tps loquendi.
hoc est qd̄ dicit **Ecc̄l. xvij**. **A**nq̄ loq̄ris
disce. **H**ec autē sciētia debet humilis esse
nō inflata. alioq̄n nō est vera sapiētia
fm̄ illud **Salomonis** **Proū. xj**. **U**bi
būilitas ibi et sapia. **E**cōtra hō de sciē-
tia sup̄ba dicit **ap̄ls. j. Cor̄. viij**. **S**ciē-

tia inflat. charitas edificat. **S**i q̄s autēz
existimat se aliqd̄ scire nondūz cognouit
quēadmodū oporteat cū scire. **T**alis ē sci-
entia demonū. a qua etiā nominant^o. qz
demon sciens interpretat^o. **Vñ** **Jacobi. iij**.
Nō est inq̄t ista sapiētia de sursum descen-
dens. sed terrena. animalis. diabolica.
Quartū est simplex eloquētia. qz sic
ait **Lullius** in p̄logo rhetoricoz. **S**api-
entia sine eloquētia parz prodest. **H**inc
etiā dicit **Ecc̄l. xx**. **S**apiētia absconsa et
thesaur^o iuisus. q̄ utilitas in vtrisqz. **E**t
reuera multū valet ad doctrinā faciēdia.
Ut enī ait **Terenti^o** i p̄hormidone. **N**ihil
est q̄n male narrando possit deprauari.
Cōtra hō dicit **Lulli^o** in libro de para-
toris. **N**ihil essetā horridū et incultū qd̄
nō splendet oratione. **D**ebet autē esse
simplex eloquētia. qz sicut dicit **Iuvena-
lis** libro. iij. **C**orrēs dicēdi copia multz
sua mortifera est faciēdia. **A**d hoc au-
tem vt sit homo faciēdus oportet vt adiu-
uent euz q̄nqz. videlicet natura. p̄sciētia.
exercitiū vel vsus. gest^o. et cordis leticia.
Natura quidē. qz sicut dicit **Quin-
tilian^o**. **P**hilosophia simulari potest. s̄
eloquētia nō p̄t. **C**ōscientia hō. qz
vt dicit **Ecc̄l. vj**. **L**ingua eucharis. i. gr̄ati-
osa in bono homine abū dabit. **E**t vt dic̄
Claudian^o in maiori. **C**armē amat q̄sqz
carmine digna gerit. **E**cōtra hō dic̄ **La-
to**. **T**urpe est doctori euz culpa redargu-
it ipsum. **I**deo dicit **Seneca** in li. de mo-
ribz. **O**ratorē te puta. si tibi ipsi an̄ oēs
qd̄ oportet persuaseri. **H**inc et **Quintili-
anus** libro. viij. **M**elius inq̄t alijs certe
persuadebit q̄ p̄us sibi psuaserit. pro dicit
enī se q̄ntūlibet custodia simulatio. nec
vnq̄s est tāta loquendi facultas qui non
titubet et h̄reat quotiens ab animo ver-
ba dissentiant. h̄c ille. **E**xercitiū
autē quia sicut dic̄ **Lullius** i rhetorica. ij.
Exercitatio est vsus assidu^o et consuetu-
do dicendi. **E**t vt dic̄ **Quintilian^o** li. j.
Consuetudo est certissima magistra lo-
quendi. **H**inc vt ait **Seneca** ad **Lucili-
um**. **M**utuo ista fiunt et homines dum

De eruditione

docent discunt. **B**estu q̄z adiuuatur homo in docēdo. q̄z sicut dicit Valerius libro. viij. Eloquētie ornamēta in pnunciatione apta. 7 cōueniente corpis motu cōsistūt. Quibz cū se instruxerit tribz modis hoies aggredit. scz aures eoruz penetrando. oculos demulcendo. aīos inuadendo. hęc Valerius. Cui etiā videt consonare supradictū illud verbū Senecę. Illū inquit adiutorē elige quē magi mireris cū videris q̄z cū audieris. **A**diuuatur etiā eloquētia. mētis leticia. Iuxta illud Ennodij. Exultatio inquit eloquentiā dat quā ingeniū negat. Hęc autem leticia maxime prouenit ex securitate cōscientię. fm̄ illud apli. ij. Cor. j. Gloria inquit nostra hęc est testimoniū sciētę nrę. Aliquē tñ ex bonoz dictoz inuentione. Iuxta illud Proverb. xv. Letat homo in sentētia oris sui. Aliquē etiā ex auditoroz dignitate vel etiā multitudine. Iuxta illud Quintilianii li. p̄. Optimus quisqz p̄ceptor frequētia gaudet. 7 maiori theatro sedignū putat. Nec mix q̄z sic dicit Boetius i libro hypotheticoz. Nul lum est bonum qd̄ nō pulcri⁹ elucescat si plurimoz noticia cōprobet.

De modo docendi Cap III

Proter hoc i doctore requirit docēdi pericia vel industria. s. vt habeat moduz in doctina. **I**n ipso q̄ppe locutionis modo qn̄qz sunt necessaria. videlicet doctoz rū aptio sine claritas. breuitas. vtilitas. suauitas. maturitas. **C**laritas quidem vt apte pferant. ita vt ab oibus intelligāt. **A**t enī ait Prosper li. p̄. de vita p̄templatina. Tā aptus debet esse sermo docēti vt ab itelligētia sua nullos q̄ti imperitos excludat. s. in omnīū audiētū pectus cū quadā delectatiōe descendat. aperte inq̄. i. distincte 7 alte 7 plane. De primo legit Recemie. viij. De legerunt in libris legis distincte 7 apte ad intelligen-

dum. 7 intellexerūt cū legeret. **D**e secundo dicit Boetius in li. de scholastica disciplina. Cū scholas legēdi causa magister intrauerit. extrinsec⁹ rigore assumpto. incipiat ore rotūdo medio criter ascendendo. **H**inc Isidorus in li. de origine officiorum. ij. Vox inquit lectoris simplex sit 7 clara. 7 ad omne pnunciatiōis gen⁹ accōmodata. nō humilis. nec adeo sublimis: agrestē ac subrusticū sonū fugiens. nihil femineū sonās. neqz cū motu corpis. sed cum specie grauitatis. **D**e tertio Quintilianus li. p̄. Utendū est inq̄t plano sermōe vt mīmo cui publica ē forma. **V**sitatis enī tuti⁹ vtimur. noua verba nō sine periculo fugim⁹. **H**inc etiā consonat apls. j. Thimoth. vj. dicēs: Propbanas vocū nouitates tenuita **D**incipitet qd̄ pueri docēdi sunt loquēdi genere sibi noto 7 visitato. q̄b⁹ multū valet ex employz manifestoz adiunctio. Iuxta illud **N**arronis. Lucidissimū inq̄t edocēdi gen⁹ ē. exēploz s̄ditio. **H**inc et Aristoteles in li. methaphisico 2. j. Illud inquit ad qd̄ assueti sum⁹ est aīo magis applicabile. qd̄ aut̄ extra illud ē. incōueniens est. imo inopinabile. **D**eniqz instruedi sūt singuli fm̄ capacitatē suā: Iuxta illud enāgelicū. **U**niciqz fm̄ ppriā virtutem **M**athei. xxv. **V**n̄ de his q̄ etiā simplicibz ingerūt subtilia. dicitur **E**sa. xix. **C**onfundent q̄ opabant linū p̄cētēs 7 texentes subtilia. **D**icit etiā beatus **B**ernardus ad cartusieles. qd̄ difficultium meditatio scripturaz fatigat. nō reficit teneriorem animū. frāgit intentionē. hebetat sensum **I**deo dicit **P**alladius in li. de agricultura. p̄. **P**ars est p̄ma prudētę ipsam cui p̄cepturus es plonā estimare. **H**is aut̄ q̄ etiā leuia verbis phaleratis aut coloribz r̄h̄toricis ornare nitunt. dicit **A**mbrosius sup̄ **L**ucam li. viij. **A**ufer lenocinia. succumqz x̄boz. q̄ solēt enervare sentētiās **D**e hoc etiā arguit **H**eliu a dño **J**ob. xxxviij. **Q**uis est inq̄t iste inuoluēs sentētiās sermonibz imperitj: **E**cōtra x̄o dicit apls. j. **C**or. ij. **L**oquimur non in doctis

humane sapiētie verbis. s̄ in ostensione spiritus virtutis. **B**reuitas autē moderata requirit̄ in docendo. q̄ sicut dicit Hieronymus sup̄ Hiere. li. ij. Nimia pleritas onerat sensus legentium. et immoderata breuitas p̄scidit studiosorum desiderium. Est etiā breuitas vt dicit Tullius in rhetorica. j. Cū nullū nisi necessariū assumitur verbū. Hęc breuitatē multū impedit cū homo certā loquēdi viā nō p̄cogitat vel assumit. Ut enī ait Varro. Quisq̄ ueniet qui q̄s videt sequit̄ calles. Unde Quidius in libro de fastis. v. Sepe stat incertus et nescit qua sit eundū. cū videt ex oī pte viator iter. Huic etiā cōsonat qd̄ i libro methamorphoseos dicit. Inopem me copia fecit. Sic ḡ dicit Hugo in libro didascalicon. iij. Cū de qualibet arte agimus. maxime in docēdo. non omnia ad cōpendiū restringenda sunt et ad facile intelligentiā reuocāda. nō omnia dicenda sunt q̄ dicere possumus. ne minus vtiliter dicant̄ ea q̄ dicere debemus. Cū Horatius i poetria. Offendūt. poterat duci q̄ cena sine istis. Siquidē et vtilitas requirit̄ in docentis sermonibus. qm̄ vt dicit Seneca ad Luciliū. Nō multis opus est. s̄ efficacibus. De hoc aut̄ plenius dicitur inferius. **P**reterea in omni doctrina vtilis est locutionis suauitas. vt delectatione quadā auditores demulceat. et sic attentiores reddat. Ut enī legit̄ Eccl. xl. Tibi et psalteriā suauem faciūt melodiā. et sup̄ vtrāq̄ lingua suavis. Et hanc suauitatē aliqui faciūt ipsa dictorum bonitas vel vtilitas. vel etiā iocunditas. Iuxta illud Horatij in poetria. Aut p̄desse volūt aut delectare poete. aut sil' et iocūda et idonea dicere vite. **I**n de bonitate vel vtilitate dicit̄ Proū. xij. Doctrina bona dabit gratiā. s. ipsi doctoz. q̄ placebit auditori. Et iocūda sit. in illud Horatij vbi supra. Quod placuit semel. hoc tecies repetitū placebit. Aliquando etiā hoc faciūt dictoz varietas. sic dicit Tullius in rhetorica. j. Orationē inquit magnope variare oportet. quoniaz

in omnibus rebus similitudo sententiarū mater est. Hoc est qd̄ dicit. ij. Dabab. vlt̄ Sicut vinū semp̄ bibere aut semp̄ aquā cōtrariū est. alterius autē vti delectabile. Ita legentibus si semp̄ exactus sit sermo. non erit gratus. Hinc et Quintilianus. In grandibus inquit cōnis hoc nob̄ sepe accidit. vt cum optimis faciati simul. varietas tñ nobis ex vilioribus grata sit. Ut enī ait Varro. Sane natura varietate. **O**bseruanda est etiā in docēdo maturitas. i. inter velocitatē et tarditatē mediocritas. Ut enī Seneca dicit ad Luciliū. Inopia bonorum et exilitas minus intentū auditorē facit. interrupto tedio tarditatis. facilius tñ insidet qd̄ expectat̄ q̄ qd̄ p̄teruolat. hęc Seneca. Itaq̄ canēda est et nimia incultatio. et etiā nimia interruptio. Deniq̄ sicut dicit Aug. in libro de doctrina christiana. iij. Quid prodest integritas locutionis. quā nō sequitur intellectus audiētis. cū loquendi omnino nulla sit causa. si qd̄ loquimur nō intelligunt. p̄pter quos loquit̄ vt intelligant. Quid enī prodest clavis aurea si aperire qd̄ volumus nō potest. aut quid obest lignea si hoc potest quādo nihil q̄rimus nisi patere qd̄ clausū est. Bonorum ingenioz insignis est indoles. v̄z i v̄bis amare non verba. Itaq̄ nō existimet q̄s dici melius. nisi qd̄ dicit̄ verius. nec doctoz verbis seruiat. s̄ v̄ba doctoz. Cūq̄ vir bonus et eloquens bona dicit. q̄ntuz debet. agit vt intelligenter. vt libenter. vt obedienter audiatur. hęc Aug. Hinc et Plinius in epla ad Ursū. Sic inq̄t faces ignem assidua exustione custodiūt demissum egerrime reparāt. sic et dicētis calor. et audiētis intentio continuatione seruat. intercapedine autē et quasi remissione languescit. **O**portet autem magistrum habere docendi modum. non solum in verbis s̄ etiā in factis. Ut enim ait Boetius vnde sup̄. Oportet vt sit eruditus. mansuetus. ac rigidus. non negligens. nec arrogans. Eruditus in q̄s. q̄ prius oportet vt discat q̄ doceat. **M**ansuetus

De eruditione

autem vt cum necesse est discipulorum elationem pati sciat. Rigidus etiam vt vindictam erroris imponat. oblatrantes remordet. obliquetes deprimat. proteruietes corripit. Nec sit negligens. sed in officio magistratus sedulus et diligens. Sicut enim in vno quoque opere mater inuenitur substantia. sic vniuersae doctrinae ac disciplinae est nouerca. Neque vero sit arrogans. quia nunquam arrogantes fideliter instruunt. sed in fastidio simplices despiciunt. et quod sciunt humiliter docere contemnunt. nec in datorum scientiae causam referunt. sed in se propriam excellentiam respiciunt. haec Boetius. Et recte dicitur in datorum scientiae. quoniam a solo deo datur scientia. non solum docendi. sed etiam addiscendi. Unde solus deus magister proprie dicitur. et non homo. sicut ab ipso domino dicitur Matthei. xiiij. Nolite inquit vocari rabi. vnus est enim magister vester. Hinc et Augustinus in libro de magistro. Omnes inquit disciplinas quas se magistri docere profitentur. cum verbis explicant discipuli. vtrum vera dicta sint apud semetipsos considerant. interiorum scilicet veritatem per viribus intuentes. Fallunt autem vt eos qui non sunt magistros vocent. quia plerumque inter temporis locutionis. et temporis cogitationis nulla mora interponitur. et quoniam post admonitionem sermocinantis cito intus discunt. foris se ab eo qui admonuit didicisse arbitrantur. Nos autem intelligamus quod vere scriptum sit auctoritate diuina. ne nobis quicquam magistrum dicamus in terris. et quod vnum omnium magister sit in caelis. Quia autem sit in caelis docebit ipse a quo et per homines foris signis admonemur. vt ad eum intro conuersi erudiamur quem diligere ac nosse vita beata est. haec Augustinus. Idem quoque dicit in libro retractationum. p. Credibile est idcirco vera respondere de quibusdam disciplinis. etiam impitios earum. quia praesens est vel quantum id capere possunt lumen aeternae rationis. vbi haec immutabilia vera con-

spiciunt. non quod ea sicut Platoni visus est aliquando nouerint et obliti fuerint. sed et ego quondam in libro soliloquiorum. quod nunc improbo dixi. quod videlicet liberalibus disciplinis eruditi illas in se obliuione obrutas erunt et quodammodo refodiunt. haec Augustinus

De impedimento addiscendi. Cap. III.

Docto de magistro de perceptorum disciplina primitus consideranda sunt duo. scilicet quid eam impediatur. et quid eam promoueat. Impedimenta quaedam sunt ex parte vite. quaedam ex parte studij vel doctrinae. Ex parte vite impediunt septem vitia. Et primo superbia. quae dum animam inflat. exerceat. Unde Augustinus in libro confessionum de statu suo pristino loquens ita dicit: Lumor me refugiebat scripturam modum. et facies mea nimis inflata non sinebat me videre. **S**ecundum est inuidia. de qua dicit sapiens. Sap. vj. Non inquit cum inuidia tatescente iter habebis. quoniam talis homo non erit particeps sapientiae. **T**ertium est iracundia. de qua etiam dicit poeta. Ira impedit animum ne possit cernere. **Q**uartum est accidia sine pigritia. de qua dicit Ambrosius. super Beati. Quia nullus piger inuenitur in domo sapientis. At enim legitur Sap. p. Spiritus sanctus disciplinae effugiet fictum. id est pigrum. Unde recte dicit pigro Proverbia. vj. Vade ad fornicam o piger et discis sapientiam. **Q**uintum est auaricia. de qua dicit Hieronymus contra Vigilantium. Non est eiusdem hominis aureos nummos et scripturas probare. **S**extum est luxuria. de qua dicit Boetius in libro de scholastica disciplina. Luxuriae feruore studet discipulus alienari. quam triplici membro diuidunt satyrici. scilicet vna consistere

dicentes in ornatu. alterā in coitu. tertiā vero gulositatis assistricē. **Sepimū** est gula. de qua dicit Hieronym⁹ cōtra Iovinianū li. ij. **Baliennus** etiā illos q̄ vita 7 ars est sagina. dicit. nec viuere diu posse nec sanos esse. animalq; ipsorū ita nimio sanguine 7 adipe quasi luto inuolutas nihil tenne. nihil celeste. sed semper de carnibus 7 ructu 7 vētris ingluuie cogitare. **Idem** etiā Hieronym⁹ alibi dicit q̄ venter pinguis sensum tenuem nō gignit. **Dicit** 7 **Boetius** vbi supra. **V**inum quidem modice sumptū intellectui videtur acumen inferre. **Nō** modice vō potatum rationē perturbat. intellectum bebetat. memoriam enervat. **Hęc** sūt igitur impedimenta vite. quibus scz impeditur perceptio scientiē vel sapiē. **Quorum** quinq; sunt spiritualia. s. superbia. inuidia. ira. accidia. 7 auaricia. **Duo** vero carnalia. scilicet gula 7 luxuria. **Vnde** Sap. j. dicitur. q̄ in maluiolam animā non introibit sapientia. **Propter** vitia spiritualia ne habitabit subdito peccatis. i. in gulosis 7 luxuriosis. **Ex** pte vero studij aut doctrine. dicit **Hugo** in libro dialcalicon. v. tria impedimēta esse videlicet negligentiam. imprudentiam. 7 fortunam. **Reg** negligentiam inq; addiscendi. **Imprudentiam** ordinis et modi. **Fortunam** paupertatis. vel infirmitatis. ac defectus librorum vel magistrī. **Itaq;** de primo discipulus est admonendus. **De** secundo instruendus. **De** tertio si op⁹ sit adiunadus. **De** primo dicit **Boeti⁹** vbi supra. **V**niuersę discipline nouerca est negligentia. **Melius** q; inquit esset mechanice deservire q̄ scholasticum onerari iugo negligentie. **hec** **Boetius** **Hinc** et **Eunodius**. **Artium** inquit mater est cōstantia. nouerca eruditionis est negligentia. **Item** **Petrus** in epla Clementis. iij. **Ignorantia** inquit est mater omnium malorū. quę incuria quidem 7 ignavia gignitur. negligentia vero alitur

et augetur. sed quia substantiā non habet facile ab his qui studiosi sunt effugatur. **Et** autem dicit **Apuleius** in libro de deo Socratis. **In** quibusdam mirandum est qui ea quę minime videri nescire volunt. discere tñ negligunt. et eiusdem artis disciplinam simul et ignorantia delectant. **Cōtra** q̄s in canone dicit **Alemens** papa distinctiōe. xxxvij. **Nullas** etiam inquit episcopus ppter opprobriū senectutis. vel nobilitatē generis a pauiissimis etiā vel minimis eruditij inq̄rere negligat. si quid forte vtilitatis est. atq; salutis. **Et** recte. vt enī dicit **Seneca** ad **Lucilium**. **Quid** stultius est. q̄ quia nō didiceris. ideo nō discere. **At** vt dicit **Hieronym⁹** ad **Vigilantiū**: **Illud** verissimum comprobatur. qd̄ apud grecos cauitur: **Imperitia** confidentiam. eruditio creat timorem. **De** secūdo impedimento addiscendi quod est impudentia ordinis et modi. dicit apostolus. j. Cor. viij. **Si** quis existimat se aliqd̄ scire nondum cognouit quē admodum oporteat eum scire. **Pancissimi** nanq; rectum addiscendi modum obseruant. vt scz ordinem 7 affectum. 7 intentionē debitam in hmōi teneant. sicut pleni⁹ dicitur inferius. **Vñ** **Hugo** didascalicon. iij. **Scholares** inquit nostri aut nesciūt aut nolūt modum congruū in discendo: **Et** idcirco quidem multos inuenim⁹ studentes. paucos vero sapientes. **De** tertio scz impedimento fortunę adiunadus ē fm̄ **Hugonem** si opus est discipulus vt ei prouideatur in expensis et libris. atq; doctore. **De** quarto etiam addere et quartum impedimentum. scilicet inquietudinem corporis. et curiositatem oculorū. quia vt dicit **Aristoteles** in methaphisica. libro primo. maxime ad doctrinam necessarij sunt. quia multas nobis differentias ostendūt. **Vnde** **Boetius** vbi supra. **Non** sic ait scholaris discipol⁹. id est. a schola diuisus p̄ vicos

De eruditione

et plateas tabernaculorum discurrens. ac meretricium cellulas. publicasque spectacula. pompas et choreas. et comelationes. et publicas cenas oculi vagis. et effreni lingua luxurieque seruoze alienari studeat. nec illas solummodo species et quingulositate. coituque consistunt. et tanquam causatum et causa promutatim adnexae sunt caueat. si illam nihilominus quam ornatibus inhiat gaudet vestium frequenti variatione. earumque membra. tim sigillatione pectinis beneficio celsam. riem polire. et calamistri tortuositate. florumque diuersitate fertatim lasciuire. gulum succo perfundere frequenti. nouacule castigationi inhiare. sinus aromatibus implere gematis colla monilibus. parchoque cingulis ventre plebi ostendere. rostratis calceis et tabulatis incedere. collo elato gutture inflato. supercilio mutilato. oculo impudico. incessuque fastidioso semicircularis. pcedere. appositisque cibariis fastidire omnia. et ultimo raroque scholis interesse. hec Boetius. Qui etiam ibidem postea tangit breuiter et alia quedam impedimenta dicens. Cauendum est ne deliciosus mentem appetitus exerceat. ne lucrum eneruet. raroque fidelis adulatio defraudet. ne famularis sinistra visu vel auditu ebibat. quod scribentis vel discantis dexteram emolliat. hec Boetius. Ceterum duo sunt impedimenta discendi generalia. Unum ex parte discendorum scilicet obscuritas siue difficultas. secundum illud Ecclesiastes. j. Cunctae res difficiles. Aliud ex parte discendum. scilicet ingenij tarditas. vel intellectus infirmitas. Iuxta illud Aristotelis. in libro methaphisicorum. ij. Sicut inquit noctuarum visus ad lucem diei se habet. sic et intellectus non ad omnia naturae manifesta. Ideo dicit Tullius in dialogo ad hortentium. Omnis cognitio multis est difficultatibus obstructa. Est enim et in rebus ipsis obscuritas. et in iudicijs nostris infirmitas. Idem Hieronymus super Esaiam. li. xij. Illud inquit rhetoris Victorini breuiter admonet ut obscuritate voluminum ex tribus rebus fieri scias. vel rei magnitudine. vel doctoris

imperitia. vel audientis duritia.

De tribus necessarijs addiscendi. Cap. v

Tria vero sicut dicit Hugo in libro dialcalicon. ij. sunt ad discendum necessaria. scilicet natura. exercitium. disciplina. In natura considerat ut audita facile percipiat. et percepta firmiter custodiat. In exercitio ut labore et sedulitate naturalis sensus excolat. In disciplina ut laudabiliter viuens. morem cum scientia componat. Ad naturam itaque pertinent ingenium et memoria. Quae duo ita sibi in omni studio coherere ut vnum non possit si alterum desit. Sic nulla possunt lucra ubi desit custodia. et incassum receptacula munit. quod quod recordari non habuit. Ingenium quippe sapientiam inuenit. memoria custodit. Est autem memoria vis retentiuarum earumque sensibus supposita fuerint. vel etiam imaginibus. Ingenium est vis quedam naturaliter animo insita per se valens. Ingenium a natura perficitur. vsu inuatur. imo moderato labore retunditur. et exercitio temperato acuit. Ingenium exercent duo. lectio scilicet et meditatio. De quibus scilicet plenius inferius dicitur. Hec autem dicit Hugo de natura ad quam ut dicitur pertinet ingenium et memoria. **E**xercitatio autem est virtus animi quam quis mollicie siue rubiginem oculi fastidians aut detestatur assidue bonis honestisque studiis vel actibus se occupat ut nullum tempus vacuum praeterat. Iuxta illud Ecclesiastes. xij. Non defrauderis a die bono et particula diei boni non te praeterat. Hic autem accipimus illam partem exercitij quae est in occupatione studij. De qua dicit Tullius in tusculanario li. p. Grecoque praeuerbius est. quam quisque nouit arte in hac se exerceat. Hinc Samfridus in poetria Ars certos. vsus promptos. imitatio reddit artifices aptos. tria praecurrentia summorum. vsus vocat exercitium. in quo scilicet exercitio sicut dictum est iuxta Hugonem attenditur: ut labore ac sedulitate

naturalis sensus excolatur. Est aut̄ duplex hoīs sensus vterq; laboriose ad doctrinā exercitādus. exterior scz audit⁹ et visus. ⁊ interior. s. ingeniu⁹ ⁊ intellect⁹. Exerceat ḡ discipul⁹ auditū in audiēdo. visum in legēdo. ingeniu⁹ inuestigādo. intellectū in meditando. Nā de laborioso ingenij exercitio dicit Salomon Ecclesiastes. r. Si retusū fuerit ferrū. ⁊ b̄ nō vt p̄ us. b̄ hebetatū fuerit. multo labore exacuatur. ⁊ post industriā sequet̄ sapia. Vbi ferz vocat̄ humanū ingeniu⁹ siue mēs p̄ pter p̄spicacitatis acūmē. ⁊ qz ipsū ociositas sicut ferrū obtūdit ac denigrat. rubiginat ac cōsumit. Ecōtra vō vsus illud exacuit. dealbat. elimat. ⁊ a corruptione rubiginis cōseruat. Sicut humanā mentē oīū vel desidīa obtundit. sic cetera p̄dicta in ea facit. Vñ sup̄ p̄dicto verbo dicit Hiero⁹. Ocio ingeniu⁹ hebetat. ⁊ desidīa est q̄si quedā rubigo sapientie. Hinc ⁊ Quidi⁹ in li. tristiū. iij. Ingeniu⁹ longa rubiginis lesū. torpet. ⁊ est mlto q̄ fuit an̄ min⁹. Fertilis assiduo si nō renouet aratro. Nil nisi cū spinis gramē habebit ager. Ita cōtra p̄dicta mala q̄ facit ociositas mētī hūanę. exercitatio studij vel discipline illā exacuit p̄spicacitate. dealbat cādoze puritatis ⁊ innocētie. Elimat. i. a rubigine vitioꝝ detergit. et ab oī pcti corrosiōe illęsā custodit. Hęc ḡ q̄ttuor desidīe mala. ⁊ q̄ttuor exercitiū bona ibi Salomon insinuare innuit. vt oīū fugiat. ⁊ exercitiū discipline req̄rat. De quo etiā exercitio q̄ ingeniu⁹ acuitur in discendo. dicit idē Prou. xxvij. Ferrum ferro acuit. ⁊ homo exacuit faciē p̄ ximi sui. Sicut enī ferrū ferro acuit p̄ collisionem. sic ⁊ discipuli mēs vel ingeniu⁹ acuit per doctrinę a magistro receptionē. Sꝫ multū refert in q̄bus ingenia vel sensus discipuloꝝ. ⁊ maxime p̄ueroꝝ excolatur. i. in q̄bus doctrinis. vel ī qua doctrinę materia erudiant. Vt qd enī vsq; hodie puuloꝝ sensus ⁊ linguz poeticis fabulis ac luxuriosis figmētis imbuunt. Nā si doctrina poetica sit vtilis q̄ntū ad re-

gulas metricas. inutilis tamē est. imo p̄niciosa q̄ntum ad fabulas p̄dictas. Vñ Valeri⁹ maxim⁹ li. vij. refert. qz lacedemonij libros Archilochie ciuitate sua fecerant exportari. eo qz parū verecundam ac pudicā illoꝝ arbit̄bāt lectionē. Rolerūt enī ea liberoꝝ suoꝝ animos imbui ne plus eoz morib; obesset q̄ ingenijs. p̄tesset. hęc Valerius. Hinc etiā dicit Iliodorus in libro sentētiar. Ideo phibetur christianis poetaz figmenta legere. qz p̄oblectamēta fabular; nimiū mentē excitant ad incentiua libidinū. Non enī solum immolat̄ demonib; thura offerēdo sed etiam illoꝝ dicta libentius capiēdo. Sunt aut̄ ⁊ alij libri metrici etiā antiq̄simi. in q̄b; eque vtiliter. imo multo vtilius in arte metrica p̄ucri possent edoceri. Verbi gr̄a. Libri Iuuenti p̄sbyteri de historia q̄ttuor euāgelioꝝ. Liber arator; de actib; aploꝝ. Liber etiā epigramatū p̄speri religiosissimi viri. de dictis tñ Augustini. Sꝫ ⁊ liber de cōflictu vitioꝝum atq; virtutū prudētij. carnē qz pascale sedulij. P̄ter hos etiā extat liber Dathi de sancto Tobia. Biblia qz a Petro riga versificata. ⁊ alia p̄lima in q̄bus vtiq; possunt instrui salubriter. ⁊ in arte gr̄matica q̄ntū ad litterā. ⁊ etiā in fide acq̄morib; q̄ntū ad ipsam libroꝝ materiā. Vñ de b̄ cōquerit Aug⁹. in li. p̄fessionū p̄. peccata p̄uercie sue confitens. ⁊ inter alia sic loquēs. Tenere inq̄ tūc cogebat. Eneꝝ nescio cui⁹ errores oblit⁹ erroꝝ meoꝝ. ⁊ plorare Didonē mortuaz. qz se occidit ob amorē. cū interea me ipsaz in his a te moriēte. qz te nō amantem sicis oculis miserim⁹ ferrē. Quid enī miser⁹ misero nō miserāte seipsaz. vt tibi flumē mar; hūani. qz diu nō siccater; . quousq; volues Eueꝝ filios ī mare magnū ⁊ formidolosū. qd vix trāseūt q̄ lignū cōscēderūt. Nōne ego in te legi iouē. ⁊ tonātē. ⁊ adulterātē. vtiq; nō posset hęc duo. Sed actū ē vt h̄ret auctoritatē ad imitādum adulterium verum lenocinante tonitru. falso. Fingebat hęc Dromerus diuina

De eruditione

tribuendo flagitiosis hominibus ne flagitia flagitia putarent. sed quisquis ea fecisset eos imitatos esse videret. Itaque non per predictas turpitudines commodi verba discunt. sed per talia verba turpitudines ille confidentius perpetrant. Nec accuso verba quasi vasa electa et preciosa. sed vinum erroris quod nobis propinabat in eis a doctoribus ebrijs. His tamen delectabar miser. et ob hoc appellabar bone spei puer. ita ne aliud non inueniebat quo ingenium et lingua mea exerceret. Nunc autem laudes tue domine. laudes tue per scripturas sanctas suspenderit palmitem cordis mei ad te. ut non raperet per inania nugarum turpis preda volatilibus. non enim unico modo sacrificat angelis transgressoribus. hec Augustinus de exercitio. Denique ad disciplinam ut dictum est. spectat ut discipulus siue scholaris laudabiliter vivens. mores cum scientia componat. Unde Boetius ubi super Sit scholaris facultas munda. porro contenta. viriliter incursum proferens. ad summa semper anhelans. et omnibus obediens. famulatum prompta. ad obloquendum tarda. fidelis obsequio. dulcis integraque colloquio. cordis tumoresitate carens. De hac quoque materia. scilicet de morum disciplina que necessaria est addiscentibus: iam in precedenti capitulo dictum est. et adhuc inferius dicetur. ubi agendum est de instructione puerorum in moribus

De quinque adminiculis addiscendi. Cap. VI.

Sicut autem dicit Hugo in libro superius nominato: Sapiens quidam cum interrogaret de modo et forma discendi: Respondit: Mens humilis. studium querendi. vita queta. scrutinium tacitum. paupertas. terra aliena. hec referare solent multis obscura legendi. Audierat puto dictum. Veres ornant scientiam. Illaudabilis quippe est scientia quam vita maculat impudica. Ideo preceptis legendi. precepta quoque vite adiungunt. Principium ergo discipline est hu-

milis. cuius tria precipue ad lectionem pertinent documenta. scilicet ut nullam scientiam vel scripturam vilem habeat. ut a nemine discere erubescat. ut cum scientiam adeptus fuerit ceteros non contemnat. Multos hoc decipit quod ante tempus sapientes videri volunt. Unde et simulant quod non sunt. et quod sunt erubescunt. eo quod longum a sapientia vera recedunt. quod non esse se sapientes. sed putari cupiunt. Eiusmodi multos non quod cum primis adhuc elementis indigeant non nisi summis interesse dignantur. et ex hoc solum magnos fieri putant si magnorum et sapientium vel scripta legerint vel audierint verba. vel ab eis cogniti fuerint. utinam me nemo agnoscat. et ego cuncta nouerim. Audisti Platonem. audias et Crispinum. In proverbio quippe dicitur: Quod tu non nosti fortassis novit Uellus. Rem omnium scire datum est. Prudens igitur lector omnes libenter audit. omnia legit indifferenter. ab omnibus quod sibi deesse videt querit. nec quantum sciat. sed quantum ignoret considerat. Hinc et illud platonice aiunt: Malo aliena verecunde discere. quam mea impudenter ingerere. Cur enim debere discere erubescis. et nescire verecundaris? Pudor iste maior est illo. Sapientior omnibus eris. si ab omnibus discere volueris. quam ab omnibus accipiunt omnibus ditiores sunt. Expedi etiam tibi ut cum aliquid sapere cepis ceteros non contemnas. Bonus enim lector humilis debet esse et mansuetus. diligens et sedulus. ut ab omnibus libenter discat. nunquam de scientia sua presumat. pueri dogmatis auctores quasi venena fugiat. diu rem protractet antequam iudicet. Dicta sapientium intellecta diligit. et si quod forte obscuriora cepit. non statim in vituperium proripit. ut nihil bonum esse credat nisi quod ipse intelligere potuerit. Hec est humilitas discipline. In studio querendi exercebatur antiqui philosophi adeo. ut propter amorem sapientie alij honores calcarent. alij homo divitias proijcerent. alij quod acceptis inuitis gaudebant alij deserta petebant ut contemplantur liberi vacarent. Utinam hoc in nostris esset scholasticum diligentia. ut nunquam in eis senesceret sapientia. Si quidem omnes pene virtutes decrescunt in senibus sola crescunt sapientia. Unde sapiens ille

vir greciꝝ Themistocles. cū expletis. cvij. annis se mori cerneret. dixisse fert se dolere q̄ egrederet e vita q̄ sapere cepisset.

Uitam q̄z discentis oportet esse quietam. maxime interiꝝ. vt mēs p̄ illicita desideria nō discurrat. et exteriꝝ vt ocium et oportunitas honestis et utilibus studijs suppetat. **Utrūq̄** siquidē p̄tinet ad disciplinā. **Docto** scrutiniū tacitū spectat ad exercitiū sicut et querēdi studium. **Studiū** querēdi significat istātiā operi. scrutiniū vero diligentīā meditationis. **Opus** labor. et amor peragunt scrutiniū. cura et vigilia pariūt. **In** labore ē vt agal i amore vt perficias. **In** cura vt p̄uideas in vigilia vt attendas. **Hi** sunt quattuor portates lecticā p̄hig. id est sedem sapientiē. **His** enī suppositis gestari dicit. qz in his se exercendo p̄mouet. **Iuuenes** p̄pter robur a fronte lecticā tenere dicunt scz philos et tropos. id est. amor et labor. qz foris op̄ pagūt. a posteriori puellē. s. philemia et agrimina. quod interpretat̄ cura et vigilia. quia intus in secreto cōsiliū pariunt. **Item** paupertatem sequi hoc ē supflua nō sectari. maxime spectat ad disciplinā. pinguis enī venter non gignit sensum tenuē. **Postremo** terra aliena posita est. que et ipsa melius hominem exercet. **Dis** quippe mūd̄ exiliuz est philosophātibz. **Quia** tamē vt ait qdā nescio qua natale solum dulcedine cunctos tangit. et immemores nō sinit eē sui. **Magne** virtutis p̄ncipiū est vt discat paulatim exercitat̄ animꝝ. hic visibilia conmutare vt postea possit etiā derelinquere. **Delicatꝝ** ille adhuc est cui patria dulcis est. **Fortis** autē est. cui iā oē solū patria ē. **Perfectꝝ** ho est cui mūdus totus exiliū est. **Ille** mundo amore fixit. iste sparsit. hic extinguit. hęc **Hugo**. **Et** reuera paupertas et peregrinatio discentis exercitio multum proficiūt. dū eū a multis doctriñe impedimētis expediunt. **Diuitias** nāqz multa sequunt̄ incōmoda. que disciplinē sunt inimica. **Verbi** gr̄a. **Supbia**. cupiditas. et crapula. ceteraqz vitia supra-

dicta. **Ipsa** quoqz diuitiarū occupatio multū obest discētis exercitio. **Uñ** paucos videmus nobiles aut diuites in scripturis sapiētes. et hoc ideo. quia vix aut nunq̄ esse possunt assidui et boni scholares. **Similiter** peregrinatio a patria multū proficit. qz mentē a carnali affectiōe parentū et cura rez familiarū autit. **Uñ** videmus parisiꝝ scholares a remotis ptibz veniētes magis cōtinue studio insistere. et ideo magis proficere. **Hinc** et ipse **Hugo** post predicta subiungens. **Ego** inquit a puero exulani. et scio quo meroze animꝝ artam paupis aliquādo tuguriū fundū deserat. et qua libertate postea marmoreos lares ac tecta laqueata despiciat. hęc **Hugo**.

De subiectione discipuli erga magistrū. Cap. VII

Remotis ergo predictis omnibz impedimētis et amminiculis assecutis. secure potest q̄s ad disciplinā scholasticā accedere. et ea si p̄sonę suę cōgruit quasi p̄ quattuor gradus. sicut dicit **Boetius** ad p̄fectionē ascendere. **Ad** incipientes enī p̄tinet audire. ad p̄ficiētes studere. ad p̄fectos se exercere. ad p̄fectos autē docere. **Incipiēti** ḡ cōuenit p̄mo magistrꝝ querere. et sibi cōpetentē eligere. scz si fieri p̄t ei cōiungere. se q̄z eidē subijcere. **De primo** scz qz debeat magistrꝝ habere. **Hieronymꝝ** ad **Paulinū**. hortat vt intelligat se i scripturis absqz p̄uio et mōstrāte semitā ingredi nō posse. **Hinc** et idē **Hieronymꝝ**. in li. de illustribz viris. **Qui** nullū inq̄t sequit̄ p̄uuiū. pessimū semetipsū facit magistrū. **Idē** ad **Marcellā**. **Malō** inq̄t seq̄ aliā nā peritiā q̄z stultam h̄re nescientiū scientiā. **Hinc** etiā **Seneca** ad **Luciliū**. **Ecce** ait ducē querūt. nos autē sine duce erramus. **Ideoqz** difficult̄ ad sanitatē puenimꝝ. qz nos egrotare nescimus. **Idcirco** p̄sumptuosos increpat **Hieronymꝝ** in eplā ad **Paulinum**. qui sine doctore p̄uio scripturas legūt. et ad sensum suum

auditor. Sed hodie vt in plurib⁹ vide-
tur impletum esse qd̄ p̄dixit apostolus
ij. **T**imo. iij. Erit tempus cum sanam
doctrinaz non sustinebūt. sed ad sua de-
sideria coacernabūt sibi magistros p̄u-
nētes aurib⁹. et a veritate quidē auditū
auertēt. ad fabulas autē cōuertēt. H̄ apls
Cōtra qd̄ in libro sup̄dicto dicit **Boeti⁹**
Malo balbutientis magri licet tedioso
fructu deliniri. q̄ seducēt dulcore glori-
ari **Tertiu⁹** h̄o qd̄ de magistro ad di-
scipulum spectat. est vt si fieri potest ei se
coniungat. **I**uxta illud **Ecc̄. vi.** Si vi-
deris sensatū euigila ad illum. 7 gradus
ostioꝝ illius exerat pes tu⁹. **U**n̄ 7 **Boe-
tius** vbi supra. **S**cholasticus inquit do-
ctoꝝ suū metueno diligat. et eius man-
sioni si fieri potest cohabitādo se inferat
vt cum locus fuerit. ad eum requirendo
recurrat. **H**inc 7 **Seneca** ad **Lucilium**
epistola. vj. Plus tibi vna vox et con-
uictus q̄ oratio proderit. vñ in rem p̄-
sentem venias oportet. **Q**uartum
est vt eidem humiliter se subijciat. **V**n̄
de **Boeti⁹** vbi supra. **S**cholaris ait ma-
gistrum diligat. eiq̄ subijci gaudeat. qz
qui nō nouit subijci nō nouit magistrari

**De attentione ipsius ad audi-
endum Cap. VIII.**

Hec autem discipuli sub-
iectio sicut ibidē dicit **Boeti⁹**
consistere debet in tribus. vide-
licet vt sit attentus ad audiendū. docilis
ad intelligendū. beniuol⁹ ad retinendū.
De primo dicit domin⁹ **Mathei. xij.**
Qui habet aures audiendi audiat. id ē
diligenter attendat vt intelligat. **V**t. n̄
dicit **Petrus** apostolus in epistola **Cle-
mētis. iij.** Mater omnium malorum est igno-
rantia. **N**ec aliud est ignorantia nisi nō
agnouisse qd̄ expedit. et h̄ omnibus etrā
bonis fraudari nos facit. **P**um enī igno-
rant homines q̄ntum habeat scientia bo-
ni. malum ignorantie de se non patiūtur
excludi. hęc ille. **I**deo dicit **Ambrosius**

in libro de incarnatione **Christi.** **Q**uid
aures tanq̄ cera et plumbo clauditis. et
fastidientes auditis. **U**t enim ait **Var-
ro** ad atthenienses auditorē. **R**enuit phi-
losophia stomachum fastidientem. 7 ad
simplicem cōnam bilarem inuitat conui-
uam. **D**e hac quoq̄ materia pleni⁹ di-
ctum est superius vbi actū est de regimi-
ne auditus. **S**ciendū quoq̄ q̄ in
audientis attentioe tria requiruntur. scz
taciturnitas. hūilitas. et discretio. **P**ri-
mo quidē taciturnitas iuxta illud **Ecc̄.**
xxxij. Audi tacens. et pro reuerentia acce-
det tibi bona gratia. **I**n epistola quoq̄
Iacobi legitur. Sit omnis homo velox
ad audiendum. tardus autē ad loquen-
dum. **N**am et si forte sciolus sibi videat
in his q̄ audit. tuti⁹ tamē est audire q̄ lo-
qui. quoniam audiens sapiens sapienti-
or erit. vt legitur **Proverb. .j.** **H**inc et
Ecc̄. xxxij. legitur. **I**n multis esto quasi
in scius. et audi tacens simul et querens.
Propter hoc etiā vt dicit **Augustin⁹** de
verbis domini. **M**artha de **M**aria con-
querente. qz eam relinqueret solam mini-
strare. **M**aria sedens et audiens doctri-
nam domini. tanq̄ discipula noluit re-
spondendo laborare. sed causas suā ma-
luit domino cōmittere. **S**i enim inquit
pareret responsionem remitteret audien-
di attentionē. hęc **Augustinus.** **H**iero-
nimus quoq̄ super **Ecclesiastē** dicit **P**ro-
pythagoricoꝝ disciplina est tacere p̄ q̄n-
quenniu⁹. et postea eruditos loqui. **I**n
taciturnitate vero requiritur humili-
tas. contra illud qd̄ dicit **Helin** de seip-
so. scz **Job. xxxij.** **E**xpectavi ait sermōes
vestros. audiui prudentiam vestraz. do-
nec disceptaretis sermonib⁹. et donec pu-
tabam vos aliquid dicere considerabaz
zē. **Q**uod sic exponit **Gregorius** in mo-
ralibus libro **xxij.** **E**cce inquit loquens
Helin ostendit q̄ superbe tacuerit. **C**ū
enim dicit. **E**xpectavi sermones vestros
et putabam vos aliquid dicere. aperte
declarat se ad verba senum iudicātis po-
tius studio q̄ discēntis voto tacuisse.

De eruditione

In humilitate q̄ requirit discretio. sc̄z vt nō statim auditor singularibz opinionibz magistri sui ptinaciter adhe-reat. s̄ discernat et cōferat. **H**inc et **Boetius** vbi supra. **S**tultū est iquit omnino magistri sui cōfidere sententijs. sed p̄mo quidē credēdū est donec videat qd senti-at. deinde nō fingendū est ipsum errasse docendo. si forte inueniat qd illi sententię obuiat. **I**taqz nec magistro suo nec qua-ternis oīno credat siue ptinacit adherat sicut **Rigrio** q̄ **Dōtani** magistri sui sententijs instantū cōfusus est q̄ omne verbū ab ipsius ore p̄gressum q̄ternulis exora-bat. et tanqz sacz existimās. nihil aliud ī scholis p̄dicabat. **V**n̄ mltotiēs pudore cōfusus abibat cōclusus. hęc **Boetius**. **H**oc est qd dicit p̄verb. xiiij. **I**nnocēs id est. simplex vel fatuus credit oī verbo. **N**ec obstat qd dicit **Aristoteles** in elen-chis. **O**portet credere illū q̄ discit. **I**llud enī accipitur de simplici credulitate. sc̄z absqz ptinacia vel obstinatiōe. ita q̄ pa-ratus sit ab illa sententiā resilire. si qn̄ re-periat fortiorē auctoritatē vel rationē cō-traire. **H**oc est enim qd dicit **Boetius**. **P**rimo quidē credendū esse donec vide-atur. deinde fingendū illū errasse docen-do. si forte inueniat qd illi sententię obui-at. **S**iquidē et **Augustinus** dicit contra **Faustū**. disputatione. xj. **I**n opusculis meis ac mei similiū. licet eadē quę in scri-ptura diuina inueniat veritas. longe tñ impar est auctoritas. **V**nde nisi vel ra-tione certa vel ex auctoritate illa canoni-ca. qd ibi disputatū vel narratum est de-monstretur. si quis credere noluerit non reprehēditur. **A**t illa sacri canonis veteri et noui testamēti excellēs auctoritas apo-stolorz est firmata t̄pibz cui subiectz ser-uiat oīs fidelis et pius intellectz. **E**cce h̄ innuit **Aug**. q̄ nulli doctrinę tenemur omnino et irrefragabiliter credere. nisi tā-tum diuinę scripturę. s̄ in qualibet alia nobis relinquit libertas iudicādi de ve-ritate vel falsitate. **V**n̄ recte dicit. j. **J**o-hānis. iij. **N**olite omni spiritui credere.

sed probate spūs si ex deo sunt. **H**inc et **Cyprian** martyr cōtra iudeos. **A**uriū inquit officū est quelibet indifferent per-cipere. fidei nō nisi quę pbauerit cre-dere. **P**ropter hoc etiā dicitur. j. **T**hes-sal. v. **O**mnia probate qd bonum est te-nete

De docilitate ipsō ad intelligē dum. Cap. IX.

Do secundo. id est. docili-tate dicit **Quintilian**. ij. libro **S**icut officū est p̄ceptorz doce-re sic discipuloz dociles se p̄bere. **S**ci-entia nāqz coalescere neqz. nisi tradētis et accipientis cōcordia sociata fuerit. hęc **Quintilian**. **I**tem **Cesari** arelatenlis omel. j. **S**icut nob̄ expedit collectis scri-pturaz floribz spūalē cibum cōficere. ita nos oportet enī cū grādi auuiditate requi-rere. hęc **Cesari**. **E**st autem docilitas rec-ta discendi habilitas. **D**e qua dicit apls. ij. ad **Thimo**. ij. **S**eruū dñi oportet mā-suetū esse ad oēs. docile zc. **E**xemplū re-ferret **Galerius maximus**. li. viij. de **S**o-crate. qui dum semp ad docendū se pau-perem credidit. ad docendū se locupletis-simū fecit. **S**z et **Solon** atheniensis. vi-delicet vn̄ de sapiētibz grecic̄ q̄nta indu-stria flagrauerit etiā versibz cōplex̄ est. q̄b se q̄tidie aliqd addiscētē senescere si-gnificauit. hęc **Galerius**. **H**inc et **Cato** dicit in libro de moribz. **I**nstrue p̄ceptis animū. ne discere cesses. **Q**az sine doctri-na vita est quasi mortis imago. **C**ōmo-da multa ferēs sin autem spreueris illud **R**on me scriptorez sed te neglexeris ip-sum. **R**e pudeat quę nescieris te velle doceri. **S**cire aliquid laus est. culpa est nil discere velle. **I**tem **Sedulius** in car-mine pascali libro. p̄. **L**u si magnarū ca-peris dulcedine rez nobiliū nitidis do-ctorum vescere cenis. **H**ęc de docilitate sūt dicta. quā vtqz innat ipsa nata. **V**t enim ait **Aristoteles** in principio metha-phisice. **O**mnes homines naturalit scire

desiderāt. **Itē Seneca ad Luciliū.** Dociles inq̄ natura nos edidit. et rationē te dit imperfectā. s̄ q̄ p̄fici posset. **Magnus** refert quali in corpe aī locati sint. Nam multa e corpe existūt q̄ mentē acuāt. multa q̄ obtūdant. **Uñ Aristoteles** ait. omnes ingeniosos melancholicos eē vt ego me tardiorē esse nō ferā moleste. **hec ille.** **Hinc et Aug⁹.** in li. x. de trini. **Ad** doctrinas inq̄ cognoscēdas plerūq̄ nos laudantiū et p̄dicantiū accēdit auctoritas. et tñ nisi breuiter impressam. cuiusq̄ doctrine notionē i aīo haberem⁹. nullo ad illā discēdā studio flagrarem⁹. **Itē Hugo** i libro de aīa et spū. **Aīa** inquit a creatore suo habet principia. ex q̄ est in genere suo p̄fecta. vñ ex quo est. sciret oīa q̄ ab homine sciri possūt nisi grauitas carnis esset qd̄ p̄ primū hominē qui aī corruptionez humanitatis ex q̄ fuit p̄fecte sciam habuit humanā. p̄bari potest: sed modo corrupta humanitate. ex q̄ cōiungit̄ corūpitur. nec p̄prietates suas potest exercere donec vsu et xp̄ientia. et alicui⁹ doctrina exercitata incipit discernere. veluti si q̄s cum subtili acie oculorū in tenebrosa tētrudat. videre tñ nō p̄t ibi nisi p̄us asuescat tenebris et lumē accendat. **Porro** i docilitate discipuli req̄runt etiā tria **Primū** scz vt māsuetē ac sine cōtradictiōe audiat. iuxta illd̄ **Jacobi. p̄.** In māsuetudine suscipite insitū v̄bū. **Et illud Eccl. vi.** Esto māsuetus ad audiendum v̄bū. **Cōtra** vero dicit **Clemens** in itinerario. **Dolores** mihi eē fateor de nōnullis hōibus q̄ cū ad nos ita veniant vt aliqd̄ discāt. vbi docere illos cepimus ipsi rursus se magistros esse p̄fitent̄. et interrogāt quidā vt ignorātes. cōtradiciūt aut vt sciētes. **hec ille.** **Secundum** est vt sensui loquētis magis q̄ sup̄ficiēi v̄borū adhareat. In qua solēt auditores calumniari tria. videlicet obscuritatem vel ambiguitatē. sup̄ qua dicit **Hilar⁹.** in li. de trinitate. p̄. **Optim⁹** lector ē qui dictorū intelligentiā expectat ex dictis potius q̄ imponit. et refert magis q̄ affert.

nec id videri dictis cōtineri cogit qd̄ aī lectionē intelligendū p̄sumpserit. **Item Dionys⁹** in li. de diuinis noībus. **Irrationale** inq̄ et stultū est nō intētiōis virtuti. s̄ dictionibz attēdere. nec est p̄prium diuina violentiū intelligere. **Hinc et Augustinus** in li. de cathecizandis rudibus **Ita** inq̄ p̄ponende sunt sentētie verbis sicut anim⁹ p̄ponit̄ corpi. **Itē rustica** simplicitatē. de qua dicit **Hiero⁹.** i li. de optimo genere interpretandi. **Semp̄** mihi fuit venerationi nō v̄bosa rusticitas. s̄ sancta simplicitas. **Idē ad Marcellā.** **Nō** inq̄ tam verba sunt necessaria q̄ sensus quia si eloquētiā q̄rimus **Demosthenes** eligēdus est aut **Lulli⁹.** **Itē incōgruitatem.** de qua dicit **Aug⁹.** in li. p̄fessionū. p̄ **Vide** dñe et patienter vt vides vide q̄s diligenter a prioribz accepta locutoribz pacta litterarū homines obseruēt. et a te accepta p̄petue salutis pacta negligant. vt q̄ contra grāmaticā disciplinam sine aspiratione prioris syllabę hominē dixerit. q̄s magis displiceat hominibz. q̄ si cōtra p̄cepta tua hominē oderit cū ipse hō sit. et certe nō est interior sciētia litterarū. q̄ septa p̄sciētia. id se nolle facere alq̄ qd̄ nolit pati. **Tertiū** vero qd̄ in audientis docilitate requirit̄ est vt ea que min⁹ intelligit a magistro requirat. **Cuius** rei nobis exemplū in se saluator ostendit. licet hominis doctrina nō egerit. **Vnde Hiero⁹.** ad **Paulinū** dicit: **Saluator** duodecim annos impleuerat. et in tēplo sedens magis docet dū prudēter interrogat. **Ideo** dicit **Eccl. xxxij.** **Audi** tacens sil⁹ et quērēs. **Hinc etiā Hiero⁹.** in prologo sup̄ eplam ad **Gal.** in sancta **Marcella** cōmendat ardorē discendi dicens: **Certe** inquit cū romę essem nunq̄ me tā festiua vidit vt nō de scripturis interrogaret aliqd̄. **Verz** etiā i interrogando cauenda sunt duo vitia. s̄ iactantia et fraudulētia. **De iactantia** est illud **Clementis** positū supra. s̄ q̄ quidā interrogāt vt ignorātes. et cōtradiciūt vt scientes. **De fraudulētia** aut̄ habet̄ exemplū **Pat. xxij.**

De eruditione

vbi legitur accessisse doctor legis ad dñm
Iesum tēptans euz. In cu^o omel. dicit
Iohes Chryso. Simplicissim^o interro-
gator. 7 malignissimus insidiator. de ma-
gno mandato interrogat. q̄ nec minimū
obseruat. Similit^{er} Ezech. xiiij. leguntur
venisse seniores israel ad interroganduz
dñm. De q̄bus etiam dicit dñs ad pphē-
tam: Quid interrogatus respondebo
eis? Qd̄ exponēs Hiero^o. dicit. Nō me-
retur audire veritatē qui fraudulēter in-
terrogat. i. non aīo discendi. s̄ temptādi
Est nāq̄ studiosi docilitas. vt dictū est
supra iuxta Boetiū ad intelligendū. sic
attentio ad audiendū. Ut enī ait Cato
Legere 7 nō intelligere ē negligere. Pa-
rumq̄ vel nihil p̄dest audire vel legere 7
etiā retinere nisi assit 7 intelligere. Mul-
ti tñ ipsa doctrinē verba memoriter reti-
nent. s̄ intelligētia verborū carēt. nec saltē
intelligere studēt. Vñ Aug^o. in li. de do-
ctrina christiana. iij. Sapiētia tāto ma-
gis vel min^o homo dicit. q̄to magis vel
minus in scripturis pficit. non dico in eis
multū legēdis. memoriēq̄ mādandis. s̄
bene intelligēdis. 7 diligētē eoz sensibz
interrogādis. Sunt enim q̄ eas legunt 7
tñ negligunt. legunt enī vt teneant. 7 ne-
gligunt vt intelligāt. q̄bus lōge sine du-
bio preferendi sunt. q̄ verba earū minus
tenent. 7 cor earū sui cordis oculis vidēt
sed vtrisq̄ melior ille q̄ 7 cū vult eas dicē.
7 sicut oportet intelligit.

De benivolentia eiusdem ad retinendum. Cap. X

De tertio. id est. de beni-
uolentia. q̄ est ad retinendū est
illud Hugonis in li. didascalico.
con. iij. Re inquit o lector nimū lēter si
multa legeris. sed si multa intellexeris.
imo si retinere potueris. Ut enim legitur
Prouerb. xxj. s̄m aliam translationem
thesaur^o desiderabilis. s. sapiētie vel ve-
ritatis req̄scit in ore sapiētis. s. ad studi-
ose ruminandū 7 memoriter retinendum

Quam animalia q̄ non rumināt s̄m legē.
immunda reputant. Et de tali dī Eccl.
xxj. Cor fatui quasi vas cōfractū. omnē
sapiam nō tenebit. Dicit etiā Varro q̄
cānale fissū est auris q̄ accepta memoriē
non cōmendat. **I**n auditoris etiā
benivolētia similiter req̄runt tria. **P**ri-
mū scz vt libētē audiat. 7 diligenter
hoc est amabiliter. s̄m illud Eccl. iij. Au-
ris bona audiet cū omni cōcupiscētia sa-
pientiā. **M**inc et Prou. xxij. dicit Salo-
mon. Fili inclina aurē tuā. 7 audi verba
sapiētū. appone cor ad doctrinā meam.
q̄ pulchra erūt tibi. cū seraueris eam in
ventre tuo. i. in affectu vel in memoria. 7
redundabit ī labijs tuis. **P**ostea de hoc
etiā audiēdi affectu dicit Celsarius are-
latensis in omel. ij. Sicut a nob̄ domin^o
suscepti officij necessitate loquēdi req̄rit
officiuz. ita 7 a nobis charissimi audiēdi
requirit affectū. **S**ed quidā ideo verba
docentis respuunt. quia doctore ipsū cō-
temptibile reputant. **C**ōtra quos dicit
Prosper in libro de vita cōtemplatiua
ij. Sunt q̄ nō rationē dictoz s̄ dignita-
tem dicentū praua examinatiōe discuti-
unt. 7 magis quis dicat q̄ quid dicatur
attendunt. 7 qd̄ facere aut fieri nolūt. di-
ci quoq̄ sibi fastidiūt. paratiorē aliqd̄
doctrinē cū illud scire cupiūt ignorare q̄
a p̄sona inferiore cognoscere. cū veritas
vnde cū q̄ claruerit nō humano ingenio
sed deo deputanda sit. **M**inc ē illud Se-
nec. supius positū. **N**ō te moueat dicen-
tis auctoritas. **S**ecundū est vt au-
dita breuiter in memoria colligat. **I**deo
inq̄ breuiter. quia nō de facili oīa verba
q̄ dicunt ī lectione possent recolligi. ne-
dum verba totius libri. ideoq̄ sententi-
am intentionis 7 materiē discēti conue-
niat memoriter retinere. **V**ñ Hugo vbi
supra. **O**portet inquit vt q̄ diuina dici-
mus cōmendāda memoriē recolligam^o.
Habet siquidēz omnis tractatio p̄nci-
piū aliqd̄. vbi cui tota rei veritas 7 sen-
tentiē vis inuitat. et ad ipsum alia oīa re-
feruntur. **H**ec querere ac considerare est

colligere. **U**n^o quippe fons est ex quo ri-
uuli multi. nec oportet amfract^o fluuij seq̄
si fontē tenes totū habes. **H**oc idcirco di-
xerim. qz memoria hoīs breues ē ac breui-
tate gaudet. 7 siquidē in multa diuidit̄ ī
singulis minor efficit̄. hec **V**ugo. **P**ro-
pter hoc etiā in multis tractatibz 7 libris
frequēter post diffusas sentētiarū exposi-
tiones fieri solēt epilogi. i. breues dictoz
recapitulationes qbus summatim possint
oīa memorię cōmendari. **P**lus etiā
frequēter discipul^o pficit lectionē repetē-
do q̄ ipsaz audiēdo. **V**ultū enī ad me-
moniā pficit exercitatio. q̄ fit ea que audi-
ta sunt sibi met recolēdo ac ruminando.
vel alijs recitando. **U**nde dicit **B**oeti^o
vbi supra. q̄ expedit scholastico vt ali-
quos habeat secreto eisqz libros legat vt
sic et intellecta sciat. 7 scita exprimere no-
scat. **T**ertiu^o est vt lectiones quotidiana
nas nō dimittat. vel etiā interrūpat. sed
cōtinue audiat. **I**uxta illud **P**rouerb.
viij. **A**udite disciplinā 7 estote sapientes
7 nolite abijcere illā. **U**t enī legit̄ **S**ap.
iij. **S**apientia 7 disciplinā q̄ abijcit infel-
ix est. 7 vacua est spes illoz. 7 labores si-
ne fructu. **I**deo dicit **B**oeti^o vbi supra.
Nō sit scholaris dischulus. i. a schola di-
uisus. nec p̄ vicos 7 plateas 7 spectacula
publica. p̄ pompas 7 choreas et publica
cenas ocul^o vagi effreniqz linḡ discurrere.
s̄ cōtinuitatis constantiā put facultas
suppetit mēti studeat imp̄mere. **Q**uid. n.
cōstantia lucidi? 7 qd̄ incōstantia nequē
prima parit. secūda destruit. prima proce-
dit. secūda retrocedit. prima colligit. se-
cūda nō collecta dissoluit. hec **B**oeti-
us. **I**deo dicit̄ **E**cd. xxvij. **H**omo sapiēs
in sapiētia manet vt sol. nam stult^o vt lu-
na mutat. **H**inc 7 **H**iero^o. sup eplam ad
Gal. **I**n bonis inquit studijs nō tā ini-
tia sunt laudāda q̄ finis. i. p̄senerātia fi-
nalis. **S**ed huiusmōi p̄senerātia difficil^o
est stultis. s̄m illud **E**cd. vj. **A**spera ni-
mum sapientia indoctis hominibus. et
nō p̄manebit in illa excors. i. homo sine
corde. s̄. fatuus. **U**t enī iam dictū est su-

pra. **C**or fatui quasi vas cōfractum zc.
Rec mirū si talibz aspera est sapia. quia
stulticie illoz p̄traria. **U**n̄ ibidē subiun-
gitur. **Q**uali lapidis stus p̄batio erit ī
illis. 7 nō demorabunt̄ p̄ijcere illam. ac si
dicat̄. **S**icut rustici fatui. si lapidē p̄cio-
sum inuenerint nō reputāt. qz virtutē ei^o
ac p̄ciositatē eius ignorant. 7 ob h̄ illum
quasi vile qd̄ p̄ijciūt. **S**ic homines indo-
cti 7 excordes verba docting vel sapien-
tig parz approbant. vel etiā omnino vili-
pendūt. qm̄ vtilitatē eius 7 sapozē nō co-
gnoscunt. **I**deo dī **P**rouerb. xxij. **I**n
auribus insipientiū ne loquaris. quia de-
spicient doctrinā eloquiū tui. **H**oc est enī
sanctū dare canibz 7 margaritas añ por-
cos spargere. **V**el aliter p̄dictū verbum
exponi potest sub hoc sensu. **S**icut virtus
hominis probat̄ in subleuatione ac por-
tatione lapidis p̄derosi. sic probant̄ ho-
mines in studio 7 labore sapientia ac qui-
rendi. **N**az sicut imbecilles 7 ignaui cito
proijciunt lapidem. sic excordes ac stulti
sapientia. non possunt in ea proficere. qz
grauis est eoz stulticie. **D**ifficile est eti-
am pueris p̄pter imbecillitatē 7 lasciuia
illius etatis. **U**nde **A**ugustin^o de ciuita-
te dei libro. xxj. **N**on parua inquit pena
est insipientia vel imperitia. que adeo fu-
gienda merito indicat̄. vt per p̄nas do-
loribus plenas pueri cogantur discere lit-
teras vel quelibet artificia. **I**psūqz di-
scere ad qd̄ p̄nis adigunt̄. tā est illis p̄-
nale vt nonnunq̄ ipsas p̄nas per quas
compellunt̄ discere. ferre mallūt. q̄ discere.
Verum vt dicit **B**asilius in hexame-
ron libro. iij. **Q**ue labore quesita sunt. et
iocunde percipiuntur. 7 diligentissime cō-
seruantur. **N**am quozuz facilis habetur
adeptio eoz sine dubio fastidiosa est pos-
sessio. hec **B**asilius. **H**ec de subiectione
triplici vel potius quintuplici quā debet
discipulus exhibere doctoz. **U**nde **B**o-
tius vbi supra. **S**it ergo inquit discipu-
li summa subiectio magistratui. sit atten-
tio exercitiij. docilitas ingenij. beniuolen-
tia animi. luxurie quoqz speciey euitatio

De eruditione

et felicitatis constantis debita professio

De ordine scholasticę discipli-
nę **Cap. XI.**

Quę in addiscendi mo-
do necessaria sunt tria. s. ordo.
affectio et intentio. Unde dicit
apostolus. 1. Cor. viij. Si quis existimat
se aliquid scire. nondum nouit quę admo-
dum oporteat eum scire. Quid de discipli-
na theologica sic exponit beatus Bern-
super cantica. omel. xxxviij. Quid est in-
quit motus sciendi nisi ut scias quo or-
dine. quo studio. quo fine quę oportet
at nosse. Et hec tria. psequitur de disci-
plina vel studio theologie. s. modo: Quo
inquit ordine ut scz illud prius quod ad sa-
lutem maturi. Quo studio ut illud ar-
dentius quod ad amorē vehemētius. Quo
fine. ut non ad inanē gloriam vel curio-
sitate. vel aliquid simile. sed tñ ad tu-
gam vel. pximi edificationem. hec ille de
studio diuine scriptę. **Verūtā** etiā
illum modū debent imitari pro posse stu-
diosi quātūlibet artium. videlicet ut sit re-
ctus discendi ordo. studiosa discētis af-
fectio. et pura intentio. **D**e ordine di-
scendorū dicit Alphorabi⁹ in libro de or-
tu scientiarū: Principiū omnium scientia-
rum est scientia de lingua. id est. de ip-
sitione nominū. rebus. s. substantię et acci-
dentis. **S**ecunda est grāmatica. quę
est scientia ordinādi ipsa nomina. rebus
imposita. et componēdi orationes. **T**er-
tia logica quę est scientia ordinādi pro-
positiones enūciatiuas s. m. figuras logi-
cas. ad eliciendas pclusiones. quibus p-
uenitur ad cognitionē dictorū. et ad iudi-
candum de illis utrumq. vera an falsa sint.
Quarta vero poetria quę est sciētia or-
dinandi metra s. m. ppositionē dictionū
et rpa in numerū pedum eorum. deinde
ho ceterę sic alias sūt ordinate. **I**deoq.
dicit in libro de diuisione scientiarū. Q.
prima est scientia lingue. secunda logice
tertia scientia doctrinalis. quarta ho na-

turalis. quinta diuina. sexta civilis. **H**ic
quoq. scientia lingue comprehendit gram-
maticam. et sub eadē vel sub logica rhe-
toricam. **A**lter vero dicit Richard⁹ de
sancto Victore in libro exceptionū. talē
videlicet in artibus ordinem esse seruan-
dum. **P**rima inquit omnium companda
est eloquentia. et ob hoc expectanda est lo-
gica. **D**einde purificandus est ocul⁹ mē-
tis per ethicam. et sic transeundum est ad
theoricam. ubi nomine logice comprehen-
dit trinā sermocinalem sciētā. s. grāma-
ticam. rhetoricam et dialecticā. **L**ogos
enim grece dicit sermo latine. **I**taq. sciē-
tiarum omnium grammatica est fundamē-
tum. quā hodie multi tanq. vilem negli-
gunt. et ideo parum in alijs proficere pos-
sunt. **U**nde Quintilian⁹ in libro. p. de
oratoria institutione. **N**on sunt inqt fe-
rendi qui artem grāmaticam ut tenuem
atq. ieuuam cauillātur. quę nisi funda-
damenta fideliter iecerit. quiddā super-
struxeris corruet. necessaria pueni. iocun-
da senibus. dulcis secretorū comes. et q.
vel sola omni studiorum genere plus ha-
beat operis. min⁹ ostentationis. **P**luri-
mi aut ambitiosa festinatione a postero-
ribus incipiunt. dum ostentare discipu-
los circa speciosa malunt. hec Quintili-
anus. **L**eterū ut dicit Aristoteles in li-
bro methaphilicorū. **I**mpossibile est ut
addiscatur res aliqua nisi sciāt eius pn-
cipia quę sūt. ppositiones vniuersales. **H**inc
etiam Alphorabius in libro de diffiniti-
one scientiarū. **I**n omni arte inquit. siue
sit actiua. siue speculatiua. siue liberalis.
siue fabrilis. regulę sunt generaliter com-
prehēdētes omnia vel forte plura de q.
bus ars illa pertractat. quę ad hoc quodem
inuentę sūt ut cognoscat omne id quod
est illius artis. ne forte recipiat in ea quod
non est eius. vel reijciatur quod est eius. et
ut per eas caueamus ne forte in aliquo er-
remus. **N**am in mechanicis instrumen-
tum q. comprehendit si forte in aliquo erra-
tur. ut in arte fabrilis perpendicularū regula
vocat. hec Alphorabi⁹. **A**d ordinē

Filiozum regaliū

quoque pertinet ut illud discat prius vel studiosius quod ad propositum est utile. Unde **Dugo** ubi supra. Si omnia inquit non potes legere ea que sunt utiliora lege. Si autem omnia potes non tamen idem labor omnibus impendendus est: sed quedam ita legenda sunt ne sint incognita. quedam vero ne sint inaudita. quoniam aliquando pluris esse credimus quod non audiuimus. hec **Dugo**. Quedam etiam legimus vel addiscimus. non quia multum utile sit ea scire. sed quia turpe est ignorare. Quedam vero quia ipsum ignorare est periculosum. quoniam ut dicit **Boetius**: Nullum malum evitari potest nisi cognitum. Unde **Ambrosius** supra **Lucam**. Legimus aliqua ne ignoremus. legimus non ut teneamus. sed ut repudiemus. Hinc etiam in consilio cartaginensi. iiii. permittitur episcopis hereticorum libros legere pro necessitate vel tempe: pueris autem vel idiotis ac neophitis prohibentur. ne in laqueum erroris precipitentur. Unde **Beda** supra parabolam libro .p. Solum conceditur hereticorum libros legere. qui adeo solidatus est in fide catholica ut nequeat superari librorum dulcedine vel astutia. Contra hoc libri gentilium in predicto consilio episcopis prohibentur. qui tamen pueris et adolescentulis conceduntur. ut in eis propter doctrinam necessitate erudiantur. Unde **Hieronymus** ad **Damasum** papam de filio prodigo. Sacerdotes inquit dei videmus omissis evangelijs et prophetis. comedias legere. amatoria bucolicorum **Virgilij** versus et haec cantare. et id quod in pueris est causa necessitatis. crimen in se facere voluptatis. Idem quod **Hieronymus** de semetipso refert ad **Eustochium**. Olim inquit cum relicta domo atque parentibus pro **Abramo** militaturus progerem hierosolimam. bibliotheca quam mihi romam sumo profeceram studio carere non poteram. Itaque post crebras vigilias et lachrymas quas preteritorum recordatione peccatorum fundebam. **Platonem** vel **Tullium** in manibus sumebam. et si quando prophetam legere cepissem in memetipsum reuersus horrebat sermo iucundus. quodque lumen non videbam ce-

cis oculis non oculorum vitium putabam esse. sed solis. Denique in media ferme quadragesima febris medullis infusa sic infelicitia membra depasta est ut ossibus vix hererem. Interim parabantur exequijs et vitalis calor palpitabat in solo pectusculo iam repente. Tunc subito raptus in spiritu iudicis tribunal pertractus sum. ubi tamen luminis erat ut in terra pectus non auderem aspicere sursum. Interrogatus conditionem: Respondi me esse christianum. At ille qui presidebat. metiris ait **Ciceronianus** es non christianus. Ubi enim est thesaurus tuus? ibi est et cor tuum. Illico obmutui. et inter haec quibus me iusserat cedere dum conscientie magis igne torquerer. illius mecum versiculum reputavi: In inferno autem quis confitebitur tibi. Clamabam inter haec. Misere mei. Tandem quod astabant ad presentis cornua proculi precabantur. ut adolescentie veniam et errorum locum pro meritum daret. exactus deinde cruciatum si libros aliquos legere gentilium liceret. Ego itaque quod tanto constitutus articulo velle etiam maiora promittere. deierare cepi ac dicere: Domine si codices vniuersos seculares habueris si legero. te negavi. Inter haec haec dimissus redi. cum cunctis mirantibus oculos multo lachrymarum imbri profusos aperui. nec huiusmodi vani fuit illusio somnii: testis mihi est tribunal ante quod steti. iudiciumque quod timui me post somnium plagas sensisse ac liuentes scapulas habuisse. tantoque debinc studio. quanto moralia ante non legeram. diuina legisse. hec **Hieronymus**. Ad ordinem itaque discipline pertinet ut unusquisque legat vel addiscat quod etati sue vel statui congruit ac decet. Nam et religiosi personis physicam vel mundanas leges audire ius canonicum prohibet. que tamen ceteris audire licet.

De studiosa discētis affectiōe.
Cap. XII

Porro de studio vel affectione studiosa dicit **Tullius** in rhetorica. j. Studium est assidua

De eruditione

et vehemens animi ad rem aliquā applicata cum magna voluntate occupatio. De hoc etiā dicit Augustin⁹ in libro de trinitate .x. Quia prozsus ignotam rem nullus amare potest. cuiusmodi sit amor studentū considerandū est. hoc est nondum scientium. sed adhuc scire quālibet doctrinam cupientū. Si quidez ad doctrinas plerasq; cognoscendas. plerūq; nos laudantiū et predicantium accendit auctoritas. et tñ nisi breuiter impressam ī animo. citiusq; doctrine notionē habemus. nullo ad illam discendā studio flagrem⁹. Aliquē etiā ipsarū doctrinarū fines auditos miramur. et ex hoc inardescimus facultatē cōparare discendi quo ad eos peruenire possum⁹. hec Augustinus

Sunt autē quattuor p̄cipua ad disciplinā vel studiū sapientiē incitativa. videlicet eius honestas. suauitas. diuturnitas. et utilitas. De honestate dicit sapiens de ipsa sapientia loquens Sap. viij. In ipsa inquit est honestas sine defectiōne. et p̄claritas in cōmunicatione h̄mōnum illius. Habebo p̄pter hāc claritatē ad turbas. et honorē apud seniores. Tacentem me sustinebūt. et loquentē me respicient. et fermocinante me plura. man⁹ ori suo imponent zc. hec ille. Hinc etiā seniores in lege iubemur honorare p̄pter sapientiā magis q̄. p̄pter etatez. Ut enī legitur Job. xij. In antiquis est sapientia. et in multo tpe prudentia. Et Sap. iij. dicit. Q̄ senectus venerabilis est non diuturna neq; annoz numero computata. sed cani sunt sensus hominis zc. Hic et poeta: Sensus amicitias confert. dat sensus honores. Deniq; nulla est homini rationali honestior occupatio. q̄ in sapientiē studio.

Porro de suauitate dicit idem sapiens vbi supra. Hanc amari et exquisivi a iuuetute mea. et quesivi eam mihi sponsam assumere. et amator factus sum forme illius. qm̄ in amicitia eius est delectatio bona. Hinc consonat qd̄ legitur de sancto Gregorio. naçançeno ī apo-

logitici sui p̄hemio. q̄ ipse a puericia signaculum castitatis integrū custodiens cū p̄h̄e studijs adhuc iunior apud atthenas floret. vidit per soporē sedenti sibi et legenti duas satis decoras tertera lenaq; s̄gminas cōsedisse. Quas ille castitatis instinctu oculo toruore respiciens quē nam essent et quid sibi vellent p̄cunctabatur. ac ille familiarius eū cōplectentes aiunt. Ne moleste accipias iuuenis. note tibi satis et familiares sumus. Altera enī ex nobis sapientia. altera castitas dicitur. et misse sumus tecuz habitare. qz iocundū satis et mundū in corde nobis habitaculū p̄parasti. De hoc etiā dicit Eccl. vj. Sapiētia doctrine h̄m nomen eius est. et nō multis est manifesta. Ac si diceret. Sapiētia docibilis talis est q̄lis per nomē suū designat. s. sapida. scientia dicit enī a sapore et sciētia. pauciq; sentiunt eius saporē. et estimant eius valorē. Unde legit Job. xxvij. Q̄ nescit homo p̄cinm eius. nec inuenit in terra suauiter viuentiū. Et post. Abscōdita est ab oculū omnīū viuentiū.

De diuturnitate legitur Eccl. vj. Fili a iuuetute tua excipe doctrinā. et vsq; ad canos inuenies sapientiā. Ideo dicit Sap. v. Q̄ melior ē sapiētia q̄ vires. et vir prudēs magis q̄ fortis. Nam in senectute fortitudo debilitatur. sapiētia vero potius augmentat et ideo diuturnior ē q̄ fortitudo. Recte etiam dicit melior q̄ diuitiē. quia diuitiē possunt inuito auferri etiā ab homine sapientia ho nequa q̄ vita comite. Vñ dicitur Prouerb. viij. Accipite disciplinam et nō pecuniā. doctrinam magis q̄ thesaurum eligit. Melior est enī sapientia cunctis opibus p̄ciosissimis. et omne desiderabile nō potest ei comparari. Hinc et Sap. viij. dicit. Si diuitiē appetatur in vita. quid locupletius sapiētia. Deniq; sciētia vel sapiētia non solū manet nobis in hac vita. s. etiā manebit in eterna. Licet enī h̄m illud apli. j. Cor. xij. Scientia destruet. destruenda sit q̄ntuz

quantū ad modūz 7 impfectionē. nō tñ
 q̄ntum ad substantiaz. Unde **Ecd. vj.**
 postq̄ dictum est de sapiētia qd̄ nō mul-
 tis est manifesta. statim subiungit. Qui-
 bus autē agnita est. s. p̄ experientia p̄ma-
 net vsq̄ ad conspectū dei. i. perseverabit
 in eis. vsq̄ ad manifestam dei visionem.
Unde Hiero. ad Paulinū. Discam?
 inquit in terris. quoz sciētia nobis perse-
 ueret in celis. **Deniq̄** de utilitate dī
 ibidē scz **Ecd. vj.** Quali is q̄ arat 7 q̄ se-
 minat accede ad illā. s. acquirendā. i. cū
 labore studij. 7 cum spe fructus eius p̄cipi-
 endi. **Ut enī** dicit aplūs. **j. Cor. ix.** De-
 bet in spe qui arat arare. 7 qui triturat ī
 spe fructū p̄cipiēdi. **Uñ** ibidē. s. **Ecd.** sub-
 iungitur. **Et fume bonos fructus illius.**
 de quibus scz dicit **Proverb. iij.** Pri-
 mi 7 purissimi fructū ei. **Et recte** dicit su-
 stine. id est. patiēter expecta. contra illos
 qui cum seminauerint statim volant fru-
 ctum seminis comedere. **Ram** doctrine
 semen anteq̄ erūpat 7 apte p̄ficiat aspe-
 ritate laboris ac discipline cogit. sicut se-
 men materiale iactū asperitate gelu con-
 stringitur. **Hinc** pueros ad discendum
 quotidie videmus ad discendū inuitos.
 angī verberibus 7 increpationib. qui po-
 stea doctrine fructum agnoscentes spon-
 tanei se quasi excrebrant studēdo parisi-
 us. **Est enī** sapientie doctrina quasi nux
 habens corticē amarum exterius. et post
 intra duram testā nucleū habet dulcem
 atq̄ suauem. **Itē** sicut qui arat 7 semi-
 nat. p̄mo quidē ab agro suo spinas 7 tri-
 bulos extirpat. 7 sic euerſa terra seminat.
 sic qui sapiētie doctrinam vult excipere.
 p̄mo debet cordis sui terrā inquisitione
 diligenti euertere. ac germē vitioz extir-
 pare. 7 tūc demū poterit semē vitioz extir-
 pare. 7 tūc deinde poterit semē dictū reci-
 pere. alioquin vt dictū est supra. **In** ma-
 liuolam animā nō introibit sapia. **Uñ**
 dicitur **Hiere. iij.** Nouate vobis noua-
 le. 7 nolite serere sup spinas. **Sicut** andez
 semine proficiēte 7 ad perfectionē tendē-

te poterit fructus illius metere. **Uñ** post
 p̄dicta verba **Ecd.** subditur. **In** opere
 illius exigū laborabis. 7 cito edes de ge-
 nerationibus illi. ac si dicat. **Labor** erit
 modicus. sed multiplex fructus ac tempe-
 stinus. **Unde** 7 in eodē dicit. **xxij.** in plo-
 na sapiētie. **Trās**ite inquit ad me omnes
 qui concupiscitis me 7 a generationibus
 meis implemini. **Prim?** itaq̄ scien-
 tie sine sapiētie fructus est vitioz carna-
 liuz extirpatio vel exclusio. **Iuxta** quod
 scribit **Hieronym?** **Rustico** monacho.
Ama inquit scientiā scripturaz 7 carnis
 vitia non amabis. **Secū**ndus est
 mētis serenatio sine letificatio. s. illud
Sap. vj. Clara est 7 que nūq̄ marce-
 scet sapiētia. p̄occupat eos qui se concu-
 piscunt. 7 in vj̄s suis ostendet se illis hi-
 lariter. **Tertius** est in tribulatiōe cō-
 solatio. vel in labore recreatio. s. illud
Bugonis supius positū. **Nullū** mat? in
 vita solatium q̄s sapiētie studiū. **Unde**
Hiero? dicit in p̄logo sup epistolam ad
Eph. **Si** quicq̄s est qd̄ in hac vita sapi-
 entem virū teneat. 7 inter p̄suras ac tur-
 bines mundi equo animo manere p̄sua-
 deat. id esse v̄l primū reoz meditationem
 7 sciētia scripturaz. **Hic** 7 **Sap. viij.** dī
Proposui hanc adducere mihi ad con-
 uinandū. sciens quia mecū cōmunicabit
 de bonis. 7 erit allocutio cogitationis et
 tedij mei. **Hinc** etiā dicit **Tullius** in tu-
 stulanis li. v. **Quid** dulcius ocio littera-
 to. **Econtra** vero dicit **Seneca** **Lucilio**
Quam sine litteris mors est. 7 hoīs viui
 sepultura. **Quartus** est animi tran-
 quillitas sine quietudo. s. illud **Ecd.**
 vltimo. **Videte** inquit quia modicū la-
 borani. scz circa sapientie inquisitionem
 et iueni mihi multā requiē. **Hinc** **Sap.**
 viij. **Intrans** inquit in domum meā. cō-
 quiescam cum illa. **Non** enī habet ama-
 ritudinem conuersatio illius. nec tedium
 conuictus illius. sed leticiam 7 gaudium
Recideo hoc dico. quia quilibet sciētia
 sit sapia p̄prie loquēdo. s. oēs doctrine

De eruditione

tendere debent ad perceptionem sapientie. tanquā eius pedissequi. sicut inferius ostendetur.

De ipsius fine vel intentione. Cap. XIII.

Omnis de fine quem habet addiscens in intentione. dicit beatus Bernardus sup̄ Cantica omel. xxxvi. Sunt qui scire volunt eo fine tantū vt sciant. et est turpis curiositas. Alij vero vt ipsi sciantur. quos irridet satyricus dicens: Scire tuum nihil est. nisi te scire hoc sciat alter. et est turpis vanitas. Alij quoque vt scientiā vendāt pecuniā vel honoribus. et est turpis questus. Alij vero discūt vt edificent. et charitas est. Alij vt edificentur. et prudentia est. hęc Bernardus. **U**triusque intentionum solę duę vltimę bonę sunt et salubres. tres autē primę vanę ac vituperabiles aut etiam detestabiles. Ut enim dicit Dugō vbi supra libro. p̄. **M**alum quidem est bonum negligenter agere. peius est in vacuum multos labores expendere. **D**e prima. s. curiositate sciendū qđ ipsa est s̄m Augustinū concupiscētia oculorum. de qua loquitur Iobes p̄ma canonica. ij. **U**nde idem Aug⁹. in libro confessionum. x. Est inquit cupiditas quędam experiendi vana. et curiosa nomine cognitionis atque scientię palliata. **Q**uę quia in appetitu noscendi est. oculi vero sunt ad cognoscendum in sensibus principēs. ideo cōcupiscētia oculorū eloquio diuino appellatur. hęc Augustinus. **E**t huiusmodi curiositas duplex est. vna. s. ad multa. alia vero ad ignota. **N**am de illa quę est ad sciendū vel experiendū multa dicitur Ecclesiastes. j. **N**ō satiat oculus visu. nec auris impletur auditu. **U**nde dicit Dugō vbi supra libro. v. **Q**uidā sūt qui omnia legere vel scire volunt. sed infi-

nitus est librorū numerus: **T**u ergo inquit noli infinita sequi. vbi enim finis nō est. ibi nec requies. et ideo nec pax est. vbi vero pax nulla est. deus habitare non potest. quia in pace factus est locus eius. hęc Dugō. **D**icit etiam beatus Bern⁹. qđ multitudo rerum et temporis breuitas non patiuntur omnia comprehendere. **I**tes **V**ortius in libro carminū. **N**ec scire fas ē omnia. **T**ales etiā circa plurima curiosi. semetipsos confundunt. et ideo parū in sapientia proficiunt. imo nihil ad pfectū scire possunt. **N**am pluribus intent⁹ minor est ad singula sensus. **U**nde **V**arro ad atheniensem auditorē: **N**usquā inquit veniet quę quis videt sequit̄ calles. **H**inc et **Seneca** ad **Lucilium**. **T**e trahit inquit multitudo librorum. et cum legere nō possis quāntum habueris. satis est habere quāntum legere possis. fastidientis stomachi ē multa degustare: **N**on refert quę multos habeas libros. sed quę bonos. lectio certa prodest. varia delectat. hęc **Seneca**. **T**ales igitur vt dictum est curiosi. sunt inanes veri. **I**uxta illud ap̄li. ij. **T**himoth. iij. **S**emp̄ discentes. et nunquā ad scientiam veritatis perueniētes. **D**e illa vero curiositate quę est ad sciendū vel experiendū ignota. dicit **Augustinus** in libro de trinitate. x. **S**i quis tam curiosus est vt non propter aliquā notam causam. s. solo amore rapiat incognita sciendi. discernendus est quidem huiusmodi curiosus a nomine studiosus. **S**ed nec ipse amat incognita. quin potius odit incognita quę nulla vult esse dum omnia sibi vult esse cognita. **U**ni⁹ modi curiositas frequenter solet hereses generare in his qui secreta fidei nitentur ultra modū inuestigare. **U**nde **Proverbi. ix.** **M**ulier stulta et clamosa. quę significat heresim transeuntel vocat. et recordibus loquēs sit clamat. **A**que furtiue dulciores sūt. et panis absconditus suauior. **H**inc et **Se**

neca in libro declamationum. iij. **A**rtior est cupiditas ignota cognoscendi. q̄ nota reperendi. Idem ad **Lucilium** epistola. lxxvij. **M**ulti aperta transeunt condita obstrusa rimantur. **F**urē signata sollicitat. vile videtur quidquid patet. aperta effractarius preterit. **H**os mores habet imperitissimus quisq̄ qd̄ in secreta cupit irumpere. **C**auendum est itaq̄ maxime simplicibus et idiotis vel etiam in pueris a secretionibus celestibus primādis. quoniam ut legitur **Exo. xix.** Bestia que tetigit montem lapidabitur. **U**nde dicit **Ecd. iij.** Altiora te ne q̄sieris. et fortiora te ne scrutatus fueris. sed que precepit tibi deus illa cogita semper. et in pluribus eius operibus ne fueris curiosus. **N**on enim est tibi necessarium. ea que abscondita sunt videre oculis tuis. **U**t enim legitur **Proverb. xxv.** Sicut qui mel comedit multum non est ei bonum. **S**ic qui perscrutator est maiestatis opprimetur a gloria. **I**deo dicit ab apostolo ad **Roma. xij.** Dico omnibus qui sunt inter vos non plus sapere q̄ oportet sapere. sed sapere ad sobrietatem et vnicuique sicut diuisit deus mensuram fidei. **H**inc etiam dicit **Cato** in libro de moribus. **M**itte arcana dei. celumque inquirere quid sit. **C**um sis mortalis q̄ sunt mortalia cura. **D**e secunda discantis intentione. que est vanitatis vel inanis glorie. dicit **Lullius** in tusculanario libro. p̄. **B**onos alit artes. omnesque incendantur ad studia glorie. **H**uiusmodi scientia sicut dicit **Augustinus**. non facit hominem interius lamentantem. sed foris se iactantem. **H**inc est illud **Persij** satyrici. superius ex parte insertum dictis beati **Bernardi**. **N**e te inquit quesieris extra. **S**cire tuum nihil est. nisi te scire hoc sciat alter. **O** curue in terris anime et celestium inanes. **H**inc **Lullius** vbi supra libro. v. **L**eniculus inquit noster **Demosthenes** q̄ illo susurrio delectari se dice-

bat confitentis muliercule ut mos est in grecia. hic est ille **Demosthenes**. quid hoc lenius. sed orator ille tantus apud alios videlicet loqui didicerat. non multum ipse secum. hec **Lullius**. **D**e hac etiam vanitate dicit **Boetius** in libro de consolatione. **D**oxa. doxa. id est. inanis gloria: quid aliud es q̄ quedam aurium inflatio vana. **U**t enim dicit **Horatius** in libro sermonum. **G**audent pre nomine molles auricule. **U**nde **Valerius maximus** libro. ix. narrat qd̄ **Sophocles** iam senex. tragediam quandam in certamine miserat. **C**unq̄ suspensus ancipitis certaminis expectaret sententiam audiens vicisse. et pre gaudio expirauit. **T**alis etiam in sapientia vera non proficit. quia ipse tumor inanis eius mentem excecet. nec videre clare permittit. **U**nde talis iuxta verbum apostoli. **A**himoth. vj. est superbus nihil sciens. sed languens circa questionem et pugnas verborum. ex quibus oriuntur inuidie. contentiones. ire. &c. **D**e tertia intentione. que est cupiditatis. dicit **Hugo** in libro de arca **Noe. iij.** **I**ndignus est sapientia. qui per ipsam aliud q̄ ipsam obtinere intendit. qui non ut ipsam qua nihil melius est possideat. sed ut venalem prostituat illam querit. **H**oc tamen hodie faciunt scholastici fere omnes aut plures. videlicet lucrativas scientias addiscentes. vel ad eas que citius possunt festinantes. **U**n̄ conqueritur dominus per **Hiere. ij.** **D**e inquit dereliquerunt fontem aque viue. id est. salutaris sapientie. quia scilicet sacram scripturam nolunt audire. que a me tanquam vena procedit a fonte. **H**ec est enim aqua salire faciens in vitam eternam. ut dicitur **Joh. iij.** **E**t foderunt inquit sibi cisternas dissipatas. id est. cum studio et labore magno sibi acquirunt scientias lucrativas. in quibus non est aqua limpida. id est. vera sapientia. sed falsa et vana et etiam turbida

De eruditione

quia terrena. **U**nde postea dicit: **Q**uid tibi vis in via egypti vt bibas aqua tur/ bidaz? **Q**uasi expones **Baruch. iij.** **F**ilij agar. id est ancille non libere exqui/ sierunt prudentia que de terra est. **D**ein de quasi exponedo q̄s vocet filios **Agar** subiungit. **R**egociatores terre et themā et fabulatores et exquisitores prudentie et intelligentie. via autē sapiētie nesciēt. neq̄ meminerunt semitay eius. **R**egociatores terre p̄bylici sunt qui terrā. id est corpus sub precio curant. **R**egociatores theman q̄d interpretatur africanus. illi sūt aduocati qui assidue causas ventitant et litigant. **I**n illud **Esa. xxj.** **S**icut tur bines ab africo veniunt. et hi quoq̄ ne/ gociatores sunt. quoniā allegationes suas charissime quasi ad pondus vendūt. **U**nde dicit **Esa. xxxij.** **U**bi verba legi ponderans. **F**abulatores grāmatici sunt qui fabulis poetay intendunt. **E**xquisi/ tores autē prudentie et intelligentie sunt dialectici. et sectatores mundanę philo/ sophie. **O**mnis huiusmodi sciētia inflat. et in ventre consciētie tortiones generat. **U**nde beatus **Bern.** sup **Cātica omel. xxxvj.** **C**ibus inquit indigestus malos hu mores gignit. et corpus corrumpit nō nu/ trit. **S**ic et multa scientia stomacho ani/ me indigesta que est memoria. si decocta igne charitatis non fuerit. et sic transfusa per quosdam artus anime. scilicet mores et actus reputabitur huiusmodi scientia in peccatū tanq̄m cib⁹ in prauos humores noxiosq̄ conuersus. **A**n non inflationes et tortio/ nes in scientia sustinebit huiusmodi sci/ ens bonū et nō faciēs?

De proficientium lectione. Cap. XIII.

Sicut autem ad incipien/ tes vt dictum est pertinet a ma/ gistris audire. sic ad proficien/ tes atq̄ perfectos se per semetipsos inter/ dum exercere. licet etiam talibus expedi/

at et audire. quoniam audiens sapiens. sapientior erit. **U**nde **Aristoteles** in li. et bicorum. **O**ptimus est inquit qui a se/ metipso omnia intelligit. **N**on autē et rursus ille q̄ benedicti obaudit. **Q**ui autē nec ipse intelligit nec alium audiēs in mente iacit. hic inutilis videt. **h**ec **Ari/ stoteles**. **H**inc est illud etiā **Hieronymi** superius positum. **I**ngenium docile. et si/ ne doctore est laudabile. **D**ebet itaq̄ p/ fectus. id est. circa scripturay intelligētiā aliquatinus exercitatus. semetipsus pau/ latim exercere. scilicet legendo. meditando. scribendo. disputando. id est. interrogā/ do vel respondendo. **S**iquidem vt dicit **Hugo** vnde supra libro. iij. **I**ngenium exercent precipue duo. scilicet lectio et medi/ tatio. **L**ectionis genus triplex est. scilicet do/ centis. discantis. per se incipientis. **D**ici/ mus enim lego librum illi. et lego librum ab illo. et lego librum. **I**n lectione consi/ deranda sunt maxime ordo et mod⁹. **O**rdō attenditur in disciplinis s̄m materiā. vt grammatica antiquior est dialectica. **I**n libris s̄m materiā. **I**n narratione s̄m dispositionem. **I**n expositione s̄m i/ quisionem. **M**odus legendi constat i/ diuidendo. vt cum ab vniuersalibus ad particularia descendit. sic paulatim eorū que continentur natura inuestiget. **D**e hinc oportet vt que discenda diuisimus commendanda memorię colligam⁹. **h**ec **Hugo**. **M**odus etiā legendi est vt quo/ niam infinita sunt scripta. eligantur ad le/ gendum ex eis pauciora. breuiora. et vti/ liora. **P**auciora quidem quia sicut dicit **Hugo**. **M**emoria hominis cum in mul/ ta diuiditur. in singulis minor efficitur. **E**t pluribus intētus minor est ad singu/ la sensus. **I**n hoc etiam mod⁹ oportet obseruare. quia sicut dicit **Varro**. **O**mnia quidem nosse est impossibile. pauca vero non laudabile. **B**reuiora vero. qz sic dicit idē **Hugo**. **M**emoria hōis hebet est. ac breuitate gaudet. **U**n̄ **Cyprian⁹** martyr ad **Quirinum**. **L**egētib⁹ inq̄t

brevitas plurimū prodest dū nō intel-
ctum eoz vel sensuz liber longior spargit
sed subtiliori compendio id qđ legit te-
nar memoria custodit. **Utiliora** q̄z. qz
sicut dicit **Varro**. quedam ab animo
quoqz scientis eradenda essent. eo qđ in-
serendi veri locum occupāt. **Hinc** et **Hu-**
go vbi supra. **Si** omnia inquit nō potes
legere. ea que sunt utiliora lege. videtur
quippe non min⁹ curandū esse lectori ne
in studijs inutilibus operā suā impēdat.
q̄z ne in bono et utili proposito tepid⁹ re-
maneat. **Duo** sūt inquit genera scriptu-
raz. vnū scz artium que philosophiē sup-
ponunt. vt est grammatica. dialectica zc
Aliud eoz que appendicia sunt artium.
et in aliq̄ extra philosophiā materia ver-
santur. vt sunt carmina poetaz. comedie
fabule quoqz et historie. **Quisquis** igit
ad scientiam pertingere cupit. sed relicta
veritate artium. reliquis se implicare vo-
luerit. materiam laboris plurimā vel infi-
nitam inueniet et fructum exiguum. **Qua-**
ppter mihi videtur primū operaz esse dā-
dam artibus. maxime septē liberalibus.
que sunt fundamentum omnis doctrine
Deinde si vacat. cetera legāt. quia serijs
admixta ludicra plus solent aliquando
delectare. **Quidā** vero licet ex his que le-
genda sūt nihil p̄termittāt. nulli tñ ar-
ti qđ suum est tribuere norunt. sed in sin-
gulis omnes confundunt. **hec** **Hugo**.
Ceterū vt ait **Seneca** in epistola ad **Lu-**
alium. lxxxviij. **Potest** etiā sine liberali-
bus studijs ad sapientiam veniri. quam-
cunqz inquit partem rez humanaruz. di-
uinarumqz comprehendis. ingenti copia
querendoz ac discendorum fatigaberis.
hec tam multa tā magna vt habere pos-
sint. liberum hospitium superuacua ex ani-
mo tollenda sunt. laxum spacium res ma-
gna desiderat. et plus scire velle q̄z sciēdū
ē intemperatiē gen⁹ est. **Quid** qđ ista li-
beralium artium consecratio molestos.
verbosos. intempestiuos sibi placētes fa-
cit et ideo non discētes necessaria. quia

didicerunt superuacua. **Didymus** grā-
maticus quattuor milia librorū scripsit.
qui vtiqz miser esset si tam multa superua-
cua etiam legisset. **In** his enim libris de
patria homeri querit. de vera **Eneē** ma-
tre. et alia que potius de discenda essent si
scirentur. **hec** **Seneca** contra illos qui
superuacua intendunt. **Cōtra** illos autē
qui totum vite temp⁹ in logica cōsumūt
dicit idem in epistola. xlviij. **Nisi** vafer-
rimas interrogationes struxero. et falsa
conclusionē nascens a vero mendacium
astruxero non a fugiendis petenda secer-
nere potero. **Hudet** me qđ i re tā seria se-
nes ludimus. **Quis** est syllaba. mus autē
caseum rodit. syllaba ergo caseum rodit
Puta me nūc istud soluere nō posse. qđ
mibi ex ista scientia periculum imminet.
quod incōmodum est. **Q** pueriles inep-
tias quid mihi lusoria ista cōponis? **Nō**
est iocandi locus. aperte decent et simpli-
cia bonitatem etiam si multum superesset
gratis. parce dispensandum erat vt suffi-
ceret necessarijs. **Nunc** vero qua demen-
tia est superuacua discere in tanta tempo-
ris egestate. **Idem** in. xlix. **Q** d inqt non
perdidisti habes. cornua nō perdidisti. q̄
cornua habes. **Non** voco ad istas inep-
tias. ingens negocium in manibus ē. qđ
agaz. **Oris** me sequitur. vita fugit. ad-
uersus hoc me doce aliquid. **hec** **Seneca**
Sunt autem et alij qui et si necessarijs et
utilibus intendunt. multa tñ et varia ra-
ptim transcurrendo legunt. ita qđ paruz
aut nihil in ventre memoriē recondunt.
aut digerunt. **Cōtra** quos dicit idē **Se-**
neca in epistola. ij. **Primū** argumentuz
compositę mentis existimo posse consiste-
re. et secum morari. illud autē vide nele-
ctio multorum actoruz et diuersi generis
voluminum aliqd habeat vagum et in-
stabile. **Certis** ingenijs immorari et inu-
triri oportet si vis aliquid trahere. quod
in animo fideliter sedeat. **Nusquam** est
qui vbiqz est. non prodest cibus nec cor-
pori accedit qui statim sump⁹ emittitur.

De eruditione

Nihilq; tam utile est qd̄ ī trāsitu profit. Nihil etiam sanitatem eque impedit. vt remediorum crebra immutatio. Itaq; distrahit librorum multitudo. fastidientis quoq; stomachi est iniusta degustare. hęc Seneca. Hinc et Varro ad atbeniensem auditorē: Multi ait libros degustant vt cōiungē delicias. s̄ cito transfusa citius dilabunt.

Omne discendum studium debet ad theologiā. i. diuinā tendere scientiam.

Cap. XV

Pro ad edificationem sui vel proximi iuxta p̄dicta verba beati Bern̄. debet studiosus quilibet tendere in quacunq; studeat facultate. Nam omnis ars vel doctrina diuine scientiē que ad edificationē fidei et morū est debet famulari. et ad illam tanq; ad finem suū referri vel ordinari. Sicut enī deus est finis omnium rerū. sic et theologia scientia que est de diuinis ē finis omnium artium. Ipsa est sola philosophia. solaq; veri nominis sapiētia. Cui etiam cōsonat Mercurius termegestus p̄bus dicens ad Asclepiū. Philosophia est ī cognoscenda diuinitate frequēs obtut⁹ et sancta religio. Simpliciter enī mente diuinitatē colere. eiusq; facta venerari. agere etiam dei voluntati gratias que est sola bonitas plenissima. s̄ est nullius animi importuna curiositate violata philosophia. hęc ille. Et recte dicit nulli⁹ animi curiositate violata. q; p̄ curiositates violant⁹ et adulterant. nō solū alię scientiē sed etiā ipsa theologia. et tunc eo ipso cadit a ratione p̄bie. q; p̄bia est amor sapiētī. hęc est s̄m quosdā quā vocat Aristoteles methaphisicā. Vñ idē Aristoteles excellentiā eius ostendēs ī libro methaphisicorū. p̄. sic loquit⁹ dicēs. Ipsa est prima p̄bia. maximeq; scibilis. q; maxie scibilia sunt principia et cause. Propter hoc enī et ex his alia cognoscunt. nō ecōuerso. Tunc autē scire dicimur vnūq; d̄q;

cum primā causam opinamī cognoscere. Hęc itaq; sola sciētia et liberalis est. q; sola sui ipsius grā est: vnde iuste non humana existimat⁹ illius possessio. s̄ diuina. Multipliciter enī humana natura ancilla est. de⁹ autē et causarū omnium p̄ncipium quoddā est. et hęc sciam aut sol⁹ aut maxime habet. hac igit⁹ potior nulla est. hęc ille. Idē q; dicit in li. iij. Hęc vocare sciētiaz sapiētīā cōgruit s̄m qd̄ p̄nceps et potentissima est. cui alias scias vt famulas nō cōtradice in s̄m ē. hui⁹ nāq; gratia sunt alię. hęc Aristoteles. De hac etiam dicit Auicēna in methaphisica sua. Diuina scia est de rebus sepatis a materia et termino et diffinitōe. sic dicta a pte digniore q̄ finis est eius. hoc est. dei cognitiōne. Dicit⁹ et prima p̄bia. q; ceteris p̄bie p̄tibus altior est. Dicit⁹ etiā methaphisica. q; supra p̄bificā. i. naturalē scientiaz hęc Auicēna. Recte igit⁹ ad illā ordinantur alię. alioq; falso nomine appellātur sapiētī. q; nec saltē ad sapiām tendunt. Ecōtra hō recte ad illā ordinare possūt et comprehendī sub noīe sapię. Vñ Boetius in libro de articulis fidei. Scientia inq; est vis cōprehēnsiua causarū. p̄ quas et p̄pter q̄s aliqd̄ esse habet. q̄ si bonis v̄sibus naturaliter accōmoda est sapiā dici solet. Hinc et Hiero⁹. sup̄ eplam ad Titum. Grammaticorū inq; etiā p̄t ad vitā p̄ficere doctrina. dū in meliores v̄sus fuerit assumpta. Itaq; si q̄s grāmaticā vel dialecticā nouerit vt habeat recte loquēdi rationes. et ha fallaq; diiudicare non improbam⁹. Geometria hō et arithmetica in sua q̄dem habēt scia veritatē. s̄ illa nō est scia pietatē q̄ tendat ad pietatem. Sciētia hō pietatē diuinas legere scripturas et intelligere p̄phetias zc. Ceterū vt dicit Seneca ad Luciliū. potest etiā sine liberalib; studijs ad sapiētiam veniri. Deniq; sicut dicit Hugo in li. didascalicon. iij. Philosophorū scripturę quasi lucens paries dealbatus eloquiū nitore foris pollent. qui si quando veritatē speciem p̄tendant. falsa quoq; miscendo

quasi quodam colore superducto lutus
 erosis operiūt. **E**cōtra hō diuina elo-
 quia sano aptissime cōpantur. que 7 ari-
 da ppter simplicitatē sermonis apparent
 7 intus dulcedine plena sūt. hec **H**ugo
In hoc etiā vt dicit **R**ichardus in libro
 exceptionum. valde excellentior est dini-
 na scriptura scientia seculari q̄ in ea nō
 solum voces. sed 7 res significatiue sunt.
Sicut igit in eo sensu qui est inter voces
 7 res necessaria est cognitio vocū. sic ī eo
 sensu qui inter res 7 facta vel faciēda my-
 stica versatur. necessaria est cognitio rez
Cognitio vocum in duobus consistit:
In pronuntiatione ad quā solam perti-
 net grammatica. et significatiōe. ad quā
 solam dialectica. ad pronuntiationem si-
 mul 7 significatiōem pertinet rhetorica.
Cognitio rez consistit in forma 7 natu-
 ra **F**orma est in exteriorum dispositione.
Natura in interiori q̄litate. **D**is aut dis-
 positio siue in numero ē. ad quā pertinet
 arithmetica. vel in p̄portione ad quā mu-
 sica. vel in situ ad quē geometria. vel in
 motu ad quā astronomia. **A**d interiorē
 vero qualitātē spectat physica. **O**mnēs
 igitur artes subserviunt diuine sapiētie.
 7 inferior scientia recte ordinata ad supe-
 riorē cōducit. **S**ub eo igitur sensu qui
 inter voces 7 res versat. cōtinet historia
 7 ei subserviunt tres sciētie. s. grāmatica.
 dialectica. rhetorica. **E**t s̄b eo sensu q̄ in
 res et facta mystica versat. continet alle-
 goria. **E**t sub illo sensu q̄ ē inter res 7 faci-
 enda mystica continet tropologia. 7 his
 duab⁹ subserviūt arithmetica. musica. ge-
 ometria. astronomia. 7 physica. hec **R**i-
 chardus. **P**orro de sacroz auctoritate
 libroz excellēti respectu omniū alioz dicit
Aug. in .xj. disputatione contra **F**au-
 stum. **S**icut quidā libri qui non p̄cipiē-
 di auctoritate. sed p̄ficiētis exercitatiōe
 conscribuntur a nobis. **I**nter hos enim
 sumus. quibus dicit apostolus: **E**t si qd
 aliud sapitis. id quoq; deus vobis reue-
 lauit. **Q**uod gens litteraz non tamē credē
 di necessitate. sed cum indicandi liberta-

te legendum est: cui tamen ne interclude-
 retur locus 7 adimeretur posteris ad que-
 stiones difficillimas tractādas atq; ver-
 sandas linguę 7 stili saluberrimus labor.
 distincta est a posteriorum libris excellen-
 tia canonicę auctoritatis veteris testamē-
 ti 7 noui. que apostolorū firmata tempo-
 ribus p̄ successiones tempoz 7 propaga-
 tiones ecclesiarum tanq̄ in sede quadaꝫ
 sublimiter constituta est. cui seruiat om-
 nis fidelis 7 pius intellectus: **I**bi si qd
 velut absurdum nouerit. dicere nō licet
 auctor huius libri veritatē non tenuit. **S**
 aut codex mendosus est. aut interpret er-
 rauit aut tu nō intelligis. **I**n opusculis
 autē posteriorū. licet eadem inueniat veri-
 tas. lōge tamē est impar auctoritas. vn-
 de nisi vel certa ratione. vel ex illa cano-
 nica auctoritate demōstretur qd̄ dispu-
 tatum est vel narratum. si quis noluerit
 non reprehendit. **I**n ista vero canonica
 eminentia sacrarum litterarū etiā si vn⁹
 propheta vel apostolus vel euangelista
 obscurum aliqd̄ in litteris suis posuisse ī-
 uenitur. ipsa canonis p̄firmatione decla-
 ratur. non licet dubitare quin verum sit.
 alioquin nulla erit pagina qua humane
 imperitię regatur infirmitas. si librozum
 saluberrima auctoritas. aut contempta
 penitus aboletur. aut interminata p̄sun-
 ditur. hec **A**ugustinus

Qualiter christiano conuenit
 omnia libroz genera legere.

Cap. XVI

Quod de modo legendi
 libroz gentiliū. dicit **H**iero. in li.
 de frugi 7 luxurioso. **H**oc inquit
 facere solem⁹. qm̄ p̄hos legimus. qm̄ libri
 sapię seculari ad n̄as veniūt manus: si
 qd̄ in eis vtile repim⁹. ad nostrz dogma
 cōuertim⁹. **S**i qd̄ hō supflūū de idolis.
 de amore. de cura secularinꝫ rez. hec ra-
 dim⁹. his caluiciū inducim⁹. 7 in vngu-
 um morē ferro acutissimo desecam⁹. hec
Hiero. **I**n **D**ent. q̄ppe sic̄ idem dicit ad

De eruditione

magnū oratorē. ꝑcipitur a dño mulieris captiue radendū caput ⁊ supercilia. omnesq; pilos ⁊ unguis corporis amputandos. ⁊ sic eam habendā pinguio. **Q**uid ḡ inquit mix si ⁊ ego sapiam secularē. ꝑpter eloquiū venustatē. ⁊ mēbroꝝ pulcritudineꝝ de ancilla atq; captiua israelitidē facere capio. **E**t si qd in ea mortuū est idolatrie vel voluptatis ⁊ erroris libidinum. vel ꝑcedo vel cado. vel mixt^o purissimo corpori vernaculos dño sabaoth ex ea genero? hęc **Hiero**?. **C**ui cōsonat illud apostoli. j. **Thessal**. v. Omnia probate qd bonū est tenete. **H**inc ⁊ idē **Hiero**?. ad **Pāmachium** ⁊ **Oceanuz**. **U**tinā inquit omnium volumina tractatorum habere vt ingenij tarditatē eruditionis diligentia compensare. s̄ **O**rigenis errores ideo non sequor. quoniā omnia que dixit perperā scio. **I**taq; sicut dicit **Gratianus**. quidā scholares litteras legunt ad voluptatē. quia poetarum figmentis ⁊ ornatu verborum delectantur. **Q**uidā hō ad eruditionē eas addiscūt vt errores gentiliū legendo detestent. et vtilia que in eis inuenerint ad vsum eruditionis sacre inuertūt. ⁊ ideo laudabiliter eas addiscunt. **U**nde beatus **Greg**?. quendā episcopū reprehēdit. non quia illas didicerat. sed quia cōtra officij episcopale pro euangelica lectione populo grāmaticā exponebat. **H**inc ⁊ **Beda** super librum regū. **T**urbat inquit acumen legentiū ac deficere cogit. qui eos a legis secularibus libris omnimodo exstimat prohibendos. in quibus simul si qua inueniūt vtilia q̄ si sua sumere licet. **A**liquin **Moy**ses ⁊ **Daniel** sapientia ⁊ litteris egyptioꝝ ⁊ chaldeoꝝ nō paterentur erudiri. quorū tamē supstitiones ⁊ delicias hōrebāt. **N**ec ipse magister gentiū aliquos versus poetarū suis vel scriptis indidisset vel dictis. hęc **Beda**. **D**e hoc etiam dicit **Hieronim**⁹ super epistolam ad **Titum**. **P**ueri qui de mensā ⁊ vino regis babilonis comedere nolūt ne poluantur. vtiq; si sapientiā atq; doctrinā

babilonioꝝ scirēt esse peccatū. nunq; acquiescerent discere quod non licebat. discunt autē nō vt sequant. s̄ vt iudicent. atq; cōuincāt. **Q**uoniā si quisq; aduersum mathematicos velit scribere impitulum mathecos risui patebit. **E**t similiter aduersus philosophos disputās si ignorat dogmata philosophoꝝ. **D**iscat ḡ ea mente doctrinam chaldaicā. q̄ **Moy**ses omnem sapientiā egyptioꝝ didicerat. hęc **Hieronimus**. **A**ccedit etiā alia causa libros gentiliū legendi. quia scz multa scripserunt que conueniunt ⁊ consonant christiano dogmati. **E**t vt dicit **Augustinus**. **N**ullum est fortius testimonium q̄ ab inimico plati. **U**n̄ **Hieronim**⁹ vbi supra. **S**iquādo inquit cogimur secularium litterarū recordari. ⁊ aliqua ex his discere que olim omisim. nō est nostrę voluntatē. sed vt ita dicam. grauissime necessitatis vt ꝑtemus ea q̄ a sanctis ꝑphetis ante secula multa ꝑdicta sūt. tā grecoꝝ q̄ latinoꝝ. aliarū ⁊ gentiū litteris contineri. hęc **Hieronimus**. **N**ec hoc ideo dicit q̄ eorum dictis debeat imitari si des nostra. sed quia quāto magis a fide fuerunt alieni. tanto magis eorū dicta de articulis fidei sunt admiranda. licet magis credantur ea dixisse per spiritum malignum q̄ per spiritū bonum. **S**pirit⁹. n. maligni multotiens vera dixerunt vel ꝑdixerunt aliqua necessitate ꝑpulsī. **U**nde dicit **Augustin**⁹ ꝑtra manicheos. **S**i quid veri de deo sibylla vel orpheus alij ꝑ gentiū vates aut ꝑbi ꝑdixisse ꝑhibentur. valet quidē aliqd ad paganorū vanitatem reuincendā. nō tamē ad istorum auctoritatē ꝑplendā. **Q**uantū enī distat de christi adnētū inter ꝑdicationē angelorum. et confessiones demonū. tm̄ inter curiositatem sacilegarū scripturarū et auctoritatem ꝑphetarū. hęc **Aug**⁹. **Q**ualiter etiā vti debeat illoꝝ libroꝝ testimonijs. dicit **Petrus** in epla **Clementis**. **C**um inquit e diuinis scripturis integram quisq; et firmam regulā vitatē susceperit. absurdum non erit si aliquid

etiā et eruditione cōmuni. ac liberalibus studijs. que forte ī puericia attigit ad assercionē veri dogmatis cōferat. ita tamē vt vbi vera didicerit. falsa et simulata declinet. **H**is etiā de causis est licitū legere libros hereticorū. his dūtaxat vt supra dictū est. dū iam ī sensu diuinā scripturā optime sūt exercitati. et in fide articuloꝝ siue in articulis fidei pstantissime roborati. **U**n̄ **H**ugo vbi supra li. iij. **R**oli multiplicare diuerticula quo ad usq; semitas didiceris. **S**ecur⁹ aut̄ discurre cū errare nō timueris. **S**ic etiā a talib; apocripha possūt legi cū libertate iudicādi siue credēdi. **U**n̄ **H**iero⁹. in plogo hystorie **J**oachim et **A**nnę. **E**a inq̄t q̄ de natiuitate beatę **M**arię in libello **L**euncij legi. sic dubia esse p̄nuncio. ita liq̄do falsa esse nō affirmit. **I**llud aut̄ libere dico qd̄ neminē fidelīū negaturū puto. sanctā. s. sanctę **M**arię natiuitatē multa miracula p̄cessisse. marciacq; p̄secuta fuisse. **I**taq; si sint illa q̄ tibi scripta sunt vera. siue ab aliquo p̄ficta salua fide ab his q̄ ista teum facere potuisse credūt sine piculo aie sue credi et legi possunt. hec **H**ieronymus **E**t hec oīa nullā habēt auctoritatē in ecclesia. **S**3 sūt vtiq; generalē auctoritatē habētia. videlicet libri sacri. p̄phetarū et ap̄toꝝ et euāgelistarū. eplę decretales sūmoꝝ pontificū. et canones cōalioꝝ. et scripta q̄3 doctoꝝ catholicorū. **L**ibri sacri primā et summā auctoritatē habent. s̄m **A**ugustinū. sicut alias sup̄ est ostēsum **D**ecretales aut̄ epistolę sic dicit **G**ratianus iure pari exequant̄ concilioꝝ canonicū. scripta x̄o sacroꝝ doctoꝝ ī quibusdam eis p̄ferunt. et in quibusdā postponūt. **U**t enī dicit **G**ratian⁹ in p̄ma pte canonū. distinctione. xx. **A**liud est causis terminū imponere. aliud sacras scripturas diligēter exponere. **R**egocijs quippe diffiniēdis nō solū sciētia. s̄ etiā potestas est necessaria. **U**n̄ domin⁹ anteq; diceret **P**etro. **Q**dcunq; ligaueris sup̄ terram etc. dedit ei clauēs regni celoꝝ. **I**n altera dans ei sciām discernendi. in alte

ra potestatē eijciēdi vel recipiēdi. **C**um q̄ quelibet negocia finē accipiāt. vel ī absolutione innocentū. vel in cōdemnatione delinquentiū. hec aut̄ duo nō sciām tm̄ s̄ etiā potestatē comitant̄ vel exigūt p̄sentiū. apparet qd̄ diuinā scripturarū tractatores et si sciētia pontificib; p̄mineant. tm̄ qd̄ dignitatis eoꝝ apicem nō sūt adepti. in sacraz scripturarū expositionibus eis p̄ponunt. **I**n causis vero diffiniēdis secūdū locū post eos merentur. hec **G**ratianus

De studio vel meditatione. Cap. XVII

Meditatio autem vt dicit **H**ugo est frequēs cogitatio cū consilio. que causam et originez ac modū et vtilitatē cuiuscūq; rei prudenter inuestigat. hoc principū sumit a lectione. nullis tm̄ restringit̄ regulis. aut p̄ceptis lectionis. **P**incipiū ergo doctrię est in lectione cōsummatio in meditatione. quā cū q̄s familiar⁹ amare didicerit iocūdā valde reddit vitā. et maximā ī tribulatione p̄stat cōsolationē. hec **H**ugo. **H**inc est et illud **H**iero. sup̄ epistolaz ad **E**ph. **S**i qd̄ q̄s est inq̄t qd̄ in hac vita sapientē viz teneat. et inē p̄ssuras ac turbines mūdi equo aīo manere p̄suadeat id esse vel primū reor meditationem et sciām scripturarū. **I**taq; sicut dicit **A**mbrosi⁹ sup̄ **B**tī imaculati **Q**ō p̄fictorie trāseam⁹ q̄ legim⁹. s̄ etiā cū abest. codex manib; ea q̄ legim⁹ in memoriā reuocemus. et tanq; aīalia mūda de nr̄e memorię thesauro ruminandū nob̄ pabulū spirituale p̄mam⁹. **I**tē beat⁹ **B**ern. in eplā ad cartusiēses. **D**e q̄tidiana inq̄t lectiōe dimittendū est aliqd̄ in ventrē memorię qd̄ p̄posito cōueniat et intētiōi. p̄ficiat qd̄q; animū detineat vt aliena cogitare nō libeat. hec **B**ern. **I**git̄ in meditatione p̄t hō sapiēs etiā sinelibus. et aliq̄ meli⁹ p̄ficere. **U**t. n. dicit **V**arro ad atheniēsez auditorē. mltū interest. vtz rē ipsā aut libros inspicias. libri nēpe nō nisi paupcula

De eruditione

sunt scientiarum monimenta quae inquirendorum principia continent ut ab his sumat animus negociandi principia. et ideo tamen studia intermutantur ne obmittantur. Gaudet quippe natura varietate. haec Varro. Cui consonat quod Aristoteles ut legitur Alexandro sciscitante quo docete scientem se profiteretur. rebus inquit ipsis quae non nouerunt metiri. Unde et Isaac egressus est ad meditandum in agro. sicut legitur Gen. xxviii. Vincit et beatus Bernardus in epistola ad Henricum. Experto inquit crede aliquid amplius inuenies in siluis quam in libris. ligna. lapidesque docebunt te quae non posses a magistris audire. haec beatus Bernardus. Idem in epistola ad cartusienses. Itur? igitur ad somnum. semper aliquid memoria vel cogitatione defer in qua placide obdormias. quod nonnumquam etiam euigilante te excipies intentionis restituat. Sic enim tibi nox sicut dies illuminabit et nox illuminatio tua in delicijs tuis deputabit. Quia homo studiosa meditatio vehementer animu applicat circa inuestiganda: iuxta illud Cullij. Studium est assidua et vehemens animi ad rem aliquam applicata occupatio etc. moderata est praecipue in pueris ac iuuenibus. ne nimia vexatione corpori noceat. vel etiam cellulam crebri memoriae destruat vel somni nutrimentu auferat: Iuxta illud Ecd. xxxj. Vigilia honestatis tabefaciet carnes. et cogitatio illi? auferet somnu. Sic itaque spacia studij et somni moderentur. ut nec tempore studio deputato somno indulgeat. nec tempore somno debito lectioni vel studio insistat. Unde Petrus apostolus in itinerario: Curandum est inquit magnopere ne quis praesumes ex his spacijs quae ad studendum habere solet. somno addat et uigilandi tempus imminuat. Illud quod est obseruandum. ne forte si modum decoctis cibis interrumpant somni. mentem aggrauet corpus indigestu. et crudos exalans spiritus sensum interiore confusus reddat et turbidum. Rectum ergo est ut spacio competenti persista foueat. quo menti corpori in reliquis possit iustu exhibere ministeriu. expletis sufficienter his quae sibi debentur. haec ille. Item

Cassianus in li. de institutis monachoru iij. Omni obseruatione conuenit custodire ne somnu quem nocti subtraxim? resumere per die uigiliarum lassitudine et inanitate compulsi. non tam requie corpori subtraxisse quam quietis tempus ac refectione nocturna uideamur commutasse. Totum enim hoc carni proculdubio cogit reddere. quisquis ei non rationabiliter partem subtrahere. sed totum temptauerit denegare. et non superflua. sed necessaria uoluerit amputare. haec Cassianus. Non est autem mirandum si meditatio uel studium sapientie propter amorem ac uolentem animi applicatione minuit uel aufert somnum et etiam cibum. quod sicut dicit Lactantius in libro de falsa religione. Nullus est suauior aie cibus quam cognitio ueritatis. ignorantia uero sui causa est prauiditatis. Denique non solum caneda est in minoribus nimia uigiliarum in lectione uel meditatione. praeratio. sed etiam ipsa rebus difficilium meditatio. Iuxta illud Bernardus. superius positu. Difficilium inquit meditatio scripturarum fatigat. non reficit teneriore animu. frangit intentiones hebetat sensum. Itaque sicut dicit Hugo in tractatu de triplici meditatione. Lectio quidem materia ad ueritatem cognoscendam ministrat. meditatio uero coaptat. Haec de lectione et meditatione sufficient.

De scribendi exercitio contra aliena. Cap. xviii

His etiam interdum conuenit scribere. Ut enim dicit Cassiodorus in li. de orthographia. Gloriosum est studium quod loqui debeas praeter scribere. et quae scripta sunt sine aliqua erroris ambiguitate praefere. Vox enim articulata nos sequestrat a brutis. scribendi uero ratio ab imperitis. Ita perfectum hominem duo sibi ista uedicant ac defendunt. Ideo inquit intermiscere. quoniam et si plerumque studiosum delectat. eiusque fastidium releuat tamen si continue fiat. ingenium hebetat. Unde per quasdam uicissitudines oportet de uno

ad aliud transire iuxta illud Senecæ ad Luciliū. Lectio inquit ingenii alit et studio fatigatū. nō tamē sine studio reficit. Itaq; nec tm̄ scribere. nec tm̄ debem⁹ legere. altera res de stilo dico vires contrahit et exhauret. altera soluet ac diluet inuicē. hoc et illo p̄meandū. et alterz altero t̄pandū. vt quidq; lectiōe collectū est. stilus redigat in corp⁹. hęc Seneca. Itē Cassian⁹ vbi supra. Semp inquit equanimis fatigatio q̄libet sustinet. si ei vicissitudo quēdā vel opis immutatio qualiscūq; interponitur. Itaq; studioso scribere puenit vel dicta ppria vel aliena. Et primo quidē oportet circa aliena intēdere q̄ ppria p̄sumere. Circa aliena laborandū est multiplicat. videlicet ea q̄ vitiosa sunt corrigēdo. q̄ bona sunt transcribendo. q̄ meliora sūt excerpto. pegrinę lingue scripturas interpretando vel etiam exponēdo. De corrigēdo libro dicit Aug⁹ de doctrina christiana li. ij. Codicib; em̄dandis. primū debet iuigilare solertia eoz q̄ scripturas nosse desiderāt. hęc Aug⁹. Sed nōnulli adeo libror; suo: uz pulcritudinē amāt q̄ eos deturpare corrigēdo formidāt. Vñ Hiero. i. plogo sup Job. Habeāt inquit q̄ volunt libros vel in mēbris purpureis. auro argentoq; descriptos. vel vncialib; vt vulgo aiunt litteris onera magis exarata q̄ codices dūmodo mihi meisq; p̄mittāt pauperes habere cedulas. et nō tā pulcros codices q̄ em̄datos. De trāscribēdo nota q̄ ad id duo sunt necessaria. s. veritas exēplar; et peritia scribētis. De vtroq; dicit Hieronym⁹ ad Dōmonē et Rogacianum. Vitiositas libror; plerūq; ascribēda est culpe scriptor;. dū in em̄datis inem̄data scriptitāt. et sepe tria vocabula subtrahitis e medio syllabis in vnū vocabulum cogunt. vel e regione p̄pter latitudinem in duo vel tria vocabula diuidūt. Itē de scribentis imperitia. dicit idē Hiero⁹. ad Lucinū. Sūt quidā imperiti notarij qui scribunt nō qd̄ inueniūt. s̄ qd̄ intelligunt. et dū alienos errores emendare

nitunt. suos ostendūt. De falsitate exēplar; dicit Origenes super Mat. li. xv. Multā differentiā inter exēplaria inuenim⁹. siue p̄ scribētū negligentiā. siue p̄ eos qui qd̄ eis videt in em̄dationibus vel adiciūt vel subducūt. De excerpto dicit Hiero⁹. cōtra Vigilantiū. Opus ac studij mei est multos legere vt ex plurimis diuersos flores carpā. non tam oia. p̄baturus q̄ que bona sunt electurus. Idem sup psalmū. lxxvij. Venimus in pratum scripturaz qd̄ habet herbas florētes. hinc rosa rubet. hinc lilia candēt. et aīa nostra huc illucq; trahitur. vt flores pulciores carpat. si rosas colligim⁹ lilia relinqm⁹. si lilia tulerimus. violę nobis supersunt. hęc Hiero⁹. De hoc etiā dicit Seneca. ad Luciliū. Quidq; lectione collectuz est. stilus redigat in corpus. Apes enī imitari debemus q̄ vagant⁹ et flores ad mel faciendū idoneos carpūt. deinde qd̄q; attulerint disponūt. ac p̄ fauos digerūt. Sic et nos debem⁹ quecunq; ex diuersa lectione cōgessim⁹ separe. deinde adhibita ingenij nostri facultate in vnū sapore illa varia libamēta cōfundere. Talē animum nostrū esse volo vt multe in illo artes. multa p̄cepta. multaz etatū exempla sint i vnū cōspirata. hęc Seneca. Hinc et Petrus cantor parisiēsis in verbo abbreuiato. Quia t̄ps inquit breue ē. expedit ex multis meliora colligere. breuitatq; seruire. Interpretando autē debet seruari tria. scz trāslationis veritas. h̄monis apertio siue claritas. et cordis humilitas. De translationis veritate dicit Hiero⁹. in probemio galeato. Vbi omnino cōscius nō sum in sacror; libror; interpretatiōe mutasse me quippiā de hebraica veritate. Tu autē o lector. si incredul⁹ es. lege grecos et latinos codices. et cum his opusculis meis confer. De sermonis apertione dicit idē Hiero⁹. ad Palmachiū. Ecclesiastica interpretatiō etiā si habet eloquij venustatē dissimulare eam debet et fugere. vt nō ociosis philosophorum scholis. paucisq; discipulis. sed vniuerso

De eruditione

loquat humano generi. De interpretis humilitate exemplū habet in eodē Hieronymo sup̄ **Esa.** li. v. vbi dicit. **Erit** ait propheta terra in da egypto in pauorem qđ ego trāstuli in festiuitatē. **Sz** meli⁹ reoz ppriū errorē reprehēdere. qđ erubescendo imperitiā cōfiteri in errore persistere. hec **Hiero⁹**. De modo exponēdi z cōmentarios faciēdi. breuiter loquit **Hiero⁹** in expositione ep̄le ad **Salathas** dicēs. **Deficij** mei ē obscura disserere. manifesta pstringere. in dubijs imorari. **Hinc** z **Symachus** patrici⁹ in ep̄lari suo. **In** re inquit apta piget esse plixum. **In** arduis autē est immorandū. **At** vt dicit **Hugo** vnde supra. **Quidā** ita lectionē vel expositionē confundunt. qđ in titulo penotum librū qđ inuisione dignū est legūt. et incipit tertia lectione expediūt. **Tales** inquit nō alios docēt. s̄ scientiā suā ostentant. z vtinā quales mihi. tales omnib⁹ apparerēt. hec **Hugo**. **Hinc** z. **ij.** **Wach.** **ij.** dicit. **Stultū** est ante historiā effluere in ipsa vero historia succingi. **Quidam** vero sensum auctoris nō sequūt in exponendo. s̄ auctoris verba nitūtur aptare sensui suo. **Et** tales etiam si vera sentiūt tamen vt dicit **Augustinus** in libro primo de doctrina christiana corrigendi sūt. **Quam** asserendo temere qđ nō sentit auctor ille quem legunt. vel exponunt ī alia plurimumqz incurrunt que illi sententię contexere nequeunt. **Et** vt dicit **Hieronymus** ad **Paulinum**. **Vitiosissimum** genus est deprauiare sententias. et ad voluntatem suam trahere repugnantē scripturam. **Cui** consonat illud **Hilarij** superius positum. **Optimus** inquit lector ē qui dictorum intelligentiam expectat ex dictis potius qđ imponit. et refert magis qđ affert. **Rec** id videns dictis contineri cogit. qđ ante lectionem intelligendum p̄sumpserit. **Hec** de scribendi exercitio circa dicta vel scripta aliena.

De exercitio contra propria scripta Cap. XIX

Quo circa scripta propria distinguendū est vtrū sint priuata vel publica. **Quam** priuata sunt que ad vsū ppriū fiunt. vt sunt quotidianarū lectionū. collationū. questionum. z similiū memorialia. q̄ generaliter ab omnib⁹ scholarib⁹ maioribus scz ac minorib⁹ fieri puenit reminiscētē causa. **Publica** vō sunt q̄ in vsū cōmunes veniūt. vel ventura sunt. vt sūt liber tractatus. z cōmentaria. summe. z h̄mōi que solis p̄uentionib⁹ z sapiētiorib⁹ cōuenit facere. z in his maiorē verborū ac sensuum diligentīū obseruare. **Vñ** **Symachus** in ep̄lari suo. **Sicut** ait ī vestitu hominum. ceteroqz vite cultu. loco. ac t̄pi. apta sumūt. ita ingenioz varietas in familiarib⁹ scriptis negligentīā quandam debet imitari. **In** forensibus autē acuere arma facundię. hec **Symachus**. **In** huiusmodi autē scriptis. i. publicis faciendis seruāda sunt septem. videlicet maturitas. veritas. breuitas. humilitas. temporis z loci oportunitas. libertas. mediocritas. discretio. **Maturitas** quidez vt nemo añ tps suum talia facere p̄sumat. **Vñ** **Hiero⁹**. ad **Rusticiū** monachū. **Re** inqt ad scribenduz cito psilias z leui duricaris insania. **Itē** **Sanfridus** in poetria noua. **Nō** manus ad calamū sit p̄ceps. **Veritas** autē qm̄ dicit **Seneca** ad **Luciliū**. **Turpe** est aliud loqui aliud sentire. quāto turpius inquit aliud scribere aliud sentire. **Breuitas** qz qm̄ vt dicit **Plini⁹** ad **Corneliū** tacitū. **Est** gratior multis actio breuis. **Itē** **Lullius** in libro de amicitia. **Diā** inqt breuia tolerabilia esse debēt. etiā si magna sint. **Item** **Seneca** ad **Luciliū**. **Magis** inqt artificis est clausisse totū in exiguo. **Propter** hoc dicit **Hiero⁹**. ad **Exthomanū**. **Ep̄le** breuitas tacere cogit. nostri desiderii loq̄. **Siquidē** z iuxta **Cyprianū** vt supra dictum est. **Legētib⁹** qz breuitas plurimū

prodest. dum nō intellectū eoz et sensuz
 liber longior spargit. s̄ subtiliori compen-
 dio id qđ legit tenax memoria custodit.
Deniq; q; sicut dicit **Petr** cātor pari-
 sensis in libro supradicto. Maxime mo-
 nere nos debet ad breuitatē sectandam.
 prolixitatēq; vitandā sumptus nimi⁹ in
 volumina. plixiora trāscribendo iactura
 tps et tediū. laborq; corpis in corrigē-
 do. minorq; profect⁹ in legēdo. damnuz
 vitiora postponēdo vel differēdo. et pon-
 terositas in deferēdo. **H**umilitas
 aut scribēti in quattuor attendit. vide-
 licet vt de scriptis pprijs nō se extollat. vt
 eis auctoritatē dare nō p̄sumat. vt s̄ ab
 alijs corrigi patient. imo amabiliter susti-
 neat. et vt alienis nō inuideat. De primo
 dicit **Ambro** ad **Sabinū**. Nescio quō
 p̄ter imprudētię caliginē q̄ me circūfun-
 dit. vnūquēq; fallūt scripta sua. et vt filij
 etiā deformes delectāt. sic etiā scriptores
 indecori sermones sui palpāt. Hinc etiā
 dicit **Hugo** de sancto **Victore**. Fabula
 dicit omnes bestias fetus suos ioui pbā
 tos p̄sentasse. Inter quas et simia defor-
 mem natū trabēs risu omnium castigari
 nō potuit. quin suū ceteris anteferet. In
 geniū est enī omni animātū amare qđ ge-
 nuit. De corde sensus nascit. et amat cor-
 da fetus suos adeo vt sc̄pe anim⁹ puer-
 sus in cōspectu summe veritatis tortuo-
 sum et prauū. et risu omni dignū sensū su-
 um cōmendare nō erubescat. hęc **Hugo**
 De secundo dicit **Plini** in p̄xio li-
 bri sui de historia naturali. Res ardua ē
 vetustis nouitatē nouis dare auctozita-
 tem absoletis nitorē. obscuris lucem. fa-
 stiditis gratiā. dubijs fidē. De tertio di-
 cit idē **Plini** ad **Rotoniū** romanum.
 Libro quē mihi tibi annota q̄ putaueris
 corrigenda. Ita enī magis credā tibi cē-
 tera placere. si qđdam cognouero displi-
 cisse. De quarto **Symachus** vbi sn̄p.
 Mediocrib; inquit scriptis amicorū be-
 nignitas scit fauere. aliorum autem inui-
 dia nescit ignoscere. hęc de humilitate.
De libertate dicit **Hiero** ad matrē

et filiā. Obsecro vt si mordati⁹ aliqd scri-
 psero. nō tam meę credatis austeritatē eē
 q̄ morbi n̄i. putridę carnes ferro curan-
 tur et cauterio. Alibi qđ dī qđ veritas ne-
 minē palpat. Cui p̄sonat et illud **Quidij**
 ī libro tristiū. p̄. Debet carminib; omnis
 abesse met⁹. De tps oportunitate dicit
Eccl. xxxviii. Sapientiā scribe et in tēpo-
 re natiuitatis. De loco dicit **Quidi** vbi
 supra. Carmina secessum scribētis et oicia
 querūt. De mediocritate dicit **Ennodi**
Supflua scribere est iactantię. necessaria
 reticere contemptus. Hinc et **Seneca** ad
Luciliū. Quattuor milia libroz **Didy-**
mus grāmaticus scripsit. qui vtiq; miser
 esset si tam multa supnacua etiā legisset
In his libris de patria **Homeri** q̄ntē de
 vera **Eneę** matrē. et alia q̄ dediscēda erāt
 etiā si scires. hęc **Seneca**. De discretio-
 ne dicit **Symach** vbi supra. In re ap-
 ta. piget esse plixum. In arduis autē re-
 bus multū valet longior diligentia. hęc
Symach. Magis autē decet si scribat
 aliquis ab aliquo rogatus. q̄ motu pro-
 prie voluntatis duct⁹. Illud enī ascribē-
 dum ē humilitati vel obediētię. hoc au-
 tem plerūq; p̄sumptioni ascribit vel su-
 perbię. Ceterz vt ait **Quidi** in li. de pon-
 to. Scribentē iuuat ipse fauor. minuitq;
 laborē. Cūq; suo crescens pectore feruet
 opus. Idē in libro de tristib; p̄. Carmi-
 na. pueniunt aīo deducta sereno

De exercitio in disputatione vel inquisitione.

Cap. XX.

Hęc de modo legēdi. me-
 ditandi. scribēdi dicta sūt. q̄b;
 studētes exercent. et p̄ eoz labo-
 rem ac sedulitatez naturalis sensus exco-
 lit. Quib; etiā addit quartū. s̄. inq̄sitiōis
 siue disputationis exercitiū. quo veritas
 inquirēdo discutit. ac meli⁹ elucidatur.
In hoc exercitio necessaria sunt tria. scz
 recta disputantiū intentio. et ordo. et mo-
 dus siue moderatio. **Intentio** q̄dem
 dirigēda est vt nō fiat ad inanē gloriāz

De eruditione

vel ad obuiationem. s̄ ad vitatis inq̄sitionē. vel ad exercitationem. vel etiā q̄d ad theologos ptinet ad fidei p̄firmationem. vel ad mox edificationē. De p̄mo dicit **Aug.** in li. soliloq̄oz. ij. **Q**uoniam veritas melius quæri nō potest q̄s interrogando vel respōdendo. De secūdo dicit **Prosper** de vita p̄templatina in p̄logo. **T**ra ctatio q̄stionū 7 si nō iustruit inueniētis q̄d q̄rit animū exercet tñ q̄rentis īgeniū. De tertio d̄i in prima canonica **Petri** iij. **Q**uoniam inq̄t sanctificate in cordibz vestris. parati semp ad satisfactionē oī p̄scenti vōs ratiōez de ea q̄ in vobis ē fide 7 spe. Similit̄ in epla **Pauli**. ij. **Cor.** x. **A**rma inq̄t n̄re milicię nō carnalia. sed potentia deo ad destructionē munitionū cōsilia destruētis. 7 omnē altitudinē extollentē se aduersus sc̄am dei. et in captiuitatē redigētis omnē intellectū in obsequiū **Chulsi**. **I**tem ad **Titū**. p̄. p̄cipit ap̄lus ep̄iscopū talē esse q̄ potēs sit extor tati in doctrina sana. 7 cōtradicentes re uincere. **U**t enī dicit **Hiero.** ad **Pauli** nuz. **S**ancta rusticitas solū sibi p̄dest 7 q̄ntū edificat ex vite merito eccl̄iaz chri sti tñ nocet si destruētibz nō resistat. De hoc etiā dicit **Hylari.** in li. de trinitate. p̄. **N**ax est in rebz ad salutē maxime neces sarijs ea sola q̄ pp̄ia sunt ad fidei satisfa ctionē afferre. **N**ā p̄lexqz blādiētēs sen sum fallūt dictoz n̄roz inexploratę asser tiones. nisi etiā p̄positionū aduersaz de mōstratę inanitates fidē nostrā in corp̄ so q̄d ridicule eē arguāt affirmēt. itaqz lis hereticoz fides n̄ra est. hec **Hylari.** De q̄rto dicit **Prosper** vñ sup̄ libro. p̄. **H**oc specialit̄ doctor eccl̄asticę elabo ret. quo fiant q̄ eū audiūt sanis disputa tionibz meliores. nō vana assentatione fautores **Secundū** q̄d in disputa tione requirēt est ordo rect̄. videlicet vt ar tis p̄incipia qlibet intelligat vel credat. 7 firmiter supponat p̄ulqz de illa disputa re incipiat. **N**ā vt dictum est sup̄. nemo s̄m **Aristotelē** potest ī aliq̄ arte proficere sine p̄ncipioz eius noticia. et in qlibet fa

cultate discentē p̄imit̄ oportet credere. **A**t quidā garruli etiā de artibz q̄z nec nouerūt p̄ncipia. non solū conant̄ dispu tare. s̄ etiā p̄sumūt determinare. **C**ontra quos dicit orator **Fabius** in ep̄stola ad **Pannabiū** vt recitat **Hiero.** **F**elices inq̄t essent artes. si de illis soli iudicārēt artifices. **M**axime h̄o ī theologia neces sarius est ordo iste vt disputatio vel inq̄ sitio sumat initiū a certa fide. **V**ñ dicit **Hiero.** cōtra **Luciferianū**. **R**idicula ē penitus assertio ante d̄ fide disputare q̄s credere. **H**inc et **Aug.** in li. de trinitate xx. **Q**uerentē inq̄t de diuinis nemo iuste reprebēdit. si tñ in fide firmissim̄ q̄rat q̄d aut nosse aut eloq̄ difficillimū est. **A**ffir mantē vero cito iuste reprebēdit q̄squis melius videt vel docet. **L**utissima ergo querendi int̄tio est que a fide proficiscit̄ **C**erta nāqz fides vtcūqz inchoat̄ cogni tionem. cognitio vera certa nō pficietur nisi post hanc vitā. **S**ic ergo queramus quasi inuenturi. sic inueniam̄ quasi que situri. **C**um enī p̄sumauerit homo. t̄nc incipit. hec **Aug.** **T**ertiuū q̄d ī disputa tione requirēt. est mod̄ siue moderatio. scz vt fiat cū modestia 7 gravitate. s̄m il lud **Alementis** in itinerario li. ij. **S**ū q̄ete inquit 7 ordine veritas requiratur. **N**ō nul li siquidē in disputationū certamine vbi errozē suū senserint p̄futati. causa p̄fugij mox conturbare incipiūt 7 mouere lites ne palā fiat omnibz q̄ supant. **E**t p̄pter h̄ ego frequēter exoro. vt cū omni patiē tia 7 quiete indago disputationis habeatur. vt si forte aliquid min̄ recte dictuz videtur id repetere. 7 aptius liceat expla nare. **S**olet enī interdū aliter dici q̄d. et aliter audiri. dū aut min̄ nitide p̄fertur aut minus vigilāter aduertit̄. **E**t ob hoc cupio patiēter audiri s̄monē vt nec al ter alteri subripiat. nec sermonē dicentis intempestiuus sermo contradicētis impat. neqz ergo reprebendendi studiū ge ramus. sed liceat vt diximus plane dicta repetere. vt examinatione iustissima cla rescat veritatis agnitio. **S**cire namqz

Filiorum regaliū

ceze

debemus. quia si quis a veritate vincat
nō ipse vincitur s̄ ignorātia que in eo est
demon pessim⁹. quā qui effugare potue-
rit palmā salutis accipit. hec beatus **Pe-**
trus. Hinc et **Ambrosi⁹.** super eplam .ij.
ad **Timoth.** .ij. Inter seruos dei debet
esse collatio nō altercatio.

De contentione intenta in dis- putatione. Cap. XXI.

Disputatio contentiosa
viris maturis ac modestis re-
probabilis est et odiosa: et tamē
vix hodie inuenit̄ e multis milib⁹ vnus ī
disputatione modestus. sed oēs fere cō-
tendūt et dimicāt. et ideo potius vitatem
turbant q̄ elucidāt. **Q**uod maxime fac̄ in-
anis glorie affectatio. vel ignorātie dissi-
mulatio. **U**t enī dicit **Hugo** in libro de
institutione nouitior. dū p̄ alijs supbe
sapientes volum⁹ videri. erubescimus vel
ignorantiā nostrā ab alijs argui. vel ali-
orum sapientiā quasi ad nostrā deplū-
sionem approbari. Sicq̄ nōnunq̄ p̄tra cō-
saciā nostrā vel nostr̄ errorem impuden-
ter defendim⁹ vel alteri⁹ veritatē malici-
ose impugnāmus. **H**ec est sapiā carnalis
et diabolica que versuta ē atq̄ maligna
illas solū astutię vias exq̄rens quib⁹ pos-
sit suū errorem tegere. et alienaz veritatē
quāuis manifestā in opinione stultoz et ī-
sipientiū hominū deprauare. **S**ed nō tal-
sapiētia que desursum venit. que nescit
semetipsam etiā contra veritatē diligere
semp̄ parata vel bonū qd̄ habet nō habē-
tibus humiliter impedere. vel bonum qd̄
nō habet ab habētibus libent̄ petere. vel
malum qd̄ sustinet cū alijs corā alijs ve-
raciter accusare. hec **Hugo.** Hinc et bea-
tus **Petrus** in eplā **Clemētis.** .ij. Pro-
prium inq̄t est ignorātie vitiū vt et consu-
tantē se veritatis lucē habere nō ferat de
primo. **Q**ui hō scientiā veritatis accipi-
unt. q̄ bonitatis plena est tanq̄ a bono
deo datā si fieri potest cū omnib⁹ eā p̄mu-
nem habere cupiūt. hec ille. **H**inc et **Ari-**

stoteles in li. topicor. viij. **Q**ui litigato-
rie inquit interrogat. prauē disputat. et q̄
etiā in respondēdo nō cōcedit qd̄ videt.
Ecōtra **Hiero⁹** in epithaphio **Repoti-**
ani specialit̄ cōmendat eū de modestia. s̄
terrogādi ac respōdendi dicens. **S**ermo
eius et omne cōuiuū erat de scriptur̄ ali-
quid pponere. libēt̄ audire. verecūdere
spondere. recta suscipere. praua nō acriter
confutare. disputantē cōtra se magis do-
cere q̄ vincere. hec **Hiero⁹.** Itaq̄ ī dis-
putando vitāda est cōtentio. q̄ sic descri-
bitur. **C**ōtentio est improba et litigiosa
vel proterua p̄tra aliquē altercatio. **I**n
disputatiōe cōtentiosa inueniunt̄ se-
ptem mala. **P**rimū est supbia. que ē
appetitus p̄prie excellentię. **U**t enī dicit
Aug⁹ in libro de doctrina christiana. .iiij.
Uerbis cōtendere est nō curare quō er-
ror veritate vincat. s̄ quō tua dictio di-
ctioni alterius p̄feratur. **S**ecunduz
est inanis gloria. q̄ vt dicit **Quintilia-**
nus li. .ij. **N**ō bona conscientia s̄ victoria
litigantis est p̄miū. **H**inc et **Ambro⁹** in li-
bro de incarnatione **Christi.** **H**ec est dia-
lecticor̄ gloria. si videāt̄ expugnare ver-
bis et refellere veritatē. **E**cōtra hō diffi-
nitio fidei est vt veritas nō h̄ba pendat̄
Deniq̄ h̄ba p̄hoz excludit simplex ve-
ritas piscator̄. s̄ **Ambro⁹.** **T**ertiū est
stulticia. qm̄ ut ait **Clemens** vbi s̄. pro-
prium est ignorātie vitiū vt cōsulantem
se vitatis lucē nō ferat habere de primo
Ite **Hiero⁹.** p̄tra **Luciferianū.** **Q**uidā
inq̄t sequaces poti⁹ q̄ facundi cū dispu-
tare nesciant. tamen litigare nō desinunt
Hinc et **Sidoni⁹** in eplari suo libro. v.
Idiotar̄ est sicut facile vinci ita difficile
cōpesci. **U**t q̄ dicit **Cato.** **C**ōtra verbo-
sos noli cōtendere h̄bis. **S**ermo datur
cūctis aī sapiētia paucis. **E**t vt ait **Orati-**
us in li. eplaz. **A**lter rixatur de lana sepe
caprina. **Q**uartū est proterua. que sic
describit̄. **P**roterua est subitaneo mo-
tu et absq̄ ratione ī h̄ba obiecta p̄ripe-
Cōtra qd̄ dicit **p̄bus.** **A**d summā totius
discipline tardiloquū raro loquū s̄missa

Contentio

pterua

De eruditione

voce loquentē te in teo esse. Caput enim mouere. brachia torquere. digitos extēdere. pedes supplodere. totūq; corp⁹ pcutere. qd aliud est nisi similitudo insanie. teq; pugili similitē ostēdere. hęc ille. **Q**uintum est consciētię turbatio. **U**n̄ Ambrosius sup eplam. ij. ad Timoth. ij. Noli inqt aplus verbis pcedere. **R**ecesse ē enī vt cōtētio aliqd extorqueat. imo multa q̄ dicant cōtra cōscientiā. vt int⁹ i animo veritatē pdat. foris victor abscedat. **N**emo enī patit se vinci licet sciat q̄a eē q̄ audit. **C**ollatio ḡ inter seruos dei debet esse nō altercatio. hęc Ambros⁹. **S**extum est veritatis impugnatio. qz iuxta Ambrosiā. contētio est impugnatio veritatis p cōfidentia clamoris. **H**inc et **L**actantius in libro de beata vita. **Q**ui contradicēdi ait studio insaniūt. dū sua etiā falsa defendūt. et alioz etiā q̄a subūtunt. **S**eptimū est intelligētię obscuratio. qz sicut in puerbijs Seneca dī. **N**imius altercando veritas amittit. **P**ropter hęc oīa mala que frequēt incidūt in disputatiōe. voluit Aug⁹ in soliloquijs secum q̄si p dialogū pot⁹ q̄ cū alio disputare. **U**n̄ dīc ibidē li. ij. **C**ū veritas meli⁹ q̄ri nō possit q̄ interrogādo et respōdendo et vix inueniat aliq; quē non pudeat cōvinci disputatiōe. eoq; pene semp eneniat vt rē bene inductaz ad discutiēdum incōditus puicacie clamor explorat. etiā cum laceratione aīaz plerūq; dissimulat interdū et apta. pacacissime vt opinor et cōmodissime placuit a memetipso interrogatū mihiq; respondentē vix querere vt nihil sit qd verear sic vbi me temere al ligavi redire atq; resoluerē. hęc Aug⁹.

De opponēdi ac respondēdi cautela et moderatione.

Cap. XXII.

Sciendū p̄terea qd alię sunt cautelę opponētis. et alię respondētis. **C**auere debet opponēs. **P**rimo quidē ne pponat iutiles

questiones. **U**n̄ Hiero⁹. sup epistolam ad Titū. **Q**uid mihi pdest scire q̄t annis **D**atusalē vixerit. quoto etatj anno **S**alomon cōiugē duxerit. **D**e hui⁹ modi rixę sunt inutiles et vane. que tñ spēm habēt sciētię. s̄ nec dicētib; nec audientibus p̄sunt. **H**inc et **H**ylari⁹ de trinitate li. p̄. **C**aptiosas et inutiles p̄bię q̄stiones fides cōstans respuit. nec fm sensum cōmūnis intelligētię deum retinens. nec de **C**hristo fm elemēta mundi decernens. **I**terū cauere debet supfluas rez apertarum cōprobatōes. **U**n̄ **Q**uintilian⁹ li. v. de oratoria institutiōe. **I**n reb; aptis tā stultū sit augmentari. q̄ in clarissimum solē mortale lumē asferre. **I**tem obscuras p̄positiones. **U**n̄ idem ibidem **Q**uod rei alter⁹ illustrāde grę assumit clarior esse debet eo qd illuminat. **I**tem falsas et improbables assumptiōes. **U**n̄ ait idē in li. causaz causa. xvij. **R**ecesse ē cōtētiōsius loq̄ris q̄cqd. p̄bare nō possis. et affirmatiōē sumit ex hōie quicqd nō habet ex veritate. **I**tem sophisticas cōclusiones. qz q̄ sophisticę loquit odibilis erit. vt legit **E**ccl. xxvij. **H**inc et **S**eneca ad **L**ucilium epla. xlviij. **N**isi vaserimas interrogationes struxero et cōclusionē falsa mendaciū a hō nascens astruxero. nō potero a fugiēdis petēda secernere. **P**udet me in re seria senes ludimus. **M**us syllaba est. mus autē caseum rodit. ergo syllaba caseum rodit. puta me solvere. nunc istud nō posse soluere. **Q**uid mihi ex ista sciētia piculū imminet. qd i cōmodum est. **Q**pueriles ineptias: quid mihi lusoria ista cōponis. nō est iocandi locus. apta decēt et simplicia bonitatem. **I**tem in diuinis cauere oportet stiles phoz et facatas oratoz ratiōes. **U**nde **H**iero⁹. in li. de trib; q̄stionib; ad **D**amasum. **D**e scriptur; diuinis disputatē nō decet **A**ristotelis argumēta cōqrere. nec ex flumine **L**ullianę eloquētię ducēdus est riuulus. nec aures **Q**uintilianī flosculis et scholari declamatiōe mulcēde. sed sit locutio pedestris et quotidianę

Filiozum regaliū

similis. que se vsum rei edisserat. nō xlo-
rum cōpositione frondescat. Sint aliq̄ di-
serti. laudent vt volunt. 7 inflatis buccis
spumātia verba trutinēt. mibi sufficiat sic
loqui vt intelligar. et vt de scripturis dis-
putans scripturaz imiter simplicitatem.
hec te oppositione. **In respōsione**
aut vt dicit Aristoteles. duo necessario
vitanda sunt. s. ponere qd nō oportet. et
posituz nō seruare sicut oportet. Alibi q̄z
dicit qd opus sciētis est nō mentiri de q̄-
bus nouit. 7 posse manifestare mentientē
Aliter aut respondentī agendū est cōtra
curiosum inquisitorē. Aliter cōtra insidi-
atorem vel temptatorē siue calūniatorē.
Aliter cōtra veritatis inuestigatorē. Ali-
cōtra hereticum 7 deceptorem. **Cū** cu-
rioso siquidē agendū est eius curiositatē
vel temeritatē prudēter eludendo. **An-**
te Klemēs in epistola ad omnes fideles
Si quis ait peccatis inuolutus 7 inq̄na-
tus ingessit se 7 puocauerit nos dicere
que illum minus recte agentē nō oportet
at audire. prudēter eum debemus elude-
re. **Na**z nihil omnino respōdere. audito-
rum causę vtile nō videtur. ne forte esti-
ment nos respōsionis penuria declinare
certamen 7 fides eoz ledat. **Vinc 7 Be-**
da super Marcū li. iij. **Duas** ob causas
maxime sciētia veritatis est occultāda q̄-
rentibus. videlicet cuz is qui q̄rit aut mi-
nus capax est ad intelligendū qd querit.
aut cōtemptu vel odio ipsius veritatē in-
dignus est. cui debetur apenni qd querit
Cū insidiatore vel temptare agendū
est eius versutias vel insidiaruz vias ob-
struendo. **Vnde** cum iudei dñō insidiā-
tes dicerent. in q̄ potestate hoc facis. **Re-**
spōdit. Interrogabo vos 7 ego zc. vt le-
gitur **Mat. xxj.** **Qd** sic exponit **Chryso-**
stomus in secūdo libro sup **Mat.** **Sciēs**
inquit dñs incōuertibilem eoz maliciāz
pposuit eis quēstionē vndiq̄z catenataz
non vt audiētes respondeāt. s. vt impedi-
ti nō interrogāt. **Interrogantē** enī opor-
tet docere. temptantē aut quocunq̄z mo-
do retundere. 7 obiectionis illi? astutiaz

rationabili percussione cōfundere. 7 nō ei
veritatē mysterij publicare. **Sic** etiā vt
dicit **Hiero** sup **Mat. li. iij.** **Pharisei**
temptauerūt eū querētes. **Si** liceret ho-
mini dimittere uxore suā quacūq̄z ex cau-
sa. vt. s. q̄i cornuto eū tenerēt syllogismo
et qd̄cunq̄z responderet captioni pateret
Ipsē aut respōsionē sic tēperat vt decu-
pulam trāseat. **Alibi** quoq̄ sacerdotibz
insidiosam ei quēstionē de potestate sua
pponētibus respondit. **Baptism** **Johā-**
nis e celo erat an ex hominibz. **Hoc** ē qd
vulgo dicit. **Malę** arboris nodo clau-
ant cune? infigēdus est. **hec Hieronym**
Vinc 7 glosa sup **Marcū. xj.** **Cū** iquit
cornuto syllogismo coartati respōdissēt
nescimus. ait dñs. **Reqs** ego dico vobis
in qua potestate hec facio. **Vbiq̄z** dicit glo-
sa **Hieronymi.** **Hic** cū pueris quertitur
deus. hoc est. sicut illi puerse querebant.
sicut ipse ecōtra puerse respōdit. i. obli-
que. nō tñ dolose sed prudēter. **Iuxta** il-
lud **Proverb. xxvj.** **Respō** de stulto iux-
ta stultiā suā. ne sibi sapiēs esse videat.
Cū veritatis inuestigatore agendum
est in pace. cū eo tractādo vel cōferendo
poti? q̄ altercādo. **Iuxta** illud **Ambro-**
sij sup secūdā eplām ad **Titū.** **Collatio**
debet inter seruos dei esse. nō altercatio.
Nec enī congruit vni? fidei viros cōten-
dere. s. in tractatu se inuicē pati. 7 bonis
dictis cōsentire. **Si** qd aut improbable
videtur. cū pace dissimulet. **hec Ambro-**
sij **Porro** cū heretico vel decepto-
re agendū est. viriliter ei resistendo. **Vñ**
idem ibidē. **Si** ho inquit catholicus cō-
tra hereticū disputat semp de consciētia
verba emittat. nec ipsa verba corā se de-
promi patiat. **Ecce** de modo disputādi
Et hec de litterali eruditione incipienti-
um. et exercitatione proficientium dicta
sufficiant.

De morali pueroz instructiōe

Lap. XXIII.

H vero litterarum eru-
ditioni moruz etiam instructio

De eruditione

copulanda est. qz sciētia sine virtute vel moribus bonis nō solū nō pdest. s̄ etiā obest. **Q**uē nō p̄sit **L**actāti⁹ in li. de ho cultu sic ostēdit. **S**icut in itinere inq̄t celebrando nihil pdest viā nosse nisi conat⁹ ac vires ambulādi suppetāt. ita virificā nihil pdest. si virtutes pprie deficiant. **Q**uētiā oblit dicit beatus **B**ern. vbi s̄. **S**ciētia vt legit si charitatis igne decocta n̄ fuerit. inflat. qm̄ z cibū indigest⁹ malos hūiores generat. corp⁹ qz nō nutrit. s̄ pot⁹ corrūpit. **D**ec autē dudū inuicē cōiuncta. s̄. **V**irt⁹ et sciētia se inuāt inuicē. z hominē faciūt sapientē. **U**n̄ **L**actāti⁹ in li. de falsa sapientia. **V**irt⁹ inq̄t cū sciētia cōiuncta ē sapiētia. **N**aturā etenim hōis de⁹ hāc voluit esse vt duarū rex cupidus z appetens esset. s̄. religionis z sapiē. s̄ hōies ideo falluntur. qm̄ aut religionē suscipiūt omīssa sapientia. aut sapiētiē soli student religionē omīssa. cū alterz sine altero veruz esse nō possit. hęc **L**actāti⁹. **I**git in vtroqz studere debet a puenicia. z in vtroqz puenis est eruditio necessaria. **N**ā in vtroqz sicut dictū est supra. tunc maxie hominis etas est informanda. dñi adhuc mollis ac tenera existit. et p̄cipientibus vel eruditibus facillime cedit. **T**erum et in eruditore morū oportet vt sit morū honestas. et in erudiēdis humilitas. **N**am si eruditō in se bonis moribus careat aplūm audiat **R**oma. ij. **C**onfidis ait te ipsum esse dūcē cecoz. eruditōrē insipientium. magistz infantū. **Q**ui ergo alius doces te ipsum nō doces. ac si diceret. **A**busio nimia hic est. **U**t. n. ait **S**eneca ad **L**ucilium. **H**oc exigit p̄bia. vt ad legē suam quisqz viuat. nec ab oratiōe vita dissentiat. **M**axime qz hoc est officū z iudiciū sapiētiē. vt vbiis opa cōcordēt. z ipse hōmo sibi par idēqz sit vbiqz. **U**lle p̄missuz suū implet. q̄ z cū videas z cū audias illum idē est. **H**inc z **P**rosper vbi supra. **N**ō pdest cuiqz solis bona dicere verbis. **I**mpia mēs bat̄at qd̄ bñ lingua sonat. **N**ā fari recte miser ē z viuere p̄ue. **D**ānat vota malū regula iusticiē. **D**e b̄ autē

plenius dictū est supius. **E**rudiend⁹ qz sine humilitate. nō potest eruditiōnē morum ab alio cōpetenter suscipere. **N**am vt dicit **H**ugo i libro de institutione nouicioz. **S**ic cera nisi prius emollita fuerit formā nō recipit. sic z homo quidē p̄ manū actionis aliē ad formā virtutis non flectitur. nisi p̄us p̄ humilitatē ab oī elationis z cōtradictionis rigore molliatur. **N**eqz enī p̄ exemplū alteri⁹ aliū in melius reformari poterit. q̄ adhuc p̄ elationis vitii z aliena bona oppugnat. et sua mala defēdit. hęc **H**ugo. **I**taqz formāda est etas pueri. **I**ux illud **Q**uidij in li. de arte. p̄. **I**n puero est etas mollis z apta regi. **I**taqz de studio circa mores bonos. dicit **P**rouerb. xx. **E**t studijs suis intelligit puer si mūda z recta sūt opera eius. **D**e morali qz pueroz eruditōe dicit ap̄lus. loquēs eoz parētibus ad **E**ph. vj. **E**ducate illos i disciplina z correptione dñi. **P**recipit etiā lex vt parētes doceant filios mūdata z bñficia dñi. **V**erbi grā **D**eu⁹. vj. **N**arrabis ea filijs tuis zc. **S**ic faciebat **A**obias filio suo. docē eū ab infantia timere deū. z abstinere ab oī peccato. vt legit **I**ob. v. **H**inc etiam dī **P**rou. xxix. **E**rudi filiū tuū z refrigerabit te. et dabit delicias aīę tuę. **B**ene dicit refrigerabit te. i. letificabit. s̄. quietē cōferēs a sollicitudine. v̄ refrigerabit te scz ab eterno incēdio. qd̄ mereris si eū nō erudieris. **Q**si feceris dabit delicias aīę tuę. s̄. honois siue glorie ac leticię. z vtriusqz p̄sentis ac future. **N**ā de p̄senti honore vel gloria dicit auctoritas a sanctis doctoribus frequētata. **G**lā p̄s. fili⁹ sapiens est. **D**e futura ho dī **E**cc. xxx. **Q**ui docet filiū suū in illo laudabit. z i medio domesticoz. i. angeloz z sanctorz qui domestici dei sūt i illo gloriabit. **H**inc etiā dī **P**rou. xvij. **C**orona senū filij filioz. z glia filioz p̄s eoz. **P**orro d̄ p̄senti leticia quaz acq̄rit hō filiū erudiēdo. dicit **P**rouerb. x. **F**ili⁹ sapiēs letificat p̄rem suū. filius ho stultus mesticia est m̄i sue. **D**e p̄senti qz et futura dī **E**cc. xxx. **I**n

vita sua vidit scz pater filiū eruditū z letat' ē i illo. **E**cce de pñti. Et in obitu suo nō est cōtristat' nec cōfusus est corā inimicis. Reliqt enī defensorē domus contra inimicos. z amicis reddere grām. **E**cce de futā. **U**n ibidē pmittit'. Mortu' est pater illi' z quasi nō est mortu'. similem enī sibi reliquit post se. **E**contra hō de impio qui filios nimis carnaliter diligit. nec illos in bonis moribus erudit. dī **J**ob. xiiij. Siue nobiles fuerint filij ei'. siue ignobiles non intelliget. s. post mortem suā. **Q**uod exponens **G**reg' dicit. Carnales homines qui p'cipuū. id est. p'ncipalem vel maximū amorē filijs impendunt. post mortem nesciunt quos hic vehementer amauerunt. ac vero de sanctis hoc sentiendū nō est. quia qui omnipotētis dei claritatē intus vident. nullo modo credendū est. quia sit foris aliqd qd ignorent. **H**oc **G**regori' manifeste inueniens se sentire qd sancti post obitū nouerūt in quo statu filij eorum sunt. **P**ali vero nesciunt utz filij eoz nobiles sint nobilitate virtutū. an ignobiles ignobilitate vitiorum. **Q**uā ut ait quidā. Nobilitas sola est animū que moribus ornat. **V**inc z **J**uuenalis. Nobilitas animi sola est atqz vnica virtus. **I**deo autē nesciūt. qz non solum p' peccatis. p'p'is. s. etiaz pro peccatis filioz. quos erudire vel corrigere neglexerūt. i. tenebras exteriores. p'icti sunt. **U**t enim legit **S**ap. iij. Ex iniqs oēs filij q' nascunt testes sunt neqcie aduersus parētes in interrogatiōe sua. **H**ic **E**cd. xij. De p're impio querunt filij. qm ppter illū sūt in opprobriū. **E**xemplū habetur in **H**eli. j. **R**eg. ij. qui filios molli' ter educauit ac negligent' iā adultos corripuit. z ideo diuinā vltionē ipse z dom' ei' incurrit. **U**n **H**iero'. ad **A**lethā. **H**eli ait sacerdos offendit dñm ob vitia liberos. **E**piscop' qz fm aplūm nō pōt fieri q' filios luxuriosos z non subditos habuerit. **S**i g' parētib' etas filioz infecta et sui iuris imputat. qntum mag' lactens et fragilis que ignorat boni z mali distā

tiam imputabitur. **Q**ui itaqz puulus ē. z sapit vt puulus. donec ad annos sapientie veniat. tam mala eius qz bona parentibus imputant. hec **H**ieronym'. **P**ropter hec omnia dicit **E**cd. xvj. **R**e iocūderis in filijs impijs si multiplicent'. nec oblecteris sup eos: **M**elior est enī vnus timens deū. qz mille filij impij. **E**t vtile ē mori sine filijs qz relinquere filios ipios. **I**taqz sicut boni parētes pro diligentia circa filiozum eruditionē acquirunt sibi honorem. ac leticiam p'sentem ac futuraz. **S**ic econtrario mali p' negligētia confusionē atqz tristitiā. **U**n **E**cd. xxij. **C**onfusio p'ris ē de filio idisciplinato. **E**t **P**rouerb. xxx. **P**uer qui dimittitur voluntati suę confundit matrem suam. **I**deo de remissa puerorum educatione. dicit **Q**uintilianus libro. p. de oratoria institutione. **U**tinaz liberoz nostroz mores nō ipsi perderemus. infantia enim statim delitij soluimus. **N**am illa quā indulgentiam vocam' educatio mollis nervos omnes frangit mētis z corpis. hec **Q**uintilian'. **E**cōtra vero **Seneca** in libro de morib' **E**ducatio inq't et disciplina. i. educatio disciplinata mores facit. z id sapit q'sqz qd didicit. **U**llud ergo puerbium est detestabile qd vulgariter solet dici. s. de iuvene sancto diaboluz senem fieri. **N**ec tantū modo caret bonitate. s. etiā vitate quia qd in prouerbio dicit' assidue aut frequēter oportet verū esse. **H**oc aut et si aliqn fortasse videat' accidere. videlicet vt puer in bono. p'ficiēs. postea deficiat a bonitate. nō tñ in plurib' solet ptingere. **E**t in q'bus fortasse cōtingit poti' videt' nō fuisse bonitas hā. s. magis simulata. **A**liqn nāqz pueri simplicitatē z innocentia exteri' simulāt. vel ob parētū fauorez v' ob flagelli timorē: ideo postea cessantib' his malicia iacens erumpit. z omnibus se ostēdit. **U**n **Q**uorati' in li. eplaz **N**aturaz expellas furca tamen vsqz recurret. **I**dem in poetria. **R**eddere qui voces iam scit puer et pede certo **S**ignat humum. gessit paribus colludere.

De eruditione

et iras Colligit ac ponit temere. et mutat in horas. Imberbis iuuenis tandē custo de remoto Gaudet eqs canibusq; et apri ci gramine cāpi. Agre? i vitū flecti: moni torib; asper. Utilū tard? puifoz: pdig? gris. Sublimis cupidusq; et amata relin- qre permix. Ut enī dicit Lull? i li. de of- ficys. ij. Omnia facta celeriter tanq; flo- sculi decidunt. nec quicq; simulatū potest esse diuturnum. Et Seneca in li. j. de cle- mentia. Remo inq; psonā ferre fictam diu potest. cito nimix in naturā suā reci- dunt qbus vitas nō subest. Que autē ex solido nascunt tpe in melius proficiunt. hęc Seneca. Ceteri pueri etiā habentes bona naturalia et bona cōuersatiōis iūta qnq; ledunt et a bono deficiunt. vel soci- etate mala. vel educatiōe remissa. vel se- ueritate nimia. Ut enī dicit Seneca Lu- cilio. Impfecta necesse est labi. et modo quidē prodeat. modo subadāt. Hinc et Quidius in libro de remedijs. ij. Infir- mis causa pusilla nocet. Idē quoq; in li- bro. ij. de arte. Dum nou? in viridi coa- lescent cortice ramus. Cōcutiat tenerū q- litet aura cadit. Vox eadē venij spacio- durata resistit. De tali potest intelligi qd dicit Quidius in libro methamor: phose- os. xij. Exitus in dubio est. De illo autē qui penitus a bono deficit. dicit Boeti? in libro de consolatione. p. Qui cecidit. stabili nō erat ille gradu. Tali quoq; di- cit Quidius in libro epistolarum. Lepisti melius q; desinis vltima primis Cedūt dissimiles h vir et ille puer. Et vtiq; ppter tales inuentū est illud. puerbium execran- dum: de sancto iuuenē fieri et senes dia- bolum. At vero pueri boni non simulati- non penitus coacti. sed quibus ipsa bo- nitas quasi naturaliter est inoluta. et per doctrinā bonam atq; conuictū est aliqn- tulum solidata. non facile tenuant a vi- ta consueta. quin potius in eis recte dicit indoles. id est. sine dolo quedam future virtutis imago. iuxta illud Prouerb. xx. Et studijs suis intelliget puer zc.

Qualiter omnia consonāt hu- ic etati erudiende

Cap. XXIII.

Etas certe pueril' ad su- sciendum bene viuēdi doctri- nam. nō soluz ceteris est aptior sed etiam vtilior et efficacior. Veni aptior sit testant' tria. s. natura. ratio. et phi- losophia. **Natura** quidē qnq; equ? (verbi gratia) siue canis vel auis iunior facile domatur et docet. **Ceru?** quoq; iu- uenē facilius domesticatur. **In homini- bus** etiam iuniores. ad instruendū et do- mandum sunt faciliores. **Ratio** quoq; siue rationes. qm vt cera mollis facile re- cipit impressiones. **Et** qui bonum habet fundamentum facilius ac securius edifi- cat. **Terra** quoq; munda et pura facilius arat q; spinosa et lapidosa. et huiusmo- di. **Sic** est de etate puerili. **Philoso- phia** vō. quia sicut ait Plato. **Memoria** senis se habet ad modū lapidis. q' dif- ficilem impressionem recipit. **Memoria** vero pueri ad modum aque. que imagi- nes omnes vel impressiones facile recipit. **Unde** pueri omnes homines vocāt pa- tres. **Teste** quoq; Aristotele non paruz differt sic vel sic assuesci a iuuetute. **Qua- tem** etiaz sit ad bonū inclinandum vtilior. patet ex plurib; vtilitatib; q' in- te sequuntur. **Prima** est q' homo per hoc de bono firmi? radicat. **Ut** enī dicit Varro ad atheniensem auditorē. **Sa- piūt** vasa quid qd primū acceperint. **Sic** est inq; de infantib;. **Hinc** et Oratius in li. eplazū. **Quo** semel imbuta est recens seruabit odorē testa diu. **Hinc** et de ma- lo exordio dicit Quidi? in li. eplaz. **Ars** fit vt a teneris crimē cōdiscat' annis. **Se- cunda** est quia sic in bono diuti? cōuer- sat'. **Quāto** enī citi? in cepit. tāto diuti? bene viuit. **Et** si vita bona simplr apud deū et hoīes est laudabilis. lōgior vtiq; magis. **Et** reuera sic dicit Aug?. cū nihil bona vita sit meli?. mira ē hominū stulti- cia. q' quilibet etiā minima volūt habere bona. vt bonū equū. bonū cibum. bonaz

vestem caligas cingulum et tamen vix est qui bonam vitā habere curet. que sup omnia necessaria esset. **T**ertia est qz securus procedit vt ad vitam eternā admittatur. **V**t enim ex sacra scriptura colligi potest. 7 breues dies hominis sūt. 7 a magna expectamur. 7 ad magna vocamur. 7 in infinitis periculis versamur. 7 longe distam. 7 paulatim ambulam. **V**deo qz in mane puericie. que est initium dici huius vite. oportet vt iter nostrum ad paradysum aggrediamur. ne forte cum fatuis virginibus excludamur. **Q**uia quia tarde se parauerunt. ideo tarde ad nuptias venerunt. 7 exclusi sunt. vt legit **Mat.** xxv. **R**euera cursor aut peregrin. valde fatuus esset. qui tota die cum pueris in foro luderet. 7 in vespere dietam suam inciperet. **S**ic faciunt stulti. dierum malorum inneterati. **M**ulti etiam a puericia deo seruientes fructū centesimū assequuntur. qui virginib. debetur. de quo **Mat.** xij. legitur. **E**t hec est q̄ta utilitas. **O**mnēs etiam quanto diutius deo seruiunt. tanto magis premiū acquirūt. **E**t erudita puerilis etas aptior est ad seruiendum deo. 7 ad ipsum laudandū. 7 ad paradysum replendū. **D**e seruitio dei patet qz puer eruditus deo seruit liberi. qz adultus. quia non est debitis peccatorū obligatus. **D**e quibus dicit i psalmo **Dauid:** Mutuabitur peccator 7 non soluet. **S**ed nec est obligatus alteri dño. s. mundo vl' diabolo. de quibus dicit **Esa.** xxvj. **D**omine deus noster. domini possederūt nos absqz te. **I**deo inqz potest deo talis seruire libere. qm̄ e contra nemo potest duobus dominis seruire. sicut legit **Mat.** vj. **P**reterea seruitur ei iocundius a puericia. quoniā vsus 7 assiduitas seruiendi deo facit oīa leuia. s. illud **Ecd.** vj. **I**n ope ipsius exigū laborabis. et cito edes de generationibus. id est. de fructibus illius. **U**nde 7 **Quidius** in libro de arte. ij. **Q**d male fers assuesce feres bene. **I**tem in illa etate seruitur ei acceptabilis. **S**icut seruitium iuuenū magi place

re solet. etiam dominis carnalibus. quia scz pulciores sūt 7 fortiores. 7 mundiores 7 agiliores. **D**e pulcritudine habet exemplum **Gen.** xxxix. de **Yoseph** qui erat decora facie 7 venust. aspectu. ei. qz ministeriis placebat domino suo. **S**ic 7 ministerium iunior magis placet deo ppter pulcritudinem animarū que est innocentia. **D**e fortitudine dicit **Dauid.** vt pute manu fortis. 7 nihilominus aspectu desiderabilis. **F**ortitudinē meā ad te custodiam. i. ad tibi seruiendum. **D**e mūdicia dicit ipse dominus in psalmo. **A**mbulans in via immaculata. hic mihi ministrabat. **D**e agilitate dicit **Proner.** xxij. **V**idisti hominē velocem in ope suo coram regibus stabit. id est. coram angelis ad ministrandum domino cū eis. nec erit ante ign obiles. i. demones. **P**enitēs non solum acceptabilis est deo iunior ministerium. sed etiam ipsorū oblatio siue sacrificium. **Q**uā iuniores offerūt deo simillam mundissimā. ppter innocentie pulcritudinem. id est. vite sue vilem extremi tatem. seniores autē furfur. **I**uuenes etiam offerunt de adipibus gregis sui. sicut **Abel** propter fortitudinem. senes autem cum **Kaym** offerunt spicas corrosas. **I**uuenes hostiā viuentez 7 fortem propter agilitatem. sicut hortatur apostol. **Roma.** xij. **O**bscuro inquit vos per misericordiam dei. vt exhibeatis corpora vestra hostiam viuente sanctā deo placente. **S**enes autem offerunt debilem ac semimortuam. 7 ideo timendū est eis. ne incurrāt illam dei maledictionem. de qua legitur **Malach.** p. **M**aledictus colosus q̄ habet masculum in grege suo. et offert debile domino. **I**uuenes etiam offerunt per vite puritatem. vinum clarissimum. **S**enes autem feces et acetum. sicut iudei obtulerunt in cruce domino. vt legit in euāgelio. **S**ed cum gustasset ipse. noluit bibere. **D**e laude vero dei. patet. qd ad illam aptiores sunt pueri. **D**e ipsis etiam dicit a dño **Matth.** xix. **S**inite puulos ad me venire. **T**alium enī est regnū celorū.

De eruditione

Ibi assignant a dño de puentu angelo-
rum. q̄ silēs sunt eis in puritate 7 aptitu-
dine laudandi deum. fm̄ illud **Ps.** Ex
ore infantū 7 lactentiū p̄fecisti laudem.
Uñ i ramis palmarū ceteris dñm blas-
phemātibz illi laudabāt. vt legit **Mat.**
xxj. **Q̄** 7 ipse man⁹ eis imposuit benedi-
cens illis. vt legit in eode. **xix.** **Uñ** tā q̄ a
dño benedicti ad benedicēdū 7 laudādū
sunt idonei. **Siquidem** 7 auiculē q̄ in ni-
do sunt capte meli⁹ garniūt. **Hinc** et ali-
bi dī: **Laudate p̄neri dominū** **De im-**
pletionē paradisi patet qd̄ p̄pter duo
p̄cipue p̄ ceteris apti sunt regno dei. s. p̄-
pter puritatē 7 p̄pter humilitatē. **De pri-**
mo dicit **Hiero⁹** cōtra **Yoninianū.** **Ru-**
ptiē replēt mundū. **Aginitas** paradysum
Q̄ 7 p̄mi parētes an̄ offensam h̄gines
in paradiso fuerūt. post peccatū eī paradisu
opi nuptiali. p̄tin⁹ intenderūt. **hec** **Hie-**
ronym⁹. **De secūdo** dīc dñs **Mat. xvij.**
Quicūqz hūiliauerit se sicut puulus iste
hic maior est in regno celoꝝ. **Ob hoc** dī
Lucē. xvij. **Quicūqz** nō suscepit regnū
dei vt puer. nō intrabit in illud. **Hinc** eti-
am legit in fine **Joh.** q̄ dixit bis domi-
nus **Petro.** **Pasce** agnos meos. postea
7o semel. **pasce** oues meas; **Ex q̄** videt̄
innui. q̄ p̄les sunt electi de grege dñi pu-
eri q̄ adulti. **Cui** etiā cōsonare videtur
illud **Ambrosij** in li. de vnica penitentiā.
Facili⁹ inquit inuenies q̄ seruauerint in-
nocentiā. q̄ q̄ cōgruā egerint penitentiā.
Innocētes q̄ppe sunt pauci nisi infantes
7 pueri. **Uñ** dīc **Aug⁹.** de cini. dei li. **xxj.**
Paucissimi tāte felicitatē sunt vt ab ip-
sa ineunte adolescentia nulla damnabi-
lia cōmittant peccata. vel in facinoribus
vel in flagicijs. vel in errore nephariē cu-
iusq̄ impietatis. **Deniqz** supradictis om-
nibus cōsonat nō solū scriptura diuina
7 humana. sed etiā ars mēchanica. 7 na-
tura. 7 exēpla. 7 electio diuina. **Ars mē-**
chanica. quoniā est tps edificandi. plan-
tandi. negociandi. nauigandi. 7 hui⁹ mo-
di: **Omnibz** his aptior est etas iuuetūq̄.
et corp̄aliter 7 sp̄ualiter exercēdis. **Ratu**

ra vero p̄ exempla sup̄ius posita. **Et etiā**
quia cū oues tm̄ sint in grege dñi. non lu-
pi vel porci vel leones possunt de ouibus
fieri. sed tm̄ agni. i. simplices 7 innocētes
ac puri. quales sunt soli fere pueri. **Rec-**
truncus putridus virescit. sed virgulas
tenellas sapiens hortulanus inserit. **De**
plantis quippe nouellis. non de truncis
putridis fit hortus ecclesie floridus. sic
etiā celestis paradysus. **Uñ** dī **Christo**
vel ecclesie i psalmo: **Filijs** tui sicut nouel-
le oliuarū. in circūitu mensē tue. **Exēpla**
vero vt in **Daniele** iuniori puero. qui dī
vir desiderioꝝ **Dan. ix.** **Et** in beato **Ni-**
colao. qui ad māmillas cepit summa. p̄-
mereri gaudia. **Et** similiter i multis alijs
sanctis. **Electio** diuina. quia p̄mi 7 me-
liores reges in populo dei electi sunt pu-
eri. **Verbi** gratia. **Dauid** iunior int̄ fra-
tres suos electus est in regē a domino. sic
legitur. **j. Reg. xvj.** **Similiter** **Josias**
octennis inunctus est. vt legit. **iiij. Reg.**
xxj. **Pueri** etiam electi sūt. p̄phete: sicut
Hieremias 7 **Daniel.** vt legit **Hiere. p̄.**
7 **Dan. xij.** **Pueri** q̄z p̄mi vsqz ad mor-
tem resisterunt idolatriē. s. **Daniel.** **Sy-**
drac. **Mysac.** et **Abdenago.** vt legitur.
Dan. ij. **Pueri** etiā inter omnes marty-
res de quib⁹ ecclia celebrat p̄mi fuerūt. pu-
eri scz. **vij. machabei.** vt legit. **ij. Mach.**
vij. **Deniqz** bello spirituali qd̄ **Christus**
facere venit in mundū. pueri p̄miz ha-
buerunt triumphū. s. innocētes. vt legit.
Mat. ij. **Legitur** etiā **Mar. ix.** q̄ acci-
piens **Jesus** puez cōplexus est eū. **Et** in
eodem. **x.** q̄ intuitus adolescentē dilexit
eum. **Johannē** etiā adolescentem de nu-
ptijs vocauit. eum q̄z p̄ ceteris dilexit. vt
legitur **Joh. ij. 7. xij.**

De puerorum coertione. Cap. XXV

In duob⁹ aut̄ cōsistit pu-
erorū eruditio. s. vt a malo coer-
ceat̄. 7 ad bonū informēt̄. 7 vtrqz p̄tinet
ad disciplinā. **Q̄**am disciplina dī 7 ipsa

coertio. q̄ fit ad correctionē. ⁊ ipsa corre-
ctio que sequit̄ coertionē. Magna q̄ p̄-
ceptoꝝ vel eruditoꝝ generat̄ confusio et
infamia. si circa pueros p̄cipue nobilif-
simos nō p̄ficiat̄ eius eruditio vel doctri-
na. vt **Plutarch⁹** p̄bus. impatori **Tra-
iani** didascalus vel institutor. eleganter
libellum scripsit eideꝝ **Traiano**. Cui⁹ ti-
tulus est institutio traiani. et incipit hoc
modo. **Plutarchus** inquit **Traiano** sa-
lutē dicit. **Modestia** tuā olim nō appe-
tere principatū noui que tū semp̄ morū
elegantia merens induisti. **Qd̄** quidē tā-
to indicaris esse dignioꝝ. q̄nto a crimine
ambitionis esse videris remotioꝝ. Itaq̄
fortunę meę tueq̄ congratulor. **vt** si
tū recte gesseris qd̄ p̄be meruisti. alioq̄n
te ⁊ me piculis detrahentiū linguīs subie-
ctum iri non dubito. cum ignauia impe-
ratorum roma non ferat. ⁊ sermo public⁹
delicta discipuloꝝ in p̄ceptoꝝ refunde-
re solebat. **Sic Seneca** **Reronis** sui me-
rito detrahentiū linguīs carpit̄ adoleſcē-
tium suoꝝ temeritas in **Quintilianū** re-
funditur. ⁊ **Socrates** i pupillū suū fuisse
clementioꝝ criminat̄. **Tu** vero te geres re-
ctissime. si non recesseris a te. **Si** p̄mo te
composueris ad virtutē. recte vniuersa p̄-
cedent. politicę constitutionis maiores
tibi vires exculpsi. cui si obtemperas **Plu-
tarchum** habes actorē viuendi. **Alioq̄n**
p̄sentē eplam testē inuoco. q̄ in p̄niciē
imperij non pergis auctore **Plutarcho**.
hec **Plutarchus**. **Instrumēta** coer-
tionis sunt. increpationes. cōminatōes.
virge. ferule. ⁊ huiusmodi. **Quib⁹** vt di-
ctum est supra s̄m **Augustinuꝝ**. et impe-
nitia debellat̄. ⁊ praua cupiditas infirma-
tur vel refrenatur. **Vt** enī legit **Sen. ix.**
Sensus ⁊ cogitatio hūani cordis in ma-
lum prona sunt ab adoleſcentia. p̄pter **B**
executionem ipsam malicię oportet i pu-
eris p̄uenire. eiq̄ p̄ disciplinā occurrere.
ac resistere. ⁊ hoc diuersimode s̄m dispo-
sitionez vel habilitatē vniuscui⁹ q̄s. **Nā**
aliqui pueroꝝ naturaliter habiles sūt. ac
susceptibiles doctrinę. ita q̄ non opus ē

illos violēter trahere vel cogere. sed tan-
tū modo ducere. **Vt** enī dicit **Quidi⁹** in
libro de arte. p̄. **Ingeniū** scelestē suis ve-
locius annis surgit. **De** tali dicit **Var-
ro** p̄bus ad attheniēsem auditoꝝ. **Sicut**
ridenda in sene est puerilitas. obstupeſ-
cenda est in puero moꝝ optimoꝝ con-
stantia. **Hinc** ⁊ **Statius** in thebaide. li-
bro. vij. **Naturius** suo. robur ⁊ ingētes
spondet tener impetus annos. **Alij** vero
magis ex natura corrupta. illi ex edu-
catione mala discipoli sunt ac peruersi. et
ideo disciplinę contrarij ⁊ inepti. sic pulli
indomiti. ideo illos frenodisciplinę opor-
tet coercere. ⁊ ad bonos moꝝ etiā inui-
tos assuescere. iuxta illud **Quidi⁹** i libro
epistolarū. **Scilicet** ut teneros ledunt iu-
ga p̄ma iuuenos. **Frenaq̄** vix patit̄ de
grege capt⁹ equus. **Sic** male vixq̄ subit
primos moꝝ rude pectus. **NEC** ideo
cessandum est ab eruditione. licet in prin-
cipio non multuz videat̄ proficere. quia
sicut idem **Quidi⁹** in libro methamor-
phoseos. vij. testatur. **Flebile** principū
melioꝝ fortuna sequetur. **Vt** enim dicit
Seneca in epistola ad **Luciliū**. **Initi-
um** eundi ad virtutes arduū est. quoniā
hoc primū imbecille et egre mentis est for-
midare in experta. **Itaq̄** cogenda est vt
incipiat. deinde non est acerba medicina
protinus enim delectat dum sanat. hec
Seneca. **Hinc** et **Quintilianus** in cā.
xiiij. **Non** sine morſu aliquo resilitur ab
his que voluptate animū tenuerūt. **Sz**
vt dicit **Terentius**. **Que** dum incipias.
dumq̄ ignoras. grauiā sunt. vbi cogno-
ueris facilia erūt. **Ideo** dicit **Salomon**
Prouerb. xix. **Erudi** filium tuum. et ne
desperes. q̄ndo scz erudiri possit in via fi-
dei et morū. **Et** vt eruditoria coertio nō
nimis seuera sed moderata sit. subiūgit.
Ad interfectionē autē eius. s̄. spūalez vel
corpalem. ne ponas manā tuā. **Deniq̄**
sicut dicit **Julius celsus**. **Reꝝ** omniū ma-
gister est vsus. **Vñ** **Cicero** i oratiōe pro
Cornelio balbo. **Vsus** inq̄t assidu⁹ vni
rei dedit⁹ ⁊ ingeniū et artem sepe vincit.

De eruditione

Ideo sicut dicit Salusti⁹ i ingurbino
Plura sunt quicet graua sint. ex consue-
tudine tñ habent p̄ nibilo. Hinc 7 Qui
dius in li. de arte. p̄. Ipe difficiles veni-
unt ad aratra inuēci. Ipe lenta pati fre-
na docēt equi. Ferre⁹ assiduo cōsumitur
anul⁹ vsu. Interit assidua vomer adun-
cus humo. Idē in li. ij. Nihil p̄suetudi-
ne mai⁹. qđ malefers assuesce. feres bene.
Quic cōsonat 7 illud qđ dicitur a bea-
to Bern. ad Eugeniū papā. Yugū qđē
dñi p̄mo videt intolerabile. deinde si as-
suescas nō est adeo graue. postea hō le-
ue. tandē est delectabile. Itaq; de subie-
ctione puerorū 7 coertione sic loquit apo-
stol⁹ ad Gal. iij. Quāto inqt tpe heres
puulus est. nihil differt a seruo cū sit do-
minus omniū. s̄ sub tutorib; 7 actorib; ut
ē vsq; ad p̄finitū tps a p̄re. Nihil inq; differt
a seruo. q̄ntū ad subiectionē 7 di-
sciplinā. De q̄ dicit Eccl. xxxij. Cibaria
7 virga 7 onus asino. panis 7 disciplina
7 opus seruo. Nec habet rex paternarū
dominiū. cū tñ futurus sit dñs omnium
Un̄ dicit in eodē. xxx. loquēdo patri de
puero: Ne des illi potestātē. s̄ sui vel su-
orum in iuētute. ne. s̄ abutatur ea in p̄di-
galitate. sicut fili⁹ p̄dig⁹ q̄ dixit p̄ri suo
vt legit Luc. xv. Pat̄ da mihi portio-
nē substātię q̄ me p̄tingit. acceptaq; por-
tione dissipauit substātiā suā viuendo
luxuriose. Un̄ 7 Greg⁹. Numū inqt pu-
ero subtrahim⁹ cui tñ totā hereditatē re-
seruam⁹. Recteq; ibidē Eccl. subiungit:
Et ne despicias cogitat⁹ illi⁹. i. nō negli-
gas eū corrigere de malis suis cogitati-
onib; ad noticiā tuā p̄deuntib;. Ut enī
legit Proū. xxij. Stulticia colligata est
in corde pueri. 7 h̄ga discipline fugabit
eā. Hinc 7 ibidē Eccl. subdit. Curua cer-
uicē ei⁹ in iuētute. 7 tū de latera ei⁹ duz
infans ē. ne forte induret. 7 cetera sic expo-
suim⁹ supra. At h̄ge disciplinā p̄cedere
debet p̄minatio. sic ex cōmunicatiōis sen-
tentiā admonitio: Quę scz cōminatio
plerūq; plusq; flagellatio valet. vl̄ min⁹
nocet. Pueri nāq; naturalit̄ sūt timidi.

7 ob hoc a volūtātib; 7 voluptatib; suis
aliqñ sola cōminatiōe deterreri possunt 7
arceri. Juxta illud Virgilij in bucolicis
Qui legij flores 7 humi nascētia fraga
Frigid⁹ o pueri fugite hīc latet anguis
in herba. Vex qz sicut dicit Aug⁹. in li.
lxxxij. questionum. Princeps vel index
damnātū p̄cutere sua p̄sona videt indi-
gnū. 7 ob hoc alij cōmittit cui tale p̄petit
officiū. Sic etiā principē vl̄ quēlibet ma-
gnatē decet alteri comittere. videlicet p̄
dagogo vel didascalo disciplinā. 7 curā
filiorū. Et hoc ē qđ dicit apls de puulo h̄
rede. q̄ sub tutoribus 7 actorib; est vsq;
ad p̄finitū tps a patre. Dicit autē p̄da-
gogus qui puerū nutrit. eius gressus ne
offendat regit. Didascalus vero q̄ eum
in litteris instruit. Tutor autē dicit pro-
prie qui eum 7 hereditatē eius defendit
ac protegit. Actor vero qui dona ei⁹ dis-
pensat. 7 causas eius agit. eiusq; mores
informat: Dis ergo debet puer subesse.
vsq; ad tempus p̄finitum a patre. quo
scz ei libertatē sui suorūq; velit ac debeat
pro tempore dare.

De coertionis moderatione. Cap. XXVI.

In disciplina coertionis
requirunt tria. s̄ austeritas. man-
suetudo. 7 discretio siue mode-
stia. Un̄ in arca testamenti fuerunt cum
virga. tabulę legis. 7 māna. In virga si-
quidē designat aspera correptio. i māna
mansuetudo. i tabulis hō discretio. Au-
steritas ḡ vel asperitas esse debet i di-
sciplina ne sit vltra modū remissa. Nam
vt legit Eccl. xxx. Equ⁹ indomit⁹ euadet
durus. 7 filius remissus euadet p̄ceptus.
Equus inq; indomitus euadet. i. extra
viam vadet. dure portans. vel ad calca-
ria durus. vel etiam infrenabilis propter
duriciam oris. Sic et filius remissus. id
est. remisse disciplinat⁹. vel etiā omnino
proprie volūtati dimissus euadet. i. extra
viā iusticię vadet. p̄ceptus de peccato in

peccatū. 7 tandē de peccato in infernum
 Est itaq; sensus. sic equus indomitus 7
 dur⁹ ī p̄cipitiū vadit. 7 se assessorēq; suū
 interficit. Sic fili⁹ indisciplinatus vel re-
 missus ī peccatū ruit. 7 animā suā dupli-
 ci morte occidit. Et recte cōpat̄ eq̄ indo-
 mito. p̄pter lasciviā 7 duriciā ac supbiā.
 7 luxuriā. Hinc 7 de remissioe p̄ris erga
 filiū. ibidē subiūgit. Lacta filiū 7 pauen-
 tē te faciet. ac si dicat: Si lactaueris euz
 blandiēdo 7 molliter nutriēdo. faciet te
 pauidū erga se. s. vt nō audeas eū tāge-
 re vel arguere. etiā si videri eū errare; inē
 qd̄ dī. Proū. xxix. Qui delicate nutrit
 a puericia seruū. in fine sentiet illū contu-
 macē. Cū ibidē Eccl. subdit. Lude cum
 eo 7 p̄tristabit te. s. se vitij libere 7 absq;
 freno timorē exponēdo. Et. n. legit̄ Pro-
 uerb. xix. Dolor p̄ris fili⁹ stult⁹. Ideo i-
 quit non corrideas illi nec cōdoleas. i. cū
 illo ridēte nō rideas. 7 cū illo dolēte non
 doleas. Juxta qd̄ dic̄ beat⁹ Job de seip-
 so Job. xxix. Si qñ ridebā ad eos nō cre-
 debant. 7 lux vult⁹ mei nō cadebat in ter-
 rā. Alioqñ ait: Si h̄ feceris in nouissimo
 obstupescēt dentes tui. i. in p̄uentione eta-
 te illius dolebis. dū scz videris eū p̄pter
 molliaciē ac remissionē tuā fatuū 7 disso-
 lutū. nec iā aliqd̄ valere poterit correptio
 tua vel increpatio. sicut dētes stupidi sūt
 inutiles ad masticandū. Sup̄ h̄ exēpluz
 illud habetur in filijs Deli. qui vt legit̄.
 j. Regl. ij. Audiebat mala que faciebāt
 vniuerso israeli. 7 quō dormiebāt cū mu-
 lierib⁹ q̄ obseruabāt ad ostiuz tabernacu-
 li. nec corripuit eos aspe. h̄ molliter ac re-
 misse dicēs: Nolite h̄ facere filij mei. nō
 est. n. bona fama quā audio vt trāsgredi
 faciatis plūm dñi: Ideoq; 7 ipsi perierūt
 7 ipsemet fractis cervicibus expirauit. et
 alia mala sup̄ domū ei⁹ euenerūt. Sic. n.
 enī p̄dixerat dñs Samueli. vt legit̄ ibi-
 dem. iij. Suscitabo adūsum Deli oīa q̄
 locut⁹ sum sup̄ domū ei⁹. eo q̄ nouerat i-
 digne agere filios suos. et non corripuit
 eos. Similit̄ exēplū habet̄ in Adonia fi-
 lio David. de q̄ legit̄. iij. Regl. j. Adoni-

as fili⁹ Agith eleuabat dicēs: Ego reg-
 to. fecitq; sibi currū 7 equites 7 qñ qua-
 ginta viros q̄ añ illū currerent. nec corri-
 puit euz p̄ su⁹ aliqñ dicēs. q̄re h̄ fecisti?
 H̄ 7 idē Adonias dissensionē fecit ī po-
 pulo. 7 postea in h̄te Salomone interfe-
 ctus est. vt legit̄ ibidē. ij. **Austeritati**
 h̄o iungēda est mansuetudo. Juxta qd̄
 dicit̄ in Ps. Qm̄ supuenit māsuētudo
 7 corripiemur. Quā austeritas repellit. mā-
 suētudo ducit. Et vt dicit̄ Seneca. Be-
 nerosus anim⁹ human⁹ facilius ducit q̄
 trahat. Ideo dicit̄ ap̄lus Gal. vj. Hu-
 iusmodi instruite in spū lenitā. Ecōtra
 vero dicit̄ Proū. xix. Spūm ad irascen-
 dū facile q̄s poterit sustinere? Talis enī
 hominis increpatio intolerabilis est. p̄ci-
 pue pueris. 7 obiuit potius q̄s corrigit.
Tertū quoq; oportet adiungere. s. di-
 scretionē. vt seruet̄ in ea modus. 7 tēpus
 7 locus. In modo req̄runt̄ tria. s. intentio
 recta. 7 affectio pura. 7 modestia sine mē-
 sura. Intentio quidē recta. s. vt eruditio
 sine correctio fiat potius ad cultū dei. q̄
 ad gloriā seculi. Vnde Aug⁹. in li. cōfē-
 sionum. p̄. recolens puericiē suē statū. di-
 cit̄ hoc modo. Cum in scholā dat⁹ essem
 causa disciplinē ludere me delectabat. et
 vindicabat̄ in me. 7 mihi qd̄ bene fiebat
 cum ego bene nō facerem. qz nisi cogerer
 nō addiscerē. Nemo aut̄ inuit⁹ bñ facit.
 etiā si bonū est qd̄ facit. Nec qui me vrge-
 bant faciebāt bene. sed bene mihi fiebat
 deus me⁹ abs te. Illi nāq; nō intuebāt̄
 quo referret̄ q̄ me cogebant discere. p̄-
 terq; ad satian das insatiabiles cupidi-
 tates copiose inopie et ignominiose glo-
 rie. Tu vero cui nuerati sunt capilli mei
 errore omnīū qui mihi iustabant vt disce-
 rem vtebaris ad p̄nam meam. qua ple-
 cti non eram indignus. tantillus puer et
 tantus peccator. Itaq; de non bene faci-
 entib⁹. benefaciebas mihi. et de peccante
 meipso iuste retribuēbas mihi. Iussisti. n
 et sic est. vt p̄na sibi sit omnis animus
 inordinatus. hęc Augustinus. **Re-**
quiritur etiam affectio pura. qz non

De eruditione

ex ira vel aliquo tali debet pcedere correptio. Sed ex misericordia sine charitatis celo. sic et illa q̄ fit a dño. iuxta illud Apocalyp̄. iij. Ego inqt̄ q̄s amo arguo et castigo. Hoc est qd̄ p figurā dī. **E**sa. xj. Egredietur inqt̄ virga de radice iesse. qd̄ interpretat̄ incendiū. Hoc est enī qd̄ de incendio amoris egredi debet x̄ga correptionis. **U**t enī dicit Ambrosius. sup̄ Lucam. Plus proficit amica correptio q̄ turbulenta accusatio. illa siquidē incurrit pudorē ista mouet indignationē. hęc Ambrosius. **D**ebet etiā ex cōpassione sine misericordia fieri. n̄ illud Augustini. Quia peccator est corripe. qz hō miserere. **H**inc et **P**s. Corripiet inqt̄ me iustus in misericordia. **S**ic enī misericorditer agit̄ cum puero qm̄ castigat. sicut in frenetico qm̄ ligat. et cum eo q̄ est in igne vel aqua qm̄ p capillos extrahit. **N**ā et si extrahēdo crucietur p hoc tñ a piculo eruit. **S**ic et pueri a peccato sunt extrahēdi. etiā p disciplinē dolorem. licet inuiri. iuxta illud Amos. iij. Quō si eruat pastor de ore leonis duo crura aut extremū auriculę. **S**ic eruetur filij israel et plaga lectuli et in grabato damasci. **S**eruanda ē etiā ibi mēsurā. scz vt non sit correptio immoderata. iuxta illud Horatii in libro ep̄larum. **T**ractari mollius etas imbecilla solet. **U**t enī ait Quintilianus li. ij. de oratoria institutiōe. **I**ugaria puerorū nimia emendatiōis seruitute deficiūt. **D**esperant enī et dolēt. ac nouissime oderūt. et qd̄ maxime nocet dñi oīa timent nihil conant. **E**t vt alibi superius dictū est. **L**ex etiā humana senioribus p̄p̄inquis potestātē tribuit minorum delicta corrigēdi p qualitate delicti. **Q**d tñ cū moderamine quodā et iure q̄si patrio cōcedit. vt in immensū hęc licētia nō extēdat. **N**ā si atrocitas facti emendatiōis domesticę ius excedit placet enormis delicti reos iudicum tradi notioni. **H**ęc itaqz corripendi modestia sine discretā mēsurā media est ac moderatrix. **I**ter austeritatē quaz vtralibet sola est reprehendēda. **N**ā si sola sit austeritas nihil aliud est q̄ crudelitas. benignitas au-

tem sola et remissio vel negligētia. **O**bseruandū est etiā tps vt nō statim q̄si cū furore correptio delinquēti adhibeat. sed vsqz ad tps opportunum aliquñ differatur. **U**t enī legit̄ **P**rou. xxix. **L**otū spiritus suū. i. iram. p̄fert stultus. sapiēs x̄o differt ac referuat in postez. **I**tez vt nō semper delicta puniant. s̄ aliquñ p tpe indulgeāt. **R**ā p̄cere et punire sunt p̄tria. **U**t enim dicit p̄bus. **C**ōtrarioz eadē est disciplina. vñ q̄ nescit p̄cere nescit et punire. **D**eniqz locus est etiā obseruandus. qz videlicet si culpa sit occulta. secreto ē correptio faciēda. iuxta illud **Mat. xvij. Corripe eum inter te et ipsum solū. Si x̄o sit manifesta. et correptio in manifesto est faciēda. iuxta illud. j. Thimoth. v. Peccantes inqt̄ corā oīb̄ argue vt et ceteri timorem habeāt. Hinc et **S**idorus. **P**alā inquit arguēdi sūt q̄ palam delinquūt. vt dñi apte vñ corripit̄ plimi emendētur.**

De causis discipline libeter suscipiendę. Cap. XXVII

Porro sicut a parentibus vel magistris affectu p disciplina coercionis est pueris inferēda. sic et ab ipsis pueris patiēti aīo est ferēda. **E**t sūt septē causę q̄ illos icitare debēt ad libentē vel sp̄taneā susceptiōnē discipline. videlicet diuinę volūtatis bonitas. paterna pietas. patiētig bonum **E**xhūsti et sanctorū exēplū. ipsi discipline vtilitas. et eiusdē breuitas. et sequēs iocunditas. **D**iuinę inqz volūtatis bonitas q̄ nō p̄tinet i ira sua misericordias suas. **S**i quidē vt dictū ē sup̄. ex ira dei erga hominē disciplina coertiōis p̄cessit. qz puer cū ignorātia et cōcupiscētia i hęc vitā venit. cōtra q̄ duo mala sensibz eoz innigilāt. p̄hibitio et eruditio. laboribz et doloribz plēnē diuinā gubernatiōe dānatos nequaquā oīmodo deserēte. hęc **Aug.** in li. de ciui. dei. viij. **V**n̄ patet qz ex pietate diuinā pueris infert̄ disciplina. **H**ic etiā de adulto dicit **Seneca Lucilio. V**ir bonus qd̄qd̄ ei acciderit q̄ aīo sustinebit.

Sciēt enī hoc accidisse lege diuina q̄ p-
cedunt vniuersa. **I**dez iterū ad eundem
Lucilium. Placeat hoī q̄cqd deo pla-
cet. ob hoc ipsū qd̄ placet deo. **Secū-**
da causa est paterna pietas qua filijs
ex amore infert disciplinę seueritas. fm̄
illud **Eccl. xxx.** Qui diligit filium assidu-
at ei flagella. **H**inc illud **Augustini** de-
cretū super^o positū. Non oīs qui parcat
amic^o est. nec omnis qui verberat inimi-
cus est. Melius est cū seueritate diligere
q̄ cum lenitate decipere. hec **Aug^o.** Et
hoc est qd̄ dicit **Proverb. xxvij.** Meli-
or est manifesta correctio q̄ amor absco-
ditus. **E**t iterū. Meliora sunt vulnera
diligentis q̄ fraudulenta odientis oscu-
la. **I**terum de correctione paterna dicit
Aug^o in sermone de puero **Ceturionis.**
sic etiā ponit in canone. cā. xxij. q. i. Agē-
da sunt multa etiam cū inuitis. benigna
quadam asperitate plectendis. quoz po-
tius consulendū est vtilitati q̄ volunta-
ti. **R**ā in corripiēdo filiū quātūlibz aspe-
re nunq̄ profecto amittit amor patern^o
fiat tñ qd̄ nolit 7 doleat qui etiam inuit^o
dolore videtur esse sanāctus. hec **Aug^o.**
Ceterū etiam si essent iniusta. toleranda
tñ equanimitē essent flagella patna. in
illud **Terentij** in andria. **E**x quo inquit
fuerūt tibi cōmoda equū est deferre incō-
moda. **D**e h̄ etiā dicit ab apostolo ad
Heb. xij. Quis enī filius quē nō corri-
pit p̄r. **T**ertia est patientię bonū. que
sic describitur iuxta **Tullium** in rhetori-
ca. s. prima. **P**atiētia inquit ē honesta-
tis vel vtilitatis causa rez arduaz ac dif-
ficilium volūtaria vel diuturna p̄fessio
hec **Tullius.** **Q**ue aut pōt honestior.
aut vtilior patiēdi causa esse q̄ sapien-
tię percipiēde vel virtutū capessēde. **A**d
duo ista inuigilat oīs pueroz discipli-
na. **E**t recte dicit volūtaria 7 diuturna.
quia nec qui omnino patitur inuitus ha-
bet meritum apud deum. nec qui perseue-
rantiam amittit. accipit braniū. **D**e bo-
no patientię libellū edidit beatus mar-
tyr **Ayprianus.** in qua sic eā cōmendat.

Patiētia inquit est virt^o. nobis cū deo
cōmunis. **Q**ue aut est gloria similē deo
fieri. **Q**ua felicitas est habere ī virtutibz
qd̄ diuīs equari possit laudibz. **I**lle si-
ne me innocens 7 iustus inter facinerosos
deputat. 7 falsis testimonijs veritas pre-
mitur. **J**udicatur^o iudicatur. 7 dei sermo
ad victimā tacēs ducitur. **E**t cū ad cru-
cem eius cōfundant sidera. contremiscat
terra. turbentur elemēta. ille non loqui-
tur. nec mouetur. nec maiestātē suā profi-
tetur. sed oīa perseueranter tolerat. ut in
eo plena 7 perfecta patientia consumet.
Porro sudat hic quā diu viuatur 7 labo-
ratur. nec sudantibus 7 laborantib^o pos-
sunt magi alia q̄ patientię subuenire so-
latia. **N**ec aliud magis iustos 7 iniustos
discernit. q̄ q̄ in aduersis p̄ impatientiā
blasphemat iniustus 7 querit. 7 patiētia
iust^o probatur. **D**eniqz patiētia est que
nos deo suat. 7 cōmēdat que iram tēpe-
rat. linguam frenat. mētem gubernat. pa-
cem custodit. disciplinam regit. potentiā
diuitum coerct. inopiam pauperū refo-
uet. facit humiles in prosperis. fortes in
aduersis. **D**ocet delinquētib^o cito igno-
scere. 7 delinquētē diu 7 multum roga-
re. fidei fundamenta manit. incrementa
spei prouebit. actum dirigit. hec **Aypria-
nus.** **D**eniqz teste **Platone** patiētia ro-
bur est toti^o philosophię. **V**nde 7 **Sal-
omon** **Proverb. xix.** **D**octrina inqt vi-
ri per patientiam noscitur. **Q**uarta
ratio vl̄ causa. est christi exemplū 7 alio-
rum sanctorum. **Q**uia christus ipse pri-
mo quidem verbo docuit patientiā. nō
solum ad disciplinam. sed etiam ad iniu-
riam dicens **Matth. v.** **N**olite resistere
malo sed si quis te percusserit in dexterā
maxillam p̄be ei 7 alteraz. **E**t qd̄ verbo
admonuit. ipsemet exēplo sui postea do-
cuit. **Q**uia non solum alapas 7 flagella
suscepit. sed etiam demū totum corpus
crucifixoribz seposuit. ut legit **Matth.**
xxvij. **P**ilat^o tradidit populo **Jesus** fla-
gellis cesum ut crucifigerēt eū. **E**t hoc ē
q̄ p̄dixerat loquēs de futuro quasi de

De eruditione

preterito. **Esa. l.** Corpus inquit meum
vadi percutientibus 7 genas meas vellē-
tibus. faciem meam non auerti ab incre-
pantibus 7 conspuentibus. vel **fm. lxx.**
Dorsum meum posui ad flagella. genas
meas ad alapas. Hinc etiam per **Hiere**
miam predictam est de ipso **Abren. iij.**
Dabit percutienti se maxillam. saturabit
opprobrijs. Itaqz licet naturalis esset fi-
lius dei. non tamen exors fuit a discipli-
na finali. quibus nullatenus indigeret cor-
reptione. sicut vt nobis daret exemplū disci-
pline suscipiendę. **fm. illud. j.** **Petri. ij.**
Christus passus est pro nobis. vobis re-
linquēs exēplum. ut sequamini vestigia
eius. Qui peccatum non fecit. nec inuen-
tus est dolus in ore eius. Qui cum male
diceretur non maledicebat. cum pateret
non comminabatur. tradebat autem iu-
dicanti se iniuste. Suscepit ergo discipli-
nam non pro suo delicto. sed pro nostro.
nec pro sua emendatione. sed pro nostra
reconciliatione. sicut dicitur **Esaie. liij.**
Disciplina pacis nostre super eum. 7 li-
uore eius sanati sumus. Omnes ergo chri-
stiani non solum pueri. sed etiam adulti
libenter debent disciplinam recipere. nō
solum pro delicto suo. sed etiam pro illi-
us exemplo. Nam ut legitur **Ecd. xxiij.**
Gloria magna est sequi dominus. lo gi-
tudo enim dierum assumetur ab eo. De-
niqz omnes sancti receperunt disciplinā
tanquā filij dei adoptiui. Vñ dicit apo-
stolus ad **Hebreos. xij.** Si extra discipli-
nam estis cuius participes facti sunt om-
nes. g adulteri 7 non filij estis. **Quin-**
ta causa est ipsius discipline vtilitas.
quę quadruplex est. **Prima** scilicet
eruditio ad recte sapiendum 7 bene agen-
dum. sicut dictum est supra. iuxta **Hiere**
miam vj. fm lxx. per omnem dolorem et
flagellum erudieris hierusalem. Vñ di-
citur **Proverb. xxix.** Virga atqz corre-
ptio tribuit sapientiā. **Et Ecd. xxij.** Fla-
gella 7 doctrina in omni tempore sapien-
tia. **Secūda** est assuefactio ad pa-
tiendū. qd valde huic vite necessariū est

Nam ut dictum est supra iuxta **Cypria-**
num: Sudantibus 7 laborantibus in hu-
ius vite miseria nō possunt magis alia
qz patientię subuenire solatia. ad patien-
dum vero multum valet a puericia ino-
lita consuetudo. Nam 7 tyrones exerceri
solent ante pugnam. sic 7 pueris expedit
temperare delicias 7 exerceri per discipli-
nam. Vñ legitur in proverbijs sapientū:
Feras qd ledit ut qd pdest feras. citi no-
cet quicqd iexpertū nocet. Hinc 7 **Dui-**
dus i li. de arte. iij. Qd male feras assue-
sce. feras bene. Idem in li. de remedijs. j.
Ut valeas multa dolenda feras. Itaqz
de patientia per disciplinam probata di-
cit **Prudentius** in li. de conflictu vitioz
7 virtutum: **Ecce modesta graui stabat**
patiētia vultu. Per medias imota aci-
es. variolosqz tumultus Spectabat defixa
oculos 7 leta manebat. Inde quieta ma-
net. patiētia fortis ad oēs Celozum nim-
bos 7 nō penetrabile durans. Omnibus
vna comes. virtutibus associatur. Nam
vidua est virtus. quā non patientia fir-
mat. Ideo etiā dicit **Lucanus** li. ix. Gau-
det patientia duris. **Tertia** est hu-
miliatio ad cordis tumorem repimēdū.
Magis enim humiliat disciplina susce-
pta per alium qz per seipsum. ppter hoc
etiam delinquentes monachi recipere
solent disciplinas coram omnibus in ca-
pitulo. vt magis humilientur atqz pur-
gentur. confusionem pariter cum dolore
sustinendo. Vñ **Anselmus cantuarien.**
in epistola ad **Bernardum monachum**
Audini inquit ab abbate tuo. q maior
meriti iudicas cū monachus se aut ver-
berat aut ab alio se verberari postulat
qz cū in capitulo ex precepto prelati nō
ex sua voluntate vapulat. Qd nō est ita
ut tu existimas. Illud enim iudicium qd
sibi aliquis sponte indicit. regale est. il-
lud vero qd per obediētiā in capitulo
sustinet monachicum est. Illud sepe sibi
reges 7 superbi diuites fieri precipiunt.
istud vero non precipientes. sed obediē-
tes suscipiunt. Illi se soli deo humiliant

propter peccatorum conscientiaz: isti vero homini propter obedientiam. **Q**uod si dicis: Non tā fugio publicam vapulationem propter dolores carnis quos et secreto sentirem quā propter verecundiam: scito quia ille fortior est qui hanc quoque sustinere gaudet propter obedientiam. **C**ertus igitur esto quia maioris meriti est vna vapulatio monachi tolerata per obedientiam quā innumerabiles accepte per propriam sententiam. **Q**uarta utilitas est ipsius delicti punitio ad remedium venie consequēdū. iuxta quod hinc **R**om. i. Non indicabit deus in tribulatione bis in idipsū. **Q**uod ergo iudicatum est in presenti per disciplinam si patienter feratur. obtinet veniam et euadit penam futuram. iuxta illud **P**rosperi in li. epigramatum. **A**d veniam tendūt iusti pia verba regi. Ita breuis rectis gaudia longa dabit. **H**inc et **V**alterus in li. alexandroidos. iij. **P**atientis sepe reatū vis illata leuat minuitque coacta. **O**mnia descendunt a summo culmine rerum. **I**deo de puero dicitur **P**rouerb. xxiij. **I**n ergo percuties eum virga. et animam eius de inferno liberabis. **R**ecte ergo dicit **D**uidius in li. epistolarum. **L**euiter ex merito quicquid patier ferēdū est. **Q**uā venit indigne. pena dolenda venit. **I**dē in li. sine titulo. ij. **E**quo animo penā qui meruere ferunt. **Q**uod si forte videt puero quod non patiatur ex merito. audiat quod etiam dicit **D**uidius in li. epistolarum. **U**tilis interdum est ipsis iniuria passis. **S**epe est supplicij cā fuisse pium. **I**mo recolat potius illud quod dicit **P**etrus apostolus in prima. ij. **H**ec est enim gratia si propter conscientiam dei sustinet quis tristitias patiens iniuste. **Q**uā est grā si peccātes et collaphicati suffertis? **S**ed si bene facientes patienter sustinetis. hęc est gratia apud deū. **S**exta ratio vel causa tolerandi est ipsius discipline breuitas. videlicet iuxta illud apostoli supradictum. quod puer sub tutoribus et actoribus

est usque ad tempus a patre prefinitum. **E**t utique quod breue est. facilius tolerandū est. **U**n **S**eneca in epistola ad **P**aulinum vj. **F**eramus inquit equo animo et vtmur foro quod fors concessit. donec inuicta felicitas finē malis imponat. **S**eptima est eiusdem leuitas. de qua dicitur **P**rouerb. xxiij. **N**oli subtrahere a puero disciplinam. si enim percusseris eū virga nō morietur. **I**taque sicut dicit **S**eneca in li. de remedijs fortuitoꝝ. **S**i dolor est exiguus leuis est patientia. si vero grauis non leuis est gloria. **O**ctaua est ipsa necessitas que duplex est. vt videlicet sit curandi et non resistendi. **N**ecessitas inquam sit curandi. quoniam aliter non potest incommodum ignorantie tolli. vel putredo concupiscentie arceri. nisi per discipline coercionē. sicut nec corporis vulnus sanari. nisi per incisionem vel aduersionē. iuxta illud **C**laudiani. **T**riacentur et artus ut liceat reliquis secure viuere membris. **I**deo dicit etiam **D**uidius in li. de remedijs. j. **U**t corpus redimas ferrū patiens et ignes. **U**tque animo valeas quicquid tolerare negabis. **I**ustius ut valeas. multa dolenda feras. **I**dē in li. ij. **E**ssē solent magno damna minorā bono. **H**inc et **V**alterus in li. alexand. vj. **A**sperior sanat grauiorē potio morbos. **R**aufragiumque timens. iactura sepe redemit. **R**anita quod potuit. et dānis dāna leuauit. **I**mpotentia vero resistēdi quod sicut dicit **D**uidius in libro. j. sine titulo. **N**on inga taurus amat. quod tamē odit habet. **U**nde et puer etiam si nollet nihilominus disciplinam coactus feret. **H**inc et idē **D**uidius in libro de remedijs. j. **S**epe bibi succos. quis inuitus amarus. **S**ummum ergo remedium in talibus est. nō solum patienter sed etiam libenter sustinere. ac de necessitate virtutem facere. iuxta illud **Q**uintiliani cā. vj. **S**ubit libens pietas penam etiam sceleribus grauez. **N**am ipsa bona voluntas tolerandi. non solum meritum apud

De eruditione

deum acquirit. sed etiam ipsam disciplinam seueritatem multo leniorem facit. iuxta illud Aratoris de historia actum apostolorum libro. iij. **D**itissima soris est penarum quas nota gerunt. Et illud Qui dicit sine titulo libro. j. **L**eue fit quod benefertur onus. **I**deo dicit Seneca ad Lucilium epistola lxxvij. **N**oli mala tua tibi met ipsi grauiora facere et de querelis onerare. **D**olor quippe si nihil ei opinio adiecerit est leuis. ipsumque leuem dum leuem putas efficit. **H**inc et Quintilianus in ca. i. **N**ulla inquit est nisi inuito pena. nullumque dolorem habemus nisi ab impatientia et ut aliquid crudele sit metus facit. **N**ona ratio vel causa libenter tolerandi est sequens iocunditas. **E**t haec est duplex. scilicet praesens et futura. **P**raesens quoque triplex. **T**ransacta namque pueritia dulcis est disciplinae perpessae memoria. **I**uxta illud Seneca **I**n bercule furente quae durum fuit pati dulce est meminisse. **R**e solum dulcis est eius recordatio. sed etiam iocunda relatio. iuxta illud Seneca ad Lucilium ubi supra. **Q**uod acerbum fuit. iocundum est retulisse. **N**aturale est enim mali sui sine gaudere. **T**ertia vero iocunditas est de adeptione iusticiae vel sapientiae. quarum utraque inestimabilem habet voluntatem. **U**nde Macrobius in libro saturnaliu. **Q**ui suos inquit dolores anxietateque dissimulando transseunt. patientiae beneficio ad voluptatem maximam perueniunt. **H**aec tria designata sunt in virga Aaron quae floruit et fronduit et fructum protulit. ut legitur Numeri. xvij. **F**loret enim virga disciplinae siue correptionis persuasae fragrantem sui recordatione. **F**rondet per iocundam et gratam sui relatione. **F**ructum profert per iusticiae vel sapientiae acquisitione. **S**unt enim pueri sicut nouelli palmites. viti verget. id est **C**husto per gratiam baptismalem adherentes. **I**uxta quod dicitur ab ipso Job. xv **E**go sum viti vos palmites. **P**almites

autem quoniam putatur quasi destrui et diminui ac deturpani videntur. et etiam lachrymas emittunt. sed ex ipso fructum uberius reddunt. **S**ic et pueri sapiente agricola. id est deo iubente vel disponente. putatur sarculo disciplinae. et hoc quidem desunt. sed hoc idem fit ut uberius fructificent. sicut ibidem a domino dicitur. **O**mnem palmitem in me ferentem fructum purgabit cum. ut fructum plus afferat. **U**nde dicitur ab apostolo ad Hebr. xij. **O**mnis disciplina in presenti quidem videtur non esse gaudij. sed in gratia. postea aut fructum pacatissimum exercitatis per eam reddet iusticiae. **D**e hac etiam putatione ac fructificatione dicitur Eccl. iij. ubi agitur de disciplina sapientiae. **T**imorem inquit et metum et probationem inducet super illum. et cruciabit illum in tribulatione doctrinae suae. **E**cce disciplina in gratia vel in gratia disciplinae. **P**ostea vero dicitur. **E**t thesaurificavit super illum scientiam et intellectum iusticiae. ecce fructus sapientiae et iusticiae. **D**e futura vero et aeterna iocunditate quae est fructus ultimus disciplinae. ita dicit Prosper ubi supra. **I**ra breuis rectis. gaudia longa dabit. **H**oc est quod dicitur a domino Job. xvj. **P**lorabitis et flebitis vos. sed tristitia vestra vertetur in gaudium. **I**dem quoque dicitur per Esaiam. lxxj. **V**idebitis gloriam domini et gaudebit cor vestrum. **A**d vera portabimini et super genua blandiet vobis. **Q**uomodo si cui mater blandiatur. ita ego consolabor vos scilicet blandiendo et applaudendo. et lachrymas vestras abstergendo. sicut illud Apod. xxj. **A**bsterget deus omnem lachrymam ab oculis eorum. et ultra non erit neque luctus neque clamor. quia prima abierunt. **U**nde beatus Bernardus. **F**elices inquit lachrymae quas pia manus conditoris absterget.

Instruēdi sunt pueri de obedientia filiali.

Cap XXVIII

Dico de puerorum disciplina qua discedere a malo se cohibere compelluntur: dicendum est de illa que bonos mores complectitur. quibus eorum vita informetur. De hac enim dicit beatus Cyprianus. in li. de. xij. abusionib⁹ seculi. Disciplina est ordinata morū correctio. De hac etiā dicit Hugo de sancto victore. Disciplina est conuersatio bona et honesta que non tantum mala non facere studet sed etiam in his que bene agit per cūcta irreprehensibilis permanere. Et quoniā de moribus et bona conuersatione et actu ac gestu sensuumque regimine que ad disciplinam pertinent. plurima iam diximus in tertio huius operis libro superius: hic solum ad presens dicamus. quod pueri maxime instruendi sunt de trib⁹ videlicet de obedientia finali. de compositione morali. de conuersatione sociali. In his enim tribus precipue consistit vite bonę informatio: Juxta illud beati Bernardi in sermone de apostolis Petro et Paulo. Putas inquit parua res sit scire bene viuere: Arbitror autem quod bene viuas. si humiliter. ordinabiliter sociabiliter viuas. Humiliter deo. ordinabiliter tibi. sociabiliter proximo. hec Bernardus. Illud autem humilitatis et obedientię vel subiectionis deo dicitur impēdi. quod prelati ac potentibus et magistratibus exhibetur propter ordinationem dei. in illis apostoli ad Romanos xij. Nō est inquit ptās nisi a deo. quę aut a deo sunt. ordinata sūt. Itaque per primū humiliantur erga maiores suos. per secundum ordinantur apud semetipsos. per tertium recte conuersantur inter socios siue proximos. Est autem obedientia voluntas faciendi mandatum superioris. Item obedientia dicitur esse spontaneū

et rationale sacrificiū voluntatis proprię. Iterum sic describit: Obediētia est pio iussu studio proprię voluntatis abnegatio et voluntaria recusatio. Inobediētia vero est ex duritia mentis obstinatę cui debeas imperanti nolle obtemperare. Quia vero puerorum volūtas est volatilis et vaga. ideo maxime opus habet regi obedientia sub volūate aliena: alioquin ut legitur Proverb. xix. Puer qui dimittitur voluntati suę confundet matrem suam. Ceterum pueri quoque regales qui debent aliquando ceteris precipere. plus ceteris necesse habēt obedientiam experiri et addiscere. Et enim dicit Tullius in libro de legibus. iij. Et qui bene imperat necesse est aliquādo paruerit. et qui modeste paret. videtur quod aliquando imperare dignus sit. Itaque de obedientia considerāda sunt tria. videlicet cur obediendum sit. et quibus personis. et quibus modis. Cauēa siquidem ad obediendum incitatiua debet esse tria. videlicet ipsius obedientię bonum et exemplum et commodum. Rempe tantū est obedientię bonum. ut sicut dicit Augustinus sup. Benefim li. viij. Opportuerit ab initio ut homo sub deo positus alicui de prohiberetur. ut ei virt⁹ esset ipsa obedientia promerendi dominum suum. Quā inquit audeo verissime dicere solā virtutem esse omni rationabili creature agenti sub dei potestate. Primumque et maximum vitium esse timoris ad ruinam uti velle potestate sua. cuius vitij nomē est inobediētia. Hinc etiam dicit Greg. in moral. libro. xxxv. Nequaquam arbor illa mala in paradiso extitit quare de homini ne cōtingeret interdixit. Sed ut melius per obedientię meritum homo bene conditus cresceret. dignum fuit ut illum etiam a bono prohiberet. Sola namque virt⁹ est obedientia que menti ceteras virtutes inserit insertasque custodit. Sola est que fidei meritum possidet. sine qua quisque infidelis esse conuincitur.

De eruditione

etiam si fidelis esse videatur. hęc **Bregl.**
Deniq; tantū est bonum obedientię. ut
non solum illum hominem primum qui
est caput omnium fm naturam. sed etiā
secū dū hoīem christuz qui est caput om
nium fidelū scđm gratiam. ponere volu
erit de^o in probatorio. vel in schola obe
diētię. **Uñ** de ipso dic apostol^o **Heb.**
v. Quia cū esset filius dei didicit ex his
quę passus est obedientię. id est. experi
entiam obedientię. ut esset pariter disci
pulus et doctor obedientię. **Exem
pla** vero multa legimus magnę obe
diētię. Et primo quidē **Abraam** patrē
fidei nostrę cuius obedientiam trino p̄
cepto et graui deus voluit pbare. **Primo**
scilicet de patrię suę desertione di
cens: ut legitur **Gen. xij.** Egredere de ter
ra tuā et de cognatiōe tua et de domo pa
tris tui etc. **Secūdo** de circumcisio
ne dicens. ut legitur in eodem. **xvij.** Cir
cumcidetur ex vobis omne masculinum.
et circumcidetis carnē p̄putij vestri etc.
Tertio de filij immolatione dicens
in eodem. **xxij.** Tolle filium tuum vnige
nitum quem diligis **Isaac.** et offer illum
in holocaustū etc. **Primū** fuit graue
p̄ceptū. secū dū grauius. tertiu^m ho^m gra
uissimum. **Unde** **Origenes** sic exponit
illa verba sup **Genesim.** omel. viij. **Tol
le** inquit filium tuum vnigenitum quem
diligis **Isaac** etc. **Ecce** caris ac dulcibus
appellationibus iterum ac sepe repetitis
affectus paterni suscitantur. ut amoris
euigilante memoria ad immolandum fi
lium paterna dextera retardetur. et ad
uersus fidem animi tota carnis militia re
pugnet. **Et** quia semē in **Isaac** promis
sum ei fuerat. fit etiam memoratio nomi
nis pueri. ut et promissionuz quę sub hoc
nomine factę sūt desperatio subeat. **Sz**
quid p^o hęc: **Intuemini** p̄ singula quo
modo fiunt temptationis augmēta. pri
us enim dicitur ei q̄ filium offerat. dein
de q̄ in montē ascēdat. ut dum iter agit
per totam viam cogitationibus discre

patur: **Et** hinc vigente p̄cepto. hinc
vero vnici affectu obliuctante crucietur.
Propter hoc igit et via iniungit. et ascē
sio montis. ut in omnibus his spaciū ac
cipiāt certaminis. affectus et fides. amor
dei et amor carnis. gratia presentiu et ex
pectatio futurorum. **Die** autem tertio
vidit locum procul. hic quoq; sapientiā
et consilium temptātis intueor. **Per** tri
duum iter protenditur. quo curis recur
santibus paterna viscera cruciantur. vt
omni hoc spacio tam prolixo pater fi
lium intuens cū eo cibum sumeret. totq;
noctibus puer in amplexibus patris pen
deret. pectori ihereret. in gremio cubita
ret. **Cunq;** pergerent simul. dixit **Isaac**
p̄ri: **Pater** mi. **Quomodo** putas imo
landus filius per hanc vocem viscera pa
terna concussit. putas ne alicui vestrum
ex ipsa historica narratione tantū animi
robur acquiritur. ut cum forte amittitur
filius morte communi. et omnibus debi
ta etiam si sit vnicus et dilectus **Abraam**
sibi in exempluz adducat. et magnanimi
tatē eius ante oculos ponat. hęc **Orige
nes** de magnanimitate **Abraę** quā fecit
in eo virtus obedientię. **Uñ** postmodū
filio liberato et ariete p̄ eo imolato di
ctum est ei a domino: **Per** memetipsum
iuravi. qui fecisti rem hanc et nō peperi
sti filio tuo vnigenito propter me. bene
dicam tibi et multiplicabo semen tuum sicut
stellas cęli etc. quia obedisti voci meę
Hinc etiam de ipso dicit **Sedulius** in
carmine pascale li. p̄. **Di**usti mēs sancta
viri pietate remota. **Pl^o** pietatis habēs
contempsit vulnera nati: **Amplex^o** p̄
cepta dei. **Aliud** exemplū habemus po
tissimum. ipsum dominum **Iesum** **Chri
stum.** qui eam docuit non solum verbo
sed etiā exemplo. et in mundum veniens et
in mundo manens et de mundo transiēs
De primo dicit **Iob. vj.** Descēdi
de cęlo non ut faciam voluntatem meā.
sed voluntatem eius qui misit me. **Hinc**
etiam per obedientiam virginis intrauit

quia statim in uterum eius per angelum
missus obediuit eius dicens: Ecce ancilla
domini zc. **D**e secundo dicit in eodem
iii. Deus cibus est ut faciam volunta-
tem patris mei. **D**e tertio dicit in eo-
dem. xiiij. Ut cognoscat mundus quia
diligo patrem. z sicut mandatum dedit
mibi pater. sic facio. surgite eamus hinc
scilicet ad locum passionis. **H**inc z apo-
stolus ad Phil. ij. **H**umiliauit inquit
semetipsum factus obediens vsqz ad mor-
tem. mortem autem crucis. **H**uius obe-
dientie finalis pretendit mysterium. qd
inclinato capite emisit spiritum. vt legi-
tur **I**ob. xix. **E**t hec duo potissima exem-
pla sufficiant modo. scilicet vnum de ve-
teri testamēto z alterum de nouo. **T**e-
terum exemplum generale habem⁹ in
omni genere creature. excepto demone
z homine. qui maxime propter sensu z ra-
tionis deberent obedire. **R**am de ange-
lis dicitur ad **H**eb. p. **O**mnes sūt ad-
ministratozū spiritus. **U**nde **D**aniel.
viij. dicitur. qd milia milium ministrabāt
ei. **D**e sole z luna z alia creatura cęlesti-
dicitur alibi. qd pceptum posuit z non
preterbit. **D**e ventū z mari dicit **M**ath.
viij. **V**enti z mari obediunt ei. **D**e ter-
ra vero dicitur in psalmo. **A**scendūt mō-
tes z descendunt campi zc. terminum po-
suisti eis quē non transgredient. **U**nde
Ambro. **N**on mediocris est inquit pu-
dor insensibilia elementa imperio dei pa-
rere. z homines nō obedire. quibus tri-
but⁹ est sensus ab ipso auctore. **H**ec de
exemplis obediētis. **C**ōmoda vero
obediētis sunt multa. **P**rimum
scilicet qd ipsos obediētes chusti fratres
efficit. sic ipsemet dicit **M**ath. xij. **Q**ui-
cunqz fecerit voluntatem patris mei qui
in cęlis est. ille meus frater z soror est.

Scdm qd christum in hospicio men-
tis recipit. qd signatum est in hoc qd ipse
Christus in bethania. z in domo **S**i-
monis hospite se p̄buit. vt legit **I**ob.
xij. **S**imon enim interpretatur obediēs.

z bethania domus obediētis. **T**er-
tium est qd ipsa obediētia eos a libi-
dine proprię voluntatis castificat. s̄m il-
lud. j. **P**etri p. **A**nimas inquit vestras
castificantes in obediētia charitatis.

Quartū est qd de hospitibus spiri-
tualibus vel etiam corporalibus trium-
phat. s̄m illud **P**rouerb. xxj. **V**ir obe-
diens loquetur victoriam. **Q**uin-
tum est qd eos intus z extra pacificat.
s̄m illud **P**rouerb. xij. **Q**ui timet p̄cep-
tum in pace versabitur.

Sextum est qd eos ad contemplationem cęlestium
preparat. s̄m illud **E**saie. lviij. **S**i glori-
ficaueris dñm. dum non facis vias tu-
as. z non inuenitur voluntas tua. ut lo-
quaris sermonem. tunc delectaberis sup
domino. z sustollam te super altitudi-
nem terre. z hababo te hereditate **I**acob
patris tui.

Septimum est qd eos
ad vitam eternam introducit. s̄m illud
Math. xix. **S**i vis ad vitam ingredi ser-
ua mandata. **S**icut enim inobediētia

paradisi clauem amisit. sic eam obedi-
entia recuperauit. **U**nde z **S**imoni qd in-
terpretatur obediens. dictum est a dño.

Math. xvj. **T**ibi dabo clauēs regni cę-
lorum. **H**oc etiam est notandū. qd obe-
dientia quasi eques vadit in paradysum

innitēdo scilicet alienis pedibus. i. volū-
tati z sensui alterius. **D**eniqz obedi-
entia plurimas benedictiones assequitur q̄
proponuntur **D**eut. xj. **S**i obedieritis
mā datis meis dicit dominus. dabo plu-
niam terre vestre zc. **E**t in eodem xxviij.

Venient super te vniuersę benedictio-
nes iste si pcepta eius audieris z custo-
dieritis. benedictus tu in ciuitate. z bene-
dict⁹ in agro zc. **E**cōtra vero sicut obe-
dientia facit hominem seruum dei. sic

inobediētia siue voluntas ppria seruū
diaboli. **P**ropter qd dicitur **E**ccl. xviij.

Nost concupiscentias tuas non eas. et
a voluntate tua auertere. **S**i enī prestes
anime tuę concupiscētiam eius. faciet te
in gaudiuz inimicis tuis. **E**t reuera mix

De eruditione

est quod inobedientia non est omnibus hominibus maxime odiosa. Nam in nobis ipsis experimur assidue quantum sit malum inobedientie. propter quod de paradiso in hoc exilium detrusi sumus. ubi et infinitas miseras sustinemus. Tantuque fuit inobedientie malum. ut filium dei per obedientiam oportuerit mori. propter illud curandum. iuxta illud apostoli Roma. v. Sicut per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi. ita et per unius obedientiam iusti constituuntur multi. Denique tantum est malum inobedientie ut criminum maximo comparetur scilicet idolatrie. iuxta illud Samuelis. j. Reg. xv. Quasi scelus idolatrie est nolle acquiescere. Inobediens enim quia servus est voluntatis proprie. subiectionem deo debitam sibi metipso tribuit. quod est scelus idolatrie. Unde dicitur Job. xxxj. Si osculatus sum manum meam. quae est iniquitas maxima et negatio contra deum altissimum. Nam osculari manum suam. hoc est. libidine facere vel sequi voluntatem propriam. Hinc etiam est illud Augustini. paulo ante positum: Primum inquit et maximum vitium ad ruinam est uti velle potestate propria. cuius vitij nomen est inobedientia. Ceterum propria voluntas in homine omne meritum apud deum etiam boni operis euacuat. Unde iudicis conquerentibus ac dicentibus domino: Quare ieiunauimus et non aspexisti. humiliamus animas nostras et nescisti. id est. non approbasti: Respondit dominus Esaias. lviij. Ecce inquit in diebus ieiunij vestri inuenit voluntas vestra. Hinc et Gregorius in moral. libro. xxxv. Obedientia inquit plerumque si de suo aliquid habeat nulla est. quia scilicet ipsa voluntas propria meritum euacuat. Ideo dicit beatus Bernardus super Cantica. Grande malum est voluntas propria. qua fit ut bona tua non sint tibi bona. Preterea inobedientia plerumque hominem a dignitate sua deiecit. sicut et primum hominem deiecit. Exemplum etiam

habetur de Saul. j. Reg. xv. quae inobedientia deiecit a regno. Unde ibi a Samuele dicitur ei: Quia proiecisti sermonem domini. proiecit te dominus ne sis rex israel. Iterum hominem sepe confundit. quia frequenter eius voluntati ac spei contrarium accidit. sicut illud Osee. x. Confundetur israel in voluntate sua. Unde et dicitur Esaias. xl v. Confundentur omnes qui repugnant ei scilicet domino. Denique sicut obedienti proponuntur plurimae benedictiones. sic et inobedienti plurimae maledictiones Deuter. xxviij. Si audire inquit nolueris vocem domini ut facias omnia mandata eius. venient super te omnes maledictiones istae. et apprehendent te: Maledictus eris in ciuitate. et maledictus in agro. Maledictum horreum tuum et maledictae reliquiae tuae. Maledictus fructus ventris tui et fructus terrae tuae. armenta bouum tuorum et greges ouium tuarum. Maledictus eris ingrediens et maledictus egrediens etc. haec omnia dicit beatus Bernardus in sermone ubi supra.

Quibus obedientia debeat exhiberi. Cap. XXIX

Primo igitur et super omnes obedendum est deo. sicut dicit Petrus Act. v. Obedire inquit oportet deo magis quam hominibus. Unde si precipiat homo quicumque contrarium deo. nullatenus obedendum est ei. sicut illud Ecclesiasticus. iij. Non te subijcias homini. pro peccato. Alioquin iam obedientia non esse probatur. Quae sic diffinitur. Obedientia est animi deliberati iustae iussionis effectus. Hinc et Gregorius ubi supra. Quicumque inquit per obedientiam debet malum fieri. sed aliquando debet per obedientiam bonum etiam quod agit intermitteri. haec Gregorius. Malum autem vel peccatum recte dicitur quicquid voluntati diuinae aduersatur. Unde Augustinus contra Faustum li. ij. Peccatum inquit est dictum vel factum vel concupitum contra

legem eterna. **L**ex autē eterna est ratio
 diuina siue voluntas dei ordinē natura
 lem obseruari iubēs. perturbari vetans.
Et ut dicit Hiero^o ad Helantiā: Non
 indiget de^o nostro obsequio. sed nos in
 digemus illius imperio. **N**ā data siquē
 eius super auz^o et lapidē preciosū sunt de
 siderabilia. qm̄ in custodiēdis illis retri
 butio multa. **O**bediendū igitur est ei p̄
 cipue in p̄ceptis ac prohibitionibus de
 calogi. quib^o spiritualiter intellectis. ut
 alibi super^o ostensū est. p̄hibetur omne
 malū et p̄cipitur esse bonum. **P**orro nec
 plato nec patri carnali. nec ulli etiā hōi
 est obediendū nisi s̄m deū et p̄pter deum
 qui est principiū et finis omniū. **U**n̄ etiā
 sic diffinitur obedientia s̄m Hugonem
Obediētia inq̄t vera est p̄ amore dei ser
 uare mandatū. **H**inc et ap̄lus Eph. vi.
Filij inq̄t obedite parētibus vestris i dño
 i. s̄m dñm. **Q**uod etiam exponēs Hiero^o
 ita dicit. **T**risq̄ parentibus. i. spūalibus
 et carnalibus obediendū est in dño. in his
 que non sunt cōtraria domini volūtati
 siue bñplacito. **I**taq̄ de obedientia spi
 ritualibus patribus. i. p̄latis exhibēda. di
 cit ap̄lus Heb. xij. **O**bedite prepositis
 vestris et subiacete eis. ipsi enī peruiolāt
 quasi rationē pro animabus vestris red
 dituri. ut cū gaudio hoc faciant et nō ge
 mentes. hoc enī nō expedit vobis. **H**ic
 et ipse ap̄lus secure p̄cipiebat his quorū
 erat ap̄stol^o. **V**erbi gratia. j. Cor. xj.
Hoc autē inquit p̄cipio. **E**t ad Phile
 monē. **M**ultā inq̄t habens fiduciam in
 christo Iesu ip̄erādi tibi qd̄ pertinet ad
 rem magis obsecro. p̄pter charitatē. **N**ā
 ut idem ap̄stol^o dicit. j. **T**himoth. v.
Qui bñ p̄sunt p̄sbyteri duplici honore
 digni sunt. maxime qui laborāt in vbo
 et doctrina. **H**onore inq̄ duplici vi
 delicet spūali et temporalis. **S**pūali qd̄
 ut eis obediat. et temporalis ut eis necessa
 ria ministrent. **B**ene autē p̄sunt subdit^o
 eoz instructioni ac regimini sollicitē itē
 dendo. et pro eis apud deū intercedēdo

Nec hoc ideo ap̄lus dicit quin et malis
 p̄latis. i. male uiuentibus obediendum sit.
Sic. n. p̄cipit a dño Mat. xxiij. **S**u
 per cathedrā inquit Moysi sederūt scri
 bę et pharisei: **O**ia q̄ q̄cunq̄ dixerint vo
 bis seruate et facite. s̄m opera vero eoz
 nolite facere: **D**icūt enim et non faciunt.
Ibiq̄ dicit glosa. q̄ obediendū est eis
 p̄pter cathedrā non p̄pter vitā. **I**n his
 ergo que p̄tinent ad cathedrā obediē
 dum est eis indifferenter. s. bonis et malis
 tanq̄ christi vicarijs. **I**n hac enim parte
 christo i eis obeditur. et ab inobediētibus
 christ^o in eis spernit. sicut dicit ab ipso
Lud. x. **Q**ui vos audit me audit. et qui
 vos spernit me spernit. **E**t licet clerici te
 neantur artius obedire mandatis p̄la
 torum. utpote qui penitus et q̄tū ad p̄
 sonas et q̄tū ad possessiones ecclesiasti
 cas sunt de foro ipsoz. tñ etiā laici tenē
 tur eis obedire in omnibus q̄ pertinet ut
 dictū est ad officiū suū. qd̄ principalit̄ ac
 primo debent exercere circa correctionē
 atq̄ salutem animaz. secundario autem
 circa discretam et vtilē dispensationē
 rez ecclesiasticaz. **S**z si p̄ciperet aliquid
 p̄latus clerico vel laico contra rationem
 non teneretur ei ad hōi obedientiam.
Un̄ et papa cum aliqd̄ solet p̄cipere
 rationē assignat p̄cepti vel ibidem vel
 alibi. **P**orro de obedientia parentibus
 carnalibus exhibēda. diē ap̄lus ad Col.
 iij. **F**ilij obedite parentibus per omnia
 scz in quibus debet eis obedientia. **N**ā et
 parentes filijs tenent in duobus bñficijs.
 scz in puidendis necessarijs corporis. et
 disciplina religionis. **D**e primo diē apo
 stolus Eph. v. **R**emo vnq̄ carnē suam
 odio habuit. sed nutrit et fouet eam. **D**e
 secūdo dicitur ibidem. v. **E**ducate illos
 in disciplina et correctione dñi. **S**ic et fi
 lij debent parentibus duplicē obediētā
 vnā scz in his que sunt ipsoz parentū.
 aliam vero in his que pertinent ad dñm
Prima consistit i tribus. s̄m illud Eccl.
 iij. **Q**ui timet dñm honorat parentes. et

De eruditione

quasi dominis seruiet his qui se genuerunt. Et in quibus eis seruire debeat exprimitur cum subiungitur: In opere ac sermone et omni patientia. In opere scilicet necessaria illis administrando in sermone preceptis eorum mentis consensum adhibitus verbis exprimendo. et in omni patientia scilicet eorum corruptiones atque flagella patienter sustinendo. Secunda consistit in tribus scilicet in credendis et agendis et cauendis. Sic enim exponitur in glossa illud quod dicit apostolus ad Eph. vi. **Filii obedite parentibus in domino** id est secundum fidem et iustitiam domini. que scilicet iustitia habet duas partes: declinare a malo et facere bonum. Debent itaque parentes simpliciter docere filios fidem et iustitiam id est quid credant. quid faciant. et a quibus caueant. Et illi tenentur hoc ab eis suscipere et obedire. alioquin non erunt immunes a crimine. In hoc enim non solum parentibus sed etiam deo inobedientes sunt et peccant criminaliter ex quo ad annos discretionis perueniunt. Unde dicit Augustinus in libro confessionum. ii. recolens statum adolescentie sue. **Donebat** inquit me mater mea cum ingenti sollicitudine ne fornicarer. et maxime ne adulterer. qui mihi monitus muliebres videbantur quibus obtemperare erubescerem: **Illi autem tui erant deus meus.** quia per eam tu mihi non tacebas. et in illa contemnebaris a me filio eius. Hinc etiam inobediencia homini quondam in lege puniebatur morte. sicut precipitur Deuter. xxi. **Si genuerit homo filium contumacem et proteruum qui non audiat patris et matris imperium et coartitus obedire contempserit: apprehendant eum et ducent ad seniores civitatis illius ad portam iudicij.** dicentque ad eos: **Filius noster iste proteruus et contumax est. monita nostra audire contemnit. commellationibus vacat et luxurie atque conuiujs. lapidibus eum obruet populus civitatis et morietur.** Super illo quoque verbo apostolus ad Eph. **Filii obedite parentibus in**

domino. dicit glossa quod hoc est preceptum legis. scilicet Exodi. xx. **Honora** inquit patrem tuum et matrem tuam. ut sis longeuus super terram. **Obedientia** ergo debet parentibus ex precepto. et inobediencia est transgressio. Hinc et apostolus ipse numerat eam inter crimina. dicens **Roma. i. Parentibus non obediens** etc. et postea: **Qui talia inquit agunt. digni sunt morte.** Ibi quoque etiam dicit glossa. quod parentibus non obediens feris sunt indomitiores. **Contra vero filii Rechab multum commendantur a domino.** quia obediunt **Jonadab** patri suo. precipienti. scilicet. ut vinum impetuum non biberent. nec edificaret nec plantaret sed in tabernaculis habitaret. unde dictus est eis a domino **Jeremie. xxxv. Pro eo quod obedistis precepto Jonadab patris vestri et custodistis omnia mandata eius. non deficiet de stirpe ipsius stans in conspectu meo cum diebus.** Et reuera libenter obediendum est patri. cuius nomen dulce derivatum siue translatum est a patre celesti. secundum illud apostoli **Eph. iii. Flecto genua mea ad patrem domini nostri Jesu christi** ex quo omnis paternitas in celis et in terra nominatur. **Que autem bona perveniunt ex honore parentum et obedientia iam alias ostensum est supra.** Sicut autem filii debent parentibus obedire. sic et illi debent filiis cum modestia precipere. Unde postquam dixit apostolus **Eph. vi. Filii obedite parentibus etc. subiungit: Et vos patres nolite ad iracundiam provocare filios vestros.** Quod exponens **Hieronymus** dicit. **Peccatum filiorum est parentibus non obedire. peccatum vero parentum. filios lactentes ad iracundiam provocare. aut certe iam adolescentibus et maturioris etatis ea que gratia sunt imperare.** Itaque sicut in filiis obsequium. sic et in parentibus moderatum iubetur imperium. ut se noverit illis preesse non quasi servus. sed quasi filius. hec **Hieronymus**. **Unum est autem in quo sibi mutuo tenentur de bito parentes et filii in exhibitioe subsidiorum que sunt necessaria corpori.** Unde apostolus. **i. Thimothei. v. Si qua inquit vidua filios aut nepotes habet. discat primum domum**

suā bñ regere ⁊ mutuā vicē parētib⁹ red-
dere. Siq⁹ autē suor⁹ ⁊ maxime domesti-
corū curā nō habēt. fidē negauit. ⁊ est in-
fideli dēterioz. **P**reter hoc etiā obe-
diendū est p̄ncipib⁹ ac iudicib⁹ tam eccle-
siasticis q̄ secularib⁹: **U**nicuiq⁹ ab illis
qui sūt de foro ipsius s̄m illud apli Ro.
xiiij. **D**is aīa potestatib⁹ sublimioribus
subdita sit. **N**ā qui resistit potestati. dei
ordinatiōi resistit. **Q**ui autē resistūt. ipsi
sibi damnationē acquirūt. **N**ā p̄ncipes
nō sūt timori boni opis. sed mali. **I**taq⁹
seruādē sūt eoꝝ leges. ⁊ instituta ⁊ p̄sue-
tudines. **U**n Lullius in li. j. de legib⁹.
Iusticia inq̄test obtēperatio legib⁹ scri-
ptis ⁊ p̄loꝝ institutis. **H**ic ⁊ Virgili⁹
in georgicis li. iij. **E**st legū seruāda fidel-
sūma volūtas. **Q**uō mādāt fieriq⁹ iubet
parere necesse est **H**ic ⁊ Greg. naçāçen⁹
in quodā sermone. habito corā impera-
toꝝ: **S**ubiecti sum⁹ inquit deo ⁊ inuicē
nobis. ac potestatib⁹ terrenis. **D**eo q̄dē
p̄pter oīa. nobis inuicē p̄pter charitatē.
p̄ncipib⁹ autē p̄pter quietem ⁊ disciplinā.
Ecce q̄ decet nos obedire nō solū ill⁹ q̄
bus tenemur ex p̄cepto. s. superiorib⁹. sed
etiam paribus vel etiā inferioribus. in x̄
q̄d dicit **P**etr⁹ in. j. ij. **S**ubiecti estote
omni humane creature p̄pter deū. **U**t
enim dicit beatus **B**ern. in li. de p̄cep-
to ⁊ dispensatione. **N**ā nō est obedien-
tia perfecta que p̄cepti finibus est cōtē-
ta sine limitata. **D**eniq⁹ serui tenent obe-
dire dñis carnalibus sicut p̄cipit apl⁹
Eph. vj. **E**t similiter **P**etr⁹ i. j. ij. **S**erui
inquit subditi estote i omni timore dñis
nō tm̄ bonis ⁊ modestis s̄ etiā disc̄bol.

De septem gradibus in modo obediendi.

Cap XXX

Modus autem obediē-
tię continet. vij. gradus quos i
sermone de via vite p̄sequit
bñs **B**ern. videlicet ut obediāt libēter

simplicit. hilarit. velocit. virilit. hūilit. in
desinēter siue p̄seueranter. **I**taq⁹ p̄ri-
mus grad⁹ est obedire libent. **O**mnis
enim voluntas hominis ab adolescētia
p̄na est in malū. quoniā ab illa p̄mē p̄-
uaricationis angustia innatus est homi-
ni amor. p̄prie voluntatis. que volūtate
creatoris relinquēs ibi subiecta est serui-
tuti. vbi voluit dñari. **U**t libet tm̄ ḡue
sit nō p̄t primū obediētię gradū ascen-
dere. qui volūtate p̄cipientis nō fecerit s̄
suā. **E**x volūtate igit suscipiēda sunt im-
peria maioꝝ. ⁊ ipsū cor a volūtarijs refle-
ctionib⁹ suis abducēdū. donec p̄pria vo-
lūtate diligat imperātis mādātū. hoc ē
enī libēter obedire. volūtate imperantis
volūtate adimplere. hęc **B**ern. de p̄mo
ḡdu. **H**ęc ē quā dixi s̄ filialis obediētia
q̄ nō placēt deo coacta seruitia. **U**nde
p̄s. **V**oluntarię inquit sacrificabo tibi.
Super hoc exēplū nobis p̄ebuit christ⁹
in semetipso q̄ delectabat in obedientia
tanq̄ in cibo. iuxta illud **I**ob. iij. **D**e⁹
inquit cibus est ut faciam voluntatē ei⁹
qui misit me. **S**imiliter ⁊ **P**aulus q̄ sta-
tim audita voce domini. dixit ei. sicut le-
gitur **A**ct. ix. **D**ñe q̄d me vis facere. **E**-
ce q̄s libenter se offerebat obediētię. pa-
ratus facere quicquid ille vellet p̄cipere
ac si diceret. **P**aratū cor meū de⁹. para-
tum cor meū. **U**n x̄bū illud sic exponit
alibi bñs **B**ern. **Q**uinq̄ verbū breue. s̄
plenū ⁊ viuū ⁊ efficac. **D**ñe q̄d me vis
facere. q̄s pauci reperiuntur in hac for-
ma obediētię. q̄ nō q̄d ipsi ⁊ quid dñs
velit oī hora requirāt. dicētes sine inter-
missione. dñe q̄d me vis facere. **U**en plu-
res habem⁹ imitatores illi⁹ euangelici ce-
ci q̄s apostoli. quorum pusillanimitas ⁊
peruersitas exigit ut ab eis oportet queri
quid vis ut faciā tibi. discernūt ⁊ eligunt
in quib⁹ obediāt imperāti. imo in quib⁹
p̄ceptoꝝ suū obedire necesse sit corū vo-
lūtati. hęc **B**ern. **E**cōtra x̄o dic̄ **A**ng.
in li. cōfessionū. x. **O**ptim⁹ dñe minister
tu⁹ est q̄ nō ituet hoc audire a te q̄d ip̄e

De eruditione

voluerit. sed potius velle quod a te audierit. Hinc etiam dicit Lucanus. Tu quicquid iubere velis. Ut enim dicit philosophus Si inuitus pares seruus es. si volens liber Et ut dicit Terentius comicus. Nulla est tam facilis res quam difficilis sit dum facias inuitus. **S**ecundus gradus ut dicit beatus Bernardus. est obtinere simpliciter. Multos inquit videmus post precipientis imperium multas facere questiones. ut quare hoc preceptum sit. unde hoc venit. cuius consilium hoc inuenit. inde murmuratio. inde frequens excusatio. impossibilitatis simulatio. amicorum aduocatio. Non sic Abraham fecit. sed simpliciter obediuit. hec ille. Hinc et apostolus ad Philip. ij. Omnia inquit facite sine murmuratione. Itaque verus obediens erga suum preceptorem se habere debet. ut ovis vel iumentum. sicut simpliciter eius voluntatem sequens ducatur ad eius libitum. secundum illud psalmus. Ut iumentum inquit factus sum apud te. et ego semper tecum. Hic et alibi dicit ad dominum: Deduxisti sicut oues populum tuum in manu Moyse et Aaron. Tertius inquit gradus est. obedire hilariter. Hilaritatem enim datorum diligit deus. non ex tristitia inquit aut ex necessitate. Itaque serenitas in vultu. dulcedo in sermonibus multum colorant obedientiam obsequentis. Contra vero nubilosa corporis compositio. et facies tristitie tenebris obscurata. deuotionem vel hilaritatem ab animo recessisse significat. Unde poeta. Super omnia vultus accessere boni. hec ille. Hinc et psalmus. Paratus sum et non sum turbatus. ut custodiam mandata tua. Itaque qui obediunt in tristitia similes sunt Simoni cyrenaeo qui crucem ferebat in angaria. sicut legitur Matheo. xxvj. Talis erat obedientia demonum. qui iubente domino coacti ac tristes exibant de corporibus obsessorum. Sed deo non placet demoniaca obedientia. sicut nec canina patientia. Quartus inquit gradus est obsecundare velociter. Nam velociter currit sermo eius. et

velociter desiderat habere sequentem. **U**niam inquit mandatorum tuorum curri. cum dilatasti cor meum. hec ille. Hinc Petrus et Andreas ad primam vocem continuo relictis retibus et navi secuti sunt saluatorem. ut legitur Matheo. iij. Idem ibidem habetur de Iacobo et Johanne. quod salicet secuti sunt eum statim relictibus retibus et patre. Ut enim dicit beatus Ambrosius. Nescit tarda molimina spiritus sancti gratia. **U**niam beatus Bernardus. ubi supra. Fidelis inquit obediens nescit moras. crastinum fugit. precipientem precipit. parat oculos visui. aures auditui. linguam voci. manus operi. pedes itinere. totum se colligit ut voluntatem compleat imperantis. hec Bernardus. Et hoc est quod dicit Proverbia. xv. Mens iusti meditabitur obedientiam. Exemplum quoque de obediens velocitate ponit Bernardus. de Zacheo. cui dictum est a domino. sicut legitur Luc. xix. Zachee festinas descende. quia hodie in domo tua oportet me manere. Qui festinans descendit. et illum gaudens accepit. Hinc etiam dicit Proverbia. xxij. Vidisti hominem velocem in opere suo coram regibus stabit. nec erit ante ignobiles. Quintus inquit gradus est. adimplere viriliter. iuxta illud psalmus. Viriliter inquit agite et confortetur cor vestrum etc. Sic christus viriliter obediuit patri. ita ut pro obedientia non recusauerit mori. Valuit enim amittere vitam quam obedientiam. Ideoque factus est obediens usque ad mortem. etiam ignominiosam. Unde et beatus Bernardus. viros perfectos ac religiosos ibidem ad simile hortatur hoc modo. Non est inquit fortitudo visus vel ad inobedientiam ire. vel ab obedientia abduci. Itaque si tribulatio intonat si persecutio resultat. si maligni tunc iter impediunt. tu obedientie viam non deseras. sed dicas. Paratus sum et non sum turbatus ut custodiam mandata tua. Sextus inquit gradus est obedire humiliter. videlicet ne de fortitudine operis eleuatum. sed cum omnia

Filiozum regalium

benefecerimus dicamus: **S**ervi inutiles sumus quod debuimus facere fecimus. **H**oc precipitur a domino **L**uc. xvij. **C**um inquit feceritis omnia que precepta sunt vobis dicite etc. **S**eptimus inquit est obedire indefinenter. **I**ncipere siquidem est multorum perseverare paucorum. **H**ec **B**ernardus. **H**oc est quod dicit apostolus. **I** ad **C**or. ix. **Q**ui in stadio currunt omnes quidem currunt sed unus accipit brauium. **S**ic ergo inquit currite scilicet perseveranter ut comprehendatis quia qui perseveraverit usque in finem hic saluus erit. ut legitur **M**atth. x. **H**ec de obedientia filiali que debet superioribus exhiberi.

De morali compositione.
Cap XXXI

Porro de compositione morali quam debet observare quilibet in seipso dicit beatus **B**ernardus. in supra dicto sermone de apostolis **P**etro et **P**aulo. **O**rdinabiliter debes vivere in omni conversatione tua vias tuas sollicitus sis observare. et in conspectu dei et in conspectu proximi. cavens et timens peccato. et illi a seculo dolo. **H**ec **B**ernardus. **E**t hanc ordinationem facit duplex disciplina scilicet interior ad seipsum. et exterior ad proximum. **I**nterior disciplina consistit in humilitate ac benignitate. patientia et charitate. ceterisque virtutibus. de quibus alias dictum est superius. **E**xterior autem consistit in decenti compositione membrorum. **D**e quibus **H**ugo in libro de institutione novitiorum. **D**isciplina inquit est membrorum omnium motus ordinatus et dispositio decens in omni habitu et actione. **D**isciplina est compes cupiditatis. malorum desideriorum carcer frenum lascivie. elationis iugum. vinculum iracundie. que domat intemperantiam. levitatem ligat. et omnes inordinatos motus mentis atque illicitos appetitus suffocat. **S**icut enim de inconstancia mentis

nascitur inordinata motio corporis. ita quod dum corpus per disciplinam stringitur. animus ad constantiam solidatur. **E**t paulatim intrinsecus mens ad quietem componitur. cum per discipline custodiam mali motus eius fluere non sinuntur. **I**ntegritas ergo virtutis est. quando per internam mentis custodiam ordinate reguntur membra corporis. **S**ed qui statum mentis perdit. foris in inconstancia motionis defluit. **U**n per **S**alomonem dicitur: **N**on apostata. vir inutilis. graditur ore perverso. annuit oculis. terit pede. digito loquitur pravo corde machinat malum. et in omni tempore iurgia seminat. huic exemplo veniet perditio sua etc. **L**iganda ergo sunt foris per disciplinam membra corporis. ut intrinsecus solidetur status mentis. **O**mnia namque vitiorum motus disciplina coercet. et quantum mala desideria foris coercendo comprimit. tantum per eum bonum desiderium interius conualescat paulatimque eadem virtutis forma per consuetudinem menti imprimitur. que foris per disciplinam in habitu corporis conservatur. **H**ec **H**ugo. **E**x quibus patet quod restrictio siue compositio membrorum exteriorum non parum valet ad custodiam siue disciplinam interiorum. **P**lurimum quoque valet ad scandalum vel offensam vitiationem et ad proximorum edificationem. **U**nde **A**ugustinus in regula clericorum. **I**n incessu. statu. motu. in omnibus motibus vestris nihil fiat quod cuiusquam offendat aspectum. sed quod vestram decoret sanctitatem. **U**t autem dicit **H**ugo ubi supra. **I**n quattuor precipue conservanda est exterior disciplina. videlicet in habitu. in gestu. in locutione. in comestione. **H**ec **H**ugo. **H**abitus quidem nec nimis debet esse neglectus. nec ultra modum curiosus. sed statui cuiuslibet persone congruus vel idoneus. **Q**uia ut dicit **H**ugo de folieto in libro de claustris anime. ij. **D**iversitas esse debet inter indumenta palatii et monasterii. **Q**ui enim mollibus

De eruditione

vestiunt in domibus regum sunt. Denique molles inquit querunt mollia. elati preciosa. delicati speciosa. hec ille. Verumtamen audiant ut dicit Hugo de sancto Victore in li. de nouicioz institutione. qui mollibus ac delicatis et curiosis vestibus induuntur. quod ille dices qui in euangelio purpura et bysso induitur. postea in tormentis inferni eternaliter cruciandus sepelitur. Quid autem inquit in purpura nisi color et precium. et quid in bysso nisi mollicies reprehenditur? Cum ergo carni sine et in purpura decorem. et in bysso molliciem adhibuisse dicitur. proculdubio simul superbus et luxuriosus fuisse comprobatur. Non solum autem obseruandum est discipline modus in genere vestis et colore. sed etiam in formatione siue factura et coaptatione. Nam sunt quidam fructi qui vestimenta circa se componunt. Alij vero maiori scurrilitate ridiculose trasuertunt. Alij autem ut pompam de se faciant explicant ea. et quantum possunt latius distendunt. Alij ipsis corrugata in unum colligunt. Alij contorquentes et conplectentes inuoluunt. Alij conamine toto stringentes et findentes. ea omnia corporis sui liniamenta. inuerecundissima quidam turpitudine aspiciuntur numeranda exponunt. Alij iactando panos suos leuitatem sue mentis ex ipsa sui habitus mobilitate ostendunt. Alij vero incedentes sinuoso firmate terram vertunt et limbis dependentibus. imo retro consequentibus caudis in similitudinem vulpium vestigia sua obducunt. **B**estus quoque sex modis inuenitur reprehensibilis. Molles namque significat lasciuiam. dissolutam negligentiam. tardus pigritiam. citatus inconstantiam. proceras superbiam. turbidus iracundiam. Itaque singula membra suum teneant officium neque usurpent alienum. ut scilicet id agat unumquodque membrum ad quod factum est. ut neque loquat manus. neque os audiat. neque oculus lingue officium assumat. Sunt enim qui-

dam qui non buccis patetibus auscultare nesciunt. et quasi per os sensus influere debeat. palatum ad verba loquentis aperiant. Alij quodque adhuc peius est in agendo vel audiendo quasi canes sitientes linguam protendant. et ad singulas actiones velut in ollam labia torquendo circumducunt. Alij loquentes digitum extendunt. supercilia erigunt. et oculos in orbem rotantes aut profunda quadam consideratione defigentes cuiusdam intrinsecus magnificentie conatus ostendunt. Alij caput iactant. comam excutiunt. vestimenta adaptando componunt et latera. pedesque extendendo. ridiculam satis ostentationis formam fingunt. Alij quasi ambe aures ad audiendum facte non sint alteram tantum collo detorto voci venienti opponunt. Alij typum nescio quem figurantes. oculum interaidendum. alium claudunt alium aperiant. Alij maiori ridiculo cum medietate oris loquuntur. Sunt preterea mille larue. mille subsannationes et corrugationes narium. mille valgia et contortiones labiorum que pulcritudinem faciei et decorem discipline deformant. Alij nauigant brachijs incedentes. et duplici quodam monstro uno eodemque tempore pedibus deorsum in terra ambulat. et lacertis sursum in aere volant. **Q**uod et queso monstrum hoc. quod simul in se fingit et hominis incessum et nauis remigum. et auis volatum. libet in hoc poetice illius subsannationis elogio proclamare. Humano capiti ceruicem pictor equina iungere si velis et varias induere plumas etc. Itaque sic unusquisque in actu suo se dirigat et moueat. ut in nulla unquam parte temerarie limite aut formam honestatis excedat. **H**oc est ut in paucis explicem. **R**idere sine apertione dentium. videre sine deflectione oculorum. loqui sine extensione manuum et intentione digitorum. sine prentione labiorum. sine extensione et iactatione capitis. sine elevatione supercilioz. Incedere sine modulatione gressuum. sine ventilatione brachioz

sine gestulatione scapularum. **S**edere sine diuicatione crurium. sine alterum superiectione pedum. sine extensione vel agitatione tibiaram. sine alterna accubitatione laterum. iacere sine disunctione membrorum. **E**t ut tandē de hac parte finem loquendi faciamus. gestus hominis in omni actu esse debet gratiofus. sine mollitie. quietus sine dissolutione. gravis sine tarditate. alacer sine inquitudine. maturus sine proteruita. et seuerus sine turbulentia. **V**ollem enim gestum temperat turbidus. procece dissolutus citatum tardus. quoniam inter vitia contraria. limes medius est virtus. **P**orro in locutione res quinq; sunt considerande. hoc est quid dicatur. et cui. et quando. et vbi. et quō. **Q**uid videlicet vt nunq; in sermonibus disciplinatis adhibeat ocio. id est. inutilia vel inhonesta vel nocua. **I**nutilia sunt que nec loquentibus nec audientibus prosunt. **I**nhonesta sunt que illius qui loquitur vel illius de quo loquitur dignitati non conueniunt. **N**ocua vero sunt q̄años auditorū vel ad errorem vel ad prauitatem inducūt. **H**ec tria discerni possunt fm qualitatem rerum ac personarum. **Q**ualitas personarum quattuor modis consideratur. videlicet fm etatem. scdm scientiam. fm officium. fm ordinē. **A**liud enim cōuenit locutionibus senum. aliud iuuenum. et ita de alijs. **S**enes quippe loqui debent de discretione bene cōsulendi. **I**uuenes de instātia beneficiendi. **S**apientes de mysterijs scripturarū. **S**implices de exemplis bonorum operum. **H**i qui exteriora tractant negocia. de sollertia acquirēdi. **H**i qui quietam vitā ducūt de disciplina viuendi. **P**relati. de p̄uisione subditorū. **S**ubiecti de obedientia p̄ceptorum. **C**eterum velle docere sapientes est superbia. et corripere obstinatos insipientia. **D**eniq; in mensa siue in comestione duplex est custodia discipline. scilicet in habitu et in cibo. **I**n habitu triplex. scz

tacendi. respiciendi. sese continendi. **T**aciturnitas siquidem inter epulas est necessana. quia lingua que omni tempore prona ad peccatū labitur. periculosius tamen cum per crapulam inflammata fuerit ad loquendum relaxatur. **C**ustodia etiam oculorum. quia non decet ibi precipue. ut imprudēter ea que apud alios aguntur circumlustrando prospiciat. sed ut potius pudice. demissis luminib; ea tantū que sibi apposita sunt attendat. **C**ustodia quoq; continendi sese ibi negligenda nō est. quatinus videlicet neq; in habitu neq; in gestu indecens aliqd aut inhonestum agatur. **S**icut quidam faciunt qui cum ad edendum assederint inquieta quadam agitatione et confusione membrorum intemperantiam animi sui designant. **C**aput excutiunt. brachia exercent. manus in altum expandunt. et non sine magna turpitudine quasi totū epulum absorpturi sint quoldā ingentes conatus indecoros gestus ostendūt. **I**n vno loco sedentes oculis et manibus que prope. que lōge omnia circumcursūt simul panes comminuunt. **V**inum in calices et pateras effundūt. **D**iscos in gyrum circumducūt. et velut rex super obsesam ciuitatem assultum facturus dubitant vbi primū expugnationem aggrediantur. dum simul in omni parte irruptionem facere concupiscunt. **H**is ergo tribus modis debet quisq; inter epulas conseruare disciplinam in semetipso. videlicet ut et linguam suam a loquacitate restringat. et oculos suos a circumspicione cobibeat. ut et cetera membra omnia cum modestia et quiete contineat. **I**n cibo quoq; sumendo modum conuenit obseruare. videlicet ut munde sumatur et temperate. **Q**uidam enim inter comedendum dum scutellas exonerare uolunt. quadrata ferculorū frustra adipem siue segimen sup rotata distillātia mēsalib; inuoluūt. aut supiniciūt donec itez euisceratis interiorib; ea q̄ remāserāt in p̄stinū

De eruditione

locū reponunt. Alij vero bibentes. digi-
tos mediotenus poculis immergunt. Alij
manus vinctas ad vestimēta scilicet de-
tergentes. rursus ad cibaria tractādo re-
deunt. Alij nudis articulis vice coclea-
ris olera sua piscantur: ita ut in eodem
iure 7 manus abluionem 7 ventris refe-
ctionem querere videātur. Alij semicoz-
rosas crustas 7 p̄mosas collyridas ci-
barijs gustando infigunt. 7 reliquias de-
tium suorum offas facturi in poculis de-
mergunt. Sumendus est etiam tempera-
te id est tractim 7 non cum nimia festina-
tione. nec contra honestatem. nec supra
necessitatē. Cui minus sufficit iste pulsus
ad turpitudinem edacitatis perueniat in
superfluitatem offēdit. Cui multū opus
est. in eo sepe honestas comedendi legi-
tur. etiam priusq̄ ad superfluitatem ve-
niatur. Ergo ille cui parū satis est. ma-
gis superfluitatem caueat. Illi vero cui
multū opus est. magis ad honestatē at-
tendat. hec **Hugo**. Multa quoq̄ alia
de moderatione gestuum ac regimine ac-
tuum. 7 ceteris ad honestatem vite perti-
nentibus. superius per diuersos libros.
ac per diuersa singulorū librorum capita-
la posuimus. Ut enim dicit **Tullius** in
tusculanario libro. iij. Amplissima om-
nium est bene viuēdi disciplina. quā vi-
ta magis q̄ litteris quidam persecuti sūt
Et ut dicit **Quidius** in libro de arte. iij.
Magnum opus est mores composuisse
bonos.

De vita sociali 7 eligenda soci- etate.

Lap XXXII

Ceterum de vita sociali
dicit beatus **Bernardus** in ser-
mone supradicto. Socialiter
debes viuere vt amari studeas 7 amare.
Blandū te 7 affabile exhibere. nec solū
patienter sed etiam libenter infirmitates
fratrum sine sociozū. tam morum q̄ cor-

porum supportare. hec **Bernardus**. Et
reuera vita socialis etiam pueris multū
expedit. si tamē societas bona sit. Nam
vt dicit **Tullius** in li. de amicitia. Nunq̄
nisi iuter bonos esse potest vera societas
vel amicitia. Ut autem viuatur socialiter
cōcordat etiam natura. qm̄ ut idē ibidē
dicit. Natura nihil solitariū amat. nec
aliqd appetentius est sui similiū atq̄ ra-
pati q̄ natura. **Apostolus** quoq̄ quos-
dam inter criminosos numerat. eo q̄ es-
sent sine affectione. 7 absq̄ federe scilicet
sociali. ad Romanos p̄. Ideo dicit etiā
Epicurus: Ante circūspiciendum est cū
q̄bus edas 7 bibas. q̄s quid edas vel bi-
bas. Nam sine amico vel socio viscera-
tio leonis. ac lupi vita est. Est etiam ip-
sa societas naturaliter iocunda 7 grata:
iuxta illud **Senece** ad **Lucilium**. Pul-
lius inquit boni possessio iocunda est si-
ne socio. Ut autem dicit **Tullius** in li-
bro de officijs. j. In quibus eadem stu-
dia voluntatesq̄ sunt eadem. In his fit
ut alter altero eque delectetur ut seipso-
sicq̄ fiat vnus ex pluribus. Deniq̄ non
solum in domo vel in mensa societas est
iocunda. s̄ etiā in via: Juxta illud **Ma-
crobij** in libro saturnaliū. Comes inq̄t
facundus in via pro vehiculo est. nec so-
lum est iocunda sed etiā utilis ad multa
Vnde dicitur **Ecclesiastes**. iij. Melius
est duos esse q̄ vnum. habent enim emo-
limentum societatis suę. De inde subiū-
git triplex emolumentum q̄ ex societate
prouenit. videlicet in casu fulcimentum.
in pace vel quiete solatium vel fomentū.
in persecutione adiumentū. Hoc est enī
qd̄ dicit: Si vnum ceciderit. id est. ad ca-
sum corporalem vel spirituales tituba-
uerit ab altero fulciatur. scilicet consilio
vel auxilio vl̄ solatio. Jux̄ illud. j. **Thes-
sal. v.** Consolamini pusillanimes sulci-
pite infirmos. patiētes estote ad omnes.
Et ad **Galathas**. vj. Alter alterius one-
ra portate. 7 sic adimplebitis legem chri-
sti. Et alibi: Cū patientia supportantes

inuicem **z**. **E**contra vero de solitario. id est. societate desstituto subiungit Salomon. **D**e soli. quia cū ceciderit nō habet subleuantem. id est. ipsum a casu erigentem. fm̄ illud ad **Heb. xij.** Remissas manus z soluta genua erigite. scilicet ad inuicem. z gressus rectos facite pedibus vestris. ut non claudicans quis erret. magis aut̄ sanet. **P**ostea de secūdo emolimēto subdit Salomon. **E**t si dormierint duo. id est. in pace z quiete pariter vixerint. fouebuntur mutuo. id est. mutuis exemplis. videlicet bonum faciēdi. z malum fugiēdi. **D**e primo dicit Seneca Lucilio. **C**um his versare qui te meliorem facturi sunt. z illos admittere q̄s tu potes meliores facere. **V**inc z **T**erentius in adelphis. **V**itas inquit aliorum iubeo tanq̄m in speculo inspicere. z ex alijs exemplum sibimet sumere. **D**icit etiā Quintilianus in libro. viij. de oratoria institutione. **Q**uod prudentis est. quod in quocunq; optimum est. si possit suum facere. **D**e secundo scilicet exemplo malum fugiēdi. patet q̄d vnius increpatio vel flagellatio terrorem incutit alteri. **I**uxta illud **Prover. xij.** **M**ulcato pestilente sapientior erit paruul⁹. **V**n̄ in proverbijs sapitum dicitur. **Q**uod ex alterius vitio sapiens emendat suum. **V**inc z **D**uidius de arte libro. iij. **D**iscite ab alterius. vestrimumisse q̄relis. **E**t **L**ibullius. **D**olore alterius didicit posse carere suū. **E**t **L**ato vbi supra. **Q**ue fugias vita est nobis aliena magistra. **T**andem vero de tertio emolimento. adiungit Salomon. **E**t si quispiam scilicet homo vel diabol⁹ p̄ualuerit contra vnū. duo resistent ei. scilicet inuicem adiuuantes z consolantes. ac simul pro inuicem intercedentes aut orantes. **V**t enī legitur **Prover. xvij.** **F**rater qui adiunatur a fratre ē q̄si ciuitas firma. **P**ost illa vero tria emolimenta expressa subiungitur. q̄ funiculus triplex difficile rū-

pitur. **E**t appellat̄ triplex funiculus metaphorice p̄dictum triplex emolimentum. q̄d consequitur quis ex competenti societate. **E**t etiā triplicem funiculum vocat Salomon societatem trium. ac si dicat. **S**i tam multiplex habent emolimentum societatis suę duo conuenientes. multo magis tres aut plures. **P**onorum nanq; pluralitas sociorum producit q̄d optimum est multitudinem exemplorum. ideo ad proficiendum in bono est vtilis. **I**uxta illud **Catonis.** **M**ultorum discere exemplo quę facta sequaris. **N**ec solum aliquando expedit puero meliores habere socios in moribus vel sciētia quos sequatur. sed etiam minus protractos. quos magis ac magis p̄cedere nitatur. iuxta illud **D**uidij in libro de arte. iij. **T**unc bene fortis equus referato carcere currit. cū quos p̄treat quosq; sequatur habet. **P**orro in eligendo socio vel societate necessaria est prudentia. z in seruando concordia. z in perseuerando p̄stantia. **P**rudentia quidem vt eligatur fidelis z moribus habilis vt amabilis. z exercitio vel studijs equalis. **D**e primo. id est. de fidelitate. oportet quod sit fidelis z in verbo z in comisso. **I**n verbo ne sit mendax. quia omnibus recte sapientibus odiosa est mendacitas. **U**nde dicit **Ecd. xx.** **Q**uod potior est fur q̄ assiduitas viri mēdacis. **I**n comisso vero duplici. consilij scilicet z rei. **C**onsilij ut non reuelet. rei ut non defraudet. **D**e primo dicitur **Prover. xj.** **Q**ui ambulat fraudulēter reuelat arcana. qui aut̄ fidelis est celat animi cōmissum. **D**e secundo dicit **Lullius** i libro de officijs. iij. **S**ocietatis artificissimum vinculum est arbitrari magna contra naturā esse. hominem aliqd homini detrahere cōmodi sui causa. q̄s oīa subire incōmoda. **D**e fideli societate ponit **Galeri⁹** li. iij. exēplū laudabile. **D**amon iqt z phycias **P**ythagore discipulū tā fidelē int̄ se iunxerūt amicitiam vt cū

De eruditione

alterum ex his **Dionysius** siracusanus tyrannus interficere vellet. et nec tps ab eo quo priusq; periret domum profecturus ordinaret res suas impetrasset. alter tandem se pro eius reditu tyranno dare non dubitauit. **Appropinquante** autem prefinita die nec illo redeunte vnus quisq; stultitiz temerarium sponsozem damnabat. at is nihil se de amici constantia metuere prejudicabat. **Eodem** itaq; momento et hora **Dionysio** constituto qui eam acceperat superuenit et admiratus tyrannus ambozum animu supplicium fidei remisit. eosq; insuper ut ipsum in societatem amicitie tertium sodalicij gradum reciperet rogauit. hec **Valerius**. Et hoc exemplum consonat verbo sup dicto. qd **Ecclesiasticus**. iij. legat. scz. **Funiculus** triplex difficile rumpitur. **De secundo** aut qd in socio requirendum est. scilicet de morum habilitate vel aptitudine. patet qd pueris precipue tam bonis qm discipulis prouidendum est de bona et morigerata societate. bonis scilicet ne malorum exemplis et colloquijs pervertantur. et etia discipulis ut bonoru exemplis ad bonu peruertant et h maxie qm etas illa ad vtrumlibet formabilis est: **Iuxta** illud qd scriptum est: **Cum** sancto sanctus eris. et cum peruerso peruerteris. **Ideo** dicit **Cato**. Proximus esto bonis. si non potes optimus esse. **Cum** tibi vel sociu vel fidum queris amicu. **Non** tibi fortuna est hominis. sed vita petenda. **Precipue** quoq; inter bonos commendabilis est societas. iuxta illud **Lully** de officijs. ij. **Omnium** societatum nulla prestatior est. nullaq; firmior qm cum boni moribus similes familiaritate coniuuncti sunt. **Nihil** est eni amabilius nec copulatius qm morum similitudo bonoz. **Hinc** etia consonat **Matheus** in libro de **Tobia** dicens: **Et** redolet melius iunctura bonoz. **Plus** naq; sapiunt lilia mixta rosis. **Ecotra** **Pro** de societate mala. dicit **Plautus** in aulularia. **In** sapientium et repro-

borum facilius sustinetur odium. qm collegium. **Propter** hoc in lege prohibet inungi asinus cum boue. id est. stolidus cum prudente. vel rudis cum obediente. **Hinc** et **Amos**. iij. **Quoniam** ambulant pariter duo nisi eis conuenit: **Cui** consonat etiam apostolus. ij. ad **Cor.** vj. dicens: **Que** participatio iusticie cum iniquitate. aut que societas luci ad tenebras: **Que** autem conuentio christi ad **Belial**: **Siquidez** et boni plerumq; malozum exemplis auertuntur a bono. **fm** illud **Ecd.** xij. **Qui** tetigerit picem inquinabitur ab illa. et qui communicauerit superbo induet superbiam. **Et** etiam colloquio. **fm** illud. j. ad **Corinthios**. xv. **Corrumpunt** mores bonos. colloquia praua. **Hinc** et **Aug.** in libro confessionum. ij. **recolens** statum iuuetutis succoquerit se malos socios habuisse. quorum colloquijs deprauatur. hoc modo. **Tanta** inquit societate preceps ibam: vt inter coetaneos meos puderet me minoris dedecoris. qm de flagitijs suis gloriantibus. libebat facere non solum libidine facti. sed etiam laudis. **Quid** dignu vituperatione nisi vitium? **At** ego ne vituperarer vitiosior fiebam. et vbi non suberat: quo admissio perditis equarer: fingebam me fecisse qd non feceram. ne eo viderer abiectior quo eram innocetior: ecce cum quibus comitibus iter agebam platearum babilonie. et in eius ceno volutabar. tanq; in cynamomis et vnguentis. et in eius vmbilico quo tenatus herem me calcabat inimicus inuisibilis. et seducebat me. quia seductilis eram. hec **Aug.** **Ceterum** in eodem socio pleruq; aliqua sunt imitanda et aliqua euitanda. sicut vite super spinas exuberante fructus colligitur. et spina reliquit. iuxta illud **Mathei**. vij. **Quoniam** colligunt de spinis vvas: **Hinc** et **Prosper** in li. epigramatum. **Nature** quisq; proprius non spernis honorem. **In** qm q; hoium q; tua nescis ama: **Sit** tm puos ut inter

concordia mores. Nulla q̄ sint pacis federa cum vitijs. De tertio vero q̄d i socio requiri cōuenit. scilicet de studioz vel exercitioz paritate. dicit **Quidius** in li. de pōto. **Scilicet** ingenijs aliqua est cōcordia iūct̄. **Et** seruat studioz fcedera q̄sq̄ sui. **Rusticus** agricolam. miles fera bella gerentē. **Rector**em dubie nauita pupis amat. **Hoc** est q̄d dicitur **Ecd. xij.** Omne animal diligit simile sibi. 7 omnis caro ad similem sui cōiunget. **Sic** 7 oīs homo simili sibi sociabitur. **Et** in eodem **xxij.** Volatilia ad sibi similia conueniunt. **Hinc** 7 **Symmachus** patritius in epistolari suo. **Natura** iqt̄ gaudet equalib⁹. 7 familiare sibi est esse q̄d simile est. **Et** ut dicit **Seneca** in li. de naturalibus questionibus. **Equa** libertas. q̄ scilicet cōuenit inter socios. inter nullos magis esse debet. q̄ inter philosophos. id est. amatores sapientiē. **Hec** de prudentia que in eligendo socia est obseruanda.

De concordia socioz 7 stabilitate. Cap XXXIII

Primo de cōcordia que in obseruanda societate est necessaria: **Sciendū**. q̄ inter socios seruetur concordia per tria. **Primū** quidem per humilitatem scilicet ut quilibet aliquando malit credere vel acquiescere socio q̄ sibi. iux̄ illud apud **Catonem**. **Vincere** cum possis: interdum cede sodali. **Ad** hoc necessaria est patiētia de qua **Greg⁹** in moral. **Patiētia** inqt̄ vera est. que ipsum etiā amat quem tolerat. **Contra** vero dicit **Plautus** in anularia. **Res** nimium singularis est. hō parem ferre non paties. **Deniq̄** vero per taciturnitatem scilicet ut nihil dicat q̄d granare debeat comitem. iuxta illud eiusdem. **Quod** pudeat socios. prudens celare memento. **Malus** enim iudicatur socius qui ad sociozum accusationē est pronus. **Vñ** 7 pietus est accusator fratrum. i. diabolus a dño. sicut

legitur **Apoc. xij.** **Et** reuera accusatio pueri q̄nq̄ maioris est ponderis q̄ adulti. iuxta illud **Senecę** in declamationibus li. v. **Nihil** est inquit pueri teste certius q̄ ad eos annos puenit. ut intelligat. et nō ad eos quibus fingat. **Et** ppter hāc etiā taciturnitatem. s. secreta celandi. dicit **Cato**. **Consiliū** arcanū: tacito cōmitte sodali. **Tertio** per moz conformitatē iuxta illud **Uarronis** ad atheniensē auditorē. **Alit** cōcordiā. mores ad cohabitantiū aīos formare. **Uex** ut **Ennodius** ait: **Nemo** in altero mores amplexatur nisi quos in se formauerit. **In** hoc etiā modū seruari oportet. **Hec** autē virtus qua mores ad cohabitantiū animos formant. moralitas vocatur. que sic describit. **Moralitas** est seruata. ppria virtute iuste ac pie alioz vitę se cōtēperare. **Ubi** notanda sūt duo. scz ut alioz moribus se conformet. 7 a virtute ppria nō declinet. **Ideo** inquit alijs se conformet. qz sicut dicit **Aug⁹** in li. confessionū: **Turpis** est omnis pars vniuerso suo non congruēs. **Propter** h̄ etiā idē dicit ad **Januariū** li. i. **Cū** romā inquit **Ambrosius** venio ieiuno sabbato. cū h̄ sū nō ieiuno. **Sic** 7 tu ad quā fortassis ecclesiā veneris ei⁹ morem custodi. si non vis cuiq̄ esse scandalum. nec quēq̄ tibi. **Ideo** autem dixi ne a virtute propria declinet. quia 7 si similitudo corrupta sit in aliq̄. nec sic etiā mali mores aliquatinus sunt imitandi. iuxta illud **Exodi. xxiij.** **Nō** sequat̄ turbam ad faciendū malū. **Uñ** dicit **Die. remię xv.** **Conuertent** ipsi ad te 7 tu nō puerterj ad eos. **Ideo** dicit in puerbijs sapientū. **Int⁹** oīa sint dissimilia h̄ p̄lo pueniat fr̄s nostra. i. exterior modestia. **Sic** etiā intelligit̄ illud apli. j. ad **Cor.** it. **Dibus** oīa factus sū zc. **Hinc** etiam **Seneca** ad **Lucliiū** epla. v. **Int⁹** bonos inqt̄ 7 publicos mores tēper et vita. s. vt nec nimis sit seuera. nec nimis remissa. **Hec** de concordia in seruādo. **De** stabilitate vero sine constantia in permanēdo dicit **Sidoni⁹** in eplari suo li. iij.

De eurditione

Sodales vetustos nūq̄ p̄ frequentium nouitate fastidias. Alit̄ enī videberis sic amicis vti quasi floribus quamdiu gratis. **H**uic etiam consonat illud **Ecd. ix.** **Q**ue derelinquas amicū tuum antiquū. nouus enim non erit similis illi. **V**inum nouum. amicus non? . veterescat. et cum suauitate bibes illud. **H**inc refert **Suetonius** in li. ij. de **Augusto** cesare. q̄ amicitias quidem non facile admisit. sed cōstantissime retinuit. **I**taq̄ de tali socio sic eligendo et cum eo proficiendo ac perseverando dicit **Boeti⁹** in li. de scholastica disciplina. **P**rudēs discipul⁹ semp̄ aliquo consortē gaudeat cui ppriam cōscientiam detergere valeat. qui nubila fortuna diligēter subueniat. libellis gaudeant permutatiz. questūculis certatim commendabili recordatione gradatim. castigationis sc̄litate conuersim. **E**t sic inter eos mutū dilectionis integritas permaneat. primū temporis ros instillans. i medio inundans. in fine vero inebrians existat. hęc **Boetius**. **N**ō solum cauendum est pueris a noxio comitatu. sed etiam a pernicioso famulatu. **U**nde idem quoq̄ **Boeti⁹** ibidē. **L**otricis etiā inquit ac vetularum remotio summo perre captanda est. ne dum venerit aliquid suggerat inquinatuz. vel a mancipio extrahat permolitū. q̄ mancipiorum rara reperitur clemētia. rariorq̄ in agone cōstantia. **U**t autē seducenti mancipio in qua confidit dominantis plenaria dilectio. **S**eruus bilinguis procul expellatur. et ipsius imminente nequitia statim deponatur. licet consanguinitate proximus existat. seruorū quippe crudelitate multos vidimus iacturaz incurrere. hęc ille. **C**auenda est autem in sociali vita et familiaritas nimia et affectio immoderata. **F**amiliaritas inq̄ in x̄ p̄bm̄ dicentē: q̄ familiaritas nimia parit contemptū. **I**deo dicit **Plaut⁹** vbi supra. **R**eminite nimis sodalē feceris. **E**t **Apulei⁹** in li. de deo **Socratis**. **P**arit p̄uersatio p̄tēptum. raritas p̄ciliat ad amirationē. af-

fectio alit̄. que si est immoderata degenerat in libidinem. **U**nde **Aug⁹** in li. confessionum. ij. dicit de seipso. **O**lim inquit dum essem iuuenis amare et amari erat mihi dulce. sed non tenebatur mod⁹ ab animo vsq̄ ad animum. quatinus est limosus limes amicitie. **R**am exalabant nebulę de limosa cōcupiscētia carnis. et scatebra pubertatis. et obnubilabāt cor meum ut non discerneret serenitas dilectionis a caligine libidinis. **U**trumq̄ nimirum in confuso estuabat. et imbecillem etatem rapiebat per abrupta cupiditatum atq̄ mersabat gurgite flagitiorum. inualuerat super me dñe irata et nesciebam. **I**dem in li. iij. **V**enam amicitie coinquinabam sordibus cōcupiscētie. cādoreq̄ illius obnubilabam tartaro libidinis. **D**einde in li. iij. ponit expressum exemplum de quodam socio et amico suo. immoderate a se dilecto dicens. **C**ōparauerā amicum societate studiorum nimis carum. mihi coeuum et efflorentem flore adolescentie. **S**ed nō dū sic amicus erat. sicut est amicitia vera. q̄ non est vera. nisi cū eā tu domine agglutinas inter coherentes sibi charitate per spiritum sanctū in cordibus diffusa. **S**ed tamen dulcis erat nimium cocta feruore pariliū studiorum. **E**t ecce tu imminens dorso fugitiorum tuorum deus vltionum simul et fons misericordiarū q̄ nos miris modis ad te conuertis. ecce abstulisti euz de hac vita cū vix expleisset annū etiam amicitia mea. **Q**uo dolore contenebratum est cor meum. eratq̄ mihi patria supplicium. et quicquid cum illo cōcaueram. sine illo in immanem verterat cruciatum. **S**olusq̄ flet⁹ erat dulcis m̄ et successerat amico meo in delitijs animi mei. **I**taq̄ miser eram et miser est omnis animus vinctus amicitia rerū mortalium. et dilaniatur cum eas amittit. ac tunc miseriam qua miser erat etiā antequā amitteret illas sentit. **S**ic ego m̄ loc⁹ infelix remanseram vbi nec essem. nec inde recedere possem. **E**t vt me facillime et intime

penetraverant dolor ille. nisi quia fide-
ram in barena cor meum. diligendo mo-
niturum quasi nō moriturum. Maxime
quippe me recuperabant alioꝝ amicoꝝ
solatia cū quibꝰ amabam qđ non pro te
amabam. Et hęc erit iugens fabula 7 lō-
gum mendaciū cuius adulterina ꝑfrica-
tione corūpebatur mens nostra. Erāt
7 alia q̄ in amicis ampliꝰ capiebant ani-
mum: videlicet colloq̄ 7 corridere. vicis-
sim obsequi. benivole simul libros dolci-
loquos legere. pariter nugari 7 simul ho-
nestari. interdū sine odio dissētere. ipsaqꝫ
rarissima dissentione consensiones pluri-
mas condire. docere aliqđ ad inuicē. aut
discere ab inuicem. absētes cū modestia
desiderare. veniētes cum letitia suscipere.
His 7 hmōi signis a cordibus amantiū
7 redamātiū procedentibꝰ per os ꝑ lin-
guam ꝑ oculos. ac mille motus gratissi-
mos quasi fomitibus aīos conflare. 7 ex
plumbus vnū facere. hoc est qđ diligit ī
amicis. Sicqꝫ diligitur ut rea sibi hu-
mana conscientia sit. si amantem nō re-
damauerit. nihil querēs ex eius corpore
ꝑter indicia benivolētię. Vincit lucꝰ ille
oritur siqꝫ moriatꝰ. ac tenebre dolorū ex
amissa vita moriētū. **A**rđo btūs q̄ amat
te. 7 amicū in te. 7 inimicū ꝑter te. Nul-
lum enī carū solus amittit. cui omnes in
illo cari sūt qui nō amittitur. hęc **Aug.**

**Qualiter pueri ad omnes ho-
mines se debeant habere.**

Cap XXXIII

Quoniam docēdi sunt pue-
ri. qualiter ad oēs homines ha-
bere se debeāt. 7 inter eos cōuer-
sari videlicet qualiter ad superiores. qua-
liter ad inferiores. 7 qualiter ad pares.
Qđ sic docet **Hugo de sācto Victore**
in li. de novitiōꝝ institutiōe: **D**iscretio
inquit ꝑsonaz qđtū pertinet ad dilectio-
nem habēda est hm meritum: qđtū vero
ad venerationē hm etatem 7 officiū. **D**e-
liores liquidē diligere. **S**uperiores debe-

mus honorare qz par est cōtumacia siue
in eo qui ꝑpter inferiorē gradū in homi-
ne virtutē despicit. siue in eo q̄ ꝑpter infe-
riorem vitā superiorē gradū contemnit.
Istis igitur honor. illis impendatꝰ amor
sic tñ ut honor istoꝝ sit voluntarius. 7 il-
loꝝ amor venerādus. **R**euerentia. n. si-
ne amore magis scrvilis est. 7 amor sine
reuerentia puerilis iudicari debet. **S**ex
deniqꝫ modis discretionē personaz ha-
bendā ex his colligimus. tribꝰ hm digni-
tatē. 7 tribꝰ hm cōversationē. **S**cđm di-
gnitatem superioribꝰ obedientiā. timorē
obsequium 7 venerationē debemꝰ exhi-
bere. **C**ū equalibus parē 7 concordā cu-
stodire inuicem obsequio beneficio 7 ho-
nore ꝑuenire. in oī actione 7 verbo su-
periorē locū eis tribuere. **E**t siquādo for-
tassis in aliquo negotio eos ꝑgire cogamur.
cū omni humilitate 7 reuerētia facē
nō ꝑcipere sed demōstrare. 7 si eos cōtige-
rit ꝑcedere cum alacritate 7 deuotione
quasi ex necessitate subiecti obedire. **I**n-
ferioribꝰ semp bñficiū 7 auxiliū impende-
re. nūqꝫ impropere siue cōtumelia corri-
pere. siue supbia gubernare. siue crudeli-
tate castigare. cū pietate fouere. venerationē
non exigere. societate 7 equalitate
amare. maioribꝰ ꝑ timorē subdi. equali-
bus ꝑ charitatem obsequi. minoribꝰ ꝑ
humilitatem cōquari. ꝑꝑicientibꝰ ꝑ
rati. obediētibus modesti. maledicentibꝰ
taciti. laudātibus verecūdi. **I**tem hm cō-
versationem superioribꝰ quideꝫ in oī lo-
co 7 in omni ope vel sermone studeamꝰ
reuerētiā exhibere. 7 quicqđ egerint aut
vbicūqꝫ fuerint. virtutis exemplū imitetꝰ
quodāmodo tacitū cōsortiū cooperādi
nunqꝫ ꝑsumamus expetere. **R**egligen-
tes vero 7 maxime illos quoz opera vel
studia reprehensione digna apparēt. ta-
li nos cautela declinare oportet ut 7 fugi-
amꝰ qđ faciūt 7 tamē iudicare nō ꝑesu-
mamꝰ qđ sunt. **C**ogitemꝰ in eiusmodi
nobis atqꝫ dari exemplū. neqꝫ ꝑmitti iu-
diciū. quia h̄ fortassis in eis ignorātia si-
ne infirmitas excusat. qđ si a nobis fieret

De eruditione

excusationē nō haberet. **Cū** medijs 7 eq̄
libus tāta nobis pacis 7 cōcordie seruan
de diligentia sit. ut i nullo vnq̄ negocio
q̄tū in nobis est fracta dilectio pturbet
studeam? inuiriā eis vnq̄ aut molestiā
inferre. **Alata** x̄o pp̄ amorē frat̄e cha
ritatis equo aīo sustinere. nihil cōtētiōse
vel arrogāter erga eos agere. sed parati
semp in oī ope. 7 ptinaciter insistentibz ce
dere. 7 laborātibz libēter subuenire. **Et**
qm̄ inter pares nō nūq̄ puerfa quedam
virtutis emulatio esse solet. operā nr̄am
neqz ingram? nolentibz neqz petentibz
subtraham? qz in vtroqz liuozis suspicio
esse pōt. **Siq̄** aut in aliquo forte nego
cio laborantibz opē ferre cupimus. tanta
hoc hūilitate 7 māsuētudine faciendū est
ut hisdem ipsis manifestū sit. q̄ nō excel
lentiā operis s̄ cōfortiū queram? labori.
hęc **Hugo**. **De** h̄ etiā **Seneca** loquitur
in li. de. iij. virtutibz. **Ves** in q̄t pares tibi
feceris si nec inferiores supbiēdo cōtem
nas. nec superiores recte viuēdo timeas.
Cūctis esto benign? nemini blād? pau
cis familiaris. oībz equus. **Senior** esto in
dicio q̄ sermone. vita q̄ vultu. nec tuę
bonę famę seminatoz sis. nec inuid? alie
nę. **Quę** nosti sine arrogātia postulanti
impartias quę aut nescis sine occultatio
ne ignorantie tibi postula impartiri. **Re**
terum nec tua desleas nec aliena mirens
non sis arrogans non audax. **Submit**
tas te non pūcias grauitate seruata. ad
mone libēter. reprehēde patiēter. alieno
rum vitioz nec curiosus sis. nec acerbus
reprehēsor. nec cum exprobratione corre
ctor. ita ut admonitiōne hylaritate pre
uenias. **Dicenti** q̄ esto tacitus auditor.
requirēti facile r̄nde. cōtendēti facile ce
de. hęc **Seneca**. **Ceterz** de psonaz reue
rentiā 7 honore qui fm̄ legē 7 ratiōnē si
ue pp̄ter naturā siue pp̄ter etatē. siue pp̄
officiū. siue pp̄ter mores. aut vitę s̄ctita
tem. debet illis ab oībz exhiberi. plenius
dictū ē superi? in secūdo hui? opis libro
vbi actuz est de reuerentiā dei. **Decigit**
ad p̄sens dicta sufficiāt de paruulozū

eruditione quę maxime exercenda est in
puerilitate.

De regimie vel disciplina ado lescentie. Cap XXXV

Cum autē annis puerili
bus decursis ad etatē puenerit
adolescētig. tūc etiam plurimis
eoz pp̄ter etatē. p̄nitatē ad malū valde
necessariū est frenū disciplinę. qd̄. s̄. nō so
lum a superioribz vel magistris debēt i
cipere. sed etiā ipsimet pp̄ter vsum rōnis
sibimet imponere. **Rā** de p̄nitatē illius
etatis ad malum dicit a dño **Sen.** viij.
Sensus 7 cogitatio hūani cordis in ma
lum prona sūt ab adolescentia sua. **Uñ**
sicut dicit **Salusti?** in cathilinario. **Ado**
lescentiū aī molles ac fluxi. haud diffi
le capiunt. s̄. a diabolo vel peccato. **Dic**
7 **Claudianus** in minori volumine. **Te**
neris est lubrica moribz etas. **Ideo** cōfi
tetur **Aug.** de seipso in li. confessionū. ij.
dicēs. **Exarsi** dñe aliqñ faciari inferius
in adolescētia. 7 siluescere vmbrosis amo
ribus ausus sum. 7 cōtabuit spes mea. et
cōputru corā oculis tuis. mihi placēs et
placere cupiēs oculis hoīuz. **Itaqz** p̄
na est adolescētia maxime ad tria mala.
Primo. s̄. animositatis. i. iraciū dię timi
de vel supbe. inx̄ illud **Seneca** in **Crea**
te. **Iuvenile** inq̄t est vitii regere nō pos
se impetū. **Et** de tali dicit **Ecd.** j. **Iracū**
dia animositatis ei? subuersio est illius.
Deniqz ad malū luxurię. iuxta illud
Salomonis **Proverb.** vij. loquētis de
meretrice. **Considero** inq̄t recordē iuue
nem q̄ trāsit p̄ plateas iuxta angulū 7 p̄
pe viā dom? illi? **Et** ecce mulier occurrit
illi ornatu meretricio p̄parata zc. **Et**
postea inquit. **Statim** sequit eā q̄si bos
ductus ad victimā. 7 quasi agnus lasciu
uens 7 ignorās q̄ ad vincula stult? tra
bat. donec trāssigat sagitta iecur ei?. ve
lut si auis festinet ad laqueū. 7 nescit qz
de periculo aīe illius agitur. iuxta illud
Quidqz de fastis. v. **Cū** iuuenilibz annis

luxuriat aī corpaq; ipsa vigēt. **I**dē in li. sine titulo. j. **Q**ue bello est habilis veni q; cōuenit etas. **C**ōtra hęc duo mala dicit **E**cclēsiastes. xj. **L**etare iuuenis ī adoleſcētia tua. s. s. malū iracundię timide 7 in bono sit cor tuum in dieb; iuuetū; tuę. s. s. malū luxurię. **V**n postea sequitur. **A**ufer irā a corde tuo 7 maliciā amoue a carne tua. adoleſcentia enī 7 voluptas vana sūt. **T**ertio ad malū totius dissolutionis 7 lasciuie. iuxta illud **S**enece in li. declamationū. j. **C**orrupti inquit ingenia desidiōse iuuentutis. s. a bono. nec vni? honeste rei labore vigilāt sed cantandi potius saltandiq; obscena studia effeminatos tenēt. **D**eniq; capillum frāgere 7 ad muliebres blādicias voces extenuare. mollitie corpis cū sc̄is certare. 7 imūditissimis se mūditijs excolere nostrorū adoleſcētū specimē est. **M**olles eneruelq; nati. in vitio manēt expugnatōres aliene pudicitie negligētes suę. hęc **S**eneca. **E**t recte dicit expugnatōres aliene zc. quia nō solū concupiscūt. sed etiā cōcupisci volūt. in illō **H**ieronymi ad dōmonē. **Q**uō erubescit inq; iuuenis cuius decoze veneres sūt. nobiliū dom? lustrare. matronarū salutationib; inherere zc. **A**d huiusmodi lasciuā iuuenilē ptinet illud detestabile initatorū. vide licet adoleſcētū seinnicem ad huiusmodi exhortantiū 7 puocatiū. s. modo sicut legi in li. sapiētie. ij. **V**enite inquit 7 fruamur bonis que sūt. 7 vtamur creatura tāq; in iuuetute celeriter. vino p̄cioso 7 vnguētis nos impleam?. 7 nō p̄treat nos flos tēporis. **C**oronemus nos rosis aīq; marcescāt. nullū pratū sit qd nō p̄transeat luxuria nostra. **N**emo nostz sit exors luxurię nostrę. vbiq; reliquamus signa letitię. qm̄ hęc ē pars nostra 7 hęc est fors. **P**rop̄ hāc multiplicē adoleſcentie p̄nitatē in malo. dicit **A**ug. in li. de ciuitate dei. xxj. **I**nfantiā quidē sine vllō reuisu carni subiacet. pueritia q; quia nondū ratio pugna suscipit. fere ab omnibus vitiolis delectationib; iacet. **V**e-

rūtū q; nō dū p̄cepti capax est infirmitas mentis. saluat p̄ sacramēta mediatoris **L**ū aut puentū fuerit ad etatē q̄ iā p̄ceptum capit 7 legi imperio subdi pōt. nec ad dānabilia peccata pducatur bellū contra vitia suscipiendū acriterq; gerendū ē. 7 siquidē nō dū victoriaz p̄suetudine roborata sūt facili? vincūt ac cedūt. **S**i autem vincere p̄suerūt 7 imperare. laboriosa superāt difficultate. nec id veraciter atq; sinceriter fit nisi delectatiōe vere iusticie que est in christi fide. **N**am si lex iubens assit 7 spūs adiuuās desit. p̄ ipsā. p̄hibitionē desiderio peccati crescēt atq; vincēt. reat? etiā p̄uaricationis accedit. **N**onnūq; sane aptissima vitia q̄busdā vitijs occultis supāt que vtutes esse putant in quib; regnat supbia 7 quedā sibi placēdi altitudo ruinosa. **T**unc itaq; victa deputāda sūt vitia cum dei amore vincūt qui nō nisi a deo p̄ mediatorem dei 7 hoīnz dat. q̄ fact? est particeps mortalitatis nostrę. ut nos p̄ticipes faceret diuinitatis suę. **P**aucissimi vero tante felicitatis extāt ut ab ipsa ineūte adoleſcentia nulla dānabilia peccata cōmittant. vel in flagitijs vel in facinorib; vel in nepharie cuiusq; impietatis erroribus sed magna spūs opprimāt largitate q̄cqd in eis dñari possit carnali delectatione. **P**lurimi vō p̄cepto legi accepto cū prius vitijs p̄ualētib; victi. 7 p̄uaricatores eius effecti sūt. tūc ad gratiā adiutricem cōfugiūt. qua fiāt 7 amarius p̄nitēdo 7 vehementius pugnādo q̄ pri? deo subditi. 7 ita victores p̄posita mēte carni. hęc **A**ug. **I**n quibus. s. vbi notandum est primo qd adoleſcēs multo grauius peccat puero. p̄p̄ liberiorē vsum rationis. 7 capacitatē p̄cepti ac p̄hibitionis **I**taq; p̄hibitio auget desiderū peccati nisi assit gratia spūs sancti. in illud **D**uidij sine titulo. li. iij. **V**itimus i vetitū semper cupimusq; negata. **S**ic interdictis imminet eger aquis. **D**e hinc etiā qd in quibusdā adoleſcētibus est continentia superba 7 simulata. qui scilicet ideo

De eruditione

continēt ut sibi vel alijs placeāt. Tales fuerunt virgines fatuę. quę lāpades quāde id est. corpora p cōtinentiā pura 7 nitida habuerūt. sed sine oleo. i. cōscientię nitore vel charitate. **Vñ** beatus Bern. **Ca**ueamus inquit ne vasoz nostroz vacuo splendore decepti sero habeam⁹ conqueri q lāpades nostre extinguntur. **E**go siquidem reoz nec illas quidē accēsas fuisse quę tūc videbant⁹ extingui. quia nec sumpserunt oleū secū sed vitrea poti⁹ q̄ ignea claritate fulgebāt. **T**ertio etiā notandū est in verbis p̄dictis Angu- stini. qđ nullus p̄cipue adolescēs vere continēs esse pōt. nisi dono dei. **I**deo qz p̄cipue in etate tali. hac de causa insi- stendū est orationi. **I**uxta illud sapiētis in li. sapiētis. viij. **P**uer inqt erā inge- niosus 7 sortitus sum animā bonā. 7 cū essem magis bonus. veni ad coinquina- tum corpus. 7 ut sciri qm̄ aliter nō pos- sum esse cōtinens nisi deus det. 7 hispuz erat sapientia scire cui⁹ esset b̄ donū. adij dñm 7 deprecatus sū illū. 7 dixi ex totis p̄cordijs meis. deus patrū meoz zc.

Quarto etiā notandū est ibi. qđ i ado- lescentia bello ingruēte necesse est omni- no vincere aut vinci. ideo adolescentem oportet armis spūalibus accingi. de q̄- bus dicit Eph. vj. **I**nduite vos armatu- ram dei. ut possitis stare aduersus insidi- as diaboli. **H**ec armatura q̄ tangit⁹ ibi est cingulū castitatis. lorica iusticię. calci- amentū boni exempli. scutū fidei. galea spei. 7 gladius orationis spūalis qui est verbū dei. **I**n his ergo vincere poterit ut ei merito 7 illud dici possit. j. **J**oh. ij. **S**cribo vobis adolescētes qm̄ vicistis malignū. **U**el illud qđ p̄ ea seq̄t. **S**cri- bo vobis iuvenes qz fortes estis 7 verbū dei in vobis manet. 7 vicistis malignum **F**ortes utiqz fuerūt illi adolescentes. s. machabei. qñ non soluz hostes sed etiā semetipsos vicerūt. ut legit⁹. ij. **M**achab. vij. **D**oz enim vnus linguā postularus ad cruciatū cito protulit 7 manus cōstā- ter extendit atqz fiducialiter ait. **E**cce ego

ista possideo. sed. ppter dei leges hec ipsa despicio quā ab ipso ea me recepturum spero. vnde rex 7 qui cū ipso erāt mirabā- tur adolescentis animū. q̄ tamquā ni- hil duceret cruciatū. **D**iuinmodi forti- tudo vix 7 raro inuenit⁹ in senibus a qui- bus tamen exemplū dari deberet adole- scentibz sicut fecit ille senex Eleazarus. q̄ pro lege offerēs se martyrio. dixisse legit⁹ ibidē. vj. **E**go quidē senectute dign⁹ ap- parebo adolescentibz. aut exemplū forte relinquā si p̄mpto aīo ac fortiter p san- ctissimis legibz honesta morte perfugar.

Quinto etiā notat⁹ qđ adolescens si forte contigent eū in pugna succūbere. mox debet ad p̄nitentię remediū confu- gere. sicut fecit adolescentior ille filius q̄ accepta portione bonoz a patre suo oīa in luxurijs dissipauit. 7 postea reuertens p̄nituit. ut legit⁹ **L**ud. xv. quem 7 pater cū gaudio suscepit. eumqz stola prima 7 annulo 7 calciamentis ornauit. in quibus ornāmēta spūalia designant. quibz vere p̄nitēs tanquā a morte aīę resurgēs de- corat⁹. sicut ibidē a patre dicit⁹. **H**ic fili⁹ meus mortuus erat 7 reuixit. perierat 7 i- uentus est. **H**inc 7 adolescēs fili⁹ vidue mortu⁹ suscitatus est a dño. sic legit⁹ ibi- dem. vij. **P**aulus quoqz in adolescētia spūaliter mortu⁹ fuit cū in necē **S**tepha- ni consensit. vt legitur **A**ct. vij. **A**c post- modum resipiscens ad vocē domini re- surrexit. ita ut 7 ipse adolescētem suscita- re meruerit. ut legitur idem. xx.

De bonis moribus formādis in adolescente.

Cap XXXVI

Sicut autem iuxta **V**arro- nem obstupescenda est optimo- rum morum in puero constan- tia. multo magis 7 in adolescente ppter etatis feruorem videtur admiranda. si- cut dicit **A**mbro⁹ super **B**eati imacula- ti. verbuz illud exponens. **A**dolescētul⁹ sum ego 7 contemptus. **R**ara inquit est

in iuuenibus humilitas. ideoq; mirāda
 dum etas viget. dum vires solide. dum
 sanguis estuat. dum debilitas ignorat.
 dum letitia frequentatur. Idem in eodē
 Iuuentus est ad amorem liberior. ad la-
 psū incautior. ad infirmitatem fragili-
 or. ad correctionem durior. Idem in li.
 j. de interpellationibus et infirmitate ho-
 minis. Consumere inquit me vis pecca-
 tis adolescentiē meę: Pulcre id etatis
 ad querelam arripuit. quia magis ad vi-
 tium esse lubricū consuevit. Et abet et pu-
 eritia innocentiam. senectus prudentiā.
 iuuentus delinquendi verecundiā. ado-
 lescentia sola est inualida viribus. infir-
 ma consilijs. vitio calens. fastidiosa mo-
 nitoribus. illecebrosa delitijs. Hęc Am-
 bro^o **Uñ Salomō Proverb. xxx.** **Tri-**
inquit sunt difficilia mihi et quartum pe-
nitens ignoro: Viā aquilę in celo. viā co-
lubri sup petrā. viā nauis in medio ma-
ri. et viam viri in adolescentia. Sicut enī
 priorum trium non apparent vestigia.
 sic adolescentis viā hominibus est igno-
 ta. Cum enim tota sit plena periculis. et
 quasi penitus inuia. nulli videtur esse
 peruia. Sic enim difficile in inuia viam
 inuenire. sicut in igne stare et non combu-
 ri. vel currere super aquas et non submer-
 gi. Et reuera sicut patet ex verbis Augu-
 stini superius positis: Null^o adolescenti
 am immunis a peccato transire posset ni-
 si gratia dei iuuans ac ducens adesset.
 Itaq; sicut dicit **Tullius** in libro de of-
 ficijs. ij. **Prima** quidem adolescentis cō-
 mendatio proficitur a modestia. dein
 de pietate in parentes. in suos beniuolē-
 tia. De hinc etiam facile in optimā par-
 tem cognoscitur. si ad viros sapientes et
 claros ac bene consulentes reipublice se
 contulerit. et cum eis assidu^o sit. hęc **Tul-**
lius. Cui cōsonat. et illd **Ecd. vj.** In mul-
 titudine presbyteroꝝ. id est. seniorū pru-
 dentiū sta. et sapiētię illorū ex corde con-
 iungere. ut omnem narrationem dei pos-
 sis audire etc. Super hoc et dominus ex-
 emplum prębuit adolescentibus quādo

duo dennis sedit in medio doctorum. nō
 quidem docens sed audiēs et interrogās
 vt legitur **Lud. ij.** Unde dicit beatus
Bern. in quodaz sermone. **O** humilitas
 virtus christi. q̄tum cōfundis superbiā
 nostrę vanitatis. parū aliquid scio. vel
 potius mihi scire video. et iam simile nō
 possum impudenter et imprudēter me in-
 gerens et ostentans promptulus ad lo-
 quendum. velox ad docendum. tardus
 ad audiendum. **Christus** cum tanto tē-
 pore silebat. cum seipsum abscondebatur.
 nunquid inanem gloriā timebat? vtiq;
 sed nobis non sibi. hęc **Bern.** At vero
 quia pauci mores habent predictos sci-
 licet expressos in verbis **Tullij.** idcirco
 plurimi admonitionibus et increpationi-
 bus et correctionibus in eis debent for-
 mari. **Iuxta** illud **Virgilij** in georgicis.
 libro. ij. **Portare** viamq; insiste domā-
 di. dum faciles animi iuuenum dum mo-
 bilis etas. **Vt** enim ait **Aristoteles** in li-
 bro. j. **Ethicoꝝ.** Differt non parum sic
 vel sic assuesci a iuuentute. **Et Salomō**
Proverb. xxij. **Proverbium** est adole-
 scens iuxta viā suam etiā cū senuerit nō
 recedet ab ea. **Unde** de viro in adolescē-
 tia nō erudito. dicitur **Job. xx.** **Ossa** ei⁹
 id est. vires anime implebunt vitijs ado-
 lescentię suę. **Adolescentię** vitia vocātur
 ossa quib⁹ etas illa est pronā. maximeq;
 luxuria et lasciuia. **De** quibus ait **Tulli⁹**
 in libro de senectute. **Adolescentē** pro-
 bo. in q̄ est aliqd senile. **Et** si ista ipsa de-
 fectio virium adolescentię vitijs efficitur
 sepius q̄ senectutis: **Libidinosa** enim et
 intemperata adolescentia effectum cor-
 pus tradit senectuti. hęc **Tulli⁹.** **Unde**
 de quibusdam effrenata libidine fruenti-
 bus dicitur **Raum. ij.** **Corruent** in cor-
 poribus suis. propter multitudinem for-
 nicationum meretricis speciosę et grate
Et vbi **Hiero⁹.** corruent. interpretatur.
 lxx. ponunt infirmabūtur. **Propter** hęc
 omnia recte dicitur e contra **Abren. ij.**
Bonum est viro cum portauerit iugum
 ab adolescentia. sua: **Itaq;** contra

De eruditione

tria predicta vitia adolescentie. tres virtutes precipue in eis sunt formande. videlicet contra superbam animositatem. humilitas. contra libidinem castitas. contra lasciviam maturitas. **H**umilitas formanda est per abiectioem quantum ad affectum. per consultationem quantum ad intellectum. per subiectionem quam parentibus et magistris ac senioribus exhibere debentur sic dicit **Petrus**. j. v. **A**dolescentes subditi estote senioribus. **H**inc et **Cyprianus** martyr in libro de. xij. abusionibus seculi. inter illa ponit adolescentem sine obedientia et dicit: **S**icut in senibus sobrietas et morum perfectio requiritur. sic ab adolescentibus obsequium et subiectio rite debetur. alioquin quomodo in senectute honoratus apparebit. qui discipline laborem in adolescentia non sustinuerit: hec **Cyprianus**. **H**inc et beatus **Bernardus**. in sermone de circumcissione domini: **R**eligat inquit homo fidelis subiectus esse magistro. sub quo voluntas eius frangatur. et obedientie freno concupiscentia reprimatur. **S**itque quod ait propheta: **I**mposuisti homines super capita nostra. **N**ec est dedignandum seruo quod precessit in domino. siquidem non est seruus maior domino suo. **I**esus uanquam cum iam etate et sapientia apud deum et homines creuisset. cum iam duodennis in iherusalem remansisset a beata virgine et **I**oseph in medio doctorum audies illos et interrogans. inuentus descendit cum illis. et erat illis subditus. et tu ergo. propter illum subditus esto. **F**ormanda est etiam per consultationem qua debent a senioribus et magistratibus consilia requirere. et eis humiliter acquiescere. **I**n illud **Deuteronomio**. xxxij. **I**nterroga patrem tuum et annuntiabit tibi. maiores tuos et dicent tibi. **D**icit etiam **Sidonius** in epistolarum suo libro. iij. **Q**uod plurimum laudis iuuenes moribus suis applicant vel acquirunt quotiens de negotiorum mentis ambigentes ad peritorum consilia recurrunt. **P**ropter humilitatis eius defectum amisit **Robo-**

am filius **Salomonis** pro maiori parte regnum. ut legitur. iij. **R**eg. xij. **P**ereliquit enim consilium senum. et adhibuit adolescentes qui nutriti fuerant cum eo et assistebant illi. ac de consilio eorum voluit aggrauare iugum super populum: et ideo decem tribus recesserunt ab eo. **U**nde dicitur de **Salomone** **Ecclesiastico**. xlviij. quod dereliquit post se imitatus a prudentia **Roboam**. qui auertit gentem consilio suo. **H**inc etiam dicitur in eodem. x. **S**edes ducum superborum destruxit deus. et sedere fecit mites pro eis. **S**imiliter castitas per alia duo formanda est. scilicet per verecundiam et sobrietatem. **E**t hoc contra duo mala quibus periclitatur castitas scilicet etatis feruorem et vite voluptatem. **N**am de adolescentie feruore dicit **Hieronymus** ad **Furiam** de seruanda uirginitate. **N**on ethnei ignes non vulcania tellus. non veseuus et olympus tantis ardoribus estuat ut iuueniles medulle uino plene et dapibus inflammate. **H**inc ardorem moderatur verecundia que proteritati est contraria. **N**am ardore luxurie estuantes solent esse procaces ad rogandum vel etiam rapiendum mulieres. verecundia vero utrumque cohibet. de qua dicit **Seneca** **Lucilio**. **V**erecundia bonum in adolescente signum est. **H**inc et **Ambrosius** in libro de officiis. j. **S**icut in senibus inquit grauitas et in iuuenibus alacritas. sic in adolescentibus verecundia velut quadam nature dote commendatur. **H**ec in ipso corporis motu gestu et incessu tenenda est. **H**abitus enim mentis cernitur in statu corporis. et vox quedam est animi corporis motus. **I**n ipso quoque corporis decore verecundia plus eminet. ita tamen ut ipsum decus non sit effectum. sed naturale simplex. neglectum potius quam expetitur. **S**ane siquid in natura vitij est. ars emendet. hec **Ambrosius**. **D**e vite voluptate in cibis et potibus ac similibus. dicit beatus **Bernardus**. **Q**uod periclitatur castitas in delitijs. sicut et pietas in negocijs. **I**deo dicit **Hieronymus** ubi supra

Quicquid seminarium est voluptatum
venenum puta. Ribil enim sic inflam-
mat corpora. membraq; titillat genita-
lia sicut cibus indigestus. ructusq; con-
nullus. Idē. Ventrem cibo distentum
7 vini potationib; irrigatū voluptas ge-
nitalium sequitur. 7 per membrorum or-
dinem ordo vitiorū est. Vanc volupta-
tem moderatur sobrietas. de qua dicitur
ad Titum. ij. Iuvenes hortare ut sobrii
sint. Deniq; maturitas similis per duo
formanda est. scilicet per gravitatem et
taciturnitatem. Et hoc contra duo ma-
la que sunt in lascivia. scilicet insolentia
gestuum 7 leuitas verborum. Est enim
gravitas virtus qua quis actionum ac
motuum suorum impetus regens ac mo-
derās ad competentem moram. 7 matu-
ritatem reducit. Unde ps. In populo
inquit gravi laudabo te. Et hoc multū
debet adolescentes. ut qd in senibus est
et debilitate. sit in eis ex virtute. iuxta il-
lud Lullij in libro de senectute. Adole-
scens inquit probo. in quo est aliquid
senile. Hinc 7 Ambrosius super Beati
immaculati. Etatis inquit maturitatez
precurrit quisquis in adolescētia positus
senilem gravitatem induit. 7 iuueniles
animos veterana quadam continentia
regit atq; componit. Huius gravitas
vel maturitas est in eis quasi auctoritas
Unde apostolus scribit Timotheo:
Nemo adolescentiam tuam contemnat
hoc est. talem te exhibe vt nemo ppter
etatem illam audeat te contēnere. Hinc
7 Hiero? Repocianum super hoc com-
mendat scribens ad Heliodorū. Re-
pocianus inquit iuuenis curam habuit
vt nullam in se daret fabulam rumoris
obsceni. ut qui mordebantur ad eius eta-
tem. stuperent ad continentiam. hilar-
tatem frontis temperabat gravitate mo-
rum. vt in risu gaudium intelligeres non
cachinnū. hec Hiero?. Porro maturi-
tas est virtus qua cum quadā animi fru-
ctuosa quiete quis a verbis non soluz fe-

dis aut superfluis. sed etiam vtilibus
se temperat. iuxta illud ps. Obmutui et
humiliatus sum. 7 silui a bonis. Hoc qz
maxime decet adolescentem ad reprime-
dum in eo garrulitatem atq; presumpti-
onem. Unde dicitur Eccl. xxxij. Adole-
scens loquere in tua causa vix cū necesse
fuerit. si bis interrogatus fueris habeat
caput responsum tuum. In multis esto
quasi inscius 7 audi tacēs. 7 simul 7 que-
rens. In medio magnatorū non presu-
mas. 7 vbi sunt senes non multū loqua-
ris. Hinc 7 exemplū de christi adolescē-
tis taciturnitate induimus paulo ante.
Sicut ergo dic Ambro? vbi supra. Dū
etas in adolescente viget. dum sanguis
estuauit. dum debilitas ignoratur. dum le-
ticia frequentatur. grādis morum est as-
suefacienda maturitas. quo natura vin-
catur. Et huiusmodi mores dilexisse vi-
detur dominus in adolescente illo. de q
dicitur Math. x. Iesus autem intuitus
eum dilexit illum. Veruz nullus pōt ad
hoc veracit informari vel reformari nisi
custodiendo 7 implendo mandata dei.
iuxta illud ps. In quo corrigis adolescē-
tior viam suam. in custodiēdo sermones
tuos. In hoc autem defecit idem adole-
scens qui audito consilio domini de om-
nibus pro ipso relinquendis abiit mēres
Erat enī multas possessiones habens.
sicut legitur ibidem. Non ergo custodi-
uit illud pceptum domini. qd habetur
Luc. xij. Videte 7 caute ab omni anari-
tia zc. Porro ad informationem morū
in adolescentia. multum valet triplex
memoria. scilicet senectutis. 7 mortis. 7 fu-
turi iudicij aduētus. Senectutis inquā
quia tunc non potest homo de facili mo-
res novos 7 isuetos induere. sicut nec se-
nex equus freno assuescere. Unde Gene-
ca Lucilio. Iuueni inquit est parendū.
seni vtendum. Hinc etiā Eccl. xxv. dicitur.
Que in iuuentute tua non pgrega-
sti quomodo inuenies in senectute tua?
Ideo optimū est deo in iuuetute seruire

De eruditione

ac mores bonos induere. quod est hostiam
deo fortem ac pingue offerre. Alioquin
ut legitur Malach. j. **Maledictus do-**
losus qui habet masculum in grege suo
et votum faciens immolat debile domi-
no. Nam ut dicit Ambrosius ubi supra.
Quid potest habere laudis. si corpus vo-
luptatibus effertur. et iam senectutis gelu-
frigidum ad sera deuotionis officia de-
posito iam seniorum vigore conuertat?
Non est enim corona nisi ubi fuerit diffi-
cilis lucta. hec Ambrosius. **Et utique cum**
nemo possit duobus dominis seruire.
multo melius et utilius et honestius est ho-
mini priores annos suos consumere in ser-
uitio dei quam in seruitio mundi vel carnis
vel diaboli. **Ubi Salomon Proverb.**
v. Ne des inquit alienis honorem tuum
et annos tuos crudeli. scilicet diabolo. ne
forte impleantur extranei viribus tuis. et
labores tui sint in domo aliena. et gemas
in nouissimis. quando consumpseris car-
nes tuas et corpus tuum. **Et dicas: Cur de-**
testatus sum disciplinam. et increpationi-
bus non acquieuit cor meum? **Rec audi-**
ui vocem docentium me et magistris non
inclinavi aurem meam. **Honores vocat**
vel diuinam imaginem vel iuuentutis
florem vel etiam gratiam baptismalem.
Quem iuuenis vendit. dum eum pro pec-
cati voluptate exponit. **Sicque viribus**
eius. id est operibus virium anime et cor-
poris implentur extranei. id est. delectan-
tur et satiantur demones a vita eterna alie-
ni. sicut illud **Isa. vij. Comederunt alie-**
ni robur eius et ipse nesciuit. **Et tunc ge-**
mit in nouissimis. id est. in senio vel in se-
nectute quando iam pro debilitate et in-
suetudine nihil boni potest incipere. **Ideo**
dicit Quidius in libro de arte. iij. Dum
vires annique sinunt tolerate labores. **Ja-**
veniet tacito curua senecta pede. **Uetu-**
re memores. iam nunc estote senecte. **Sic**
nullum vobis tempus abibit iners. **Ve-**
rum ut dicit Tullius in libro de senectu-
te In studijs laboribusque iuuentutis non

intelligitur quando vel quomodo se-
nectus obrepit: Ita sensim absque sensu
etas senescit. nec subito frangit. sed diu-
turnitate extinguitur. **Dicit etiam Fi-**
ballus libro. ij. Sepe quidem cani ni-
gros lesere capillos. **Hinc et Quidius si-**
ne titulo li. j. Labit occulte. fallitque vo-
lubilis etas. **Et celer admissis labit an-**
nus equis. **Ad hoc etiam est utilis me-**
moria mortis. iuxta illud **Ecc. vij. Me-**
morare nouissima tua. et in eternum non
peccabis. **Ut enim dicit Gregorius in moral.**
libro. xvj. Quisit carnis substantia testa-
tur sepulcra. **Nihilque sic ad eius deseri-**
um edomandum valet. quam ut quisque hoc
quod diligit viuere quale sit mortuum pen-
set. hec **Gregorius.** **Neque homo sibi iuuenis bla-**
diat de longiori vita. quam in hac vita mor-
tali non potest esse nisi stulta confidentia
Ut enim in prologion dicit Anselmus
Nihil morte certius. sed nihil hora mor-
tis incertum. **Et Ambrosius.** **Mors est inque**
in iuuenibus in insidijs. que semibus est
in ianuis. **Unde Seneca ad Luciliu.**
Iunior inquit es. quid refert. **Incertum**
est quo te loco mors expectet. **Itaque tu il-**
lam in omni loco expecta. **Ideo dicit Tul-**
lius ubi supra. Meditatus esse debet ab
adolescencia. ne mortem negligamus. si-
ne qua meditatione nemo tranquillo ani-
mo potest esse. cum certissime sit morien-
dum. et quo tempore sit incertum. **Hoc est**
quod dicit Job. xxxij. Nescio quoadiu sub-
sistam. et si post modicum tollat me fac-
tor meus. **Hinc etiam dicitur Ecclesia-**
stes. ix. Nescit homo finem suum: **Sed**
sicut pisces capiuntur hamo. et sicut aues
comprehenduntur laqueo. sic capiuntur
homines in tempore malo. cum eis exem-
plo supervenerit. **Ideo dicit Tullius in**
libro de senectute. Frustra sperat adole-
scens vel promittit se diu victurum: **Quid**
enim stultius quam incerta pro certis habe-
re? **Quid etiam quilla etas multo plu-**
res quam senectus habet mortis casus. **Faci-**
lius enim in morbos adulescentes incidit.

Filiozum regalium

gravius egrotant. tristius curantur. In hoc etiam melioris conditionis est senex quia quod sperat adolescens ipse consecutus est. ille vult diu viuere. iste diu vixit. Quamquam mihi quidem nec diuturnum videtur quicquam in quo est aliquid extremum cum enim id aduenerit. tunc id quod preterit effluit. hoc tantum remanet quod virtute recte factis quisque persecutus est. Mors etiam contingit adolescentibus aduersitate et repugnante natura. et ideo grauis. senibus vero venit tamquam sponte nulla vi adhibita. et ideo leuis. Sicut ergo poma ab arboribus si cruda sunt vi auelluntur. si materia et cocta decidunt. Sic vis adolescentibus vitam auferit. senibus maturitas. hec **A**ullius. Propter hec omnia dicitur **E**ccl. xij. Memento creatoris tui in die iuuentutis tue. antequam veniat tempus afflictionis tue. et appropinquet anni de quibus dicas. **N**on mihi placent. Antequam tenebescat sol et luna. et stelle et luna. et reuertantur nubes post pluiam. quam commouebunt custodes domus. et nutabunt viri fortissimi. et otiose erunt molentes in minuto numero. et tenebescet videntes per foramina. et claudet ostia in platea in humilitate vocis molentis. et consurgit ad vocem volucris et obsurdescunt omnes filie carminis. **E**xcella quoque timebunt. et formidabunt iniuria. florebit amygdalus. impinguabitur locusta. et dissipabitur capparitis. **U**bi tangunt etiam incommoda senectutis et afflictio mortis. **P**orro de tertio. scilicet de memoria futuri iudicii. **E**ccl. xij. postquam dixit **S**alomon. quod in futuro vanitatis arguentur preterita: loquens assertiue: statim subiungit loquens ironice. **L**etare ergo iuuenis in adolescentia tua et in bono sit cor tuum in diebus iuuentutis tue. et ambula in vijs cordis tui. et in intuitu oculorum tuorum. et scito quod pro omnibus his adducet te deus in iudicium. **E**t quia vice cordis adolescentis peruersae duae sunt ut dictum est supra. scilicet animositas iracunda. et voluptas lasciuia. protinus ad-

iungit: **A**ufer iram a corde tuo et auertere maliciam a carne tua. **M**alicia siquidem culpe. id est voluptas carnalis auerenda est per maliciam penitus per castigationem carnis. **I**uxta illud **E**ccl. xij. **M**alicia horum obliuionem facit luxurie maxime.

De institutione coniuugalis vite.

Cap XXXVII

Quia vero sicut predictum est in etate adolescentie maxime ingerere solet auctor concupiscentie. regendus est impetus ille concubij lege. iuxta illud apostoli. **I**. **C**or. vij. **P**ropter fornicationes inquit unusquisque uxorem suam habeat. melius est enim nubere quam viri. **U**nde **S**alomon **P**rouerb. v. **L**etare inquit cum muliere adolescentie tue. id est cum illa quam in adolescentia tua duxisti. tam caste conuersare. ut aliam non cognoscas ipsa viuente. **N**on et paulopost. **Q**uare inquit seducaris filium ab aliena et foueris in sinu alterius scilicet ei adhaerendo. cum tuae proprie iungi possis absque peccato. **U**t enim dicit **A**ug. in li. ix. super **G**enesim. **U**terque sexus propemodum in ruinam turpitudinis recte excipitur honestate nuptiarum ut quod potuisset esse sanis officium etiam sit egrotis remedium. **I**taque iuuenis vel adolescens qui pro etatis congruentia coniugium initurus est. de coniuugali statu instruendus est. **E**t maxime de tribus videlicet de ducenda uxore. de suscipienda prole. de regimine domus atque familie. **S**uper primo in duobus adhibenda est discretio. scilicet in uxoris acceptance consideranda sunt duo: scilicet qualis ducatur et qua intentione. **I**deo inquam qualis. quia bona uxor. ut dicit philosophus rara avis est in terris. **U**nde **S**alomon **E**ccl. xij. **V**ix inquit unum de mille repperi. mulierem ex omnibus non

De eruditione

inueni. Ideo dicitur **Prouerb. xix. Domus**
et diuitie dantur a parentibus a domino
autem proprie vxor prudens. Et in co-
dem. **xxj. Mulierem fortem quis inue-**
nit procul et de ultimis finibus precium
ei. Propter hoc etiam dicitur in eodem
xviij. Qui inuenit mulierem bonam inue-
nit bonum. scilicet quod rarum est et carum
Ideo merito reputanda est inuentio. re-
cteque in eligenda vxore diligens adhibe-
da est prouisio. ne contingat errare in eo
quod postea non possis emendare. Nam ut
dicit **Theophrastus** in aureolo. Nulla est
vxoris iam coniuncte probatio. sed qualis
cumque obuenerit est habenda. et iugiter
retinenda. etiam si iracunda. si fatua. si
deformis. si superba. si fetida. Et ut di-
cit **Fulgentius** in libro nicologiarum. j.
Sicut nihil benigna utilius coniuge. sic
nihil infesta crudelius muliere. quanto
nonsapiens pro viri salute suam opponit ani-
mam pignori. tantum maligna ad mor-
tem mariti. etiam vitam suam reputat ni-
bili. ergo coniunx quanto est iure coniunctior
tantum est ad mortem dulcedine mellea
aut felle malitie toxica: Est quippe aut pe-
petuale refugium aut perbenne tormen-
tum. hec **Fulgentius**. Bona siquidem
vxor virum mitigat iratum. et ideo pro-
prie dicitur mulier quasi molliens heri.
Unde dicitur **Ecd. xxvj. Gratia mulie-**
ris sedule delectabit virum suum. et ossa
ipsius impinguabit. Errantem quoque cor-
rigit. et auersum a deo conuertit. iuxta il-
lud apostoli. j. ad **Cor. vij. Sanctifica-**
tus est vir infidelis per mulierem fidelem
Super hoc in beata **Cecilia** habetur ex-
emplum. quod sponsata mox sponsum con-
uertit ad christum. Unde de tali dicitur
Prouerb. xij. Mulier diligens corona
est viro suo. Et quoniam hec et alia plu-
ra bona facit vxor bona marito. ideo di-
cit **Ecd. xxvj. Mulieris bonae beatus vir**
Et p. Pars bona mulier bona. Eco-
tra vero dicit alibi scriptura. Tria expel-
lunt hominem de domo. sumus stillicidi

um. et mala vxor. **Vinc et Ecd. xxv. dicit**
Commorari leoni et draconi placebit quod
habitare cum muliere nequam. **Consi-**
derandum est etiam qua intentione du-
cenda sit. ut videlicet non causa luxurie
sed prolis procreande. vel fornicationis
euitande. Et enim dicit **Aug.** in libro
de bono coniugali. Decus coniugale ca-
stitas est procreandi. ac fides reddendi
carnalis debiti. Super hoc exemplum
habetur in **Tobia** iunior: cui dictum
est ab angelo. sicut legitur **Tobie. vj.**
Hi qui coniugium ita suscipiunt. ut de-
um a se et a sua mente excludant. et libi-
dini sue vacent. sicut equus et mulus in
quibus non est intellectus. in his habet
potestatem demonum: Tu autem cum
acceperis eam per tres dies continens esto
ab ea. Et post ibidem. viij. legitur eundem
Tobiam in oratione sua dixisse domi-
no: Tu scis domine quia non luxurie cau-
sa accipio sororem meam. sed sola posteri-
tatis dilectione in qua benedicatur nome-
ntum in secula seculorum. Similiter in
vxoris cohabitatione duo sunt atten-
denda. scilicet qualiter diligenda sit. et
qualiter tractanda. Diligenda est enim
pudice tanquam vxor. non tanquam adulte-
tera. sicut alias dictum est supra: Juxta
illud **Sexti pythagorici** in sententijs.
Adulter inquit est in vxore propria ama-
tor ardentior. In aliena quippe vxore tur-
pis est omnis amor in sua minus. Super
hoc narrat exemplum **Hieronimi** con-
tra **Iouinianum**. Refert inquit **Vene-**
ca se cognouisse quendam hominem or-
natum qui exituras in publicum fasciam
vxoris pectus colligabat. et ne puncto quod-
dem horum presentia eius carere poterat.
Potionem quoque nullam nisi tactus
alterius labris vir et vxor haurebant. et
alia non minus inepta inque improuida
vis ardentis amoris erumpebat facie-
bant. Origo quidem amoris honesta
erat. quia scilicet coniugalis. sed ma-
gnitudo deformis. Nihil autem causę

interest ex q̄ honesta tam quis insanat. Sapiens ergo iudicio debet amare coningem nō affectu. Nihil enī ē fedius q̄ vxorē amare quasi adulterāz. **S**o rem improbam. idem illis pudicitiam precipiunt qui 7 auferunt. Itaqz cito eiusmodi nuptias soluit facietas. hec **P**iero.
Tractare quoqz debet eam honorifice 7 caste. fm illd apostoli **1** Cor. xij. Honorabile sit connubium in omnibz 7 thorus immaculat. Honorifice inqz debet illam tractare. scilicet ut non habeat illam vilem q̄i famulam. sed honorabilem quasi sociam. Propter hoc enim dicitur mulier non facta esse de capite vlt pedibus viri. sed de latere vt per h̄ detur intelligi qd nec domina nec ancilla sed socia debet esse. Caste quoqz debet illā tractare scilicet ut nec loco nec tempore nec modo indebito velit cum ea carnalē copulam exercere. **U**n̄ dicit **P**etrus in **1** Cor. ij. Viri cohabitare vxoribus vestris fm scientiam quasi in infirmiori vasculo muliebrī impartientes honorem tanqz 7 coheredibus gratie vestre.
Secundo i quo debet instrui scilicet de prolis susceptione: sciendum. q̄ ad hoc precipue debet tendere 7 in eius acceptione 7 in eius carnali cohabitatione sicut dictū est supra de **T**hobia iuniorē. quoniam hec prima 7 precipua fuit causa in matrimonij institutione. scriptura dicente **Gen.** p. Vasculum 7 feminam creauit eos. benedixitqz illis deus. 7 dixit. Crescite et multiplicamini zc. 7 post in sequenti ca. Non est inquit bonum hominem esse solum. faciamus ei adiutorium simile sibi scilicet ad procreationē liberorū. Itaqz sicut dicit **Aug.** contra **F**austum. **L**ex eterna conseruando naturali consulens ordini non ut faciande libidini seruiatur sed ut saluti generis prospiciat ad prole tantummodo propagandam mortalis carnis delectationem dominatu ratiōis in cōcubitu sinit relaxari. **U**nde 7 **A**braam nature ordinem seruans etiam cum ancillē commiseret. nihil aliud agebat

nisi ut homo nasceretur. hec **Aug.** **I**n prole ḡ sicut dicit idē **Aug.** sup **P**enelimum. recte attenditur ut amanter suscipiatur. benigne nutriatur. religiose educetur. **D**e dilectione bonę vxoris 7 plis intelligitur illd **S**alomonis **P**rouerb. v. **A**erna charissima 7 gratissim⁹ hinnulus. hoc est: **A**lla coniūx charissima tibi habeatur que sic fornicatores sicut cerua serpentes prosequitur. et filius ex illa natus castitatis amator sit tibi gratissimus. qui ad modum hinnuli ad bona est agilis visu fidei prospicax. **A**tutū varietate distinctus. **D**e his autem ac ceteris que pertinet ad bona coniugij plenius dictum est superius in secūdo hui⁹ operis libro vbi actū est de reuerētia hui⁹ sacramenti.
Porro de tertio in quo debet adolescens nupturus instrui. hoc est de regimine domus ac dispensatione familie sue. personarum ac rerū familiarium: ante omnia sciendum. q̄ bonus paterfamilias domum suam totāqz familiam suis vtiqz bonis moribus 7 actibus potius q̄ varijs ac preciosis materijs aut speciebus illustrat 7 ornat. sicut etiam ex phoz dictis liquido cōstat **V**erbi gratia. **T**ullius de officijs li. j. **D**ignāda est dignitas domo. non ex domo tota dignitas q̄renda est. nec domo dñs. sed domino domus honestanda est. **I**tem **S**eneca in libro de. iij. virtutibus cardinalibus. **N**ec dominum velis esse notum a domo. sed domum a domino. **I**dem ad **L**uciliuz epistola. v. **Q**ui domum intrauerit nos potius miretur q̄ supellectilem nostram. **M**agnus ille est qui fictilibus sic vtitur quomodo argento. nec ille minor est qui sic argēto vtitur quomodo fictilibus. hec **S**eneca. **E**contra vero dicit **T**ullius **S**alustio. **N**on est quicqz turpius domui tuę q̄ tuiipse. **V**erū ut dicit **V**alerius maximus li. ij. **Q**uid prodest foris esse strenuū si domi male viuit. **Q**uoz enī opa splendorē suum pcul obtinuisse videntur. eorum dignitatem indignū est ac deforme domi

De eruditione

tollabi. Circa personas debet attendere ut domesticos diligit et promoueat iuxta illud apostoli .j. **T**imoth. v. Si quis suorum et maxime domesticorum curam non habet. fidem negauit. et est infideli deterior. Et illud **Ecd.** .iiij. Noli esse quasi leo in domo tua. euertere domesticos tuos. Extraneos autem hilariter ac curialiter recipiat. Iuxta illud apostoli **Ro.** .xij. **H**ospitalitatem sectantes. Et illud **Heb.** .xij. **C**haritas fraternitatis maneat in uobis. per hanc enim placuerunt quidam angelis hospitio recepti. **H**inc et **Tulli** ubi supra. In domo inquit hominis cari hospites multi recipiendi sunt. et admitteunda hominum multitudo cuiusque generis. atque adhibenda est cura largitatis. aliter nimirum ampla domus domino sit de decori. si est in ea solitudo. et maxime si sub alio domino solita est frequentari. **O**diosum est enim cum a pretereuntibus dicitur: **O** domus antiqua. bene quae dispari domino dominaris. **I**dem in li. ij. **D**ecorum est inquit valde domos illustrium virorum illustribus hospitibus patere. hec **Tullius**. Et vocantur illustres viri non modo diuitijs et potentia vel honore seculi predicti. sed magis iusticia et bonitate conspicui. etiam si pauperes sint et abiecti. **U**n **Lactantius** in libro de uero cultu. **N**on inquit illustribus. id est diuitibus ac potentibus in seculo debet patere domus iusti et sapientis. sed humilibus et abiectis. **N**ihil enim est a viro iusto faciendum quod non sit beneficium. **B**eneficium autem si refertur interit ac finitur. hec ille. **C**ui resonat illud in euangelio. dictum a domino **Lud.** .xiiij. **C**um facis prandium aut cenam noli vocare amicos tuos neque vicinos diuites. ne forte et ipsi reuertentur te et fiat tibi retributio. sed cum facis conuiuium uoca pauperes. debiles. cecos. claudos. et eris beatus. quia non habent unde retribuunt tibi. retribuetur enim tibi in retributione iustorum. **D**enique circa rei familiaris administrationem instruendus est ut res ipsas sine pos-

sessiones temporales sollerter ac fideliter multiplicet. eante conseruet. prudenter dispenset.

De illo qui voluerit continere. Cap. XXXVIII

Quod si aliquis adolescentium inspiratus a deo voluerit continere vel etiam religionem ingredi. non debet a parentibus prohiberi. Iuxta illud **Salomonis** **Proverb.** .ij. **N**oli prohibere bene facere eum qui potest. si uales et ipse benefac. **U**t enim ait apostolus. .j. **Cor.** .vij. **B**onum est tibi mini mulierem non tangere. Et paulo post **Volo** autem inquit omnes homines sicut me ipsum esse. id est. uirgines. **S**ed forte obiecit aliquis sicut refert **Hiero.** .li. j. contra **Iovinianum**: **S**i omnes inquit uirgines fuerint. quomodo stabit genus humanum. **A**t inquam. **N**oli metuere. ne omnes fiant uirgines. quia res difficilis est uirginitas. et ideo rara. **S**i omnes esse uirgines possent. nunquam dominus diceret. qui potest capere capiat. hec **Hiero.** **I**llis ergo qui commode valent et uolunt continere non expedit nubere sed potius sic permanere. iuxta illud apostoli ubi supra: **B**onum est illis si sic permanserint sicut et ego. **E**t hoc propter duo. uidelicet propter gloriam uirginitatis. et propter incommoda uitae coningalis. **V**irginitas enim meriti et premij magnam prerogatiuam non solum habet nunc in nouo testamento. sed etiam habuit quondam in ueteri iam humano genere multiplicato. **U**n **Hiero.** ad **Eustochium**. **Q**uam inquit benedictio sola liberorum erat ubi adhuc orbis uacuum esset. paulatim uero segete crescente messor immisus est. **I**taque uirgo fuit **Helias**. uirgo **Helisus**. uirgines quoque multi filij prophetarum. **H**ieremias etiam propter captiuitatem uxorem prohibet accipere. **I**dem ipsi et alij uobis loquitur apud dicentes: **T**empus breue est. reliquum est ut hi qui habent uxores

sint tāq̄ nō habentes. hęc Hieronym⁹.
Sic Joseph ⁊ beata virgo se habuerūt
 qui licet matrimonio coniuncti tamē vir
 gines pariter manserunt. **Uñ** idē **Hie**
ro⁹ contra **Heluidiū**. Tu inq̄t **Variā**
 dicis virginē non permansisse: **Ego** mi
 bi plus vendico etiā **Joseph** virginē p̄
Variā fuisse vt ex **Virginā** p̄ingio nasce
 ret filius **Agō**. et cū **Varia** **Agō** p̄māsit
 q̄ domini p̄r appellari meruit. hęc **Hie**
ro⁹. **Iohannem** quoq̄ p̄r ceteris ap̄lis
 dilectum volentes nubere dominus vo
 cauit de nuptijs. ut ipsum virginem vir
 go sequeretur ac p̄rogatiuaꝝ acciperet
 in p̄mio virginitatis. de qua scilicet p̄
 rogatiua plenius dicitur infra. **Por**
ro incōmoda nuptiarum multa sūt
 ⁊ a multis bonis impediunt. **Primo**
 quidem a seruitio dei propter sollicitudi
 nem seculi. iuxta illud apostoli. **i. Cor.**
vij. Qui sine vxore est sollicitus est q̄ sūt
 domini. quomodo placet deo. **Qui** autē
 cum vxore est sollicitus est quē sūt mūdi
 ⁊ diuisus est. **Propter** hoc etiā in occi
 dentali ecclesia ministri in sacris ordin
 bus constituti prohibentur nubere. vt
 dei seruitio libere possint vacare. **De**
 hinc etiā impedit a studio sapientiē. p̄
 pter q̄ ⁊ antiqui p̄bi maluerunt contine
 re q̄ nubere. **Uñ** **Hiero⁹** contra **Ro**
manianū. **Epicurus** etiā inquit volup
 tatis assertor. raro dicit sapiētibus inēu
 da esse coniugia. quia multa nuptijs ad
 mixta sunt icōmoda. **Grane** quoq̄ esse
 viro sapienti venire in dubium vtrum
 bonam aut malam ducturus sit. **Fer**
tur ⁊ **Aureolus theophrasti** liber de nu
 ptijs in quo quērit. an viro sapienti vx
 or ducenda sit: **Et** cum definisset si pul
 cra esset. si bñ mougerata. si honestatis
 parētib⁹. si ipse quoq̄ sanus ac diues sit
 sapientem. aliqñ matrimonium inire sta
 tim intulit. hęc rara in nuptijs vniuersa
 concordare. **Non** enim inquit igitur vx
 or ducenda sapienti. **Primum** enim ex
 b̄ patet impediri studia p̄bie. nec posse
 quēq̄ libris ⁊ vxori parē inseruire. **Pul**

ta etiā posse quē matronarum vsibus
 necessaria sunt. aurum videlicet gemmę
 variaq̄ supeller. ac preciosę vestes. **De**
 inde per totas noctes contra virum gar
 rulḡ questionēs. illa quideꝝ in publicum
 p̄cedit ornatioꝝ. hęc honoratur ab om
 nibus. ego in p̄uentu feminarum misella
 despicioꝝ. **Cur** aspiciebas vicinā? **Quid**
 cum ancillula loquebaris. de foro veni
 ens quid attulisti? **Deniq̄** alterius amo
 rem suum odium suspicatur. **Attēden**
 da est semper ei⁹ facies. ⁊ pulcritudo lau
 danda. ne si alteram aspexeris se estimeꝝ
 displicere. **Vocāda** est dominā. celebrā
 dus natalis eius. iurā dñ per salutem il
 lius. ⁊ ut sit superstes orandum. honorā
 da nutrix eius ⁊ genula. seruus. patronus
 ⁊ alumnus ⁊ formosus asseda ⁊ procura
 tor calamistratus sub quibus nominib⁹
 adulteri delitescunt. **Si** totam ei domū
 regendam commiseris seruiendum est.
Si aliquid arbitrio tuo reseruaueris fi
 dem sibi haberi non putabit. ⁊ in odium
 vertetur ac iurgia. ⁊ nisi cito consulueris
 an⁹ venena parabit. **Ruñifices** ⁊ institu
 tores sericarum vestium si intromiseris
 periculum est pudicitie. **Si** vero probi
 bueris iniuria suspicionis. **Verū** quid
 prodest etiā diligēs custodia cum vx
 or seruari impudica non possit pudica
 non debeat. **Infida** enim custos est ca
 stitatis necessitas. **Et** illa vere pudica di
 cēda est cui licuit peccare s̄ noluit. **Pul**
 cra cito adamatur. feda facile p̄cupiscit.
Difficile custodit q̄d plures amāt. **Vo**
 lestum est possidere q̄d nemo habere di
 gnetur. **Vinoꝝ** tamē miseria deformis
 habetur q̄ formosa seruatur. **Ribil** tu
 tum est in quo totius populi vota suspi
 rant. alius forma. alius ingenio. ali⁹ fa
 scenninis. alius liberalitate sollicitat. ali
 quo modo expugnatur q̄d vndiq̄ lace
 situr. **Si** propter dispensationē dom⁹
 ⁊ lāguorū solacia ⁊ fugam sollicitudinis
 ducūt vxores: multo meli⁹ seruus fide
 lis disp̄sat obediens auctoritati dñi. ⁊
 dispositiōi ei⁹ obtēperās. q̄ vxor q̄ i eo

De eruditione

se estimat dominaz si aduersus viri faci-
at voluntatem .id est. qd placet non qd
iubetur. **A**ssidere aut egrotati magi pos-
sunt amici vernule beneficijs obligati qz
illa que nobis imputet lachrymas suas
z hereditatis spe vendat in glunem . et
solicitudinem iactans languentis ani-
mum conturbet. **V**si languerit coegro-
tanduz est. z nuqz ab eius lectulo recede-
dum. **A**ut si bona fuerit z suavis vxor q
tamen rara anis est. cum parturiente ge-
mimus. cuz periclitante torquemur. **S**a-
piens aut nuqz solus esse potest .habet
enim secū omnes quicuqz sunt. quicuqz
fuerūt boni .z animū eoz quocūqz vult
transfert. **N**unqz minus solus erit qz cū
solus fuerit. **D**ozro causa liberoz vxorē
ducere. ut vel nomē nostrū non intreat.
vel habeamus senectutis psidia. z certis
vtamur heredibz stolidissimū est. **Q**uid
enim ad nos pertinet recedentes e mūdo
si nomine nostro alius nō vocetur . cum
z filius non statim patris vocabulum re-
ferat. z innumerabiles sint qui eodem ap-
pellantur nomine. aut que senectutis au-
xilia sunt nutrire domi qui aut prior te
forte moriatur. aut peruersis moribus sit
aut certe cum ad maturam etatem vene-
rit tarde ei videaris mori. **H**eredes autē
meliores z certiores sūt amici z ppinqui
qz iudicio eligas qz qz velis nolis habe-
re cogaris. licet certa hereditas sit. **M**eli-
us est dum viuīs bene vti substantia tua
qz tuo labore quesita in incertos vsus re-
linquere. hęc z huiusmodi **A**theofrastus
differens quem non suffundat christia-
norum quozum conuersatio in celis est.
Cicero quoqz rogatus ab **D**ircio ut p^o
repudium **L**erentij sorozem eius duce-
ret. omnino facere superseedit. dicēs se vx-
ori non posse z pbię pariter operam da-
re. **G**eorgias rhetor librum pulcerrimū
de concordia grecis tunc inter se dissidē-
tibus recitauit **O**lympie. **C**ui **M**elāci-
us inimicus eius. hoc vobis iquit de cō-
cordia pcepit qui se z vxorē z ancillu-
lam tres in vna domo concordare nō po-

tuit. emulabatur quippe vxor eius alicū-
le pulcritudinem. z castissimū virū quo-
tidianum iurgijs exagitabat. **L**ota de-
niqz amoris vxorie isectatio apud **P**la-
tonem posita est. z omnia eius incom-
moda lylias explicat. qz non iudicio sed
furore ducat vxor. z maxime vxoris pul-
critudinis grauisimus accubet custos.
hęc **V**iero. **D**ozro sicut refert **V**ale-
rius maximus. **S**ocrates ab adolescētulo
consultus vtruz vxorē duceret. an ab
omni matrimōio se abstineret. respōdit:
vtrū horum fecisset ipsum pgnitentiam
acturum. **N**am hinc te inquit solitudo
ibi te orbitas excipiet. **H**inc generis in-
teritus. illic hęres alienus. illic perpetua
solicitudo contextus querelarum dotis
ex comprobatio affinium graue superci-
lium garrula socri lingua. successor alie-
ni matrimōij incertus. liberozum euen-
tus. hęc **V**alerius. **D**eniqz sicut dicit et
Quidius in libro methamorph. i. **I**m-
minet exitio vir coniugis illa mariti.
Filius ante diem patrios inquit in an-
nos vel honores. **C**ui consonat illud p-
pheticum. **D**icheę. vij. **A**b ea que doz-
mit in sinu tuo custodi claustra oris tui.
quia filius contumeliam facit patri. filia
conspicit aduersus matrem suam. nur-
contra socrum suam. z inimici hominis
domestici eius. **H**ęc de incōmodis con-
iugalis vite. propter que multifipientū
ut dictum est refugerunt nubere. **V**erū
tamen quia difficilis. z ideo rara est sin-
ceritas pudicitie coniugalis. i quibusdā
z maxime in antiquis patribz apud de-
um videtur equiparari statui vel merito
virginitatis. **U**nde **R**ugj. in libro de bo-
no coniugali. **I**lli inquit etiam siqui for-
te nunc inueniuntur qui non in conu-
bio querunt nec appetūt. nisi tantum id
propter qd nuptie institutę sunt cogqua-
ri sanctis patribz non possunt qui ope-
ri nuptiali ad propagationē intenti sūt.
In istis enim qui nunc sunt carnale est
ipsum desiderium filiozum. in illis autez
spirituale erat. quia sacramēto illi^o tps

congruabat. eademque vena charitatis
nunc spiritualiter et tunc carnaliter propter matrem
nostram hierusalem erant filii propagandi
et virtutes quodammodo a aliquo in opere patet aliquando
habitu latet. Quo circa si non est impar
meritum patientie in Petro qui passus est. et
in Iob qui passus non fuit. Sicut non est im-
par continentie meritum in Iohanne qui nul-
las expertus est nuptias. et in Abraam qui fi-
lios generavit. Siquidem et isti celibatus
et illi nubium christo militauerunt. pro distri-
butione temporum. sed continentiam Iobes in
opere tenebat. Abraam vero in solo habi-
tu habebat. Res igitur ipsas si comparem
nullo modo dubitandum est continentie ca-
stitatem esse meliorem quam castitatem nuptialem.
Dones vero cum inter se comparem ille meli-
or est qui bonum amplius habet quam alius.
Melius est etiam omnia bona vel minora tene-
re quam magnam bonum cum magno malo ha-
bere. Nam et in bonis corporibus melius est ha-
bere staturam cachei cum sanitate quam sta-
turam Holie cum febre. hec Augustinus. Et hec
ad presules de adolescentium regimine ac di-
sciplina sufficiant.

**De puerilibus euacuandis in vi-
rili etate. Cap. XXXIX**

Quam autem per etatem priorum
gradus ad virile statum accesserint. tunc quidem oportet implere
quod dicit apostolus. I. Cor. xiiij. Cum essem par-
vulus loquebar ut paruulus cogitabam ut
paruulus. sapiebam ut paruulus. quoniam autem
factus sum vir euacuavi quae erant paruuli.

Siquidem licet in moribus puerorum
quaedam sunt laudabilia. et ob haec imitanda
plurima inde nihilominus etiam sunt vitanda.
Nam imitanda quidem est in eis innocen-
tia. secundum illud apostoli. I. Cor. xiiij. Mali-
tia inquit paruuli estote. sensibus autem perfe-
cti. Imitanda est etiam humilitas. secundum illud
verbum domini Matth. xvij. Quicumque igitur inquit
humiliauerit se sicut paruulus iste. haec est ma-
ior in regno caelorum. Imitanda est itaque vite
puritas sine castitate. Ob hoc enim post com-
munionem castitatis oblatus sunt ei par-

uuli et benedixit eis. ut legitur Matth. xix.
Porro vitanda sunt in eis ea quae proprie di-
cuntur puerilia. Verbi gratia. **D**istructiosum
est et abominabile hominem iam virum vel senem
manuilla sugere. multoque magis pueriles
more retinere. Hoc est enim quod odit dominus
scilicet senem fatuuz. ut legitur Ecc. xv. Hinc
etiam dicit Esaias. lxxv. Puer centum annorum
morietur. et peccator centum annorum male-
dictus erit. Sicut enim peius est bestia-
lem esse quam bestiam. quia bestiam esse est a
natura. bestiale ex vitio. sic peius est pue-
rilem esse quam puerum. Unde Seneca ad Lu-
ciliam epistola. iij. Tenes inquit memoriam
quod tui gaudium senseris cum praetexta posita
virile togam superfueris et in forum deductus es
Maius expecta cum puerile animi depo-
sueris. et te in viros proprie transferis. ad-
huc enim non pueritia. sed quod est grauius pueri-
litas remanet. et haec quidem peius est quod habe-
mus auctoritatem senum. sed vitia puerorum.
nec puerorum tamen sed infantium. Illi leuia
bi falsa formidant nos. utraque haec Seneca.
Euacuanda ergo sunt puerilia vi-
ro. sicut testatur apostolus de seipso. videlicet
pueriliter loqui. haec est sine praemeditatione
ac iudicio et deliberatione. Nam contra
dicitur de viro in isto quod disponit sermo-
nes suos in iudicio. Et alibi. Quis in se me-
ditabitur sapientiam. et lingua eius loquetur
iudicium. Item pueriliter cogitare scilicet de
solis presentibus et non de futuris. prouidere.
iuxta illud Deuter. xxxij. Utinam saperent et
intelligerent ac nouissima prouiderent.
Unde et dicit Proverbia. vj. Vade ad
fornicam o piger et considera vias eius. et
disce sapientiam quam cum non habeat du-
cem. nec praecceptorem. nec principem. parat
sibi escam cibum. et congregat in messe quod co-
medat. Hinc et Ecclesiastes. iij. Melior
est puer pauper et sapiens rege senem et stulto qui
nescit prouidere in posterum. quia et de carcere
catenisque interdum quis egrediatur ad
regnum et alius natus in regno inopia
consumatur. Item pueriliter sapere quod est
temporalia spiritualibus preferre. sicut pu-
eri poma vel huiusmodi minima solent

De eruditione

plusq̄ hereditatem suā diligere. Unde dicitur ab eodem apostolo. j. Cor. xiiij. Nolite pueri effici sensib⁹. Tales enim assimilantur Esau qui dedit primogenita sua pro vili lentis edulio. sicut legit̄ Gen. xv. Hec itaq̄ tria merito se dicit ap̄lus euacuasse scilicet pueriliter loqui cogitare sapere. **D**eniq̄ puerorū vitia quedam sunt ppria et ob hoc euacuanda siue vitanda. **P**rimū est stultitia. de qua dicitur Prouerb. xxiij. Stultitia colligata est ī corde pueri. ppter qd̄ ut dictum est dicit apostol⁹. Nolite pueri effici sensibus. **S**ecundū est imūditia. ut in luto sedere vestes deturpare et huiusmodi. Sic faciūt viri vel senes ī vitijs commorantes. iuxta illud Hiere. xlvij. Fertilis fuit Moab ab adolefcentia sua et requieuit in fecibus suis etc. **T**ertium est incōstantia. de qua dicitur Prouerb. xxix. Puer qui dimittitur voluntati suę confundit matrē suam. Tales sunt qui modo volūt vnū. modo aliud. fm̄ illud Prouerb. xiiij. Vult et nō vult piger. Hodie siqui dē aggrediūtur viam paradisi. cras vias inferni. vna die edificat. vna die destrunt. iuxta illud horatij ī li. eplaz. Qd̄ petijt sp̄nit. reperit qd̄ nuper omisit. Estuat et vite discōuenit ordie toto. Diruit edificat mutat q̄drata rotundis. Hoc est qd̄ dicit Salomon Prouerb. xv. Cor stultorū dissimile erit. sibi ipsi. Ideo dicit Cato Sperne repugnādo tibi tu cōtrari⁹ esse. Conueniet nulli qui secum dissidet ipse. **Q**uartū est inuerecundia. qua salicet pudenda sua denudāt. et similia. Sic faciunt qui peccata sua pudenter publicāt fm̄ illud Esai. iij. Peccatum suū quasi sodoma predicauerunt. nec absconderunt. **Q**uintum ē puerilis amor quo concupiscere solent pulcra etiam nocua ut carbonē ardentem. vel gladiuz et similia. Sic faciunt qui pulcritudinez carnalem vel mundanam videntes statim concupiscūt. nō attendētes. qd̄ ait Hiero⁹ q̄ species mulieris est quasi gladi⁹ igne

us. iuxta illud Ecd. ix. Propter speciem mulieris multi perierunt. et ex hac concupiscentia quasi ignis exardescit. Hinc et illi seni dierum malozum inueterato. dicitur Daniel. xiiij. Semē Chanaan et nō iuda. species decepit te. et concupiscētia subuertit cor tuuz. Ideo dicit Salomō Prouerb. j. Usqueq̄ paruuili diligitis infantiam. et stulti ea que sibi noxia sunt cupiunt. et imprudētes odibunt sciētiam. Et Seneca ad Luciliū epistola. xxxviij. Numera inquit annos tuos et pudebit ea velle q̄ puer volueras. Hinc et Martialis coqu⁹. Deu inquit nostri male cōputantur anni. Infantes sumus et seni videm. Non h̄ viuere sed valere vita est. **S**extuz est puerilis timor quo timēt etia3 falsa plus q̄ vera. ut socios larvatos plus q̄ malignos. et leuia magis q̄ graua. ut virgam matris plus q̄ gladium hostis. Sic illi faciunt qui vanitatem diligunt. Nam ex amore vano seq̄t vanus timor. fm̄ illud ps̄. Posuisti firmamentum eius fortitudinem. Vñ et alibi. Illic enim inquit trepidauerunt timore vbi nō erat timor. Cōtra qd̄ dicit̄ Esa. viij. Timorem eoz ne paucais. sed dñs exercitū ipse sit pauor vester. et ipse timor vester. Et iterum. li. Nolite inquit timere opprobriuz hominum. et blasphemias eoz ne timeatis. Sicut enim vestimentum sic comedit eos vermis. et sic lanam sic deuorabit eos tinea. Et iterū. Quis tu inq̄t ut times ab homine mortali. et a filio hominis qui quasi fenū ita arefces et oblitus es dñi factoris tui. etc. Hinc etiā Mathathias filios suos exhortās. j. Machab. ij. A verbis inq̄t viri peccatoris ne timueritis qz gloria eius sterces et vermis est. hodie extollit et cras nō inueniet. Et dñs ī enāgelio Math. x. Nolite inquit timere eos qui occidunt corpus. animā autem nō possunt occidere. sed potius eū timere qui potest animā et corpus perdere in gehēnam. Et reuera quia non timent vbi maxime est timēdū. recto iudicio sequitur ut timeant vbi nō

est timendū. Unde p̄s. Deū inquit time et omnia que timebūt te. at omnia timebis. si deum nō timueris.

Qui re p̄terita debet recollere et p̄sentia attendere.
Cap XL

Denic̄ quia vir a virtute nominat̄. qui ad etatē virilem accedit. studeat esse qd̄ dicitur.

Quam ut legitur **Esaie .xiiij.** Preciosior erit vir auro. Et qm̄ etas illa fortior est ceteris. et inter pueritiā et seniu velut ī medullis. ut sit animal oculatum intus et aū et retro. debet p̄terita recollere. futura prouidere. ac p̄sentia nihilominus attendere. iuxta illud **Senece** in libro de virtutibus. Inbus inquit temporibz animus tuus dispensetur. p̄sentia ordina. futura p̄uide. p̄terita recordare. **Hinc** ē etiā illud **Deut. xxxij.** Utinam saperēt et intelligerent ac nouissima prouiderent.

Recolat ergo p̄terita scz mala et bona. sine miserias et bñficia. Miserias inqz p̄gnarū et etiā culpārū. **Q**uā vtraqz miserias scz p̄gnē et culpē initiū habet ab ipsa hominis origine. **I**dcirco vir nobilis ad repressionem elationis ex ipsa nobilitate surgentis recolat originis p̄prie miserias et immūdiciam. exemplo sapiētis in li. sapientis. vij. dicentis: **S**um quidē et ego mortalis homo similis omnibus et ex genere terreno illi qui prior factus est. et in ventre matris figuratus suz caro. decem mensū tēpore coagulatus sū in sanguīe ex semine hominis et delectamēto somni conueniētis. **E**t ego natus accēpi cōmunem aerē et in similiter factā decidi terrā. et primā vocē omnibus similē emisi plorans. in inuolūmētis nutritus sū et curis magnis. **N**emo. n. ex regibz aliud habuit natiuitaqz initiū. hęc ille. **E**t in hoc suggillat quorūdā magnatū supbiā. qui nec originē suā nec finem cogitant. sed tm̄ p̄sentem gloriā. **A**udiāt itaqz qd̄ dicit beatus **Bern.** in libro. j. ad **Eugeniu** papā.

Salubris copula ut cum cogitas te summum pontificē. attendas pariter vilissimum cinerē. non quidē fuisse s̄ esse. **D**enic̄ si sericaz et gēmas et metalla et h̄mōi cūcta quibus suffarcinatus incedis. veluti quasdam nubes matutinas velociter transeñtes a facie cōsiderationis tuę dissipans exufflaueris. occurrer tibi homo nudus et paup̄ et miserabilis ac miser. homo dolens qd̄ homo sit. erubescēs q̄ nudus sit. plorās q̄ natus sit. murmurans q̄ homo nat⁹ sit ad laborē nō ad honorem. hō natus de muliere et ob hoc cū reatu. breui viuens tēpore. et ob hoc cū metu replet⁹ multis miserijs. et ob hoc cū fletu hęc te cōsideratio tenet in te. nec te auolare sinit. nec ambulare in magnis et mirabilibz sup te. hęc **Bern.** De hac quoqz originis hūanę miseria dicit **Aug.** in li. de ciui. dei. xxj. **Q**uis non exhorreat et mozi eligat si ei p̄ponat̄. aut mors p̄cipiēda aut rursus infantia. **Q**uē quidē quia non a risu sed a fletu orditur hęc lucem: **Q**uid maloz ingressa sit. p̄p̄ans qdāmodo nesciēs. **S**olū qm̄ natus est ferūt risisse et **Horozastem.** **N**ec ei boni aliqd̄ mōstruosus ille risus portēdit. cū luce artium magicarū inuentoz. et rex **Bactria** norum a **Qino** rege assyrioz bello superatus sit. **D**enic̄ sicut legit **Ecd. xl.** **O**cupatio magna creata est omnibz hominibus et iugū graue super filios **Adam.** a die exitus de ventre matris eoz vsqz ad diē sepulture in matre omnium. cogitationes eoz et timores cordis adinuentio expectationis et dies finitionis a p̄sidēte super sedem gloriozam vsqz ad hūiliatū in terrā et cinerē ab eo q̄rtitur hyacintho et portat coronā vsqz ad eū qui cooperiet lino crudo. **E**cce q̄ nullus excipit ab illo graui iugo. **Q**ui ergo hęc in memoria recollit. miserā cognoscēs. humilitatez cōcipit. **E**t sicut mala p̄gnē recollēda sūt ad se humiliādū. sic et mala culpē ad p̄nitendū atqz dolēdū. h̄m̄ illud **Ecechie** q̄ legit **Esa. xxxvij.** **R**ecogitabo inquit omnes annos meos in amaritudine aie

De eruditione

meq̄. in quibꝫ duo genera sūt deflenda. s. peccata cōmissa ⁊ tēpora pdita. **U**n̄ beatus **Bern.** ī quodā sermone. **P**ax inq̄t placet ei vite nouitas qui nondū vetera plāgit peccata. s. admissa. ⁊ tēpus amissū. **I**taqꝫ peccata recolēda sūt ad curandū ⁊ emendandū. tēpora vero ad recuperandū. **D**e curatiōe peccatorū dicit **Maximian?** **N**ō intellecti nulla est curatio morbi. **C**ōtra vero dicit **Seneca Lucilio.** **I**nitiū salutis est notitia peccati. **E**t sicut vigilātis est narrare somniū. sic peccata sua p̄teriti sanitatis est indicium. **I**dē in agomēnone. **Q**uē peccasse p̄gnitet pene innocēs est. **U**t autē dicit **Aug?** in li. de p̄nitētia. **S**atisfactio p̄nitētiē ē peccatorū causas excidere. nec eorū suggestio nibus aditū indulgere. **E**t ut ait **Prosper** in libro. ij. de vita contemplatiua. **P**eccatis dissimilia sūt adhibēda remedia. sicut ex dissimilibus causis veniunt ipsa peccata. **S**iquidem ut dicit **Hier?** super **Marcum.** **C**uiusqꝫ vulneris medicina adhibenda est ei propria. **N**ō enim sanat oculum qđ calcaneum. **I**eunio sanantur passiones corporis. oratione vero sanāde sūt pestes mentis. **H**inc de maligno spiritu ab homine expulso dictuz est a domino. qđ hoc genus nō eijcitur nisi in oratione ⁊ ieiunio. **D**e temporum recuperatione. dicit apostolus **Eph. vj.** **R**edimētes tempus quoniā dies mali sunt. **H**inc ⁊ **Seneca** in li. de naturalibus questionibus. vij. **O**bijciat sibi senectus annos inter studia vana cōsumptos. ⁊ damna etatis male exemptę labor sartiat. occupationes reddantur patrimonij longe cura saluatur. **S**i enī totus animus vacet ⁊ ad contemplationem sui saltem in ipso fine respiciat faciet ac sibi instabit ⁊ quotidie breuitatem temporis metiens. quicquid amissum est diligētī vite p̄sentis vsu recolliget. **F**idelissimus enim est ad honesta transitus. **E**x penitētia itaqꝫ iuxta poetaz. tollim⁹ ingentes animos ⁊ maxima paruo tempore molimur. **F**aciamus iḡ ⁊ qđ itine

re fieri solet: **Q**ui tardius eximus veloci tate pensantes moram festinemus magnūqꝫ op⁹ absqꝫ etiā excusatione tractemus. **A**rcit anim⁹ quoties cepti magnitudinē oñdit. ⁊ cogitat qđtū. p̄posito nō qđtūz sibi superlit. hęc **Seneca.** **P**ropt̄ hęc t̄pis recuperationem dicit **Lullius** in oratione de **Cathilina.** **V**ultos auidiui ⁊ vidi qui totam adolescentiam voluptatibus dedissent se ad frugem bonā recepisse. graues homies atqꝫ illustres fuisse. **D**ebet etiam ut dictum est recolere beneficia p̄terita ad retribuendū maximeqꝫ bñficia dei ⁊ parentū. **B**eneficia inqꝫ dei. de quibus dicit beatus **Bern.** sup̄ psalmū: **Q**ui habitat. **A**gamus fratres gratias factori nostro. benefactori. redemptori. remuneratori nostro. **P**rimū enim qđ nobis p̄stitit est qđ sumus nos. quoniā ipse fecit nos. **F**ecit inqꝫ ⁊ fm̄ corpus egregiam creaturam sed magis fm̄ animam. utputa imagine creatoris. insignem rationis partitipem sempiternę beatitudinis capacē. **P**orro fm̄ animū maxime p̄ ceteris admirandam creaturis sibi coherentem incōprehēbili artificio. iuestigabili sapiētia cōditor. **P**orro ī secūdo bñficio qđ copiosus. qđ liberalissim⁹. qđta nobis largit⁹ est ad sustentationem. qđta ad eruditionem. qđta ad cōsolationē. qđta ex hiam ad correctionem. qđta etiam ad delectationem: verum hęc duo beneficia gratis ⁊ dupliciter impēdit. hoc est sine merito et sine labore nostro. **A**teram o homo ingrante ex hoc iā tertiu opus redēptionis tuę attende: **G**ratias etiam hoc p̄stituz sed grati qđ ad te pertinet. nō gratis qđ ad illum. **R**emp̄ saluus factus es p̄ nihilo ac certe non de nihilo. quid ad hoc dormitat affectio: **I**mo vero mortua est illa non dormit que huic beneficio non respondet. que se totam in gratiarum actionū ⁊ vocē laudis non effundit. **I**taqꝫ fecit te deus tuus. fecit tam multa p̄pter te. fecit ⁊ seipsum propter te. factus est ipse caro vna tecum. te quoqꝫ secum faciet

spiritū vnū. **N**ō recedant quatuor hęc a corde. non ab ore. non a memoria. nō ab affectione. hęc **Bern.** **A**t nos ut idēz ali bi dicit in eodem tractatu. **N**ō attendi mus ut minus attendimus reuerentiam presidentis. custodiam protegentis. be neficia largiētis. ingrati gratię. imo tam multiplicibus gratiis. quibus p̄uenit nos. 7 subuenit nobis. **E**t nunc quidem per se implet splēdoribz animas nostras nūc per angelos visitat. nūc p̄ homines instruit. nunc etiam per scripturas con solatur 7 erudit. **Q**uid nos solis nobis non assumus. 7 soli nosmetip̄os negli gimus. an quia nobis vndiqz subuenit. ideo nobis est dissimulandum. imo vero propterea studiosius est vigilandum. **N**on enim tam magna pro nobis in ce lo pariter 7 in terra sollicitudo gereretur. si non magna nobis incumbere necessi tas videretur. hęc **Bern.** **H**oc igitur at tendens quis dicat cum **Dauid**: **Q**uid retribuam domino pro omnibus quę re tribuit mihi. **C**ui scz questionē respōdet **Dicteas. vj.** **I**ndicabo inq̄t tibi o hō quid sit bonum. 7 quid domin⁹ requirat a te. vtiqz facere iudicium 7 diligere mise ricordiam 7 sollicitū ambulare cum deo tuo. **B**eneficia quoqz parentum re colere debet. ut procreationez educatio nem. eruditionem 7 huiusmodi. ac repen dere vicem. ut impleat qđ dicitur **Ecd. vii.** **H**onora patrem tuum. 7 gemit⁹ ma tris tuę ne obliuiscaris: **M**emento qm̄ nili p̄ illos nō fuisses. 7 retribue illis quo modo 7 ipsi tibi. **V**ex de hac materia plenius dictuz est supra. **D**ebet nibi lominus attēdere p̄sētia. videlicet sta tum proprium. 7 vanitatem rerum tem poralium. **I**n statu proprio debet consi derare non soluz exteriora sed multoma gis interiora. **N**ā ut dicit beat⁹ **Bern.** in sermone de capite ieiunij. **M**iser ho mo qui totus pergit in eo quę foris sunt 7 ignarus interiorum suorum putans se aliquid esse cum nihil sit. ipse seducit si quidem in bonis huiuscemodi. **P**rete

rea dicit p̄s. **S**icut aqua effusus sū. et dispersa sūt oīa ossa mea. **A**lius quoqz propheta: **C**omedierunt inquit alieni ro bur eius. 7 ipse nesciuit. **A**t tēde sollerter homo quid diligas. quid metuas. vnde gaudeas vel tristeris. quia totum cor in his quatuor affectionibz existit de quo p̄ prophetaz dominus dicit: **C**ōuertimini ad me in toto corde vestro. **Q**uę quidē spiritualis cōuersio nequaquā vna die va let perfici. vtinā vel in omni vita qua de gimus in hoc corpore valeat consumma ri. **U**bi ergo attendēda sūt homini duo. scilicet profectus ne deficiat. 7 defectus ut proficiat. **R**an ut dicit beat⁹ **Bern.** **S**i profectum suum homo non intelli git. quomodo d̄ illo gratias agit: **I**deo dicitur. **j. Cor. ij.** **A**cepimus spiritum qui ex deo est. ut sciamus quę a deo do nata sūt nobis. **N**am si nescimus ingra ti sumus. ac per hoc fonte gratię nobis deficcamus. **U**t enī dicit **Bern.** **A**d lo cum vnde exeunt flumina gratiarum. re uertuntur ut iterum fluant. **E**contra ve ro ingratitudo nouerca est gratię siccās fontem misericordię. **M**agis etiam op⁹ est nobis defectos nostros q̄s profectus attendere. imo profectus ut dicit beatus **Breg.** oportet quodammodo videndo non videre. videndo scilicet ad gratiarū actionē. non videre ad elationem. **V**n̄ idem **Breg.** i moral. libro. xxij. **V**iri san cti inquit 7 si intelligendo congaudent muneri largitoris. m̄crites tamen consi derant debituz operis. **M**oreqz viatorz non debemus aspicere q̄stū iā egimus s̄ q̄stū superest vt agamus. amplius bo na quę nondum fecimus q̄ ea que iam nos fecisse gaudemus. hęc **Breg.** **H**inc etiam beatus **Bern.** super psalmū: **Q**ui habitat. **H**ęc est vtiqz magna virtus 7 sūma securitas cum 7 pie viuīs. 7 tamē plus attendis quę tibi desunt q̄s quę ob tinuisse videris. oblitus quę retro sunt. 7 in anteriora te extendens. hęc **Bern.** **P**orro de consideratione vanitatis rerum dicit **Ecclesiastes. j.** **V**idi cūcta

De eruditione

que fiunt sub sole. Et ecce vniuersa vanitas. Recte dicunt vanitas. quia nec conferunt plenitudinem continentem. nec fulcimentum innitenti. nec facietatem comedenti. in profuerunt. Ideo talium amatorum dicitur in psalmo. Ut quid diligitis vanitatem et queritis mendaciam? Propter hoc igitur vanitas attendatur ut contemnatur. Nam ut dicit Tullius in tusculanario libro v. Non sunt ea bona dicenda nec habenda quibus abundantem licet esse miserum. Ceterum ut dicit Seneca Lucilio. Contemnere aliquid omnia potest. habere omnia nemo potest. Breuissima igitur ad diuitias via per contemptum diuitiarum est. Qui vanitatis et glorie mundane contemptum insinuat sapiens. Job. v. Ego inquit vidi stultum firmam radicem et maledixi pulchritudini eius statim. quod exponens dicit Gregorius. Stultus firma radice quasi per amena prata ad carcerem peruenit. dum per prospera vite presentis ad infernum tendit. Nonnulli homo cum quorundam gloriam cernunt. magnam aliquid estimant. sed cum eos morientes aspiciunt quod humana gloria nihil sit cum gemitu fatentur et dicunt. Ecce quod nihil est homo. Qui hoc veratius dicerent. si cum gloria hominem cernerent. tunc etiam eius interitum cogitantes transeuntem simul ei potestiam nihil esse sentiret. Unde itaque dicitur. Maledixi pulchritudini eius statim. Ac si diceret. Contra stulti pulchritudinem mortem in maledicendo non habui. quia tamen hanc cernerem simul et penam sequentem vidi. eiusque potentiam reprobavi. Huc usque Gregorius insinuat et vanitatem felicitatis mundane presentem et penam sequentem. iuxta illud Proverbia. xiiij. Extrema gaudij luctus occupat.

Qualiter etiam futura debet providere. Cap. XL I

Debet etiam providere futura. scilicet mala et bona. Mala ut sibi precaueat. bona ut acquirat. Mala inquit ut senectutem et mortem et gehennam. Memoria siquidem vel providentia

istorum omnium villescere facit ac despici vanitatem temporalium. Unde de memoria senectutem dicit Ecclesiastes. xj. Si annis multum vixerit homo et in omnibus his letus fuerit. meminisse debet tenebrosi temporis et dicitur multorum. qui cum venerint vanitatis arguentur preterita. De memoria mortis dicit Ecclesiastes. vij. Memorare novissima tua et in eternum non peccabis. Ut enim dictum est supra iuxta Gregorium. Quae sit carnis substantia testatur sepulchra. Sed multi volunt mortem recollere. propter dulcedinem vite et amaritudinem ipsius memorie. de qua dicit Ecclesiastes. xij. Mors quae amara est memoria tua. homini iniusto et pacem habenti in substantiis suis. viro quieto et cuius vite directae sunt in omnibus. et adhuc valenti accipere cibum. Porro de memoria penae gehennae dicit Job xxxj. Et ego quoniam recordatus fuero pertumesco. et concutit carne meam tremor. Ut enim dicit apostolus ad Hebraeos. x. Horrendum est incidere in manus dei viventis. Dicit enim Hieronymus super illo verbo Isaiae. xxiij. Cum canticum non bibet vinum. quod preteritarum deliciarum recordatio erit materia cruciatuum. Unde et in inferno dicturi sunt. ut legitur Sapientia. v. Quid nobis profuit superbia. aut quod diuitiarum iactantia protulit nobis? transiit enim omnia illa tanquam umbra et cetera. **Q**uoniam autem senectus mala sit. in penalis. dicit Seneca de superbia. Senectus inquit est tacitum malum. mors viventi. incolumis languor. spirans mors. Hic et Hieronymus super Amos. li. ij. Mala inquit senectutem sunt crebrae infirmitates. oculi calligantes. tibie lacessentes. dentes inter cibos cadentes. De his etiam dicit Draconius in poetria. Multa senem circumveniunt incommoda vel quod querit et inuenit miser abstinet ac timet uti. Vel quod res omnes timide gelideque ministrat. Dilator spe longum iners anidusque futuri. Difficialis quoniam laudator temporis acti. Se puero castigato. censorque minorum. Item Maximianus. Tu me sola tibi subdis miseranda senectus. Cui cedit quicquid vincere cuncta solet. Stat tremulus dubiusque senex semperque malorum Arduus. et stultus qui facit ipse timet. Laudat

Filiorum regalium

preteritos presertes despicit ainos. Hoc tñ rectū qđ sapit esse putat. Se solū doctum se iudicat esse peritum. Et qđ sit sapiens desipit ipse magi. Deficit auditor nec deficit ipse loquendo. **D** sola fortes garrulitate senes. **C**ontra b malū duplex est remediū. videlicet ut cōtra illud se p̄muniat et q̄stum potest illud differat. **D**e primo dicit Seneca Lucilio. Iuueni est parendū. seni vtendum. **H**oc ē qđ dicit Eccl. xxv. Que in iuuentute tua non cōgregasti quō inuenies in senectute tua. **D**e secundo sciendū qđ senectus acceleratur in plurimis p̄ vitia carnis et animi. Ideoq; p̄ abolitionē istoz potest differri. **V**n Lullius i li. de senectute. Sicut inquit cōtra morbū. sic cōtra senectutē est pugnādū. et habenda ratio validudinis. **V**tendū est igitur exercitationib; modicis. et tñ cibi ac pot; adhibendū ut vires reficiant non opprimantur. **P**otest. n. exercitatio et tēperantia etiā in senectute aliqd̄ pristini roboris cōsuare. **N**ec corpi tñ subueniendū est. sed animo multo magis. **N**am qđ senes aiūt. stultos. credulos. obliuiosos et dissolutos. non sunt hęc vitia senectutis b̄ inertis ignauie ac somniculose senectutis. **S**icut enī petulantia vel libido magis ē adolescentiū q̄ senū. nec tñ omniū adolescentiū b̄ improbor; **I**ta ista senū stulticia que deliratio dicit. senū est nō oīuz sed leuiū. hęc Lullius. **D**eniq; sicut legitur Eccl. xxx. Zelus et iracundia minuit dies. et ante tempus senectā adducūt cogitatus. **H**is etiam cōsonant medici (vt tibi gratia) **R**asij in almasote. **S**anitatē inquit p̄seruare ē in motu et quiete in cibo et potu. nec nō et insuperfluitatū expulsiōibus mensurā obseruare. domos et loca cetera in quibus maneri debet tēperare. mal' etiā accidētib; añ q̄ augmētum capiāt obuiare. animales quoq; cogitationes refrenare et p̄suetudines seruare. **A**uicenna quoq; in p̄ canone medicine dicit. qđ sanitas corporis et aīe simul i temperantia mox p̄sistit. **P**orro de ma-

lo mortis dicit **S**ecūdus phis. **M**ors est eternus somnus inenitabilis euentus hominis latro. fuga vite. oīuz resolutio. **E**t recte dicit eternus somnus. qz somn; est mortis imago sicut dicit phis. **D**icit et inenitabilis euentus. quia sicut legitur in prouerbij; sapientū. **H**omo vite cōmodatus est nō donatus. **V**n dicit **E**ccl. i. **R**emo est qui semp̄ viuat et qui huius rei habeat fiduciam. **H**inc et in p̄slogion dicit **A**nselm;. **N**ihil morte certius. nihil hora mortis incertius. **I**deo recte quoq; dicitur hominis latro: iuxta illud enāgelicum **M**atth. xxij. **S**i sciret paterfamilias qua hora fur veniret vigilaret vtiq; zc. **E**t sic latro multo magis hominib; tendit insidias. sic et mors **I**ux ill; **S**tati; in thebaide. **M**ille modos lcti miseris mors vna fatigat. **D**icit et **P**rosper in li. epigramatum. **F**erro peste. fame. vinclis. ardore. calore. **M**ille modis miseris mors rapit vna hoies. **V**t dicit **D**uidius in li. eplaz. **O**ccurrūt aīo pereundi mille figure. **M**orsq; min; p̄ne q̄ mora mortis habet. **D**icit et oīuz resolutio. iuxta illud **D**uidij in li. metha morph. x. **V**ia debentur morti paulūq; morati. **S**eri; aut citius metā p̄peram; ad vnam. **I**deo sicut legit **E**ccl. xli. **B**onum est iudiciū mortis. quia nō est p̄sonarū acceptrix. **V**n **B**oetius de cōsolatione li. ij. **M**ors spernit altam gloriā. inuoluit humile pariter ac celū caput equatq; summis infima. **H**inc et **O**rati; in li. carminū. **P**allida mors equo pulsat pede pauperū tabernas regūq; turres. **E**qua tellus pauperi recluditur regūq; pueris. mors vltima linea rerū est. **I**tem **D**uidi; sine titulo. i libro. iij. **S**cilicet omne sacrum mors importuna prophanat. **O**mnibus obscuras inicit illa manns. **E**t iterū **C**laudianus in minori. loquens ad ipsam mortem dicit: **S**ub tua purpurei venient vestigia reges. **D**eposito luxu turba cum paup̄e mixti. **O**mnia mors equat. **I**deo dicit et **H**ildebert; cenomane; eps. **I**nter opes et delicias

De eruditione

populiq; fauores. **H**oc animus recolat. **S**ua lingua sonat. **M**ors dominum seruo mors sceptris ligonibus equat. **D**issimiles simili conditione trabens. **I**taq; contra hoc malum est duplex etiam remedium videlicet ut homo mortem ipsam contemnat. et ut contra illam se paret ac muniat. **D**e contemptu mortis dicit **C**ato. **F**ac tibi proponas mortem non esse timendam. **Q**ue bona si non est. finis tamen illa malorum est. **D**ebet autem contemni ex causa duplici. **P**rimo scilicet quia inuitabilis est sicut iam superius ostensum est. **V**nde **S**eneca in libro de remedijs fortuitorum. **S**tultum est inquit timere quod vitare non possis. **E**t **V**arro ad **A**thenensem auditorem. **C**um natura inquit litigat qui mori graue fert. **D**uplexq; malum est cuius moleste ferimus quod necesse est. **I**deo dicit **T**ullius in libro de senectute. **S**apientissimus quilibet equissimo moritur animo. et ex hac vita discedit tanquam ex hospitio non ex domo. **C**omorandi namque diuersorum natura nobis reddidit non habitandi. **S**ecundo contemni debet. quia tolerabilis est. **R**as in se non est multum dispendiosa. quin etiam plerumque fructuosa. **D**e primo dicit **S**eneca in libro de naturalibus questionibus. **I**ij. **N**uisilla res est hominis vita. sed ingens res est contemptus vite. **H**anc que contemplerit securus videbit maria turbari. securus aspiciet horridam faciem fulminantis celi. **Q**uid ad me que magna sint quibus pereor. ipsius perire non magnum est. **P**roinde si volumus esse felices nec hominum nec rerum timore versari. anima in expedito habenda est. hec **S**eneca. **D**e secundo scilicet de utilitate mortis est illud **C**atonis paulo ante positum. **F**ac tibi proponas mortem non esse timendam. **I**tem **S**alustius in cathilinario. **I**n luctu inquit atque miseris mors crumnarum requies est. non cruciat. **P**orro contra mortem dupliciter se preparare debet homo scilicet assuescendo et viaticus prouidendo. **A**ssuescendo inquam circa duo scilicet

tribulationibus perferendis. et carnis voluptatibus remouendis. **D**e primo dicitur in proverbio: **V**ir moritur qui mori non didicit. id est. qui mortis minas que sunt tribulationes sustinere non nouit. **H**inc et **S**eneca in **A**gamemone. **Q**ui miserum est nescire mori. **C**ontra vero dicit idem **L**ucilio. **j**. **Q**ui mori inquit didicit non seruire didicit. **I**taque super omnem potentiam est et extra omnem. **Q**uid igitur ad illum carcer vel custodia vel claustrum valet? **L**iberum hostium habet. **A**t vna est catena que nos alligatos tenet. amor scilicet vite. hec **S**eneca. **D**e secunda autem scilicet de voluptatibus remouendis dicit **R**enatus vegetius in libro de re militari. **j**. **M**ortem minus metuit qui minus deliciarum in vita nouit. **H**inc et **C**ato ubi supra. **N**on metuit mortem. qui scit contemnere vitam. **I**deo dicit **T**ullius in tusculanario li. **j**. **T**ota phoerum vita ut ait **C**ato. mortis est commentatio. **R**am quod aliud agimus cum a voluptatibus corporis et a reipublice negocijs animum se uocamus. maximeque a corpore abducimus. secumque esse cogimus. animum autem a corpore secernere nihil aliud est quam mori discere. hoc ergo mihi crede commentemur. nosque a corpore seiuungam. id est. mori consuescam. **P**orro de viatico prouidendo dicitur **E**ccl. **xxix**. **C**onclude elemosynam in sinu pauperis. que elemosyna viri quasi sacculus cum ipso est. **H**oc est quod dicit **A**mbrosius. que sola misericordia comes est defunctorum. **V**nde dicitur **L**obie. **iiij**. **E**lemosyna ab omni peccato et a morte liberat et non patitur ire in tenebras animas. **D**e malo gehenne dicit **H**iero. super **H**ieremiam. libro. **iiij**. **M**elius est non esse quam in supplitijs viuere. **V**nde scriptum est: **Q**uare data est misero lux et vita bis qui in amaritudine anime sunt: **Q**ui expectat mortem et non venit. **C**ontra illud quoque duplex est remedium. scilicet declinare a malo et facere bonum. **D**e primo dicit **E**ccl. **xxj**. **Q**uasi a facie colubri fuge peccatum

Quasi enim rüþbea bis acuta omnis iniq̄tas. ⁊ plage illius non est sanitas. De se cundo dicit *Ecd. ix.* Qd̄cuq̄ potest manus tua facere instāter operare. quia nec scientia nec sapientia erūt apud inferos quo tu p̄peras. Et *Matth. iij.* Benimina viperarum quis ostendit vobis fugere a nētura ira: facite ḡ fructū dignū p̄gnitētig. Et post. Omnis arbor ḡ nō facit fructum bonum excidetur ⁊ in ignē mittet. hec *Iohes baptista.* Idem quoq̄ dicit a domino ī eodē. qd̄ ibi exponēs *Chrysostomus* in omel. xxij. dicit: q̄ duo mala reprobis sunt p̄parata. videlicet securis ⁊ ignis. siue excidiū a regno ⁊ incendiū in inferno. Et certe inq̄t maior p̄na est amissio regni celoꝝ q̄ cruciat⁹ ille flammaz. Intolerabilis quidē est gebennas. sed tamen si mille ponat aliq̄s gebennas nihil tale dicit quale est ab illi⁹ beate glorie p̄pelli honore. Faciliusq̄ est mille fulmina sustinere q̄ vultū illū mansuetudinis ac pietatis plenū. nob̄ tñ aduersantē videre. illosq̄ toti⁹ trāquillitatis oculos nequaq̄ nos sustinentes aspiceret. hec *Chrysostomus.* Dinc ⁊ *Breg.* in omel. de decem virginibus. D̄ inquit si sapere in cordis palato posset q̄s qd̄ admirationis habeat. Ecce sponsus venit. porro qd̄ dulcedinis. ⁊ que paratē erant intrauerunt cum eo ad nuptias. postremo quid amaritudinis. clausa est ianna. Deniq̄ bona futura debet sapiens puidere duplici ratione. videlicet ut ea sollicite cū oī studio ac desiderio querat ut in eorum cōparatione bona p̄sentia despiciat. iuxta illud *Breg.* Sustato spiritu desipit omnis caro. i. carnalis voluptas. Propt̄ hec oīa dicit *Ecd. xj.* In die bonoꝝ ne imemor sis maloꝝ. ⁊ ī die maloꝝ ne imemor sis bonoꝝ.

De puellarū custodia ⁊ absco
sione Lap XLII

Hec de eruditione filioꝝ
iuxta illud verbū *Ecclesiastici*

superi⁹ positū: Filij tibi sunt erudi illos
z̄c. Sequit̄ de filiaz eruditione. de qua
ibidē subiūgit. Filie tibi sunt serua cor
pus illarum. ⁊ non ostendas bilarem fa
ciem tuā ad illas: Serua inq̄ corpus il
larum in etate puellari que prona est la
sciuię. s. ut nō passim ad choreas vel spe
ctacula vel conuiuia euagentur. sed ī do
mo custodiantur ne vagātes cōcupiscāt
iuxta illud *Ecd. xlij.* Filia patris abscon
dita est vigilia ⁊ sollicitudo eius auferet
somnia. ne forte in adolescentia sua adul
tera efficiatur. ⁊ cū viro cōmorata odibil
fiat. ne quādo polluat̄ in virginitate
sua ⁊ in paternis suis grauida inueniat.
ne cū viro cōmorata trāsgrediat̄ aut cer
te sterilis efficiatur. s. p̄ ipsi⁹ subtilitā p̄
curationē vel prolis suffocationē vel p̄
nimiā concubitus frequentationē. Vñ
Hiero⁹ ad *Eustochiū.* Videas inquit
plerasq̄ viduas anteq̄ nuptas infelicē
conscientiā mētitas tñ veste p̄tegere q̄s
nisi tumor vteri vel infātū vagitus p̄di
derit. erecta cervice ⁊ ludētibus pedibus
incedunt. Alię hō sterilitatē p̄bent et
necdum sati hominis homicidiū faciūt.
Nonnullę cum se senserint concepisse de
scelere abortina venena meditantur. et
frequenter ipse cōmortue triū criminum
reḡ sic ad inferos perducūtur. homicide
sui. adultere christi. necdū nati filij patri
cide. hec *Hiero⁹.* Ceterū ut dicit *Quidi⁹*
in li. eplaz. Nulla reparabilis arte lesa
pudicitia est. Vñ ⁊ legitur in *Amos. v.*
Cecidit non adijciet ut resurgat virgo
israel. Et si qd̄ in paternis suis ut dictū
est inueniat grauida. parentibus acq̄rit
opprobrium ⁊ a viro meretur repudium
sibi quoq̄ legem mortis iudicium. De p̄
dicitur *Ecd. xxij.* Filia prudens est here
ditas viro suo. Nam que confundit
in contumeliam fit genitoris. Et recte
dicitur hereditas viro. id est. q̄si heredi
tas sibi data a domino. s̄m illud *Pro
uerb. xix.* Domus ⁊ diuitię dant̄ a parē
tibus. a domino aut̄ pp̄rie vxor prudens
Ideoq̄ diligit eā q̄si bonaz hereditatē

De eruditione

nec dimittit eam nisi per mortem. **E**ccontrario illa quae confudit eum. scilicet facies eius erubescere propter amissum signaculum virginitatis in contumelia fit genitorum. quod scilicet eam in domo propria male ac negligenter eruditum et custodiunt. ideoque vir eam aliquando non sine contumelia ei remittit. **E**t hoc secundum. scilicet a viro repudiatur. **U**n de utroque ibidem subiungitur. **P**ater et virum confudit audax. et ab utroque in honore abicit. **D**e tertio. scilicet mortis iudicio dicitur **D**eus. **E**ccl. xxij. **S**i a viro non est in puella virginitas inuenta. extra fores domus patris eijcietur. et lapidibus obruetur. quia fecit nephas in israel. ut fornicaretur in domo patris sui. et auferres malum de medio tui. **H**ec igitur omnia debet pater carnalis diligenter filiae suae. quantum in ipso est praecavere. **U**n adhuc ibidem subiungitur. **S**uper filiam luxuriosam. id est ad luxuriam. propter etatis feruorem pronam. confirmam custodiam. ne quilibet faciat te in opprobrium venire inimicis. a detractioe in civitate et obiectione plebis. et confundat te in multitudinem populi. **U**t. n. dicit **D**ierius ad **S**aluminiam. **T**enera res in feminis pudicitiae fama. quasi flos ad leuem cito marcessit auram maxime ubi ad vitium consentit etas. et maritalis deest auctoritas. cuius umbra tutamen uxoris est. **P**ropter hoc etiam inter alias causas. ut dicit **A**mbrosius super **L**ucam li. ij. desponsata fuit **I**oseph virgo **M**aria ne temeratae virginis verecundiam. cui grauis alius corruptele videretur insigne praeferre. **V**oluit. n. dominus aliquis de ortu suo quod de matris pudore dubitare. quia sciebat teneram esse virginis verecundiam. et lubricam pudoris famam. nec putavit ortus sui fidem matris iniurijs astruendam. nec voluit virginibus sinistra opinione viuentibus velamine excusationis relinquitur. quia infamata quae videretur mater domini. haec **A**mbrosius. **I**deoque recte scriptura pariter sollicita filiam virginem custodire monet. ac cum disciplina nutrire. ne lascivie vel voluptati frenare laxet. vel aliquo occasione sibi atque parentibus causa infamiae praefert. **H**inc etiam dicitur in eodem libro **E**ccl. salicet. xxvj. **I**n filia non auertete se. scilicet a inueniu ac lenonum pro-

tertio firma custodiam ne abutatur se. scilicet fornicatione. **Q**uia fornicatio est proprii corporis abusus vel abusus iuxta illud apostoli. i. **C**or. vj. **Q**ui fornicat in corpore suo peccat. **P**er hoc etiam dicitur **E**ccl. xxij. **F**ilia fatua. id est disciplinata et dissoluta. in deminoratione fiet. scilicet honoris sui atque parentum. **S**uper hoc exemplum habet **S**en. xxiii. de **D**iuina quae ut videret mulieres regionis egressa est. et hac occasione a **S**ichem filio **E**mor corrupta est. **T**alis est mulier garrula et vaga quae impatiens nec valens in domo persistere pedibus suis. sed nunc foris. nunc in plateis. nunc iuxta angulos insidias. de qua legitur **P**roverb. vj. **U**n et **D**ierius ad **C**ustochin. **Q**uedam inquit sunt quae per publicum notabiliter incedunt. ac furtinis oculorum nutibus. adolecentium greges per se trahunt. et quam pallentem ac triste viderint miseram et manicheam vocant. **E**ccontra homo de virgine disciplinata et apocripa. id est abscondita habet exemplum in beatam virginem **M**aria. de qua legitur **E**saie. vj. **E**cce homo percipiet zc. ubi sicut dicit **D**ierius. per virginem habetur in bebrigo aalma. quod grece dicitur apocripa et latine homo abscondita. videlicet quae nunquam aspectibus viri patuerit. sed magna parentum diligentia custodita sit. **U**n idem **D**ierius in epistola ad **O**ceanum. **M**aria inquit angelus in penetralibus sola non cum agapeta. id est amasio loquente inuenit. et illa virilem introitum formidauit unde turbata est in sermone eius. **L**u. g. quae fornicatrix es malitiae quod a viro desiderat frequentius salutari. sed **D**ierius. **P**ropter hoc etiam homo beatam per preceptum abiit cum festinatione in motana. scilicet ne publicis aspectibus se exponeret. **U**n **A**mbrosius super **L**ucam li. j. **I**ngressus est inquit ad eam angelus quia sola. scilicet quam nullus adiret viro reperit in penetralibus. hinc et turbata est in sermone illius. **T**repidare namque virginem est. et ad omnes ingressus pauere viri. oesque viros affatim vereri. **D**iscant ergo mulieres apolitum pudoris imitari. discat homo hominum vitare lasciuam. **M**aria etiam verebatur angeli salutationem. et per preceptum abiit cum festinatione in motana. quia nescit tarda molimina spiritus sancti gratia. **H**ic

etiā discite vos scē mulieres nō circūcur-
rere p̄ domos alienas. nō in plateis mo-
rari. nō aliquos in publico miscere hmo-
nes. **M**aria siquē ī domo sera. ī publico
festina. **D**eniq̄ māsit apud **E**licabeth
trib̄ mēlib̄. nō q̄ dom̄ eā aliena delecta-
ret. s̄ q̄ frequēter ī publico videri displi-
ceret. hęc **A**mbro. **A**liud ē exēplū ī **S**a-
ra x̄ginē q̄ ī **T**obia. iij. legit̄ dixisse: **L**u-
scis dñe q̄ nūq̄ p̄cupiui virū z̄ mūdā
seruani aīam meā ab omni p̄cupiscētia.
Nūq̄ cū ludētib̄ miscui me. neq̄ cū his
q̄ in lenitate ambulāt p̄cipē me p̄ebui
Hinc etiā exēplū ponit **H**iero. **A**lla
scribēs ī epla ad **M**arcellā. **A**lla inq̄t
n̄ra corp̄ sana z̄ sanior aīo. solitudine
delicias ponit. z̄ ī v̄be turbida monachō-
rum heremū iuenit. **P**rop̄ hęc oīa dicit
Hiero. ad **A**lethā de institutione filie.
Si sollicita es ac prudēs ne filia tua p̄cu-
tiat a lingua vipere. cur nō eadē cura p̄-
uideas ne p̄cutiat a malleo vniūsc̄ terre?
Reigit̄ cū **D**ina egrediat̄. ut regiois ali-
enę miferes videat. ne p̄dib̄ ludat. ne tu-
nica trahat. nūq̄ absq̄ te in publicū p̄-
cedat. basilicas q̄z martyz̄ z̄ ecclias line-
m̄re nō adeat. nec vllus ei iuuenis circin-
nat̄ arrideat. **I**dē ad **E**ustochiū x̄gi-
nem. **R**arus inq̄t ī publicū sit egressus
martyres tibi q̄rant̄ in cubiculo. **N**ūq̄
deerit cā p̄deūdi. si semp̄ q̄n̄ necesse ē p̄-
cessura sis. **I**tez̄ idē in epla ad m̄rem z̄ fi-
liam: **Q**uid tibi ait necesse ē in ea domo
versari vel manere in q̄ necesse quotidie
habeas aut perire aut vincere. **S**ecun-
dū est perire nō posse. q̄z iux̄ periculū nō perī-
re. **L**ibidinosā mens ardētī? honesta p̄se-
quit̄. z̄ q̄d̄ nō licet dulci? suspicatur. hęc
Hieronymus.

De litterali z̄ morali earū iſtru-
ctione z̄ primo de castitate.

Cap. XLIII

Ateriz aut̄ dū puelle no-
biles p̄dicto modo parentū di-
ligētia cōseruāt̄. cōgruū ē ut lit-
teris imbuat̄ z̄ morib̄ iſtruant̄. **L**itteris

quidē eas imbui cōuenit. vt huic hone-
ste occupatiōi frequēt̄ intētē noxias cogi-
tatiōes euitēt. z̄ carnis voluptates atq̄
vanitates declinēt. **V**n̄. n̄. dicit **J**ohes
Chrystost̄o sup̄ **M**ath. li. ij. **M**ulier in-
quiete sedēs iclusa facile ī pctm̄ carnis la-
bit̄. maxieq̄z vitiū s̄ ex vacatiōe z̄ ocio fa-
cile nascit̄. **I**deo dicit **H**iero. ad **A**lethā
de iſtitutiōe filie. **F**ilia tua paula mundi
cātica igret̄. turpia nō intelligat. adhuc
tenera lingua psalmis dulcib̄ iſtuat̄. p̄cul-
sit etas lascīua pueroz̄. fiant ei l̄re bureg
vel eburneę. z̄ ludat ī eis. vt etiā lud̄ ei?
eruditio sit. habeat z̄ ī discēdo socias q̄
libet iudeat q̄z laudib̄ mordeat. **N**ec ē
obiurgāda si tardior sit. s̄ laudib̄ excitā-
dum i genū ut z̄ vicisse se gaudeat z̄ vic-
tam se doleat. **D**eniq̄z p̄ gēmis z̄ serico
tua diuinos codices amet **H**go. q̄b̄ n̄ au-
ri aut pellis babylonie imaculata pictu-
ra. s̄ ad fidē placeat emēdata distinctio.
hęc **H**iero. **H**inc etiā idē ad **E**ustochi-
um x̄ginē. **C**rebr̄ inq̄t lege q̄z plurima
disce tenēti te codicē somn̄ obrepat. z̄ ca-
dentē faciē pagina s̄cta suscipiat. **S**up̄
s̄ etiā **M**arcellā cōmēdat de scripturaz̄
amore ac studio sup̄ eplam ad **B**alath̄.
in p̄logo. **S**cio inq̄t scē **M**arcelle ardo-
rē z̄ fidē quā semp̄ habeat flāmā ī pecto-
re sexū sup̄ are hoīs obliuisci a diuinorū
voluminū tympano p̄crepāte rubz̄ hui-
ſeculi pelaḡ trāsfretare. **C**erte cū **R**ome
essem nūq̄z tā festina me vidit ut nō d̄ scri-
pturis aliqd̄ introgaret. s̄ **H**iero. **R**e-
aūt s̄ repēte fastidio intr̄pat̄ vel abru-
pat̄ honesta z̄ vtilis occupatio lectioni
iūgēda sūt z̄ alia duo. s̄ oratio z̄ opatio
Vn̄ de orōne iūgēda lectiōi dicit **H**ie-
ro. ad **S**aluiniā in epla de morte **R**e-
bridij. **S**emp̄ i manib̄ tuis diuina sit le-
ctio. z̄ tā crebre orōnes ut oēs tēptationū
ſagittę q̄b̄ adoleſcētia p̄cuti solet huius
cemodi clypeo repellāt̄. **D**e opatione
q̄z dicit idē ad **D**emetriadē x̄ginē. **I**n
desiderijs ut legim̄ est oīs ociosus. **N**ec
ideo tibi ab ope cessādū ē. q̄z deo p̄pitio
nulla re indiges. s̄ ideo cū oībus laborā-
dum ē ut p̄ occasionem opis nihil aliud

De eruditione

cogites nisi quod ad dei pertinet seruitutē
et si omnem censum tuum in pauperes di-
stribuas nihil apud christū erit preciosius
quā manibus tuis ipsa cum feceris vel in usus
proprios vel in exemplum virginū ceterarū.
Idem quoque dicit ad Rusticum mona-
chum. quod tam feminis quā viris est neces-
sariū aliquid operis facere ut semper te dia-
bolus occupatū inueniat. Siquidem et
egyptiorū monasteria tenent hunc morē
ut nullū absque opere et labore recipiant.
non tam propter victus necessaria quā propter
anime salutē. hec Hieronymus. Sed et Sue-
tonius in libro .ij. de .xij. cesaribus dicit. quod
et Augustus cesar filiarū et neptes ita insti-
tuit ut etiam lanificio assuefaceret ac lo-
qui vel agere quicquā nisi palatium et quod
in diurnos vel diuturnos refertur com-
mentarios retaret. **P**ropter predicta
tria in quibus consistit occupatio pu-
ellarum honesta. dicit Hieronymus ad Ale-
xandram de filia instituenda. Mane inquit
hymnos decantet. orationi vero lectio
ac lectioni succedat oratio. Discat et te-
nere colum. rotare fusum. stamina polli-
ce ducere. Taliaque paret vestimenta quibus
frigus pellatur. non quibus vestita corpora
nudentur. Porro quod dictum est supra
de pueris. Idem quoque agendum est in
etate tenera de puellis. videlicet instruāt
in moribus et consuetudinibus bonis. **U**n-
de Hieronymus vbi supra. Caue inquit ne in ep-
scopinarū blanditijs dimidiata filie verba
discere consuecas. nec in auro vel purpura
ludere discat. quod alter lingue. alter mo-
ribus officiat. **Q**ue in tenero quod ei postea
dediscendum est discat. omnibusque sit ama-
bilis et vniuersa propinquitas rosam ex se
natam esse gaudeat. **P**recipue vero
in quattuor eas instruere conuenit et informare.
scilicet in pudicitia sine castitate. et in
humilitate. et in taciturnitate. et in morum
sine gestuū maturitate. In castitate quoniam
ut dicit Cyprianus in libro .de. xij. seculi ab-
usionibus. sicut omnes bonos mores pro-
curat et custodit in viris prudentia. sic et
in feminis cunctos actus honestos nutrit

et fouet atque custodit pudicitia. **U**n-
de Origenes in libro .de. singularitate clericorum. Cas-
titas inquit est munimen sanctimonie. ex-
pugnatio infamie. infirmitas lasciuie anime
victoria corporis preda. libertas gloriarū
captiuitas criminum. abolitio scandalorum.
pax virtutum. debellatio inquietan-
tium bellorum. culmen puritatis. carcer
libidinis. portus honestatis. vita spiritus
carnis interitus. status qualitatis ange-
lice. finis humane substantie. **U**t ergo ser-
uetur in puellis diligenter pudicitia oportet
ut eis caueant ab omnibus que pudici-
tie sunt inimica. maximeque a delectatione
carnis superflua. et a societate mala. **A**d
delectationem inquit superflua in cibo et potu et
somno et balneo et ornatu. **N**am ut dicit
Hieronymus contra Iovinianum libro
.ij. Cum ab his etiam procul remoti se-
pe capiamur illecebris nature. et cogamur
ea quorum copiam non habemus concu-
piscere. quoniam magis si circumdati retibus
voluptatum esse nos liberos arbitramur
sensus noster aliquid cogitat quod videt. au-
dit. gustat. attingit. odoratur. frustra quod
simulatur a quibusdam salua fide ac pu-
dicitia et mentis integritate. voluptatibus
viti. cuius sit contra naturam copiam volupta-
tum sine voluptate perfrui. **U**nde apo-
stolus. **Q**ue in delitijs inquit est viuens
mortua est. hec Hieronymus. **S**ic enim dicit
beatus Bernardus. quod castitas in delitijs pe-
riditur. **H**inc etiam dicit Quodius in
libro de arte. .ij. **L**uxuriant animi rebus
plerumque secundis. **N**ec facile est equa com-
moda mente pati. **I**dem in libro .j. **M**ens
erit apta capi. tunc cum letissima res est.
Et seges in pingui luxuriabit humo. **N**ec
torum dum gaudent nec sunt atrita dolo-
re. **I**psa patent. blanda tunc subit arte
venus. **C**ontra vero dicit idem in libro
de potu. **V**eneris damnosa libido. **N**on
solet in magistros sepe venire thoros. **I**taque
de voluptate cibi et potus dicit idem Hiero-
nymus vbi supra. **E**sus carnis et potus vini atque
saturitas veteris. seminarium est libidinis. **I**dem
quod scribit in epistola ad matrem et filiam. **I**nter

epulas difficile seruari pudicitia. **Hic** et **Quidius** in libro de remedijs. ij. **Vina** parant animos veneri. **Idem** quoque dicit **Salomon** **Proverb. xx.** Luxuriola res est vinum. **Contra** vero dicit **Terentius** i eunucho. **Sine** cerere et baccho. friget venus. **Propter** hec exhortas ad abstinentiam. scribit **Piero** ad **Saluiniam** Melius est stomachum quam mentem te dolere. i perare corpori quam seruire. gressus quam pudicitiam vacillare. **Idem** quoque dicit ad **Demetriadem** virginem. **Quod** celestis rore ac ieiuniorum frigore calor puellaris extinguitur ex humano corpore angelorum conuersatio imperatur. **Idem** quoque scribit ad **Aletham** de institutione filie. **Sic** comedat ut semper esuriat. et statim post cibum orare ac legere valeat. **Ne** tamen huiusmodi abstinentia modum excedat et debilitetur corpus viribus. ibidem subdit **Piero**. **Mibi** displicet in teneris etatibus. maxime longa et immoderata ieiunia. nam experimento didici a sellum in viam cum lapsus fuerit quere diuerticula. **Hoc** igitur in perpetuum ieiunium preceptum sit ut itineris longioris vires prepetes suppetent. ne in prima mansione currendo in medijs corruat. **Hinc** etiam idem dicit ad **Demetriadem**. **Requaq;** immoderata imperam? tibi ieiunia et enorme ciborum abstinentia. quibus statim corpora franguntur desiccata et egrotare prius incipiunt quam sancte conuersationis iacere fundamenta. **Sic** ieiunare debes non ut palpites et respirare vix possis et comitum tuarum vel porteris manibus vel trabaris. **Sed** ut fracto corporis appetitu nec in lectione nec in psalmis nec in vigilijs solito quod minus facias. **Porro** de vitanda somnolositate. dicit beatus **Bernardus** in epistola ad cartusienfes. **Suspecta** res somnus est et ex parte magna ebrietati similis est. **Cave** ergo ne somnus tuus sit non requies corporis lassus. sed sepultura suffocati non reparatio sed extinctio spiritus tui. **Hinc** et **Cato** in libro de moribus. **Plus** vigila semper ne somno deditus esto. **Quam**

diuturna quies vitijs alimenta ministrat. **Propter** hoc etiam dicit **Piero** ad **Aletham**. **Filia** tua nocte ad orationes surgat. mane hymnos decantet. et orationi lectio succedat. **Idem** ad **Eustochium**. **Ad** orationem tibi nocte surgenti non digressio ructu faciat sed inanita. **De** corporis autem balneatione ac lecti mollicie dicit idem **Piero** ad **Saluiniam**. **Plumarum** mollicies inuenilia membra non foueat. et balnearum calor nouum adolescentie sanguinem non incendat. **Idem** ad **Aletham**. **Mibi** lauacra omnino displicent in adulta virgine que seipsam debet erubescere nudamque videre non posse. **Si** enim ieiunijs ac vigilijs corpus suum macerat. et in seruitute redigit. **Cur** e contrario sopitum ignem suscitatur balnearum fomentis?

De vitanda ornatus superfluitate. Cap XLIII

Ornatus autem superfluous consistit in vestium exquisite et crinium compositioni. et faciei depictione. et huiusmodi. **De** quibus dicit **Iobes** in dialogo ad **Basilium** li. vj. **Pulcritudo** vultus et oculi depicti infecte maxille et capitis ornatus et tinctura crinium. ac vestes preciose gemarumque splendor et pigmentorum odor. et alia que pertinent ad mundum muliebrem. graua sunt ad perturbandum animum. nisi multo castitatis vigore concluderit. hec ille. **Hinc** de amatoribus seculi dicit psalmus. **Quorum** scilicet abundant tabernacula et promptuaria eorum plena. filie inquit eorum composite circumornate ut similitudo templi. **Et** **Quidius** in libro de remedijs. j. **Decipimur** cultu gemis auroque tegunt. **Omnia** pars minima est ipsa puella sui. **Itaque** de curiosa vestis aptatione dicit **Hieronymus** ad matrem et filiam. **Vestis** ipsa tacentis animi est indicium. si rugam non habeat. si per terram ut altior videaris trabatur. si de

De eruditione

Industria dissuta sic tunica ut aliquid in
tus appareat. operiatq; qđ fedū ē. 7 ape
riat quod formosum. capillę fasciolis
cōprimūtur 7 crispanti cingulo angustū
pectus artatur. capilli vel in fronte 7 vel
in aures defluunt. palliolum interdū ca
dit ut cādidos nudet humeros. 7 quasi
videri noluit celat festina qđ volens de
tenderit. **E**t quando in publico quasi per
verecundiam operit faciem lupanarum
arte id solum ostendit qđ ostēsum mag
placere potest. hęc **Hiero**⁹. **C**apillorū
vero superfluoꝝ ornātū prohibet aposto
lus **Petrus** etiam mulieribus dicens:
in. j. canonica. iij. **Q**uarum sit non extri
secus capillatura. aut circūdatio auri aut
indumēti vestimētoꝝ cultus. sed qz abs
conditus cordis est hō in incorruptibili
tate q̄eti 7 modesti spūs qui est in spe
ctu dei locuplex. **C**apilloꝝ igit infectio
siue tinctio multo magi reprobat̄ sāctoꝝ
iudicio. **Uñ** **Cyprianus** in li. de discipli
na. 7 habitu virginum. **E**pulemur inq̄t
non in fermento malitię 7 nequitie. sed ī
acymis sinceritatis 7 veritatis: **Nū**qđ
sinceritas perseverat 7 veritas qñ q̄lin
cera sūt pollūntur. colorę adulterijs. me
dicaminum fucis in mendaciū vera mu
tantur. **Dñs** tuus dicit: **Nō** potes face
re capillum vnum album aut nigrum. et
tu ad vincendam dñi tui vocē vis te esse
potioꝝ audaci conatu 7 sacrilego cō
temptu. crines tuos malo p̄sagio futu
rorum inficis. iamq; capillos tibi flauē
os auspicaris. hęc **Cyprianus**. **P**ropt̄
hoc etiam dicit **Hiero**⁹ ad **Aetham**.
Lane ne filię tuę capillum infeceris 7 ali
quid ei de gebennę ignibus auspiceris.
De faciei quoq; depictiōe dicit **Hiero**⁹
in li. de viduitate seruāda. **Q**uid facit ī
facie christianę purpurissus 7 cerusa. quo
rum alterum ruborem genarū labioꝝq;
mentitur. alterum candorem oris 7 colli.
Ignis est iuuenū. fomenta libidinū. im
pudice mentis indicium. **Q**uomodo fle
re potest pro peccatis suis que cutem nu
dat lachrymis. 7 sulcos in faciem ducit.

Ornatus iste non dñi est. sed velamē an
tichristi. **Q**ua fiducia vultus ad celum
erigit quos conditor non agnoscit. hęc
Hiero⁹. **V**inc 7 **Cyprianus** vbi supra.
Non solum virgines ac viduas sed etiā
nuptas 7 omnes feminas puto admonē
das ut opus dei 7 plasma nullaten⁹ ad
ulterent adhibito flauo colore vel nito
re pulueris vel rubore. aut quolibet me
dicamine liniamēta natia corruppēte.
Dicit deus. faciamus hominem ad ima
ginem 7 similitudinem nostram: **E**t au
det quisq; mutare 7 convertere qđ deus
fecit. **M**anus deo inferūt quādo id qđ
ille formauit. reformare 7 trāssfigurare cō
tendūt. nescientes quia opus dei ē oē qđ
nascitur. diaboli qđcūq; imitat̄. **S**i q̄s
pingendi artifex vultum alicuius 7 speci
em ac corporis qualitatem emulo colore
signasset. 7 signato iam ac consummato
simulacro manus alius afferret. iāq; for
mata iā picta quasi peritioꝝ reformaret:
gravis prioris artificis iniuria 7 multa in
dignatio videret̄. et tu te existimas im
pune laturam. tam improbe temeritatis
audaciam. 7 artificis offensam. hęc **Cy
prianus**. **I**tē **Ambro**⁹ in **H**examerō. li.
vj. **D**eles picturaz dei o mulier si vultū
tuum materiali cādore oblinias. si acq̄si
to rubore perfundas. illa pictura vitij est
nō decoris. fraudis nō simplicitatis. tē
poralis est. 7 aut pluuia aut sudore tergi
tur. illa pictura fallit 7 decipit. ut nec illi
placeas cui placere desideras. qui intelli
git non tuum sed alienum esse quo place
as. 7 tuo auctori displiceas qui in te vi
det opus suum esse deletum. **N**am si su
pra artificem aliquem inducas alterū q̄
opus illi⁹ nouis operib⁹ obducas. nōne
indignabitur ille qui opus suum adulte
ratum esse cognouerit: **N**oli ergo tolle
re picturam dei 7 picturam meretricis as
sumere. qđ est opus dei adulterare. **G**ra
ue igit crimē est ut putes qđ meli⁹ te hō
q̄s de⁹ p̄gat. ḡue ē ut ipse de⁹ te dicat:
Nō aḡsco colores meos. imagines meā
vultū meū que ipse formauit. reijcio qđ

meum non est. illum quere qui te pinxit. hec Ambrosius. Et reuera qz de consuetudine solent h facere meretrices. eo ipso debent ea ppter deformet. testimoniu omni no refugere et execra. puellę nobiles ac sacre mulieres. **Uñ** Ennodius. his qui non verent talia facere sic loquitur taqz ironice et irrisorie. **Lingite** cadetes roseo de murice vult. **Atqz** fide morum pãdite de facie. **Siquidem** ex his omnibz doctorum sanctorz verbis patet. qz p talia violatur in mulieribz christianis ac precipue virginibz sinceritas castitatis. **Uñ** Cyprianus vbi supra. **Si** tu te sumptuosius comas. et p publicu notabiliter ice das. oculos in te inuētutis illicias. suspitia adolescentiu post te trabas. peccãdi fomenta succedas. ut et si ipsa nõ pereas tñ alios perdas. et velut gladiu te ac venenum prebeas ludentibz. excusari non potes quasi mente casta sis et pudica. **Re** darguit te cultus improbus et impudicꝝ ornatus. hec Cyprianus. **Deniqz** virginibus deo consecratis oino districti talia. phibet. nec illis mortale peccatũ esse dubitat. **Uñ** ibidez a beato Cypriano subiugit. **Nec** cõputari iam potes inter puellas virgines christi. que sic viuas vt possis adamari. **Sericu** et purpurã indu te. christu induere non possunt. auro et margaritis et monilibz adornate. ornamenta corporis et pectoris perdiderunt. et fugiat qd alijs fuerit exitio. **Quis** id appetat et assumat qd ad necẽ alteri fue rit pro gladio. **Certe** virgines q se hmoi artibus cõpserint inter virgines nõ pu to debere numerari. sed taqz oues cõta ctas et morbidas ne cõtagio suo ceteras polluãt a grege sancto et puro virginitatis arceri. hec Cyprianus. **Hic** et Hiero ad Demetriadẽ virginẽ. **Quando** inqt in seculo eras que seculi erant diligebas. videlicet faciẽ pollire et depingere. ornare crinem. et alienis capillis turritam struere verticem. **Nunc** aut quia seculum reliquisti. secũdo post baptismu diabolo et pompis eius renunciaisti. **Ecce** innuitur

ex verbis Hieronymi. qz huiusmodi cõpositio crinium et facies pertinet ad pompas diaboli. **Propter** hos etiaz scribit Alethę de institutione filię. **Cauere** inqt ne cerusa et purpurisso ora christo psecrata depingas. nec collum auro et margaritis premas. nec caput gemis oneres. nec capillu ceruses. **Prætextata** nobilissima quondam femina nubente viro **Heine** cio qui patruus Eustachię virginis fuit habitum eius cultumqz mutauit. et neglectum crinem mũdano more tricauit. vincere cupiens et virginis proposituz. et matris desiderium. **Eadem** nocte vidit angelum dei in somnis terribili facie sibi minitatem et dicentem. **Tu** ausa es imperiu viri christo pferre. et virginis dei caput tuis sacrilegis manibus attrectare. **Quę** iam nunc arescet ut sentias excruciatã quid feceris. et finito mense quinto ad inferna ducaris. **Si** n autẽ in scelere perseveraueris et marito simul orbaberis et filijs. **Omnia** per ordinem expleta sunt et seram misere penitentiam velox signavit interitus. **Sic** vlciscit christus in violatoribus templi sui. sic gemmas et preciosissima ornamenta defendit. hec Hiero. **Deniqz** sicut iam ostensum est superius in. iij. operis huius li. ca. de honestate cultus. **Non** solum vitanda est honestis personis faciei depictio vel crinium compositio. sed nec etiam appetẽda est naturalis faciei vel corporis pulcritudo. videlicet quia vana est et caduca et etiam ut in pluribus nociva. **Suggerit** enim habenti superbiam et vanam gloriã et impudicitiam et etiam stultitiã. iuxta illud Petronij. **Raram** facit mixturã cum sapiẽtia forma. **Uñ** et recte fatuitas pulcritudini adiungitur. **Proverb. xij.** vbi dicitur. **Circulus** aureus in naribus suis mulier pulcra et fatua. **Hicqz** dicit glosa. **Sicut** si naribus suis circulum aureum infixeris. luto senibilominus immergit. **Sic** et meretrix pulcritudinẽ vultus et habitus seño voluptatis iquinat et polluit. **Recenim** solum nocet ut dictum

De eruditione

est ipsi habenti. sed etiam inspicienti dū
eum ad impudicitiam allicit. iuxta illud
Secundi pbi. Pulcritudo est carnalis
felicitas. humana concupiscentia. **Hac**
de causa se ostendunt meretrices ad lu-
crū. iux illud **Tibullij.** Sit procul a nob
forma cui vendere cura est. **Et** precū ple-
na grande referre manu. **Alię** vero etiā
quę sibi videntur caste hoc faciunt. ppter
inane[m] gloriam. fm illud **Duidij** supe-
rius positum. **Delectāt** etiā castas pꝛeco-
nia forme. **Verū** etiā in hoc sibi plusq̃
alijs nocent. quia mortaliter peccāt. etiā
si alios non alliciant. **Vñ** super illo ver-
bo **Matth. v.** Qui viderit mulierem ad
concupiscendum eam. iam mechatus est
in corde suo. dicit **Chrysostom.** **Muli-**
er si se decorauerit et oculos hominū ad
se vocauerit. etiam si piagam non intule-
rit extremam vindictam dabit. venenū
enim intulit et si nullus qui bibat inuen-
tus sit. hec **Chryso.** **Hinc** et **Augustin.**
in regula sua. **Non** solum appetere. sed
etiam appeti velle criminofum est. **Cete-**
rum etiam si nec appetat vel appeti cupi-
at. sed indiscrete tantū et inordinate pul-
critudinez ostēdat. laqueum alijs inijci-
endo mortaliter peccat. fm illud **Ecd.**
xxvij. Qui laqueum alijs ponit in illo pe-
ribit. et qui fodit foueam incidet in eam.
Vñ et dicitur **Exodi. xxj.** Siquis ape-
ruerit cisternam et foderit. et nō operuerit
eam. cecideritq̃ bos vel asinus i eā. do-
minus cisternę reddet precium iumento-
rum. qđ autem mortuum est ipsius erit.
Cisterna enim aperta et non operata est
viri vel mulieris species ornatu meretri-
cio ad capiendas animas preparata. scz
extento collo. crinibus sparsis vel com-
positis. facie muce lota. **Unde** dicitur
Proverb. xxij. Fouea profunda os alie-
ne. cui iratus est dominus. incidet in eam.
Et in eodē libro. **xxij.** Fouea profunda
est meretrix et puteus angustus aliena.
In hanc bos vel asinus cadit cū quilibet
iustus vel iniustus sine sapiens vel stultus
ei specie capitur. sicut **Dolofernes** sta-

tim captus est in oculis **Judith.** ut legitur
in **Judith. x.** **Tunc** dominus cisternę te-
netur precium reddere. et mortuū sibi re-
tinere. quia mors anime illius ei imputa-
tur. et anima sua pro illius dāno pene eter-
nę obligatur. **De** hoc etiam **Ambrosius**
in libro de elemosyna et ieiunio. **Aposto-**
lus inq̃t iubet mulieres in ecclesia quoq̃
tacere. et domi viros suos interrogare: **U-**
le vero in platcis inuerecundos etiam si-
ne viris sub conspectu adolescentulorum
intemperantium choros ducunt. iactan-
tes comas. trabentes tunicas. plauden-
tes manibus. saltantes pedibus. vociby
personantes. irritantes in se iuuenum li-
bidines motu histrionico. petulāti ocu-
lo. decoroso ludibrio: **Spectat** corona
adolescentium et fit miserabile theatrum
inter saltantium ruinas et lapsus spectā-
tium: **Celum** impuro aspectu contami-
natur et terra turpi saltatione polluitur.
quę pro obscenis saltatibus verberatur.
hec **Ambrosius.** **Ideo** de talibus dicitur
Proverb. v. Longe fac ab ea viam tuā
Est enim ut dictum est declinanda tāq̃
fouea profunda. **Vñ** hanc etiam apo-
stolus operiri iubet. **j. Cor. xij.** Si non
velatur inquit mulier tondatur. **Et** post
Mulier debet hic sup caput suū velamē
propter angelos. id est clericos vel spiri-
tuales viros ne cadāt per eam. **Sic** enī
pulcritudinem suam in animarum stra-
gem ostentare. hoc est. proximos scāda-
licare. id est. obicem eis ad ruinam pone-
re. **Unde** dicitur **Ecd. ix.** Virginem ne
conspicias. ne forte scandaligeris in deco-
re illius. **His** etiā consonat illud superi-
us positum iuxta **Ayprianum.** ad illam
quę adolescentibus peccandi fomenta
succendit. ac velut gladium et venenum
se videntibus exponit: **Quis** inquit nō
id exeret ac fugiat qđ alijs fuit exitio?
Quis id appetat et assumat qđ ad necē
alterius fuerit pro gladio? **Deniq̃** sicut
dicit **Aug.** in speculo vel regula clerico-
rum. **Non** solū appetere sed etiam velle
appeti criminofum est.

Filiozum regalium

Depudicitie societatis et famu-
lar' electione. **Cap XLV.**

Hec de supfluitatib' euita-
dis i bis q̄tinēt ad voluptatē
carnis q̄ insidiatrix est castitatē.
Porro de mala et pudica societate sci-
endū q̄ i pueri ac puell' castitatē bonū le-
dit vel dānicat dupl'r. s. exēplo. ac sug-
gestiōe. Ideo scribit Hiero' ad Alethā
de institutiōe filie Trade iqt̄ ei comitē sci-
tatē. cui' hmo et icessus et habit' doctrina
xtutū sit. nūq̄ absq̄ te i publicū pcedat
null' ei iuuenis cincinat' arrideat. Nolo
etiam q̄ de ancillis suis aliquā plus di-
ligat cui' crebro auribus insulurret. Sz
quicquid vni loquetur hoc sciāt omnes.
Placeat ei comes nequaq̄ cōpta atq̄
formosa que liq̄do gutture carnē dulce
moduletur. sed grauis pallēs subtristis.
Idem quoq̄ describit ad Demetriadē
virginem hoc modo dicens: Graues fe-
mine maximeq̄ xgines ac vidue tibi co-
mites eligantur. quarum cōuersatio sit
pbata. sermo moderat'. verecūdia san-
cta. Fuge autem lasciniā puellarum q̄
ornant capita. crines a fronte demittunt
cutem polliunt. astrictas habent mani-
cas. vestimēta sine ruga. soccosq̄ crispā-
tes. ut sub nomine virginali vendibili'
appareant. Vires siquidem et studia do-
minarum plerūq̄ indicantur ex moribus
ancillarum et comitū. Nlla ergo tibi pul-
cra sit et amabilis. illa tibi socia que pul-
cram se esse nescit. que forme bonum ne-
gligit. et procedens ad publicū. nequaq̄
pectus et colla denudat. nec pallio rene-
lato ceruices aperit. sed faciē celat. et vix
oculo vno qui vix cū necessarius est patē-
te icedit. Porro cincinnaculos pueros
et calamistratos ac peregrini muris olen-
tes pelliculas quasi pestes ac venena pu-
dicitie deuita. Idē etiā ad Saluiniam.
Quid facis inquit inter ministroz gre-
ges quos volo non ut famulos contem-
nas. sed ut viros erubescas: certe si am-
bitiose domus hec officia flagitant p̄fē-

ciat' his senex honestis morib'. cuius ho-
nor' domine dignitas sit. Scio multas
clausis ad publicum foribus non caruis-
se infamia puerozum quos suspectos fa-
ciebat vel cultus impudic' vel crassi cor-
poris nitor vel etas apta libidini. vel ex
conscientia amoris occulti secutus animi
tumor qui etiam bene dissimulat' frequē-
ter in publicuz erumpit. et conseruos q̄li
seruos despicit. Omni ergo custodia ser-
ua cor tuum. et caue quicquid de te fingi
potest. Nō ambulet iuxta te calamistra-
tus procurator. nō histrio fractus in fēmi-
nā. nō cātoris diaboli venenata dulcedo
nō iuuenis voluptuosus et nitid'. Nihil
artū scenicoz. nihil tibi i obsequijs mol-
le iūgatur. Habeto tui sexus solatia. i.
viduarum et virginuz choros. Idem in
epistola ad matrem et filiam. Inter lasci-
uas puellas et comatos iuuenes puella
gradieris. dabit tibi barbatulus quilibz
manū pressisq̄ digitis aut temptabitur
aut temptabit. Inter viros et matronas
erit tibi conuiuium. aliena oscula specta-
bis. In alijs q̄q̄ sericas auratasq̄ ve-
stes miraberis. Inter hec aliquis conui-
uancium vel assistentiū quoniā alienas
vxoies non videbit. teq̄ custodem non
habes sepius respectabit. loquetur miti-
bus. et quicquid metuit dicere significa-
bit aspectibus. Inter has et tantas illece-
bras voluptatum. etiam ferreas mentes
libido domat. que maiorē in virginibz
patitur famem dum dulc' putat esse qd̄
nescit. vidimus aliquem ossibus vix he-
rentēz illicitis arsisse amoribus et ante vi-
ta caruisse q̄ peste. Quid tu facies pu-
ella sani corporis delicata. pinguis. ru-
bens. estuans inter carnes et vina et bal-
nea. iuxta maritos. iuxta adolescentes.
Que etsi rogata non feceris. tamen de-
forme putes testimoniū si cogeris. Nec
Hiero'. De hoc etiam idem scribit ad
Eustochium. Nolo inquit te ad do-
mos matronarum nobilium frequenter
accedere. nec illarū tantūmodo te cupio
vitare cōgressus que maritoz inflantur

De eruditione

bononibz. quas eunuchoz greges sepiunt sed etiã eas quas viduas necessitas fecit quarũ domus plena cõuinijis. plena adulatoribus. quaz rubetibus buccis farfa distendit. ut eas putes maritos nõ amisisse. sed querere. hęc **Hiero.** Et de huiusmodi etiã viduis loquitur apłus. **ĩ. Tĩmothi. v. Adolefcẽtiores** inquit viduas deuota. **Cũ** enĩ luxuriatę fuerint. in christo nubere nolũt. habetẽs dãnationem. scilicet apud deũ repositã. quia p̃mã fidem. s. voti p̃us emissi. vel fidẽ quã professę sunt ĩ baptismo diabolo 7 pompis eius abrenunciãdo irritã fecerũt. s. votũ continentię frãgendo. 7 sic iterũ diabolo se mancipãdo. simul aut inquit 7 ociose discunt currere domos. nõ solũ ociose. s. etiã vmbrose 7 curiose loquentes que nõ oportet. s. turpia quelibet 7 impudica. **Uñ 7 Hiero.** in epla supradicta dicit de talibz. **Illas** quoqz viduas rumigerulas quasi pestes abijce que ociose 7 curiose circũeũt domo matronarũ. **Nulla** his nisi ventris cura est. vinose atqz lasciuie quodius mali insinuãt. 7 ferreas quoqz mentes ad delitias emolliũt. **Huiusmodi** nãqz sũt vetule turpis amoris mediatrices atqz cõciliatrices. qbz recte p̃gruit qd dicit **Jobel. iij. Posuerũt** inqt puerum in p̃stibulo 7 puellã vendiderunt p̃ vino ut biberet. **Taliũ** lingue sũt venenose ac mortifere sicut est lingua vipere. de qua dicit **Job. xx. Caput** aspiduz suget. 7 occidet eũ lingua vipere. **Cũqz** nigre sint ac rugose in modũ follis (reuera sunt folles diaboli) flatu male suggestionis corda iuuenũ atqz iuencularum igne libidinis accẽdẽtes. iux illud **Esa. liij. Ecce** ego creavi fabriũ sufflantem in igne prunas 7 pferentẽ vas in opus suũ. 7 interfectore ad perdendũ. **Uñ** de ipso diabolo dicit **Job. xlj. Halitus** ei prunas ardere facit. 7 flãma de ore eius egredit. **De** ipsis quoqz luxuriosis flatu follium eius accensis. dicit **Osę. viij. Dẽs** adulterãtes quasi dibanus succensus a coquẽte. **Et** post: **Applicuerũt** quasi di-

banũ cor suũ cũ insidiaret eis. 7 tota nocte dormiuit coquẽs eos. **Sũt** igit huiusmodi vetule incẽdiarie 7 ideo excoĩcate qz sũt incendiarię tẽploz dei. i. animarũ iuxta illud. **ĩ. Cor. iij. Templũ** enim dei sanctũ est. qd estis vos. **Si** qz aut tẽplũ violauerit dei disperdet illũ deus. **Ypso** nãqz iure excoĩcati sunt ecclesiãz incendiarię 7 etiã sacrilegio 7 morti obnoxij. **Sũt** etiã incẽdiarie p̃ dolũ. quia portãt ignẽ absconditũ dñ per dulces sermones ac bñdictiones. i. adulationes seducunt corda innocentũ. sicut de quibusdã dicitur **Ro. vlti. Unde** sunt lamie infernales. de qbz dicit **Thren. iij. Lamie** nudauerunt mãmas lactauerũt catulos suos. **Lactatio** n. est adulatio. de qua dicit **Proverb. j. Fili** si te lactauerint peccatores non acquiescas eis. **Tales** n. sũt p̃dicatrices diaboli. **Cũqz** christũ in cruce vnica animã. s. latronis acquisierit. vnica tal vetula multas aĩas iniqua suasionẽ perdit. **Uñ** recte cõpatur basilisco. qui sibilus dicitur fm **Ysidorum. qñ** sibilu occidit anteqz mordeat vel exurat. **Hęc** de castitate in q̃ puellę precipue custodiri debent 7 erudiri.

De humilitate puellarum 7 taciturnitate atqz maturitate.
Cap XLVI

Nec minus humilitas est eis necessaria. presertim q̃stum ad salutẽ. qm̃ 7 in beata virgine **Maria** resperit dominus humilitatẽ potius q̃z virginitatẽ. **Uñ Canticoz. ij.** dicitur in persona ipsius sic exponit beatus **Bern.** **Cũ** esset inquit rex in accubitu suo nardus mea dedit odorem suum. **Nardus** siquidem herba humilis est et pectus purgat. vnde manifeste humilitatem designat cuius odor 7 decore inuenit gratiam apud deum. hęc **Bern.** **Hinc** etiam idem dicit super missus est omelia **j. Si** humilis virgo **Maria** non fuisset super eam spũs sanctus neqzqz reqũisset

quia scriptū est: **S**up quē requiescit spi-
ritus meus nisi super humilē z quietum
Porro si non sup eā requievisset utiqz
nec eā impregnasset. **Q**uomodo de ipso
pociperet sine ipso: pulcra vero xginitas
z humilitatis permixtio. nec illa medio-
criter anima placet deo. in qua z humili-
tas virginitatez cōmendat. z virginitas
humilitatem exornat. **I**taqz laudabilis
quidem virtus est virginitas. sed necessa-
ria magis humilitas. illa suadet. ista p̄ci-
piat. **D**e illa dicit: **Q**ui potest capere ca-
piat. **D**e ista dicit: **N**isi quis efficitur sic
parvulus iste. nō intrabit in regnū celoꝝ
Nlla ergo remunerat. ista exigit sine qua
nemo saluatur. **D**eniqz placere pōt hu-
militas que virginitatē amittit. deslet. si-
ne humilitate aut a deo dicere nec **M**a-
rie virginitas placuisset. ergo si nō potes
virginitatez. humilis imitare humilita-
tem virginis. hęc **B**ern. **I**dē **A**mbrosi⁹
super **L**ucā li. ij. **E**cce inquit ancilla dñi
vide humilitatē. vide deuotionez. ancil-
lam domini se dicit que mater eligit. nec
promisso repētino extollit. **E**t post: **D**i-
dicistis ait o virgines **M**arie pudorem
discite z humilitatez. **I**unior ad seniorē
Maria scilicet ad **E**lizabeth venit z pri-
or illam salutauit. **D**ecet enim ut virgo
q̄to ē castior. tāto sit humilior. hęc **A**m-
brosi⁹. **P**ropter hoc etiā **A**ug⁹ in li. de
virginitate. sic hortat virgines ad humi-
litatez dicens: **H**oc agite virgines dei
hoc agite. pergite viam sublimitatis pe-
de humilitatis. z sequimini agnum quo-
cumqz ierit. **I**pse enim exaltat humiliter
sequentes. que descendere nō piguit ad
iacentes. **D**ona eius illi seruanda com-
mittite. fortitudinem vestram ad illū cu-
stodite. **Q**uicquid mali ipso custodiēte
non cōmittitis. tanqz remissū ab illo de-
putate. ne modicum vobis existimantes
dimissum. modicum diligatis z tunden-
tes pectora publicanos ruinosā iactātia
contēnatis. **D**e viribus vestris expertis
cauete. ne quia aliquid ferre potuistis in-
flectimini. **D**e inexpertis autē orate. ne su-

praqz ferre potestis temptemini. **E**xisti-
mate aliquos in occulto superiores qb⁹
estis in manifesto meliores. perseverātes
in numero vestro. p̄beant vobis exem-
plum cadentes. augeant timorem vestrū
hęc **A**ug⁹. **S**ed z taciturnitas virgines
debet. p̄cipue iuxta illud **A**mbrosi⁹ in
libro. ij. de xginitate. **V**alo inquit ser-
monē virgini deesse q̄ superesse. **P**am si
mulieres etiam de rebus diuinis iubent
in ecclesia tacere. domi viros suos inter-
rogare. de virginibus quid captuz puta-
mus: in quibus pudor. ornatez. ta-
cituritas cōmendat pudorem. hęc **A**m-
brosius. **D**e hoc dictū est plenius in li.
ij. superius. **D**eniqz maturitatis etiam
sive grauitatis honestas plurimū decet
nobiles puellas. ut videlicet in vultu ac
gestu z habitu corporis earum appareat
animi reuerentia z verecundię modestia.
Un̄ **A**ug⁹ ad virgines vbi supra. **N**on
sit ait vobis improbus vultus. non ocu-
li vagi. non infrenis lingua. non pecula-
ris risus. non scurilis iocus. non indecē
habitus. non tumidus aut fluxus inces-
sus. **H**ęc etenim addita xginitati ange-
licam vitam hominibz z celi mores exhi-
bent terris. **S**i nuptias contēpsistis fi-
liozum hominuz. toto corde amate spe-
ciosum forma p̄ filijs hominuz. qui nō
querit a vobis pulcrā carnem. sed pul-
cros mores quibus frenatis z carnē. hęc
Aug⁹. **C**ūqz maturitas puellis seruāda
sit in omni gestu. p̄cipue tamen in aspe-
ctu in quo p̄cipue apparet pudicitia. z
ecōtrario similiter ipudicitia. iuxta illud
Ecd. xxvj. **F**ornicatio mulieris in extol-
lencia oculoꝝ. z i palpebris illius agno-
scetur. **E**xtollentia siquidem oculoꝝ est
signum impudentię. iuxta illud **D**iere-
mię. ij. **F**rons mulieris meretricis facta
est tibi. noluit erubescere. **E**cōtra vero
dicitur in **E**cd. vbi supra. **G**ratia super
gratiaz mulier sancta z pudorata. q̄ scz
habet oculum simplicem. **N**am econ-
trario in palpebris illius quibus scz sūt
luxuriosi nuz. agnoscit impudic⁹ anim⁹

De eruditione

Juxta illud quod de quibusdam dicitur. **P**etri. ij. Oculi inquit habentes plenos adulterij et incessabilis delicti. **H**ic et **A**ugustinus in regula clericorum: Impudicus inquit oculus impudici cordis est nuncius. **P**ropter hec etiam ibidem **E**ccl. paulo post patri vel matri de filia dicitur: Ab omni irreuerentia oculorum suis caue. ac si dicat: Caue ne oculos habeat irreuerentes. id est excelsos vel vagos. vel nutibus luxuriantes. **S**uper hec etiam et alijs gestibus in ordinata reprehendit dominus mulieres ac puellas iudeorum et cominatur eis dicens: **E**saie. iij. Pro eo quod eleuatae sunt filie sion. et ambulauerunt extenso collo et nutibus oculorum ibant et plaudabant. et pedibus suis composito gradu incedebant. decaluabit dominus xrtice filiarum sion. et dominus crinem earum nudabit. et erit pro suauis odore fetor. et pro cona funiculus. et pro crispanti crine caluicium. et pro fascia pectorali cilicium. **U**bi etiam dicit **H**ieronymus. **U**tamur et hec testimonio aduersus ecclesie feminas que ambulat extenso collo et nutibus oculorum loquuntur. et tam manibus plaudant quam pedibus. et ut composito gradu incedant non naturam sequuntur ducem. sed histrionum morem. hec **H**ieronymus. **H**inc et de oculorum oppressionem in femina pudica et honesta in libro declamationum ij. dicit **S**eneca. **E**fferat oculos iacetes in terram. et aduersus officiosum salutatorum inhumana potius quam inuerecunda sit. longe ante pudicitiam suam ore quam verbo neget. **N**emo fortiter negatam rogauit iterum. hec ille. **D**e verecundia vultus et oculorum habetur exemplum in **R**ebecca. **G**en. xxv. **Q**ue conspecto **I**saac. tollens pallium cito operuit se dicens. ut dicit **A**mbrosius in li. de sancto **A**braam. debere nuptijs verecundiam preire. **H**inc etiam et nuptie dicuntur eo quod pudoris gratia puellae obnuberent. **D**iscite ergo inquit o virginis quemadmodum verecundiam conseruetis. nec ante extraneos itecto capite predeatis. cum **R**ebecca. licet iam desponsata fuerit. maritum tamen operito capite videndum putauerit. hec **A**mbrosius. **P**orro de vniuersa morum ac gestuum puellarum honestate et maturitate. ponit exem-

plum idem **A**mbrosius in beata virgine dicens. in. ij. li. de virginitate. **S**it vobis in imagine descripta virginitas **M**arie que velut speculo refulgeat species castitatis et forma virtutum. virgo erat corpore et mente. corde humilis. verbis gravis. animo prudens loquendi peritior. legendi studiosior. non in incerto diuitiarum sed in prece pauperum spiritus reponens. intenta operi. verecunda famoni. arbitrium mentis non hominem sed deum querens. nullum ledere. omnibus bene velle. maioribus assurgere. equalibus non inuidere iactantiam fugere. **Q**uando illa vel vultu lesit parentes. quam fastidiuit humile. quam risit debilem. quam vitauit inopem. **N**ihil toruim in oculis. nihil procar in verbis. nihil in actu inuerecundum. **N**on gestus fractior. non incessus solutior. non vox petulantior. ut ipsa species corporis simulacrum fieret. mentis et figura probitatis. hec **A**mbrosius. **A**liud exemplum ponit **H**ieronymus de **A**sella in epistola ad **M**arcellam. **N**ihil inquit illius seueritate iocundus. nihil incunditate seuerus. nihil suauitate tristis. nihil tristitia suauis. **I**ta pallor in facie est ut continentiam indicet. non redoleat ostentationem sermo silens. et silentiū loquens. **N**ec citius ei nec tardius incessus. idem semper habitus. neglecta mundicies. inculta vestis et cultus ipse sine cultu. **S**ola vite sue qualitate premeruit. ut in urbe lasciuia et boni eam predicent. et mali detrabere non audeant. **V**idue illam imitemur et virginis. maritatem colant. noxię timeant. sacerdotes suscipiant. **H**ieronymus. **S**ed quidam puellarum verbanitas siue curiositas facit eas plerumque peccates atque lasciuas et dissolutas. **U**n **A**mbrosius in li. de virginitate. ij. **A**erit inquit officijs pudor. audacia emicat. risus subrepat. modestia soluit. dum verbanitas affectat. **I**taque sermonem virgini malim deesse quam superesse. virginis mihi grauitas sua nunciet pudore obuios. gradu sobrio. vultu modesto et prenuicia integritatis ante eant signa virtutis. **N**on satis probabilis virgo estimatur. que cum videtur requiritur. hec **A**mbrosius.

De puella nuptui tradenda. Cap XLVII

QUam autem ad etatē nubilem puellę deuenierit parētes eaz vel custodes si causa legitima subest licite possunt eas de cōsensu illarū tradere nuptui. Ideo dico si cā legitima subest. quia plures sūt causę matrimonii contrahēdi. videlicet liberoꝝ procreatio. fornicationis euitatio. inimicoꝝ reconciliatio. belloꝝ sedatio. ⁊ si quę sūt similes. inter quas potissime sūt duę primę diuinis scripturj approbate. **N**az de p̄ma dicit **Gen. j.** Crescite ⁊ multiplicamini. ⁊ replete terrā. **H**ęc fuit prima cōiugij institutio. **D**e secūda dicit **ap̄tus. j.** **Cor. vij.** Propter fornicationez vnusquisq; vxorē suā habeat. ⁊ vnaqueq; virum suū. Ideo **h**o dico de cōsensu illaz q; sine consensu nullū est matrimonium. **I**nuite quoq; nuptię solēt malū habere puentum. **V**n̄ postq; **E**liecer nuncius **Abraę.** sicut legitur **Gen. xxiiij.** iā obtinuerat consensū labā ⁊ matris ei⁹ vt **R**ebecca sozore ipsius adduceret **I**saac in vxorē. ipso volente recedere dixerūt m̄ illius ⁊ frater. **V**ocem⁹ puellaz ⁊ quęramus ipsius voluntatē. **C**ūq; vocata venisset sciscitata sunt dicentes: **V**is ire cū homine isto: quę respōdit vadā. **E**t tūc dimiserūt eā ⁊ nutrice eius imprecātes ei prospera. **S**up hoc tñ dicit **Ambrosi⁹** in li. de sancto **Abraā.** **C**ōsulit inq; puella nō desponsalib; illa. n. iudiciū expectat parentū. **N**ō enim eligere maritū est virginalis pudoris. sed iam viro despōsata p̄sulit de die profectionis. **h**ęc **Ambrosi⁹.** **P**orro ideo dixi licite. quia licet magnū bonum ⁊ meli⁹ sit cōtinere. nō tñ peccatū est nubere. sed aliqñ bonū ⁊ vtile. **V**n̄ apostol⁹ vbi sup. **S**i ⁊ nupserit virgo nō peccauit. **E**t paulo p̄: **S**i q̄s aut turpē. i. negligētē se videri existimat super virgine sua q̄ sit supadulta. ⁊ ita oportet fieri. eo q; aliqua p̄dictaz cauzum occurrat. qd̄ vult faciat. nō peccat si

nubat. scz ipsa virgo. **S**z nec ille qui tradit eaz viro legitime culpabilis tenetur quin potius ex intentionis ⁊ operis bonitate mereat. **N**am in tali casu accipit qd̄ **Eccl. vij.** legit. **T**rade filiam. s. nuptui. ⁊ grāde opus feceris. i. vtile. scz. p̄pter vitationē fornicationis. vel p̄pter bonū. plis **E**t illd̄ apostoli vbi sup. **Q**ui matrimonio iūgit virginem suā bñ facit. **I**deo qz dici pōt opus grāde filiā tradere nuptui qz matrimonium est figura grādis rei. s. cōiunctionis christi ⁊ ecclesie. **V**n̄ apostol⁹ **Eph. v.** **S**acramentū inq; hoc magnū ē. ego aut dico i christo ⁊ ecclesia. **P**orro qz matrimonium legitimū inseparabilem ⁊ indiuiduā vite cōsuetudinē retinet iuxta illud **Matth. xix.** **Q**d̄ de⁹ coniūxit hō nō separet. ideo cū magna deliberatione h̄ fieri oportet. ne postea p̄tingat penitere de hoc. q; nō possit remediū habere. **V**n̄ in puerbijs sapientū legitur: **D**iu deliberādū est qd̄ semel tm̄ instruedum est. **E**t hoc ē magnū ut dicit **Theofrastus.** incōmodū nuptiaz. q; nulla est vxoris electio sine probatio. sed qualis cūq; obuenerit habēda est ac retinenda. **E**quus inquit ⁊ asinus ⁊ bos ⁊ canis ⁊ vilissima mācipia: vestes quoq; ac lebetes ⁊ calix ⁊ vrceolus prius pbātur ⁊ sic emittur: sola vxor nō ostenditur ne ante displiceat q̄ ducat. **I**taq; si iracūda. si fatua. si deformis. si supba. si fetida est. p̄ nuptias dicitur quicquid in ea vitiosum est. hęc **Theofrastus.** **Q**uę. s. eius verba contra **Iouinianū** recitat **Hiero⁹.** **E**t qd̄ dicit d̄ vxore. idē intelligendū est de viro. scilicet q; sponsę non licet eum ante coniugium probare. **E**t ut dicit **Quidi⁹** in libro de remedijs. ij. **T**urpe vir ⁊ mulier modo iuncti protinus hostes. **I**deo q̄stūm ex manifestis perpendi potest. puellę vir sufficiens ⁊ idoneus eligend⁹ est **E**t primo quidem ut etati stature illius congruat. ne in opere cōiugali disconnētia in hmōi vires alterius frāgat. vel etiā coniugij fructum impediāt. **V**n̄ enī dicit **Quidi⁹** in libro eplaz. **M** male

De eruditione

inequales veniunt ad aratra iuueni. **T**ā p̄mitur magno cōiuge nupta minor. **D**e binc etiā prouidendū est ut sit sapiēs ac virtuosus. quia diuitijs ac pulcritudini corporis ⁊ omnib; hmōi donis preferenda est sapientia ⁊ virtus. **U**n̄ postq̄ in **Ecd.** monetur pater nuptui tradere filiā adiungitur. **E**t homini sensato da illaz id est. prudētī ac strenuo potius q̄ diuiti vel elegāti fatuo. **Q**uid. n. profunt diuitie nisi possessor eas sciat ⁊ seruare ⁊ dispensare. **V**nde refert **Valerius maximus** li. vii. **Q**uā vnice filie pater **Themistoclen** cōsuluit. vtrū eam pauperi sed ornato. s. moribus. aut locupleti parum probato collocaret. **C**ui ille: **V**alo inq̄t virum pecunia q̄ pecunia viro indigentem. hęc **Valerius**. **R**efert etiā **Hiero** cōtra **Yoninianum**. **Q**uā **Marcia** **Catonis** filia minor cum ab ea quereat. cur p̄ amissum maritum denuo non nuberet. respondit: se nō inuenire virū qui se magis q̄ sua vellet. **Q**uo dicto eleganter ostendit diuitias magis in vxoribus q̄ pudicitiam eligi solere. multosq; nō oculis sed digiti vxores ducere. hęc **Hiero** **E**t s̄dit ironice. optima sane res q̄ avaritia cōciliat. **C**um autem viro traditur admonenda est primitus. ut consentiat non amore libidinis. sed obedientie filialis vel desiderio plis. **S**ic. n. fec̄ **Sara** filia **Raguelis** que de se ipsa dicit **Thobie**. iij. **T**u scis dñe qz mūdā seruauī animam meā ab oī cōcupiscētia. virum aut cū timore tuo cōsensi suscipere. nō cū libidine mea. **S**ic etiā dicit angel⁹ **Raphael** **Thobie**. ut legit̄ ibidē. vii. **H**i qui pinguium ita suscipiunt ut deū a se ⁊ a sua mēte excludāt. ⁊ suę libidini ita vacēt sicut equus ⁊ mulus quib; non est intellectus super eos habet potestatem demonium.

Qualiter de coniugali statu sit instruenda. **Cap XLVIII**

Quando vero in recessu a parentibus ut habitet cum viro

admonenda est ab illis sicut legitur de **Sara**. de qua ī eodem. x. **A**pprehēdentes filiam suam parentes osculati sunt eam. ⁊ dimiserunt ire cum viro monētes illam honorare soceros. diligere maritū. regere familiam. gubernare domuz. ⁊ se ipsam irreprehensibilem exhibere. **E**cce admonitiones quinq;. **P**rima ē soceros honorare qd̄ est humilitati ⁊ patientie. **R**am ut in **Echyra** scribit **Terentius**. ⁊ recitat etiā **Hiero**. **V**no animo oēs socrus oderūt murus. **E**t dicit **Ecd.** xxxvij. **N**oli consiliari cum socero tuo. **I**llos igitur honorare qui solent odiosi ac molesti ⁊ graues esse. nō esse sine virtute patientie. **S**ecunda est maritum diligere de quo etiam p̄cipit apostol⁹ ad **Litum**. ij. **A**dolēscētulas inquit hortare ut viros suos ament. **C**ui⁹ scilicet amoris coniugalis quattuor signa debz ostēdere. **P**rimū est ut ei volūtarie se subijciat. iuxta p̄ceptū domini. qd̄ habetur **Gen.** ij. **S**ub viri potestate eris ⁊ ipse dominabitur tui. **S**ubijciat inq; se viro tripliciter. scilicet ei debitū reddēdo. ipsum timēdo. ⁊ ei seruēdo. **D**e primo dicit apostolus. j. **Cor.** vij. **V**xor viri debitū reddat. **S**imiliter autem et vxor viro. **R**am mulier sui corporis potestatem non habet sed viri. **D**e secūdo dicitur **Eph.** v. **V**xor timeat virū suū. **D**e tertio dicit **Aug⁹**. qz subditas ⁊ pene famulas lex esse voluit vxores. **H**inc etiā **Hiero** cōtra **Heluidium** **R**unciatur inquit vir venire cum socijs ⁊ ecce vxor ad hirū dinis modum vniuersa penetrabilia lustrat. si thoz⁹ rigeat. si verrunt panimenta. si ordinata sint pocula. si prandium paratum. **S**ic ut dicit **Petrus** i. j. ij. **S**ara obediebat **Abraę** dominum eū vocās. **S**ecundū est vt sollicita sit de viro qualif ei placeat. iuxta illud apostoli. j. **Cor.** vij. **M**ulier nupta cogitat q̄modo placeat viro. **D**ebet autem ei placere propter duo videlicet. ut ab ipso diligatur. ⁊ ut ipse a fornicatiōe vel adulterio retrahat. **T**ertiū

hoc faciebant moderate ac sincera intentione: sicut legitur **J**udith in li. suo. x. videlicet q̄ omnib⁹ ornamentis suis ornavit se. cui ⁊ domin⁹ splendorē contulit qm̄ omnis hęc cōpositio nō ex libidine. sed ex virtute pēdebat. Ideoq; dñs hęc in illa pulcritudinē amplianit. ut incōparabili decore omnīū oculis appareret. Legit̄ etiā in **H**ester. q̄ ipsa ad cubile regni introducenda muliebrem cultū nō quesivit. s̄ q̄ voluit ab **E**geo ad ornatū accepit. Erat enim formosa valde ⁊ incredibili pulcritudine. oīūz oculis gratiosa ⁊ amabilis videbat̄. Refert autem **V**alerius li. vj. de suspicio gallo q̄ vxorem suam dimiserit eo q̄ illam operto capite foris versatam cognovit. Lex enim in q̄t. Tibi meos tm̄ p̄scribit oculos q̄bus formā tuam approbes. his instrumēta decoris p̄parata. his esto speciosa. horum te certiori crede notitig. vltior tui cōspectus irritatione supuacna accersitus in suspitione ⁊ crimine hereat necesse ē. hęc **V**aleri⁹. Sic faciebat illa mēte nobilis regina **H**ester. que p̄pter regis ⁊ status sui dignitatē necessario diadema ⁊ regia ornamenta portabat. ⁊ tm̄ dicebat. ut legit̄ **H**ester. xij. Tu scis domine necessitates meā qd̄ abominer signū superbie ⁊ glorie meę qd̄ est sup̄ caput meū in diebus ostentationis meę. ⁊ detester illud quasi pannū menstruatę ⁊ nō portem in dieb⁹ silentij mei. Hęc de mariti amore. **T**ertium est familiam regere scilicet ut filios et filias sicut docet apostolus ad **T**itum. ij. scdm̄ deū diligat et erudiat. famulos ⁊ ancillas disciplinatos habeat. nec aliquid inordinatum vel impudicū in eis sustineat. **V**n̄ **H**iero⁹ ad **S**aluniam. Nō ambulet inq̄t iuxta te p̄curator calaministratus. nō histrio in feminam fractus. nihilq; scenicarū artium. nec in obsequium tibi molle iūgatur. **Q**uartum est domum gubernare. iuxta illud apostoli ad **T**itum. ij. Admone illas esse prudētes. domus curam habentes. i. res domesticas prudēter ad-

ministrantes ac dispensantes.

Qualiter admonēda sit devota irrep̄hensibili.

Cap XLIX

Quintum de quo admonenda est. irrep̄hensibilem se ipsam exhibere apud deū ⁊ homines. scilicet ut gratiosa sit apud oēs. iuxta illud **E**cd. xxvj. Gratia super gratiā mulier facta ⁊ pudrata. facta scilicet apud deum per castum timorem. pudrata vero apud homines per honestam conuersationem. De primo dicit **E**cd. j. Initium sapientig timor domini. ⁊ cum fidelibus in vulua concreatus est. ⁊ cum electis feminis graditurz. De secundo dicit apostolus. j. **T**imoth. v. loquens de mulieribus. Hoc inquit p̄cipe ut irrep̄hensibiles sint. De vtroq; simul dicit **H**iero⁹ ad **S**aluniam. Omni custodia serua cor tuum. ⁊ caue quicquid de te vel contra te fingi potest. Quia omnis id est. perfecta custodia cordis. est timor domini filialis. iuxta illud **E**cd. j. Timor domini scientig religiositas custodiet et iustificabit cor. Cautela vero contra detractores est diligens sui circumsp̄ctio. scilicet ut non sit notabilis in habitu vel in gestu. vel in verbo. vel in conuersatione. **S**it ergo habitus ordinatus nihil habens lasciuū vel impudicum. vel etiā superbum. p̄cipueq; tempore orationis ⁊ loco. iuxta illud. j. **T**imoth. ij. Volo inquit apostolus orare mulieres in habitu ornato cum verecundia ⁊ sobrietate ornantes se. non in tortis crinib⁹. aut auro aut margaritis vel veste preciosa. sed quod decet mulieres. promittentes pietatē per bona opera. Super quo verbo sic loquitur **A**mbro⁹ in cōmētariolo suo. Qui vult inquit i oratione audiri amota a se pompa inclinare se debet ut misericordiā prouocet. habit⁹ nāq; sup̄bus nec impetrat. nec recta de se facit credi. Quis enīz prudentium iactāter ornatā

De eruditione

mulierē nō horreat. Quātomagis auctor deus qui corpus a se liber factū videt metallis obligatū. Quāto itaq; hominib; splēdida videt. rātomagis a deo despiciatur. hęc Ambrosi. Sit etiā in ea omnis gest^{us} grauis 7 matur^{us}. precipueq; aspect^{us}. iuxta illud Senecę in declamationib;. Offerat inquit matrona oculos iacētes i terra. 7 aduersus officiosū saluatorē in hūana sit potius q̄ in iūtercunda. Sit 7 in verbo modesta. s. nō garrula. s. taciturna. non litigiosa sed pacifica. Quā garrulitas in muliere signū est leuitatis 7 ipudicitie. iux illud qd̄ Prouerb. viij. dicit de meretrice. Mulier garrula 7 vaga quietis impatiēs ēc. De tali etiaz dicitur Eccl. xxv. Sicut ascēsus harenosus i pedib; veterani. sic mulier lingua ta homini quieto. i. quietē amāti. Et est sensus: Sic harena que instabilis est ac fluida senē retardat ab ascensu. sic 7 mulier garrula 7 instabilis retardat hoīem a boni pfectu. Ecōtra hō de muliere taciturnitate. dī Eccl. xxvij. Mulier sensata et tacita nō est immutatio erudite aie. Super hoc exemplū habet in beata virgine. de qua dicit Beda i omel. de dñica natiuitate. Maria pudicitie iura custodiēs secreta christi q̄ nouerat nemini diuulgare volebat. sed ipsum quando vellet. et quomodo vellet. hoc diuulgare reuerenter expectabat. Et illa quidem tacebat ore. sedula tñ vigili scrutabatur 7 cōferebat corde. hęc ille. De hac etiam beatus Bern. sic loquit de muliere amicta sole. Ubi inqt aliqn̄ Maria loquit ubi p̄sumptuosa fuisse videt. foris stabat q̄rens loq; filio. nec materna auctoritate aut sermonē interrupit. aut habitationē irrupit. in qua filius loquebat. In omni quoq; textu quattuor enāgelioꝝ. nō nisi quater Maria loquēs audit. Primo quidē ad angelū. s. cū eā allocut^{us} fuisset iam semel 7 itez. Secūdo ad Elīabeth qñ vox salutationis eius exultare Jobānem i vtero fecit. eaq; magnificāte Mariam. ipsa magis dñm magnificare cura-

uit. Tertio vero ad filiū cū esset annorū duodecim. q̄ ipsa 7 pater ei^{us} dolētes q̄ suissent eū. Quarto in nuptijs ad eūdē filiū 7 ad ministros nuptiaz. Et is qdē sermo certissimus index fuit ingenitę māsuetudinis. ac verecūdię virginalis. Aliozum quippe verecūdiā reputās. suā sustinere n̄ valuit. defectū vini dissimulare nō potuit. Inducēs quoq; in templū tēpli dñm. multa quidē a Symeone audiuit. tā de illo q̄ de ipsa tarda ad loquēdum. velox aut ad audiendū. Et quidē Maria cōseruabat oīa verba hęc pferēs in corde suo. Sed in his oīb; ne de ipso qd̄cūq; verbū eā dixisse reperies incarnationis dñice sacramēto. Totiēs deniq; Maria filiū audiuit nō modo turbis in parabolis loquētē. sed 7 discipulis seorsuz regni dei mysteria reuelātē. vidit miracula facientē. vidit demū in cruce pendētē. expirantē. resurgentē. 7 ascēdētē. sed in his oīb; quotiens verecūdistimę virginis. pudicissime turturis vox memoratur audita. hęc Bern. **H**orro de muliere litigiosa dicit Prouerb. xxvij. Tecta p̄stillantia in die frigidis. 7 litigiosa mulier cōparāt. Sicut. n. sub tecto i frigore p̄stillāte non pōt hō quiescere. sic nec cū litigiosa muliere. Vnde i eodē li. dicit. xxv. Melius est sedere i angulo domatis. q̄ cum muliere litigiosa in domo communi. Sicut enim in aureolo dicit Theofrastus. vt i libro contra Ioninianum recitat Piero. Tali mulieri querēda sunt. ancille. sumptus. gemme. varia supeller. ac preciosę vestes. deinde per totas noctes cōtra virum garrule questiones. Illa inqt procedit in publicū ornatior. hęc honoratur ab omnibus. ego in conuentu feminarum misella despicio. Cur aspiciebas vicinam. Quid cur ancillula loquebaris. Et cetera plura que dicta sūt s. Deniq; p̄uersatio q̄ mulier honesta debet esse. ut nihil in ea sit reprehensibile. precipue quia leuis ac tenera res. ut dicit Piero. est fama pudicitie. Attendat ergo qd̄ dicitur. i. Petri. ij.

Conuersationem vestram inter gentes habentes bonam. ut in eo quod detractat de vobis tanquam de malefactoribus: ex bonis operibus vos considerantes glorificent deum in die visitationis. Hoc est enim quod postea de mulieribus dicitur in eadem. **iiij.** **U**t etsi non credunt verbo per mulierum conuersationem lucrifiant sine verbo: Videat ergo ne sit maliciosa sed simplex et bona. ne sit etiam audax vel prociua. sed humilis ac verecunda. nec sit impudica. sed casta. nec iracunda. sed mansueti. nec ebriosa. sed sobria. **H**ec sunt enim quoniamque vitia. que maxime diuina scriptura redarguit in muliere mala. Nam de maliciosa dicitur **Ecc. xxv.** Breuis omnis malicia super malicia mulieris. fors peccatorum cadet super illam. id est. pena gehennalis. **P**orro de prociua. vel audace vel superba. dicitur **Proverb. vij.** Apprehensum deosculatur iuuenem et prociui vultu blandit. **E**t **Ecc. xxij.** Patrem et virum confundit audax. **E**ccontra vero dicit **Ambrosius** in libro de sancto **Abraam. j.** Angelus in domum **Abraam** introductus quæsiuit ab eo: ubi est **Sara** vxor tua. nec ignorans hec quæsiuit. sed quæstum debeat esse pudor feminarum. docere nos voluit. ne scilicet prociui occursum etiam hospitum in se oculos inflectant. sed salua reuerentia ministerium suum exerceant. **D**e impudicitia dicitur **Proverb. xxx.** Talis. id est. ignota et occulta est via mulieris adultere. que comedit et tergens os suum dicit. non sum operata malum. **P**orro de iracunda dicitur **Ecc. xxv.** Non est caput nequius super caput colubri. et non est ira super iram mulieris: **U**nde comorari leoni et draconi placebit quam habitare cum muliere nequam. id est. iracunda. **D**enique de ebriosa dicitur in eodem. **xxvj.** Mulier ebriosa est ira magna. et contumelia. et turpitudine eius non tegetur. **H**ec de illa quinta et vltima admonitione. qua scilicet loquenda est a parentibus filia nuptui tra-

ditā. seipsā irreprehensibilē exhibere.

De statu viduali. Cap. L.

Porro si contingat eam interueniente viri morte viduam in adolescentia remanere atcedat quod dicit apostolus. **j. Cor. vij.** Mulier alligata est quanto tempore vir eius viuit. quod si dormierit vir eius liberata est. **C**ui vult nubat tantum in domino. hoc autem dicit non iubendo sed permittendo. **P**ermittit enim secundæ nuptiæ quibus indigniores sint quam primæ. **U**nde **Hiero.** contra **Iouinianum** libro. **j.** Non damno bigamos. imo nec trigamos. etiā si dici potest octogamos. **S**ed ut plus aliquid inferam. etiam scortatorem recipio penitentem. hec **Hiero.** **U**n cataphryge tamquam heretici desipiebant qui secundas nuptias dānabant. **P**otest tamen intelligi. quod hoc dicit apostolus. etiam consulendo his que timent sibi de incontinentia. **U**nde et idem dicit. **j. Timoth. v.** Adolescentiores viduas deuota. id est. eas non defacili recipias ad castitatis vota. **U**t enim ibidem dicit glosa: **L**ubricæ grati non debet facile credi. **U**nde ibidem subiungitur de quibusdam. **C**um enim luxuriatæ fuerint in christo nubere volunt. id est. legitime nubere non meretricari. cum utique nubere non possint legitime post votum continentie. **U**n ibidem sequitur: **H**abentes inquit damnationem. quia primam fidem irritam fecerunt. **R**e igitur hec mala contingant in ecclesia: **V**olo inquit iuniores nubere. non vouere. filios procreare. matrefamilias esse. et sic nullam occasionem dare aduersario maledicti gratia. **I**am enim quedam conuersę sunt retro post sathanā. id est. ab illo excellenti vidual castitati. proposito ceciderunt. et suggerente diabolo perierunt. **E**t recte dicit apostolus: **C**ui vult nubat. quod sicut ibi dicitur in glosa. **I**nuite nuptiæ solent malos

De eruditione

bie puē? **Q** autē h' dicat nō precipiēdo sed ppter periculū incontinentiē permit- tendo. patet per id qd̄ ibidem subiungitur: **B**eatior autem erit si sic permāserit fm̄ meuz consiliū. scilicet inupta. **Q** exponens **Ambrosius** dicit. q' ideo p̄mē nuptiē sub benedictione dei solenniter celebrā. secūde autē in p̄feti carent gloria. sed ppter incontinentiā concedūtur. hęc **Ambrosi**?. **G**loriā vocat ipsā benedictionem solennē qua sponsus et spōsa benedicuntur in primis nuptiis. sed non in secundis ubi rectus ordo seruat. licet in quibusdam ecclesijs fiat contrarium. **N**otandum quoq; q' non dicit apostolus de vidua: **B**eatior erit si castitatē p̄posuerit vel vouerit. sed si sic permāserit. **N**az ut dicitur **Ecclesiastes. v.** Multo melius est non vouere q̄ post votum p̄missa nō reddere. **U**n̄ **Aug** ad **Julianā** de bono viduitatis. **P**lane inq̄t dicere non dubitauerim lapsus a castitate sanctioze que deo vouetur a adulterijs esse p̄tiores. **S**i enim ad ostensionē christi p̄tinet cum membrū eius fidem nō seruat marito. q̄tomagis cum nō seruat ipsi christo i eo qd̄ exigit oblatū q̄ nō exegerat offerendum. **C**ū enim quisq; nō reddidit qd̄ non imperio compulsus. sed consilio cōmonitus venit. tantomagis fraudati voti auget iniquitates. q̄to minus habuit vouendi necessitatē. hęc **Aug**?. **R**ecte quoq; dicit aplus: **B**eatior erit. quia meli' est siue virgini siue vidue cōtinere q̄ nubere. **U**n̄ **Hiero** ad **Saluiniam**. **N**esciat inquit vidua bigamiē indulgētā. nec nouerit illd̄ apostoli: **M**elius est nubere q̄ vi. **N**ā tolle qd̄ peius est vi. et nubere per se bonū nō erit. **L**amech maledictus et sanguinarius prim' vnā costam in duas diuisit. et plantariū bigamiē protin' diluuij p̄na subuertit. **U**n̄ aplus cū dicit. **1. Timoth. v.** **V**olo adolescentulas nubere etc. **C**ur h' indulgere permissus sit subiungit: **J**am .n. q̄dā declinauerūt post sathanā. **E**x quo intel- ligimus eū nō stantibus coronā. sed iacē

tibus manū porrigere. **I**taq; adolescen- tula vidua que p̄tinere iō potest vel nō vult. potius maritū accipiat q̄ diabo- lum. sciatq; sibi non tam virum datum q̄ adulterum amputatum. hęc **Hiero**?. **P**ropter hoc etiam idē viduas electas econtrario virginib' associat. dicens: **I**n sermone cogitis me. beatę inquit estis o virgines sanctę que tātę virginis. scilicet dei genitricis exemplum estis secute. **S**z beatę vidue que ducunt celibem vitā. scilicet in christo. **P**ropter h' enim bene vidue virginibus copulantur. dicente apo- stolo: **M**ulier inupta et virgo cogitat que dñi sunt. ut sit sancta corpore et spū. **Q**uoddā enim magisterium virginitatē viduarum glissit et confortatur exemplis. **E**t p̄modum non inferioris virtutis ē a cōiugio qd̄ aliquādo delectauerit ab- stinere q̄ coniugij delectamenta nescire. **I**n vtroq; ergo gradu fortitudo lau- datur. et celestis vite virtus p̄dicatur. idcirco cognationez cū christo iā vterq; ordo sortitur. hęc **Hiero**?. **I**dem quoq; dicit ex parte **Ambrosi** in libro de viduis. **I**taq; sicut dicit **Aug** in libro de bo- no cōiugali. **B**onū quidez **Susanne** in coniugali castitate laudamus. sed tamē ei bonum **Anne** vidue. ac multomagis virginis **Marię** antepomimus. sed quic- quid iniquunt si omnes velint cōtinere: vnde genus humanum subsistet. vtinaz omnes hoc vellent. dumtaxat in charita- te: **M**ulto citius dei ciuitas impleretur et seculi terminus acceleraret. **Q**uid enī aliud hortari videtur apostolus. vbi ait cum inde loqueretur: **V**ellem inquit omnes sicut meipsum eē. **E**t post. **T**em- pus inquit breue est: reliquum est ut qui habent vxores sint tamq̄ non habētes et qui vtunt hoc mūdo tāq̄ nō vtantur. hęc **Aug**?. **I**n primitiua quidem ecclesia de viduis adeo ecclesie cura erat sp̄alis vt quedā illaz sustentaret de bonis eccle- siasticis. **A**d hoc tñ ut suffētarent de bo- nis ecclesie quattuor oportebat concurre- re. videlicet ut essent ḡtatis prouateq;

monogamę 7 probatę vitę 7 mundi solatio delitute. 7 sic admitterentur cōtinentię. **De primo** dicit apostolus .j. **Timoth. v.** Vidua eligat nō minus se-ragita annoz. **De secūdo** ibidez sibiūgit: **Quę** fuerit vnius viri vxor. s. prop̄ lacramentum. fm̄ glosam. quia significat ecclesiam quę est vnica vnici. scilicet christi. fm̄ illud **Canſ. vj.** Una est inqt colūba mea &c. **De tertio** ibidē subinnigitur. **In** operibus bonis testimoniū habēs. si filios educavit. si hospitio recepit. si sanctorum pedes lauit. si tribulationem patientibus subministravit. si omne opus bonum subsecuta est. **De quarto** dicit ibidez: **Viduas** honora q̄ verę viduę sunt. id est. non solum a viri societate sed etiam a mundi amore ac solatio delitute. scilicet nolentes amplius nubere. nec ad ea quę mundi sunt redire. **Contra** vero dicit **Hiero** ad **Eustochium**. **M**arum te cupio vitare cōgressus quas viduas fecit necessitas. quarū domus plena cōuiujs. plenaq; adulationibus. quarum buccis rubentibus. cutis farsa distenditur. ut eas putes maritos nō amississe sed querere. hęc **Hiero**. **V**era siquidem vidua debet vitare mūdi solacia. videlicet pomposa ministeria vel consortia. conuiuia quoq; ac spectacula 7 similia. **Uñ** idē **Hiero** ad **Saluiniam**. **Q**uid facit vidua iter ministro-rum greges? **S**i ambitiosę domus hęc officia flagitāt. p̄ficiatur his senex. honestis moribus: cui? honoz domine dignitas sit: **N**on ambulet iuxta te calamistratus procurator. non histrio &c. **D**eniq; omnia carnis oblectamenta fugere debet. fm̄ **Hieronymū**. quasi vena. quia dicit apostolus vbi supra: **V**idua quę in delitijs est viuēs mortua est. **Uñ** **Hiero** vbi supra: **O**mnis creatura dei bona est. ut ait apostolus. **E**t nihil reijciendum qđ cum gratiarū actione percipitur. **S**ed audiāt hoc mulieres quę sollicite sūt. quomodo placeant vi-

ris. comedant carnes quę carnibus seruiunt. quarum seruoꝝ despumat in coitū tu vero quę in tumulto mariti omnes pariter voluptates sepelisti. quę vinctā purpurisso 7 cernsa faciem super feretrum ei? lachrymis diluisti. quę pullam tunicam nigros calceolos. candidę vestis. 7 aurati locci depositione sumpsisti. nihil aliud necesse habes nisi perseuerare in ieiunio. hęc **Hiero**. **Q**si forte timet alioꝝ of-fensam vel scandalum de negligētia cultus. ac vilitate victus 7 vestitus. audiat quod dicit idem **Hiero** ad **Marcellas** de **blesilla** vidua loquens: **S**candalizat inquit quępiam vestis fultior: scandalizat 7 **Johannis**. qui camelozum pilis vestitus cōna pellicea cingebat. **C**ibi displicent viliores. nihil locusta vili? **Uñ** christianos oculos potius scandalizēt. quę purpurisso 7 quibusdam fucis ora oculosq; depingunt. quarum facies gipseo 7 minio candore deformes idola mentiuntur. quibus si forte impronidēs lachrymarū stilla eruperit. sulco defluit. quas nec numerus annozum docere potest qđ vetulę sunt. quę capillis alienis verticem struunt 7 p̄teritam iuuentutem in rugis anilibus poliunt. quę ante nepotum greges trementes virgulę cōponuntur. **E**rubescat mulier christiana si nature cogit decorem. **E**cce vidua nostra quę prius vndiq; ornabatur. 7 tota die qđ sibi deesset querebat ad speculū nunc neglectū caput scit sibi tantū sufficere qđ velatur. **P**lumarū quoq; mollicies tunc dura videbatur 7 in extractis thoris iacere vix poterat: **N**ūc ad orandum festina consurgit. flectuntur genua super humum 7 crebris lachrymis facies ante sordidata purgatur. **P**ulla ē tunica minus cum humi iacuerit sordidatur. soccusq; ei vilior 7 auratoꝝ p̄ciū calceozum egentibus datur. cingulum non auro gemmisq; distinctū. sed laneū 7 simplex qđ possit vestimēta astringere magis qđ scindere. **S**iquis huic p̄posito

De eruditione

inuidet et detrahit bestia nostra ridebit. nec dignabitur ranarum loquatium audire conuicia. hec Hiero. Que scilicet eius verba consonant apostolo dicenti vbi supra: Que vere vidua est et desolata speret in deum et instet obsecrationibus et orationibus nocte ac die. Talis erat illa vidua euangelica scilicet Anna. de qua legitur Luc. ij. Hec processerat in diebus multis. et vixerat cum viro suo annis septem a virginitate sua. et hec vidua vsque ad annos octuagintaquattuor: Que non discedebat de templo ieiunijs et obsecrationibus seruens nocte ac die. Denique etiam si aliqua vidua domesticos haberet quos deberet nutrire vel etiam parentes vel aliquos maiores qui possent ac deberent eam sustentare. tales recipi non lebat apostolus in ministerium ecclesie. Vnde si qua inquit vidua filios aut nepotes habet. discat primo domum suam bene regere. et mutuam vicem parentibus redere. hoc enim acceptum est coram deo. Siquis autem suorum et maxime domesticorum curam non habet. fidem negauit. et est infidelis deterior. Et post: Siquis autem fidelis vel si qua fidelis habet viduas. scilicet in domo sua. subministret illis et non grauetur ecclesia. De tali ergo vidua. scilicet in omnibus predictis electa. dicit Ambrosius in libro de viduis. Predicat vnius viri vxor. vidua etatisque processu iam probata viuenda religioni. effecta iam corpori. cui diuersorium in templo colloquium in prece. vita in ieiunio. pietas in officio. Hec de statu viduali.

De excellentia virginali. Cap LI

Svero nec puella sit necessitas nubendi nec parentibus eam nuptui tradendi. melius eam in virginitate dimittere quam nuptui tradere. iuxta illud apostoli. j. Cor. vij. Qui statuit in corde suo firmus non ha-

bens necessitatem. sed potestatem habes sue voluntatis. et sic indicauit in corde suo seruare virginitatem suam. non ingerens ei fomitem nuptiarum. sicut Ambrosius exponit. bene facit. Igitur et qui matrimonio inquit iungit virginem suam bene facit. quia sibi licet quod facit. et qui non iungit cuius scilicet habeat potestatem voluntatis sue perficiende quia puella bene vult continere. melius facit. quoniam et apud deum illi meritum collocat et illam a mundi sollicitudine liberat. hec Ambrosius. Vbi etiam dicit Aug. quod melius est id quod licet et expedit quam quod licet et non expedit. Hiero. quoque contra Iovinianum libro. j. dicit. quod castitas semper operi nuptiarum prelatata fuit. Nam et primi parentes ante offensam. in paradiso fuerunt virgines. post peccatum autem et extra paradysum protinus nuptie. Nuptie itaque terram replent. virginitas paradysum. Vnde dictum est: Crescite et multiplicamini etc. Prius enim oportuit siluam plantari et crescere. ut esset quod deinceps posset excidi. Vtrumque interest inter radicem et fructum. tantum inter nuptias et virginitatem. Vnde apostolus probatur interesse. quantum inter non peccare et bene facere. hec Hiero. Idem ad Eustochium. Crescant inquit et multiplicentur qui impleturi sunt terram. tuum augmentum in celis est. Eva in paradiso virgo fuit. post nuditatem autem et folia ficus aspiciantia pruriginem. post tunicas pelliceas. et exitum de paradiso initium sumpsit nuptiarum. Tuae ergo regio paradysus est. serua quod nacta es. Laudo nuptias. sed quod mihi virgines generant. lego de spinis rosam. de terra aurum. hec ille. Itaque virginitas preminet omni statui non solum conjugali. sed etiam viduali. Hec est. n. que fructum habet centesimum. coniugium vero tricesimum. et viduitas sexagesimum. Vnde de virginitatis excellentia sic commendat etiam Fulgentius ad Probam. Claret inquit

inter ceteras ecclesie donationes illi p̄cipuū munus specialis esse charissimā ubi virtus ipsa integritas p̄fecto meret vocabulo cōseri virtutis. **R**ec in eo q̄ virginalis integritatē agnoscimus culmē pudicitie cōiugalis asserimus crimen. **S**ed sanctā virginitatē dicim⁹ merito potiori distare a coniugali vita q̄ntū distāt a bonis meliora. a terrenis celestia. a carne spūs. ab infirmitate virtus. **R**ec dicere dubitamus tm̄ a sancta virginitate carnis et spiritus fidelium cōiugator. licet a deo cōcessiam distare cōcubitū q̄ntū similitudo pecorū ab imitatione discernit angelorū. **I**n vno q̄ppe ad terrā spūs terrena carnis voluptate deprimitur. **I**n altero terrena caro celesti delectatiōe spūs ad celestia subleuat. hęc **Fulgenti⁹**. **H**ic et **Cyprianus** martyr i. li. de disciplina et habitu virginū. **R**obis inq̄t ad **Agnes** sermo est quaz quo sublimior gloria maior et cura est. flos est illi ecclesiastici germinis. decus atq̄z ornamētū gratie spūalis. leta indoles laudis et honoris. opus integrū atq̄z incorruptuz. imago dei respondens ad sanctimoniam dñi illustrior portio gregis christi. hęc **Cyprianus**. **Q**uellā ergo cupientē deo virginatē suā p̄secrare. parētes nō debēt p̄hibere. **U**n̄ **Hiero⁹** ubi supra. **Q**uid inuides inq̄t mater filie. indignaris q̄ noluit esse vxor militis. sed regis. grande tibi bñficiū prestuit. socer⁹. n. dei esse cepisti. **H**ic etiā est et illud exēplū ei⁹ **Hieronimi** ad **Alethā** superius positū. de p̄textata nobili femina. que virginis **Custochie** cultum habitūq̄z mutauit. ac neglectū crinē mūdano more texuit ut virginis. p̄positū vinceret. **I**deoz tāq̄z sacrilega manus illius diuina vltione arruit. serāq̄z illius p̄niam veloz iterit⁹ significauit. **U**ex ut idē **Hiero⁹** scribit ad **Demetriadē** **Agne**: **S**olēt miseri parētes ac n̄ pleni fidei christianę d̄formes et aliq̄ mēbro debiles filias quia dignos generos nō inueniūt virginitati tradere. tāti ut dicūt estimantes vitrū. q̄ā margaritā. et eas relinquūt

inopes aliaz filiaz luxurie ac delitijs ad omnem copiā. p̄uidentes. **F**ertur autē q̄c q̄d fuerat nuptijs p̄paratū a sc̄tā christiana synode virgini tradēdū ne sp̄so fieret iniuria. hęc **Hiero⁹**. **S**unt autem in virginitate sex cōmendabilia. quia videlicet ipsa est preciosa. speciosa. gratiosa. fructuosa. victoriosa. gloriosa. **D**e p̄ dicit dñs **Matth. xij**. **S**imile est regnū celozum thesauro abscondito in agro etc. **I**psa nempe virginitas est thesaurus p̄ciosus in agro corporis abscondit⁹. **U**n̄ dicitur **Ecc. xxvj**. **O**mnis p̄deratio nō est digna continētis aīe. sed quia puellę habent thesaurū illum in valis fictilib⁹ ideo multe prudēter abscondunt illud ī monasterio se recludētes ut seruetur melius. **E**t recte thesaurus hic regno celozum comparatur. quia vita virginum celesti vite p̄pter incorruptionem assimilatur. iuxta illud **Matth. xxij**. **I**n resurrectione neq̄z nubent neq̄z nubent. sed erūt sicut angeli dei in celo. **U**nde **Hiero⁹**. **I**n carne p̄ter carnem viuere non terrena vita sed celestis est. **D**e secundo. i. de speciositate dicit **Sapient. iij**. **Q**q̄ pulcra est casta generatio cum claritate etc. **U**n̄ virginitas p̄pter puritatem lilio cōparatur **Cant. ij**. ubi de virgine dicitur **Sicut liliū inter spinas sic amica mea inter filias**. **H**inc et sponsus ipse ibidem inter lilia pasci dicit. q̄. s. ī puritate virginum sibi cōplacet ac delectatur. **P**urissimus enim est candoz lilij. et maxime assimilatur incorrupto lumini. sic et virginitas illi de quo dicit **Sapient. vij**. **L**andoz ē lucis eterne et speculum sine macula etc. **Q**ui bene consonat illud p̄dictū verbum **Cypriani**. **V**irginitas est imago dei. respondens ad sanctimoniam domini. **P**ropter hoc etiam virgines p̄cipue cauere debent maculam peccati. quia sicut macula est turpior in re alba. vt in veste. sic et in virgine. **D**e tertio scilicet gratiositate dicitur **Ecc. xxvj**. **G**ratia sup̄ gratiā mulier sancta et pudorata **E**t recte dicit gratia esse sup̄ gratiam in

De eruditione

virgine. qz gratiosa est nō solū hominibus in mūdo sed maxime deo z angelis in celo. Unde dicit. **Sapient. iij.** Immortalis ē memoria illi. qm̄ z apud deum nota est z apud hoīes. i. approbata. Deniqz specialiter in beata **Daria** z **Johāne** euāgelista fuit christo virginitas familiaris z grata. ppter qd̄ etiā in fine familiarē eoz curā se habere ostēdit. dū eos sibimet adinuicē cōmēdauit. dū matri suę dixit: **Ecce fili' tuus. z discipulo: Ecce mat' tua.** sicut legit' **Jobis. xix.**

De quarto. s. de fructuositate. patet qz virginitas siue virgo iam nō est maledicta nec sterilis. qz fructū celestē terreno preponit z spūalē carnali. Vñ dicitur **Esaię. lvj.** Nō dicat eunuchus. ecce ego lignū aridū. **Eccl. i.** Dabo eunuchis i domo mea z i murj meis locū z nomē meli' a filijs z filiabz. Et ibi vocat eunuchos virgines ac cōtinentes quasi. ppter regnū celoꝝ spōte castratoe.

Est autē triplex virginitas fruct' etiā i hac vita. **Prim' est** qz virgines facit liberiores ad seruiēdum deo. sicut ad h̄ ipsū exhortās. dicit apłs. **i. Cor. vj.** Hoc inq̄t ad vtilitatem vestrā dico. nō ut vobis laqueū inīciam. sed ad id qd̄ honestū est. z qd̄ facultatē p̄beat sine impedimēto dño obseruanda.

Secūdus est qz eos marie assimilāt z familiares efficit christo. sic legitur. **Sapient. vj.** Incorruptio facit esse. pximū deo.

Tertius est qz eos i terius vnit. sicut ecōtra cōingalis sollicitudo diuidit. Vñ apłs vbi sup̄: Qui cū vxore ē. sollicitus est q̄ mūdi sūt. quō placeat vxori z diuisus ē. Et mulier nupta cogitat q̄ mūdi sūt quō placeat viro. Mulier autē innupta z virgo cogitat q̄ dei sūt zc.

De quinto. s. de victoriositate. dicitur **Sapient. iij.** In perpetuum coronata triumphat. i. coinquinatorum certaminū p̄miū vincens. Et in hoc quodāmodo virgines superant angelos q̄stum ad merituz. qz qd̄ illi sunt per naturam. isti acquirunt per victoriam. Vñ **Hiero' ad Demetriadē** virginez. **Ro-**

re inquit celesti ac ieiunioꝝ frigore calor puellaris extinguit. z hūano corpi angeloz puerfatio iperat. Ideo z vas electionis de virginibz se dicit p̄ceptū nō h̄re qz cōtra naturā. imo vltra naturā est nō exercere qd̄ nata sit interficere in te radicem tuā oēm viri cōtactū horrere z i corpore viuere sine corpe. Deniqz incredibilis ai fortitudo est inter gēmas z sericum int' eunuchoz z puellaz catenas z adulationē ac misteria familie p̄strepentis z exq̄sitas epulas ieiunioꝝ laborē appetere veltiū aspiratē. vict' continentia. hęc **Hiero'.** Propt' h̄mōi difficultatē dic idē etiā cōtra **Iovinianum** li. j. Si oēs inq̄t virgines fuerint. quō stabit hūanū gen'?: Noli inq̄s metuere ne oēs h̄ginēfiant. Difficilis res ē virginitas. z iō rara. si oēs h̄gines eē possēt nūq̄s dñs diceret: Qui pōt capere capiat. Nec apłs in psuadēdo trepidaret dicēs: De h̄ginibz p̄ceptū dñi nō habeo. psiliū autē do. hille.

Et hoc autē qz sic ē virginitas victoriosa. sequitur sextum. s. qz sit etiam gloriola. nā p victoria dat' glia. Est autē p̄ter sanctor' gloriā coēm de q̄ dī in ps. Gloria hęc ē oīb' sanctis ei'. Special' quedā gloriola preparata virginibz. sic z apłs z martyribz. Vñ sup̄ mensā. p̄positionis erat corona interrasilis aurea. z sup̄ illā altera corona aureola. sic legit' **Exodi. xxv.** Hęc sūt sctōꝝ p̄mia q̄ dum in scriptura diuina pmittunt. quasi ap̄ponūt in mensa. Corona est gloria coīs sctōꝝ. Coronula vero p̄rogatiua specialis virginum z martyꝝ ac p̄dicatoꝝ.

Virgines deniqz triplici p̄rogatiua dotabuntur in patria. de quibz loquit' scriptura diuina. **Una** qdē i capite. scz aureola. de qua dictū est sup̄. **Et Cant. iij.** Surge inquit propera amica mea. veni de libano veni coronaberis. Liban' enim interpretatur candidus vel candidatio z significat candorem virginitatis: que aureola coronabitur a sponso.

Secunda in ore. scilicet canticum nouum. de quo legit' **Apoc. xiiij.** Cātabāt

quasi canticū nouū ante sedē dei qđ ne-
mo poterat dicere nisi hi qui cum mulie-
ribus nō sūt coinquinati. virgines enim
sunt. **Tertia** vero in pedibus. de qua ibi-
dem subiungit. **Si** sequunt agnū quo-
cūq; ierit. **Un** canit ecclesia chūsto vir-
ginū sponso: **Qui** pascis in lilia. et sept̄
chozeis virginum sponas decorās glo-
ria. sponsūq; reddēs premia. **Quocūq;**
pergis virgines sequūtur atq; laudibus
post te canētes cursitant. hymnosq; dul-
ces personant. **De** hoc itaq; cārico et cho-
ro virginum sequente sponsum. dicitur
Jeremie. xxxj. Virgo israel adhuc co-
ronaberis tympanis tuis et egredieris in
choro ludentium. **Et paulo p̄:** Tunc le-
tabitur virgo in choro. **Idem** scribit
Hiero ad **Eustochium** virginē: **Egre-**
dere inquit paulisper de carcere corporis
tui et presentis laboris mercedē ante oca-
los tuos depinge. quā oculū nō vidit. nec
auris audivit. nec in cor hominis ascen-
dit. **Qualis** erat illa dies. cum tibi **Ma-**
ria non soror moysi. sed mater dñi chorū
occurreret comitata virginēis. et post ma-
rembrum **Pharaone** submerso euz ex-
ercitu suo tenens tympanum p̄cinet re-
sponsuris: **Cantemus** domino. gloriose
enim magnificat̄ est. **Tunc** **Tecla** in-
tuos leta volabit amplexus. tunc et ipse
sponsus tibi occurreret ac diceret: **Surge** p̄-
pera amica mea. **Tunc** etiam angeli
mirabuntur et dicent: **Quē** est ista q̄ ascē-
dit. **hec Hiero.** **Propt̄** hec omnia
dicitur in libro **Sapient. iij.** **Felix** sterilis
et coinquinata quē nesciuit thozus in de-
licto. habebit fructum in respectione ani-
marum sanctarum. **Et** recte virgines p̄-
ceteris a domino decorabuntur. quia p̄-
ceteris in eis glorificat̄. iuxta illaz **Augu-**
stini sententiā in sermone de virginibus:
Et inq̄t fragilior est sexus. q̄sto infirmi-
us vasculū qđ repositat ex hoste triūphū
tanto maiori diabolus opprobrio cōsu-
sionis induitur. tantoq; mirabilior de-
in sanctis suis agnoscitur. tanto etiā rex
martyr chūstus in pugnaticib; suis io-

cundius delectat̄. **hec Aug.** **Meruz**
ad hoc vt virginitas tanto fulgeat deco-
re. quattuor oportet in ea concurrere. vi-
delicet ut sit voluntaria. integra et hami-
lis et finalis. **De** p̄mo dicit **Chrysosto**
sup **Matth. li. ij.** **Nulla** gloriosa est conti-
nētia nō quā transgredi nō potest neces-
sitas vel corporis debilitas. sed quā cō-
plectit̄ sancti p̄positi volūtas. **Hinc** et
Hiero ad **Eustochium**: **Cur** inq̄t de vir-
ginibus p̄ceptū nō habet ap̄lus. quia
maioris est meriti qđ nō cogitur et offer-
tur. vnde virgo fuit et ipse. nō ex p̄cepto
sed p̄pria voluntate. **De** his tñ qui ne-
cessitate virginitatē aut pudicitiam ser-
uant. dicit **Prosper** in li. de vita contē-
platiua. **ij.** **Quosdā** pudicos aut tempe-
ratio corporum facit. aut timor supplicij
temporalis. ab ipudicitie actione suspē-
dit. aut occasio negata desituit. **Sed** li-
cet necessitate pudici sint. nō voluntarie
tamen et primi si de beneficio nature sue
deo gratias agunt. et secundi ac tertij si
pudice viuere consuescunt in virtutem
de necessitate proficiūt. et paulatim ipsi
pudicitie delectatione crescēte pudici ve-
racit̄ fiūt. **De** secūdo. s. de integritate
dic̄ ap̄lus. **1. Cor. vij.** **Mulier** innumpta
et virgo cogitat qđ domini sunt. ut sit san-
cta corpe et spū. **Un** **Hiero** ad **Eusto-**
chium. **Et** inq̄t si corpe sit virgo. an spū
x̄go sit nescio. **Ap̄lus** aut̄ x̄ginē sic diffi-
nit. in corpe et spū sc̄ta sit. **hec Hierony**
In duob; itaq; gloria x̄ginitati i x̄gini-
bus minuit̄ vel aufert̄. videlicet si vel car-
ne tñ x̄go sit et nō mēte. qz. s. p̄ponit nu-
bere. vel ipsa x̄ginitatē p̄seruat studio
inanis glorie. ita q̄ int̄ nō habet gloriā
cōsciētis. **De** primo dicit **Aug** in li. de
viduitate. **Felicioz** tñ videt̄ mulier nup-
ta q̄ x̄go nupta. habz. n. illa qđ ista ad-
huc cupit. p̄sertiz si nōdū spōsa cuiusq;
sit. **Nulla** vni studet placere cui data est.
Nulla igitur virgo merito coniugate p̄po-
nitur. quē nec multitudini se amandā p̄-
ponit. cū amorem vnius ex multitudine

requirit. nec se iam vni cōponit inuento
cogitans que mūdi sunt. quomodo pla
ceat viro. sed speciosū forma p̄ filijs ho
minum sic amavit. ut qz eum sicut **Ma**
ria carne concipere nō possit. ei corde cō
cepto etiam carnez custodiret. hęc **Aug^o**
De secūdo dicitur **Math. xxv.** Fatue
virgines acceptis lampadibus non sum
pserunt oleum secum. hoc est habentes
corpora integra. 7 virida per continētiā
non habuerūt intus mentis mundiciam
vel cōscientiē gloriā. de qua dicitur. **ij.**
Cor. j. Gloria nostra hęc est testimoni
um conscientiē nostrē. **Hoc** est enī ole
um de quo dicit **Ecclesiastes. ix.** Oleū
de capite tuo nō deficiat. 7 leticia de mē
te. siue glia de cōsciētia. **Hinc** 7 in ps.
dicitur. **Omnia** gloria eius filiē regis
ab intus. **Ideo** recte dicitur econtrario
qz fatue virgines non sumpserūt oleū se
cum. quia scilicet hypocrite nō habent
gloriā in semetipsis. sed in laudibus
alienis. **Cōtra** qd dī ab aplo **Galath. vj.**
Opus suū probet vnusquisqz. 7 sic in
semetipso gloriā habebit 7 non in alte
ro. **Uñ** **Hiero^o** in sermone de assūptiōe
beatę **Marie.** Omnis gloria inquit v̄ra
o virgines ab intus sit. 7 int^o habete qd
foris luceat. ne anteqz sponsus veniat 7
lampades vestre extinguantur. **Hinc** 7 be
atus **Bern^o** in quodam sermone. **Cauē**
amus inqz ne vasoz nostrorū vacuatio
splendore decepti sero conqueri habea
mus qz lampades nostrę extinguantur.
Ego enim reoz nec illas fuisse accensas q̄
tunc videbantur extingui. quia nec sum
pserunt oleum secum. sed vitrea potius
qz ignea claritate fulgebant. hęc **Bern^o**.
Porro de tertio qd xginitati debet
associari. scilicet de humilitate iam supe
rius dictum est. vbi actum est de morali
puellarum institutione. **De quarto**
id est. de finali perseverantia in virgini
tate. dicit **Aug^o** vbi supra. **Hoc** agite
xgines dei. hoc agite. 7 sequimini agnū
quocūqz ierit perseverantes in numero
vestro. p̄beāt vobis exemplum caden

tes. augeant timorem vestrū. hęc **Aug^o**
Item **Cyprianus** in libro de disciplina
7 habitu virginum. **Quinquit** sacre virgi
nes hortamentis vos mutuis excitare.
emulis de virtute documentis ad gloriā
prouocate. durate fortiter. peragite spiri
tualiter. peruenite feliciter. tantū memē
tote nostri cum in vobis incipiet virgini
tas honorari.

Explicit liber de eruditio
ne puerozum regalium.